

Republic of the Philippines
DEPARTMENT OF PUBLIC WORKS AND HIGHWAYS
OFFICE OF THE SECRETARY
Manila

DPWH.13 DPWH
06.06.2016

02 JUN 2016

DEPARTMENT ORDER)
)
)
NO. 111)
)
Series of 2016 *06.06.16*

SUBJECT: Guidelines for the Implementation of the DPWH Anti-TIP Policy to Attain Zero-Tolerance Against Trafficking in Persons

1.0 Purpose

To prescribe guidelines and procedures in mainstreaming anti-trafficking in persons (anti-TIP) work in DPWH structure and operations, including people, policies, systems and projects, and as well as in responding to TIP cases that arise in relation to DPWH work.

2.0 Policy Guidelines

2.1 Consistent with the provisions of the United Nations Universal Declaration on Human Rights, United Nations Convention on the Suppression of Traffic in Persons and the Exploitation of Prostitution of Others, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), United Nations Conventions Against Transnational Organized Crime Including its Protocol to Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, and all other relevant and universally accepted human rights instruments and other international conventions to which the Philippines is a signatory.

2.2 Recalling the provisions of Republic Act No. 9208, known as "Anti-Trafficking in Persons Act of 2003," Republic Act No. 10364, known as "The Expanded Anti-Trafficking Act of 2012," Republic Act No. 9710, known as the "Magna Carta of Women," and Republic Act 7610, "The Anti-Child Abuse Law."

2.3 Consistent with the provisions of DPWH Department Order 48 s. 2011 – Making Infrastructure Gender Responsive, and Anti-TIP Resolution s. 2015 – A Resolution for the Implementation of the Anti-Trafficking Law.

3.0 General Guidelines

3.1 The Anti-Trafficking Program of DPWH shall include, among others, policy, capacity development, IEC (information, education and communication), tool development and use, and gender-responsive operations of DPWH staff and partners.

3.2 Capacity-building, in particular, shall involve awareness-raising of DPWH officials and employees at the national, regional and field offices. The Anti-TIP training module on understanding and responding to TIP shall be adopted by DPWH and used in the awareness-

raising activities on TIP mentioned in 3.1. Such trainings will be led by a pool of anti-TIP trainers.

3.2 Mainstreaming anti-TIP work in the DPWH core functions and services shall be ensured through inclusion of a zero tolerance requirement in regards to staff conduct on TIP to be signed upon hiring, allocation of resources in the DPWH GAD annual budget for anti-TIP awareness raising, trainings of staff and giving out of information materials for clients, including signages, and institutionalization of mechanism for redress for TIP cases involving DPWH personnel.

3.3 DPWH will review documents such as bidding documents and contract forms and include appropriate language reflecting its anti-TIP commitment.

3.4 The DPWH COGAD Chairperson and the COGAD TWG are further directed to formulate monitoring guidelines in mainstreaming gender actions in road infrastructure projects and conduct timely evaluation studies to assess effectiveness of the anti-TIP mainstreaming program and implement appropriate modifications to current or planned activities. Regional GAD focal persons will assist the COGAD TWG in these tasks.

3.5 All DPWH personnel, contractors, contract workers shall be prohibited from:

- a) engaging in any form of trafficking in persons;
- b) procuring prostituted persons; and
- c) using forced labor, involuntary servitude, slavery or slavery-like practices.

3.6 Contractors shall formulate and submit a TIP Management Plan, which will include prevention, awareness-raising, response to cases and reporting. It shall also include designating a Point of Contact who is responsible for addressing TIP related issues or concerns that may arise involving the Contractor, its personnel, any Sub-Contractor, any of its personnel, or any agent or affiliate of any of the foregoing employees or contract workers, DPWH personnel or a member of the surrounding community. The Point of Contact shall undergo anti-TIP training to be provided by the training pool. The TIP Management Plan is a mandatory requirement for all contractors before awarding of contract, and will form part of the language of the bidding document.

3.7 Prevention actions shall include the following:

- a) contractual provision, such that all employment contracts, subcontracts or sub-awards entered into by the Contractor, shall include the above prohibitions.
- b) anti-TIP declaration form, wherein all personnel, sub-contractors and construction workers shall sign a form to affirm that they will not engage in TIP and will also not allow TIP acts within DPWH and its projects.
- c) having a visitors' register at project sites will indicate the name, purpose of visit, and sex of each non-employee who enters a Contractor site, whether it be on the construction

site or temporary camp.

d) prohibition on transporting community members in construction contractor vehicles without authorization from the Contractor and documentation of the incident.

e) conduct of community education and production of information materials, including signages for reporting TIP cases.

3.8 TIP cases should be reported by the assigned Point of Contact within 24 hours for action to the Inter-Agency Council Against Trafficking (IACAT) secretariat or members of the IACAT, most importantly, the Department of Social Welfare and Development (DSWD), Philippine National Police (PNP), the Department of Justice (DOJ) or other agencies. In project sites, they should be reported to the local offices of said agencies, which form the Local Councils Against Trafficking (LCAT).

3.9 If DPWH personnel are involved as perpetrators, administrative cases shall be likewise pursued through the Committee on Decorum which shall investigate the case and make the proper recommendation to the Gender Ombud (Commission on Human Rights) or the Office of the Ombudsman. If the case happens in project site, the Committee will investigate in cooperation with the Point of Contact and the project management team. Recommendations should be made within one week of investigation.

3.10 Once established that any of the prohibitions is violated, penalties shall include, any of the following, as may be appropriate:

a) removing the involved Personnel, Sub-Contractor or any of its involved personnel, or any involved agent or affiliate;

b) termination of a subcontract or sub-award;

c) suspension of Contract payments until the breach is remedied to the satisfaction of DPWH Committee on Decorum;

d) declaring the Personnel, Consultant or Contractor ineligible, either indefinitely or for a stated period of time. The contractors or consultants names should also be submitted to the Government Procurement Policy board for blacklisting.

If the acts fall under the qualified and main acts of trafficking, the above maximum penalties of termination will apply. In cases of promotion of trafficking, attempts or acting as accomplice, lesser penalties will be determined.

3.11 Collaborate with other appropriate responsible agencies to ensure that the victim-survivor is adequately supported, not only by DSWD or accredited non-governmental organization (NGO), but also by DPWH. Her or his community or place of work should be properly educated to support the victim-survivor in reintegration. DPWH may also develop its own program for its victim-survivors of TIP.

4.0 Attachment – DPWH Anti-Trafficking in Persons Toolkit: Guidelines for the Implementation of the Zero-Tolerance Policy Against Trafficking in Persons.

5.0 This Order shall take effect immediately.

ROGELIO L. SINGSON
Secretary

4.1.4 LDMC/RBdR

Department of Public Works and Highways
Office of the Secretary

Department of Public Works and Highways
Anti-Trafficking in Persons Toolkit:
Guidelines for the Implementation of the
Zero Tolerance Policy against TIP

Department of Public Works and Highways
Anti-Trafficking in Persons Toolkit:
Guidelines for the Implementation of the
Zero Tolerance Policy against TIP

**MESSAGE FROM THE
MILLENNIUM CHALLENGE
CORPORATION
UNITED STATES OF
AMERICA**

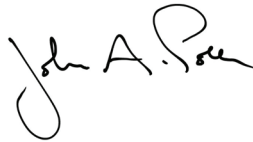
Millennium Challenge Corporation (MCC) is proud of our collaboration with partners through the Philippines Compact which has supported innovative measures to combat trafficking in persons. The anti-TIP efforts of Millennium Challenge Account – Philippines (MCA-P) have served as a model and positive example of how MCC Compacts can be used to broaden the reach of education, awareness and capacity building to keep our vulnerable brothers and sisters from becoming victims of TIP. We hope that the Compact, which reflects MCC's core mission of reducing poverty through economic growth, has contributed to sustainable and inclusive economic growth in the Philippines, and in doing so, has promoted an environment that can eradicate TIP once and for all.

MCC implements a Counter-TIP Policy which mandates the integration of TIP in MCC's selection process as well as in the assessment and management of TIP risks in MCC-funded projects. In the Philippines, the \$434 million Compact enabled MCA-P and the Department of Public Works and Highways (DPWH), through the Secondary National Roads Development Project (SNRDP), to collaborate and carry out an unprecedented initiative to mitigate TIP risks in the provinces of Samar and Eastern Samar, considered among the poorest provinces and with elevated instances of TIP. The anti-TIP interventions in SNRDP strengthened the anti-TIP capacities of the communities and local governments along the road and required the compliance and collaboration of the construction contractors as well.

As a result, these initiatives have elevated awareness of TIP among the hired workers and the general public; they have enhanced the capacities of local government service providers in responding to TIP incidences; and have strengthened institutional mechanisms to prevent TIP, assist victims and pursue legal processes against traffickers. MCC is pleased that DPWH supported, and took necessary actions to institutionalize these efforts department-wide. Specifically, DPWH demonstrated its commitment to mainstreaming and sustaining the anti-TIP related gains realized in SNRDP through the issuance of an anti-TIP resolution endorsed by its Committee on Gender and Development, through the upcoming issuance of a Department Order adopting MCC's

zero tolerance policy on TIP, and through the development of this anti-TIP module complementing the DPWH Gender Toolkit for Making Road Infrastructure Projects Gender-Responsive. The implementation of these policies and this module on anti-TIP in all DPWH units and offices assures the sustainability of SNRDP anti-TIP accomplishments and is crucial to appropriately address the risks of TIP in future projects.

We commend MCA-P and DPWH for their steadfast commitment and hard work promoting improved anti-TIP strategies for infrastructure projects in the Philippines. MCC hopes that through these worthy efforts, we have enabled a more comprehensive and concerted effort against trafficking in persons. Congratulations on these achievements and may your dedication stay strong!

A handwritten signature in black ink, appearing to read "John A. Polk". The signature is fluid and cursive, with a large initial "J" and "P".

JOHN POLK
Resident Country Director - Philippines
Millennium Challenge Corporation

MESSAGE FROM THE MILLENNIUM CHALLENGE ACCOUNT — PHILIPPINES

The Millennium Challenge Account – Philippines (MCA-P) is very pleased with the publication of this DPWH Anti-Trafficking Guidelines, containing the Department Order on Trafficking in Persons (TIP) and Module on Gender Issues and TIP. It affirms our commitment in mainstreaming gender-sensitivity and combatting trafficking in persons that we have started in the Secondary National Road Development Project (SNRDP) of the DPWH. It gives us confidence that the fight against human trafficking and violence against women and children will continue in the same spirit.

The module is aimed at guiding and producing strong leaders, advocates and educators of gender-sensitivity and of anti-TIP from the DPWH itself, that would not only increase their knowledge but change their attitude and behavior towards gender issues, including TIP, that would in turn make them effective in preventing and responding to these issues.

The module provides methodology that includes activities and discussions that would provoke deep reflection and critical thinking from both the trainers and participants that would help in deeply entrenching the lessons in gender-sensitivity and anti-TIP, as was witnessed in the three pilot training of trainers (TOTs), that tested out and enhanced this module with enormously valuable input from the participants themselves.

In the process of changing the consciousness of the people within and in project sites, we hope that the number of champions advocating against human trafficking and violence against women and children will multiply, in the interest of the communities where construction projects are located, as well as the entire nation.

Mabuhay!

MA. VICTORIA E. AÑONUEVO
Managing Director and CEO

MESSAGE FROM THE DEPARTMENT OF PUBLIC WORKS AND HIGHWAYS

Republic of the Philippines
DEPARTMENT OF THE PUBLIC WORKS AND HIGHWAYS
OFFICE OF THE SECRETARY
Manila

First and foremost, I would like to acknowledge the assistance of the Millennium Challenge Corporation (MCC) for providing a gender-responsive Secondary National Road, which traverses Wright, Taft, Borongan, and Guiuan, located in Region 8. This project, MCC's Gender Policy and Counter-Trafficking Policy yielded commendable results in combatting trafficking, and paved the way for this initiative.

Likewise, I would like to thank the Millennium Challenge Account-Philippines (MCA-P) for their Zero Tolerance to Trafficking in Persons Policy and support for this project so that DPWH can sustain and mainstream the same in our structure, operations and projects. Rest assured that we will sustain the fight, with greater emphasis in ensuring its implementation within the Department towards an even more gender-sensitive culture and environment within.

The DPWH Committee on Gender and Development spearheads the implementation of Republic Act 9710, Magna Carta of Women and its Implementing Rules and Regulations in the Department. It is in this spirit that we issued a Department Order for the mainstreaming of Anti-TIP work, and developed an Anti-TIP module, which will serve as attachment to the Gender Toolkit. The module contains basic gender and TIP concepts, relevant international and local standards and policies, guidelines and skills in integrating Anti-TIP language, values and procedures in the DPWH mandate.

This is a milestone for the Department as this is in response to observations that large-scale construction projects exacerbate trafficking in persons, particularly sex trafficking and unjust labor practices in the communities covered. It is our duty to contribute to the elimination of this atrocious problem in road construction, and in society in general. I hope that we, and our children, will truly see the entire Philippines as a zero-trafficking zone in this lifetime.

I congratulate all the women and men who put together these guidelines and module and built the foundation for such a vision. Mabuhay ang kababaihan at mamamayang Pilipino!

MARIA CATALINA E. CABRAL, Ph.D
Undersecretary for Planning, PPS, and
Chairperson, DPWH COGAD

TABLE OF CONTENTS

- Message from the Millennium Challenge Corporation United States of America.....iv
- Message from the Millennium Challenge Account — Philippinesvi
- Message from the Department of Public Works and Highwaysvii
- Table of Contentsviii
- Acronyms1
- Rationale2
- All about Trafficking in Persons (TIP)4
- Guidelines on How to Address TIP in Road Infrastructure Projects8
- Anti-TIP Toolkit9
- Anti-traffickingin in Persons Training Module15
 - I. Preliminaries16
 - A. Getting to know you16
 - B. Expectations-check and Attitude-Setting18
 - II. Basic Concepts on Gender Sensitivity and Trafficking in Persons20
 - A. Sex and Gender/Gender Stereotyping20
 - B. Economic Marginalization/ Gender Division of Labour22
 - C. Power/Political Subordination25
 - D. Understanding Violence Against Women (VAW)27
 - E. The 3Bs in Trafficking (The Bought, The Buyer, and the Business)30
 - F. Social Construction of Women’s and Men’s Sexuality32
 - III. International Standards and Local Laws
Related to Trafficking in Persons.....38
 - IV. Gender-responsive and Child-friendly Response
on TIP in Infrastructure Development Cycle.....40
 - V. TIP and VAW in Relation to DPWH Mandate.....42
 - VI. Planning44
- Endnotes45
- Works Cited/References47
- Annexes49

- Annex 1 Department Order on TIP
- Annex 2 Pre-training Evaluation Form
- Annex 3 Post-training Evaluation Form
- Annex 4 Training Needs Analysis Form
- Annex 5 Basic Concepts on Gender Sensitivity: Power/Political Subordination
- Annex 6 Lyrics: *Glow* by Katy Rose
- Annex 7 *For Every Woman* by Nancy Smith
- Annex 8 Violence Against Women and Children: Rape
- Annex 9 Trafficking Overview and Framework
- Annex 10 Diagnostics Form for Women
- Annex 11 Magazine Article on Body Image
- Annex 12 Magazine Article on Self-esteem
- Annex 13 Magazine Article: Love and Be Loved; Guide to Fulfillment
- Annex 14 Diagnostics Form for Men
- Annex 15 Gender-responsive and Child-friendly Skills in Crisis Intervention
- Annex 16 Millennium Challenge Account - Philippines: Anti-TIP Program

ACRONYMS

CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women
CHR	Commission on Human Rights
COGAD	Committee on Gender and Development
CRC	Convention on the Rights of the Child
DPWH	Department of Public Works and Highways
DO	Department Order
GAD	Gender and Development
GBV	Gender-Based Violence
GST	Gender Sensitivity Training
HIV/AIDS	Human Immunodeficiency Virus/Acquired Immunodeficiency Syndrome
IACAT	Inter-Agency Council Against Trafficking
LOI	Letter of Intent
MCA-P	Millennium Challenge Account - Philippines
MCC	Millennium Challenge Corporation
NDHS	National Demographic and Health Survey
NGO	Non-Government Organization
PNP	Philippine National Police
R.A.	Republic Act
SNRDP	Secondary National Road Development Project
TIP	Trafficking in Persons
TNA	Training Needs Analysis
TOT	Training of Trainers
TWG	Technical Working Group
UDHR	Universal Declaration on Human Rights
VAW	Violence Against Women
VAWC	Violence Against Women and Their Children

RATIONALE

This module follows through earlier efforts to integrate Anti-Trafficking in Persons (TIP) measures in the Secondary National Road Development Project (SNRDP) of the Department of Public Works and Highways (DPWH). Such were made possible with the continuing support of Millennium Challenge Account – Philippines and Millennium Challenge Corporation (MCC). The anti-TIP program of 2013 was considered as a commendable practice and strategy to lessen any negative potential impact of the project to the community.

Subsequently, the DPWH Committee on Gender and Development (COGAD) issued an anti-TIP resolution in 2015 expressing its commitment to pursue, sustain and mainstream the Anti-TIP related efforts and gains in SNRDP as well as initiate programs, projects and activities to implement RA 9208 as amended by RA 10364 through their gender and development (GAD) mainstreaming initiatives, thus this module.

This will serve as guide in integrating anti-TIP as part of its gender-sensitivity framework in making road infrastructure projects gender-responsive. This module contains basic TIP concepts, relevant international and local standards laws, and skills in responding to gender-based violence, including TIP, according to the DPWH mandate.

Relatedly, in pursuance of the anti-TIP policy, the DPWH COGAD and COGAD Technical Working Group shall take the lead in the implementation of the internal mechanisms to ensure that Anti-TIP related concerns are integrated in the various stages of road infrastructure projects, from planning, design, construction to maintenance, and shall likewise provide guidance to address the issues and concerns relevant to TIP, especially women and children, as part of the Gender and Development (GAD) program of the Department.

To ensure institutionalization, a Department Order is issued further defining the DPWH Anti-TIP Policy, adopting the module and guidelines instructing its use in all DPWH projects.

The module drafting is also informed by a series of focus group discussions among government and non-government experts, including survivors of trafficking, as well as DPWH project engineers, gender and development focal persons and staff across the 18 regions of the country.

The entire project takes cognizance of international human rights standards relevant to

trafficking: the 1948 United Nations Universal Declaration on Human Rights¹, the 1949 United Nations Convention on the Suppression of Traffic in Persons and the Exploitation of Prostitution of Others², the 1979 Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)³, the 2000 United Nations Convention Against Transnational Organized Crime Including its Protocol to Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children⁴, and all other relevant and universally accepted human rights instruments and other international conventions to which the Philippines is a signatory,

It is also in pursuance of Republic Act No. 9208, known as “Anti-Trafficking in Persons Act of 2003,” Republic Act No. 10364, known as “The Expanded Anti-Trafficking Act of 2012,” Republic Act No. 9710, known as the “Magna Carta of Women,” and Republic Act 7610, “The Anti-Child Abuse Law.”

ALL ABOUT TRAFFICKING IN PERSONS (TIP)

A. What is Trafficking in Persons?

Trafficking in Persons according to Republic Act No. 9208⁵, amended as RA No. 10364⁶, shall include the following three elements:

- 1) **Acts**, which may be recruitment, transport, transfer, obtaining, hiring, harboring or receipt of persons, especially women and children.
- 2) **Means**, which may include any of the following: force, threat, other forms of coercion, fraud, deception, abuse of power or of position, taking advantage of the vulnerability of the person, or other similar ways. When the victim is a child, the means need not be considered.
- 3) **Exploitative purpose**, which refers to a person's intent to exploit another. It is not necessary that the exploitation actually takes place. It is enough that there is proof of the intent to exploit. Categories of exploitation may be prostitution, other forms of sexual exploitation, forced labor, slavery/slavery-like practices, involuntary servitude, removal or sale of organs, or bringing of children to armed conflict.

The most likely forms of trafficking related to road construction projects are sex trafficking, forced labor and slavery-like practices.

It is important to note that **consent of the victim to acts of trafficking is immaterial**. All victims, regardless of consent, should be protected. Both the United Nations Protocol on Trafficking in Persons and the Philippine law recognize that in most cases, abuse of vulnerability -- desperation for economic opportunities, previous experience of abuse, sexual objectification of women and children -- is taken advantage of.

Use of "force" or absence of consent is not often the means to traffic. Similarly, consent of victim cannot be used to exempt perpetrators from getting prosecuted.

B. Penalties for Trafficking:

1. **Main Acts of Trafficking**, which includes hiring a person for prostitution:
 - 20 years and a fine of PHP 1 to 2 million
 - "In every case, conviction shall cause and carry the automatic revocation of the license or registration of the recruitment agency involved in trafficking." (Section 10: Penalties and Sanctions.)

*Trafficking in Persons shall include the following three elements: **Acts, Means, and Exploitative purpose.***

***Acts**, which may be recruitment, transport, transfer, obtaining, hiring, harboring or receipt of persons, especially women and children.*

***Means**, which may include any of the following: force, threat, other forms of coercion, fraud, deception, abuse of power or of position, taking advantage of the vulnerability of the person, or other similar ways. When the victim is a child, the means need not be considered.*

***Exploitative purpose**, which refers to a person's intent to exploit another.*

- “If the offender is a corporation, partnership, association, club, establishment or any juridical person, the penalty shall be imposed upon the owner, president, partner, manager, and/or any responsible officer who participated in the commission of the crime or who shall have knowingly permitted or failed to prevent its commission.”
- “If the offender is a foreigner, he or she shall be immediately deported after serving his or her sentence and be barred permanently from entering the country.” (Ibid.)

2. Penalties for Attempted/Accomplice/Acts that Promote Trafficking in Persons

- 15 years and a fine of PHP 500,000 to 1million

3. Penalties for Qualified Acts of Trafficking

- Life imprisonment and a fine of PHP 2M-5M

GUIDELINES ON HOW TO ADDRESS TIP IN ROAD INFRASTRUCTURE PROJECTS

A. What are the components of an Anti-Trafficking in Persons (TIP) Program?

An Anti-TIP Program as applied in road infrastructure and transport context includes:

1. prevention,
2. protection of victims,
3. prosecution or accountability of perpetrators, and
4. partnership.

This builds on prior gender analysis in specific project sites.

B. Purposes of an Anti-TIP Program in DPWH:

1. To ensure that DPWH observes the principle of zero tolerance in relation to Trafficking in Persons (TIP), especially women and children.
2. To support DPWH personnel and partners (including contractors) in fulfilling counter-trafficking requirements for planning, implementation and maintenance of projects.

C. Links of Infrastructure Projects and TIP:

Cases of trafficking have been reported in construction projects.

The US TIP report states that 600,000 to 800,000 persons are trafficked across international borders each year. Approximately 80 % of them are women and girls, and up to 50 % are minors. (US TIP Report 2006)

Construction sites in Asia and the Middle East are reportedly among the destination points of Filipino men and women who migrate to work and are subsequently subjected to conditions of forced labor. (US TIP Report 2012)

Different key players in road development projects are at risk of being involved in human trafficking. These include DPWH personnel, contractors, suppliers, other business partners, workers, and the local community.

D. Possible Vulnerabilities of Local Communities:

- Poorly managed resettlement processes or lack of appropriate environmental or social safeguards such as sustainable livelihood, leading to risky migration or vulnerability to prostitution.
- Post-disaster and conflict situations which destroy livelihood or displace populations render more community members vulnerable to trafficking – often

forced labor for men and sexual exploitation for women.

- Women and children in tourist areas are generally vulnerable to sex tourists, especially where preventive measures are not in place.
- The influx of predominantly male construction workers, mining workers, and soldiers who engage in risky sexual behaviour increases the risk of women and children to engage in prostitution especially in project sites that are poverty-stricken.
- Where prostitution is rampant, the spread of HIV/AIDS is heightened particularly in local communities with very low awareness levels regarding HIV/AIDS.
- Construction being typically a male-dominated industry, local unemployed men will quickly accept jobs at the construction site regardless of working conditions.
- The roads facilitate access to the area even for criminal elements such as traffickers who want to take advantage of the vulnerability of the local community, especially in poverty-stricken areas.
- The roads make it easier for locals to leave their homes in search of greener pastures despite the risk of being trafficked. It also exposes and increases pressure of cash economy to indigenous communities, pushing them to sell their ancestral lands or women's bodies given lack of resources.

E. Possible Involvement of Key Players in a Road Project:

- They directly participate in hiring, transferring, transporting, obtaining, receiving, or harboring workers using exploitative recruitment practices, towards conditions of forced labor or slavery-like practices.
- Extraction of illegal fees that sometimes put workers in debt; use of violence or threats of violence against workers; restriction of movement of workers; non-payment or delayed payment of wages of workers; mandatory overtime for workers; withholding of passports from foreign workers; and the use of child labor.
- Their sub-contractors, suppliers, or workers engage in trafficking and they have knowingly permitted or have failed to prevent its commission.
- They source construction materials from suppliers who use forced labor in producing or manufacturing the materials and they have knowingly permitted or have failed to prevent its commission.
- They provide government personnel, contractors, sub-contractors, workers or suppliers with prostituted persons as form of entertainment or recreation.
- They hire a person to engage in prostitution or pornography.
- They knowingly lease or sublease, use or allow to be used any building or establishment for their employees, workers, or other persons to engage in prostitution or forced labor.
- They offer transport to community members, thus opening the possibility that project vehicles could be used in the transporting of trafficking victims (as well as the possibility of direct exploitation of passengers by drivers)
- They bring in domestic workers to project site, or recruit community members for domestic work towards a trafficking situation in another place.

Anti-TIP Toolkit

TOOLKIT ON INTEGRATING TIP MEASURES IN THE ROAD INFRASTRUCTURE PROJECT CYCLE

A. Prevention and Partnership from the National Level to Project Sites

1. Conduct of Anti-TIP Trainings from Management to Rank and File, including Cadets, as well as with Contractors and all employed, using the standard anti-TIP module and the services of a trained pool of trainers.

This is in pursuance of DPWH Department Order on TIP 3.2: “Capacity-building, in particular, shall involve awareness-raising of DPWH officials and employees at the national, regional and field offices. The Anti-TIP training module on understanding and responding to TIP shall be adopted by DPWH and used in the awareness-raising activities...”

2. Orientation on Zero Tolerance Policy of all officials and employees. Therefore, the orientation shall include enumeration of prohibited acts enumerated in 3.5 of the Department Order and III.E of this Guidelines. It shall also explain the penalties in case of acts that fall under main acts and qualified acts of trafficking:
 - a) removing the involved Personnel, Sub-Contractor or any of its involved personnel, or any involved agent or affiliate;
 - b) termination of a subcontract or sub-award;
 - c) suspension of Contract payments until the breach is remedied to the satisfaction of DPWH Committee on Decorum;
 - d) declaring the Personnel, Consultant or Contractor ineligible, either indefinitely or for a stated period of time. The contractors or consultants names should also be submitted to the Government Procurement Policy board for blacklisting.

“In cases of promotion of trafficking, attempts or acting as accomplice, lesser penalties will be determined.”

Various units, but especially the national office, may institute incentives for employees actively preventing trafficking through information and education, protecting victims, helping prosecute perpetrators, and building partnerships to counter trafficking. An incentive is to include anti-trafficking work as an evaluation criterion of personnel.

3. Information and communication plans should be laid out by each unit with corresponding budgetary allocation. Plans would include signages of “zero-trafficking zone” and “zero-sexual harassment zone”, as well as simple materials in the vernacular on acts of trafficking, corresponding penalties (refer to II.A and B of this Guidelines), and hotlines of DSWD and PNP in the area.

4. Activation of the Committee on Decorum to give the message that structures are in place in case trafficking in persons involve DPWH personnel and contracted employees.
5. DPWH will review bidding documents and contract forms to include appropriate language reflecting its anti-TIP commitment. (See Sample Forms in Section V. of his Guidelines.)
6. Contractors shall formulate and submit a TIP Management Plan, which will include prevention, response to cases and reporting from planning, to construction and maintenance phases. It shall also include designating a Point of Contact who is responsible for addressing TIP related issues in relation to Section 3.6 of DO.
7. Part of Contractors' preventive plan should be the following:
 - a) linking up with the community organizations and Local Council Against Trafficking on it TIP Risk Management Plan.
 - b) having a visitors' register at project sites will indicate the name, purpose of visit, and sex of each non-employee who enters a Contractor site, whether it be on the construction site or temporary camp.
 - c) prohibition on transporting community members in construction contractor vehicles without authorization from the Contractor and documentation of the incident.
 - d) conduct of community education and production of information materials, including signages for reporting TIP cases.

B. Protection of Victims and Prosecution of Perpetrators

1. The DPWH COGAD Chairperson and the COGAD TWG will monitor and conduct timely assessment of the effectiveness of the anti-TIP mainstreaming program as per Section 3.4 of DO. Regional GAD focal persons will assist the COGAD TWG in these tasks.
2. TIP cases should be reported by the assigned Point of Contact within 24 hours for action to the Inter-Agency Council Against Trafficking (IACAT) secretariat or members of the IACAT, as per Section 3.8 of DO, "most importantly, the Department of Social Welfare and Development (DSWD), Philippine National Police (PNP), the Department of Justice (DOJ). In project sites, they should be reported to the local offices of said agencies, which form the Local Councils Against Trafficking (LCAT)." Mobilize as much as possible the assistance of the Barangay Captain and other officials in responding to cases.
3. Pursuant to Section 3.9 of the DO, if DPWH personnel are involved as perpetrators, administrative cases shall be likewise pursued through the Committee on Decorum, which shall investigate the case and make the proper recommendation to the Gender Ombud (Commission on Human Rights) or the Office of the Ombudsman. If the case happens in project site, the Committee will investigate in cooperation with the Point of Contact and the project management team. Recommendations should be made within one week of investigation.
4. The Point of Contact in project site, and/or DPWH Gender Focal Person in corresponding unit shall collaborate with other responsible agencies to ensure that the victim-survivor is adequately supported. "Her or his community or place of work should be properly educated to support the victim-survivor in reintegration. DPWH may also develop its own program for its victim-survivors of TIP."

SAMPLE FORMS

A. New Language in Bidding Document

To be eligible to bid for this contract, a contractor must submit a Letter of Intent (LOI) and meet the following major criteria: (a) registration with the DPWH, (b) Filipino citizen or 75% Filipino- owned partnership/corporation with PCAB license applicable to the type and cost of this contract, (c) completion of similar contract costing at least 50% of ABC, (d) submission of a statement committing to design an anti-trafficking in persons plan, and (e) Net Financial Contracting Capacity at least equal to ABC, or credit line commitment/cash deposit certificate at least equal to 10% of ABC. The BAC will use non-discretionary pass/fail criteria in the Eligibility Check, Preliminary Examination of Bids, Evaluation of Bids, Postqualification, and Award.

All Bidders are required to sign a statement, which is a commitment to design and implement a set of actions to combat TIP as deliverable.

B. Contractor's Statement of Commitment to Counter TIP

The Contractor hereby certifies that the Contractor, its personnel, any Sub-Contractor, or any of its personnel, or any agent or affiliate of any of the foregoing employees or contract workers shall not:

- a) engage in any form of trafficking in persons;
- b) procure prostituted persons; and
- c) use forced labor, involuntary servitude, slavery or slavery-like practices.

It also commits to submit a Trafficking in Persons Risk Management Plan as deliverable before awarding of contract.

(signature above printed name of Contractor's authorized representative)

C. Sample TIP Risk Management Plan

TIP Risk	Activity to Address Risk	Target Audience	Timing/ Frequency	Responsible Party	Budget
<i>Risks During Planning Phase</i>					
Tourist Spot, High Incidence of Sex Tourism`	Baseline Data Gathering on TIP	Community	Once	Contractor	
	Training and Orientation on Trafficking and Sex Tourism	Community and Workers	From entry up to end of Contract	Contractor	
	Set up signages of Zero-Trafficking Zone	Community and Workers	Ongoing	Contractor	
<i>Risks related to project development and implementation processes</i>					
High Presence of Prostitution Bars	Information Materials on Anti-Trafficking Law and Hotlines	Community and Workers	Every 3 months	Contractor	
	In collaboration with local NGO and Local Council Against Trafficking, seek action for closure	Perpetrators	Once	Contractor	
<i>Risks after project implementation phase concludes</i>					
	In collaboration with local NGO, raise TIP awareness among communities	Community members and tourists	Quarterly	LCAT and Community Women hired To monitor	
	Audit Report	Community	Once	Contractor	

Anti-Trafficking in Persons Training Module

GENERAL OBJECTIVE

To provide DPWH leaders, trainers, personnel and partners with a critical understanding of gender concepts and human rights, as they relate to violence against women and trafficking in persons, towards increase in knowledge, self-reflection, change of attitude and behavior on gender issues, and enhancement of skills in preventing, responding to, and advocating on these, all towards integrating anti-TIP and other concepts in DPWH's mandate.

DAY ONE

I. PRELIMINARIES

A. Getting to know you

General Objective:

To establish a conducive learning and sharing atmosphere for the participants by first, creating a comfort zone for them. The workshop groups shall be the venue to break the ice among the participants and to “equalize their positions”. It is also the start of bringing personal selves – mind, heart and body – to the training, so that the process is not only cognitive but also affective. This is a critical part of the training.

Specific Objectives:

1. To be comfortable among other participants and with the facilitators.
2. To build a level of trust from establishing a safe atmosphere for sharing raw thoughts and reflections among each other.
3. To start getting interested/stimulated about forthcoming activities/discussions on gender concepts.

Activity/Process:

Participants are asked to stand and group themselves according to categories that the facilitator will give.

First, they are asked to group themselves according to region, positioning themselves as if in a map, where the facilitator stands in the middle for “Manila” as reference point. The participants will introduce themselves to each other in their group. The facilitator invites the entire group to acknowledge the ones who traveled the longest, down to those who came from the National Capital Region.

Participants will then be asked to group themselves according to age, job title (noting the sex distribution in each), relationship status (noting gender-sensitive categories: separated, widowed, etc), and number of children (to include those without).

The facilitator then invites observation from participants as to their profile, and gives a bit of input on the significance of sex-distribution in position, diverse categories of

Introductory group dynamics on day 1.

relationships and number of children in relation to reproductive health issues. This is just a glimpse of subjects to be discussed in the entire training, which will necessarily take off from our personal realities. Trafficking in itself is an issue not distant to any of us, as we will come to discover, as it is linked to our concepts of manhood and womanhood.

CORE MESSAGES

- We are able to know each other's names, areas where we belong, and profile in general. However, it takes more time to know each other better, and it is best to withhold judgment of people as we often are not aware of people's histories/herstories.
- The facilitators are of the same level as us, we learn from each other. You are bringing experiences and insights to this training that the facilitators may not have.
- Experiences of men and women are differentiated in terms of economic opportunities, power and others. We will learn later that these are affected by socially constructed definitions of manhood and womanhood, which also affect their roles in determination of family size and relationship status.

B. Expectations-check and Attitude-Setting

General Objectives:

To level off on the expectations and objectives of the training, prepare the hearts and minds of the participants for reexamining long-held values and perceptions about manhood and womanhood, and to set ethical guidelines for such.

Specific Objectives:

1. To review expressed expectations in the training needs assessment (TNA) forms about the outcome of the training, about the process, and about one's contributions; and check this with objective capacity of actors in the training.
2. To be able to unite with organizers of the TOT, facilitators and other participants on common aims and how to achieve this.
3. To protect our common comfort zone by setting the boundaries or rules during the training.

Activity/Process:

The facilitator puts key words found in the TNA forms (Annex 4) into metacards, categorized accordingly in columns:

- Yellow - expectations about training outcome,
- Blue - expectations about process/methodologies,
- Orange - expectations about self/other participants,
- Pink - obstacles.

Participants are encouraged to add metacards for 5-10 minutes. The facilitator goes through the metacards on obstacles first and reflects with the participants on how to overcome them, towards making the most of the training. The facilitator reminds them that women may have gender-specific obstacles such as thinking about multiple domestic responsibilities, other than their paid job.

Then, the facilitator walks the participants through the other columns, comparing these with intended outcomes and methodologies of the training as planned, integrating the expectations if possible.

Introduction of the participants and ice Breaker

Then the facilitator presents an initial listing of do's and don'ts during the training towards achieving the reconciled expectations on outcome, process and collective work, and invites the participants to add to the list. Everyone will be enjoined to agree on a set of guidelines to also ensure a safe and conducive space for personal sharing among participants and facilitators.

CORE MESSAGES

- Outcome expectations vary from “becoming gender-sensitive” to being “empowered”, while expectation on methodologies may range from “games” to “role-playing” to “lectures.” It is important to review the general and specific objectives of the training to level off the expectations on training outcome.
- Methodologies, while more flexible, were already adjusted by facilitators, on balance, based on the TNA results.
- The success of the training is determined not only by the facilitators and organizers but by the participants’ contributions and cooperation as well, in achieving common objectives, as well as by overcoming obstacles.
- The training is a venue for discussing on a very personal level, our values and views about ourselves -- our masculinity and womanhood, towards a genuine understanding of trafficking in persons as a gender issue. Therefore, participants should be prepared to talk about oft-considered sensitive issues, while assuring them that this is going to be a confidential space for that.
- Ground rules are set to ensure the safe space for everyone: focusing on the training, giving everyone the opportunity to speak, respecting confidentiality, listening intently, keeping an open mind, withholding judgment, processing feelings and thoughts. All are to uphold the principles in maintaining healthy learning environments, not only the facilitators and organizers.

II. BASIC CONCEPTS ON GENDER SENSITIVITY AND TRAFFICKING IN PERSONS

A. Sex and Gender/ Gender Stereotyping

General Objective:

To enable the participants to differentiate the concept of sex from gender, as fundamental tools in analyzing gender issues. Also, gender stereotyping will be identified as a manifestation of gender bias.

Specific Objectives:

1. To be leveled off on the meanings of sex and gender, and their implications in defining manhood and womanhood.
2. To surface gender-stereotyped images of both sexes and how these impact on men and women.
3. To identify the role of social institutions in reinforcing gender stereotypes and biases.

Activity/Process:

To also deepen each other's knowledge of participants, they are asked to now introduce themselves individually to the big group (as the first introduction was only by group categories). In introducing themselves individually, they will mention not only their name but also their favorite characteristic of themselves as a man or as a woman.

The facilitator then asks if the characteristics mentioned apply only to a specific sex? The answer would likely be "no." The facilitator then asks if the traits can be interchanged between the sexes. The answer is likely "yes." Therefore, these characteristics do not define manhood or womanhood. This is because the traits were given by them authentically, or constructed by them or told them. This is gender or socially constructed definitions but is not absolute for all men nor for all women.

When all can be, the participants are asked as to what can't be interchanged. Or what can only apply to men exclusively, and to women? The answers would boil down to anatomical characteristics and such will be defined by the facilitators as pertaining to **sex**.

Facilitator Jean Enriquez asking the participants their favorite positive trait.

Then the facilitator asks what society expects of them as a woman or as a man. Such assignment of characteristics or roles by sex is defined as **gender stereotyping**. It will help if the co-facilitator lists on the board the characteristics or roles assigned to each sex by society, counter-posed with their organic definitions of themselves. The participants are asked as to the effect to them of these roles or expectations. In relation to road projects, participants are asked how women and men are stereotyped in relation to road use, e.g. women are not good drivers and are not supposed to walk late at night.

Deepening of analysis follows by asking the participants what are the other forms of gender stereotyping that they observe or experience, from childhood to adulthood. Again, they are asked what the effects of these are to both women and men.

Then the participants are asked then what social institutions played a role in instilling stereotypes in them.

CORE MESSAGES

- In gender discourses, sex pertains to the biological differences between men and women – it is being male or female. Gender, on the other hand, is a social construct -- a woman's or a man's traits are defined, and roles assigned by social institutions.
- Gender expectations constrain the possibilities and actions of the woman, and the man, albeit to a lesser degree.
- There are several institutions that create and perpetuate gender stereotyping.
 1. Family – assigning toys, clothes and household chores
 2. School – curriculum content, courses for women vs. courses of men
 3. Religion – virginity/chastity values; limitation of women's roles and choices
 4. Mass Media – portrayal of women as sex objects, or as mothers/housewives; macho images of men
 5. Laws and Government – setting different standards of behavior between women and men, through penalties and sanctions
- These various roles, behavior and attitudes our society imposed on us, lead to gender inequality.
- As gender definitions and roles are created by society, so too can they be changed.

B. Economic Marginalization/ Gender Division of Labour

General Objective:

To establish the connection of the previous discussion of cultural factors and now, economic factors – this intersection -- as basis of gender inequality and sexual exploitation, from observing the division of work in the homes.

Specific Objectives:

1. To be aware of the existence of an artificial division of labour between men and women in the micro- and macro-levels, not only according to the realities of engineers, construction workers but the communities where they work.
2. To appreciate the value of reproductive work, and women's role in both the reproductive and productive spheres.
3. To know the impact to women's lives, and also to men's, of such division of labour.

Activity/Process:

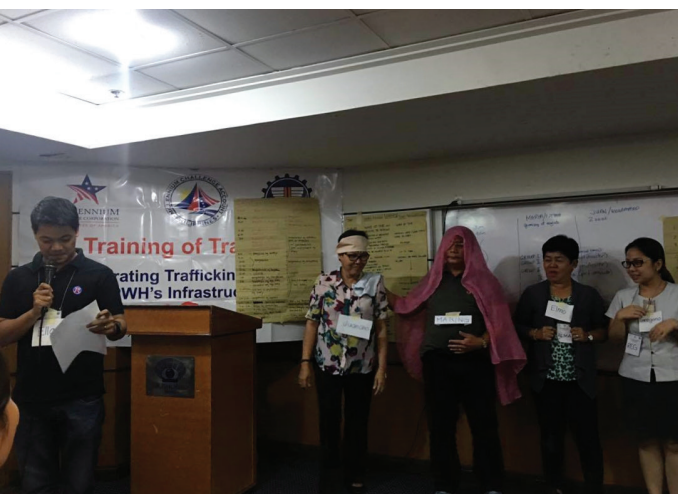
The workshop group is divided into four smaller groups. Every group has to discuss the daily schedule of the male and female members of their family. Finding a common pattern, they will agree on a daily calendar for "Maria" (or "Fatima" for Muslim communities) to represent the mother and for "Juan" (or "Muhammad") to represent the father. One group will illustrate work of family members in the rural areas before a disaster/normal times, in rural areas after a disaster, another in urban areas before a disaster, and a fourth in urban communities after a disaster, observing especially the areas where construction happens.

Then the group will reflect on the pattern of time use, type of work and leisure, of the women, and then the men. They will prepare to dramatize a day in the life of Juan and Maria, doing role-reversal.

After all the groups have presented their plays, the facilitator will lead the reflection session on the following:

Playing as Maria, one of the participant carries and takes care of her infant daughter

A role play on the daily duties and responsibilities of the family of Maria and Juan

1. How did the women performing the roles of men felt? (The women are likely to enjoy being men and find out how difficult the work of women is.)
2. How did the men performing the roles
3. What are your observations in terms of work and leisure patterns of women, and then the men?

Deepen the discussion on how they think the difficult work by women, both in public and domestic spheres, is valued. The facilitator/s will proceed to present the concepts within gender division of labour, how it is rooted in biological determinism/ gender stereotyping and its implication in the entire life of society.

Proceed to discuss how gender division of labour results in women's economic marginalization using statistics on women's hunger. Give a brief input on the internationalization of gender division of labour, where we 'export' women as domestic helpers, nurses or entertainers, leading to trafficking. Also, how impoverishment of women causes vulnerability to trafficking.

CORE MESSAGES

- Work in society is asymmetrically divided between those performed in the reproductive and productive spheres:

1. “Reproductive” or care work is used to refer to work done in the homes or the private sphere, and is unpaid. It involves not only child-bearing but also child-rearing, maintenance of the household -- the physical, psychological, mental, emotional and spiritual sustenance of humans, from childhood to old age.

The reproductive sphere consists of routinary and considered menial tasks. This is seen as the woman’s domain, and work performed therein is rendered invisible and not valued.

2. “Productive” work refers to such work that is done in the public sphere, and involves the exchange of good or services for cash.

Productive work is considered to be the domain of the man.

- The differential importance given to these two classifications of work has implications on the entire social life of men and women:

1. Marginalization – refers to non-valuation of women’s contributions to society, the assignment of ‘peripheral’ spaces roles, reflected in the treatment and pay they receive, as well as access to resources.

2. Subordination – refers to a power relationship where men are expected to take on leadership and women are expected to support or subordinate themselves to men.

3. Multiple Burden – refers to the increasing duties and responsibilities that women are expected to take on without a similar expected effort from men.

C. Power/Political Subordination

General Objective:

To discuss the dynamics of power relations between men and women, in both “private” and public spheres, the manifestations of the differential political power between the sexes and the impacts.

Specific Objectives:

1. To understand how power and its corresponding privileges are assigned, accumulated and enjoyed by particular groups of people in society through structures of power such as racism, classism, ageism, sexism/patriarchy and their impact on oppressed peoples.
2. To recognize the reality of disempowerment of women in society – from the micro (relationships/household) to the macro-level, and its impact on women and men.

Activity/Process:

The participants are asked to form diads/pairs. One partner is to use her/his hand as a mirror, to which the other partner will face. The latter will follow the mirror wherever it goes. Then, the partners are told to trade roles.

A second exercise will ask one partner to be the driver and the other to be the car/wheel. When the driver taps the right shoulder, the car turns right. When the left shoulder is tapped, the car turns accordingly. The car goes straight when the nape is touched, and stops when the head is touched. Then, the participants are asked to change roles.

After the exercises, the facilitator asks the partner who follows the mirror how s/he felt. Then, the partner who held her/his hand as the mirror is also asked of her/his feelings/insights. The follower is asked how s/he felt when told that s/he has a chance to drive afterwards.

Normally, the blind follower expresses frustration, anger, disappointment because of powerlessness or possibly ‘abuse’ by other partner, albeit in a light way as it is a game. On the other hand, the one who directs ‘enjoys, have fun, etc.’ If unexpressed, it is

Participants take part in the “mirror exercise” on the topic ‘Power and Political Subordination.’

important to discuss how many mirror holders are unaware of their power to abuse, its privileges, or danger of abusing their power.

Deepening follows by asking the participants on the occasions when they felt powerful, and how they think their ‘subordinates’ felt. Ask about their observations in society on power differences, how privileged those with power, and what the impacts are on those subordinated.

Now, focusing on gender issues, ask when women are subjected to “power over” and the consequences are.

Then the facilitator gives an input on how such power in personal relationships manifest in the community and bigger society.

CORE MESSAGES

- Categories of power are ‘power over’, ‘power with’ and ‘power within’. Power in itself is not a problem, but becomes so when used **over** another, and accumulated further in the same direction.
 - Power is assumed, grabbed, enjoyed or accumulated because it has corresponding privileges -- economic, sexual, etc., and results in entitlement. In society, power structures are racism, classism, ageism, sexism/patriarchy, among others.
 - Women have been historically disempowered through gender stereotyping, economic marginalization, subordination in the political sphere and various forms of abuse/violence, and has debilitating impact on women.
 - The different loci of power are in access to resources, decision-making and position over their own lives, personal relationships, households, up to the society at large.
- (See Annex 5 for additional data.)

DAY TWO

D. Understanding Violence Against Women (VAW)

General Objective:

To introduce the issue of gender-based violence as an impact of confluence of cultural biases discussed in the first session, and the political-economic situation discussed in the subsequent sessions.

Specific Objectives:

1. To surface common myths related to different forms of violence against women and to addressing them.
2. To know facts that will help crystallize understanding of why women experience violence, as well as universal and national frameworks on the issues.
3. To understand male responsibility in the perpetration and in the response to gender-based violence.

Activity/Process:

Three posts will be created - Agree, Disagree, Neutral. Statements will be read about common notions on VAW. The participants will be asked to go under the post that describes their feelings about the statements:

- “A nagging woman deserves to be beaten up.”
- “It is the woman’s fault that she was raped if she was walking at 12 midnight on a rural construction project.”
- “A woman bought in prostitution in a videoke bar across a construction project should be considered criminal.”
- “Homosexuality is a sickness.”

The facilitator reminds the participants of the general training guidelines and sets the tone for the debate to be constructive and that participants need not hold on to their positions but to listen to each other, and to keep an open mind. Then, the representatives from each group will be asked to present the basis of their position. They will also be given a second round to respond to each other’s arguments. The facilitator will process the debate, and will give input on each VAW issue: domestic violence, rape, sex trafficking and homosexuality. Each issue is discussed according to the rate of incidence, profile of victims and perpetrators, patterns of

abuse, impact to victims-survivors, legal mechanisms available to protect victims and prosecute abusers.

Victims among the participants, especially among women, are likely to speak of their own experiences. Give space for this. In a **closing ritual**, the participants are asked to sit down in a circle. They will write in a piece of paper their wish for themselves and/or the women around them who may have been abused, or the men may write what they want in their own concrete little way to end gender-based violence. They may choose to read this out before burning the paper in a pot at the center of the circle. Then the facilitator plays the song “GLOW” by Katy Rose about survivors (Annex 6). The poem “For Every Woman” Nancy Smith will also be read (Annex 7).

CORE MESSAGES

- VAW targets women because they are women, and are perpetrated by men, because of the earlier discussed notions of gender constructs – perceived male superiority over women, and viewing of women as sex objects, commodities or properties. Gender-based violence may also target men (homosexuals) who are perceived to violate socially normative behavior of men.
- Domestic Violence or VAWC refers to any act or a series of acts committed by any person against a woman who is his wife, former wife, or against a woman with whom the person has or had a sexual or dating relationship, or with whom he has a common child, or against her child whether legitimate or illegitimate, within or without the family abode, which results in or is likely to result in physical, sexual, psychological harm or suffering, or economic abuse including threats of such acts. It includes, but is not limited to: physical violence, sexual violence, psychological violence, economic abuse⁷.
- The 2008 National Demographic and Health Survey (NDHS) revealed that one in five women aged 15-49 has experienced physical violence since age 15. More than one-third (37%) of separated or widowed women have experienced physical violence, implying that domestic violence could be the reason for separation or annulment.
- Rape refers to sexual violation or intercourse without consent of one of the parties. Rape is the most widespread form of sexual violence against women. All forms of rape concern the domination of one person over another⁸.
- One in ten Filipino women aged 15-49 has experienced sexual violence⁹.

Facilitator Jean Enriquez taking input from the participants

The Anti-Rape Law of 1997 veers away from the chastity framework and classifies rape as a crime against persons. From a private crime, it has become a public crime (See Annex 8 for additional data).

- Prostitution
There is an estimated half a million Filipino women in prostitution in the country. Hiring a person for prostitution and buying them are penalized under RA 9208, and RA 10364. The same laws protect victims of trafficking for prostitution. However, a contradictory Vagrancy Act remains to be repealed.

Trafficking in persons shall mean the recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or

of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation. (UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime)

The Protocol Article 9 on Prevention of Trafficking in Persons includes “5. States Parties shall adopt or strengthen legislative or other measures, such as educational, social or cultural measures, including through bilateral and multilateral cooperation, **to discourage the demand** that fosters all forms of exploitation of persons, especially women and children, that leads to trafficking.”

E. The 3Bs in Trafficking (The Bought, The Buyer, and the Business)

General Objective:

To give faces to trafficking, towards deepening discussions on connections between supply and demand, and the context of inequalities where they reside.

Specific Objectives:

1. To appreciate the views of victim-survivors about trafficking, the money, the compulsions in getting into slavery, experiences within the system, and surviving.
2. To understand the demand -- interests of business and buyers -- in creating and maintaining trafficking.
3. To integrate earlier sessions on economic and political inequalities with gender stereotyping, as bases in producing and maintaining the system of trafficking.
4. To deepen understanding on how systems of inequalities mold perpetrators' thinking to exploit and women's/girl's internalization of their subjugated status.

Activity/Process:

The main facilitator will present the basic international frameworks on trafficking (Annex 9), the supply and demand analysis, profiles of victims and perpetrators, human rights violations in trafficking and current initiatives..

Then, the participants are prepared to listen respectfully to a speaker who will give first-hand experience on trafficking. A survivor-advocate may be invited if the facilitators are capable of handling questions after the testimony. Alternatively, a social worker or a police officer with experience/s in rescue or direct assistance in trafficking cases is introduced to give a testimony on the dynamics in the system of slavery, his or her experiences intervening, and overcoming obstacles.

Then, the participants will be asked to view a 29-second film entitled "First Time"¹⁰ and an eight-minute film "The Chairman."¹¹

After the presentations, the participants will be allowed to sensitively ask questions to the

Participants listen intently to the trafficking and prostitution survivor. As seen in the photo, they were moved by the survivor's testimony.

survivor/s and main facilitator.

The last 30 minutes of the session will be held in their segregated workshop groups to thresh out unanswered questions. Usually, the participants are emotional and sometimes rendered speechless/quiet by the previous testimonies. For the processing part, the facilitator will weave the previous discussion on concepts of sexuality with the panel testimonies.

F. Social Construction of Women's and Men's Sexuality

WOMEN'S SESSION

General Objective:

To reflect on the construction and manifestations of women's (and men's) sexuality, in connection to previous day's GST and previous session on trafficking.

Specific Objectives:

1. To surface knowledge and attitudes on sexuality issues and reflect on their implications to their personhood and to their relationships, particularly the men's treatment of women.
2. To understand the importance of being aware of women's expressions of sexuality and where they are coming from.

Activity/Process:

The facilitators will segregate the women and men, to ensure safe space for discussing personal issues related to their sexuality and to facilitate honest reflection on responsibilities to trafficking. (At the very beginning of the training, the participants are asked to answer diagnostic questions.)

At this point, the facilitator enjoins the participants to revisit their answers in the diagnostic forms (Annex 10).

Organize their concepts, attitudes and behavior in a list according to:

1. Body knowledge – how much do women know their bodies, its potentials/ capacities, boundaries, pleasures, pains, its unity with your feelings and thoughts; how does this knowledge or lack of knowledge affect their claim to their own bodies; awareness of abuse
2. Self-image and self-expression – how do women feel about their physical selves; how do they view their capacities as human beings; are the sources of affirmation inner or outer; how do all these affect their self-esteem; how do their ideas of beauty result to self-mutilating behavior (refer to diagnostic tool answers to: Women are good to look at if they are slim and fair-skinned, etc.)
3. Self-esteem – revisit testimonies in earlier sessions on what in our experiences affected our self-esteem; how do they claim their rights; how do external affirmation

and affection such as attraction to our bodies damage women (diagnostic tool: My self-respect is highly reliant on other's views of me.)

4. Relationships: revisit ideas about sex, about virginity, and how women are judged or measured based on these (diagnostic tool: Women who have had sexual experiences before marriage are dirty.)
5. With other women – how they seek and abuse power over other oppressed groups (competition, abuse of children, etc.)
6. With male partners – how they “enjoy” subjugation and lose selves (refer to article on “how not lose yourself in relationships); how behaviors of manipulation, subterfuge, emotional blackmail are utilized instead of direct claim of equality and rights (diagnostic tool: Having a partner is necessary for me to feel attractive and beautiful.; The consummation of my womanhood happens when I become a wife and mother.)

Proceed to discussions on ways to reclaim self-esteem by going through the categories above. To input on body-image, please refer to the magazine article on this, page 3 (Annex 11).

Self-esteem is self-awareness (which includes reckoning with the needs of the inner child of the past and with the inner desires of the present). It is about self-discovery which includes seeing through our own eye instead of through the eyes of others, telling what seemed to be shameful secrets and discovering they are neither shameful nor secret, giving names to problems that have been treated as normal, bonding with others who share similar experiences, achieving empowerment and self-government, bonding with other in shared power, achieving a balance of independence and interdependence, taking one's place in a circle of true selves. Self-esteem is love (not the “romantic idea of love”, please refer to attached women's magazine on this article, Annex 12), respectful relation with oneself and others.

On relationships, the facilitator uses the article on “how not to lose yourself in relationships,” and guide/ “formula to fulfillment,” on pages 9-10 (Annex 13).

Then the discussion proceeds to men's normative attitudes about their sexuality. The facilitator gives an input on male attitudes about their sexuality, based on the following:

1. Men should not give attention to expression of emotions.
2. Women are the ones who should primarily perform housework.
3. Men can pay for sex whenever they feel the urge.
4. Men always want sex, wherever they are.
5. There is a need for more road lighting for women's safety.
6. My wife or girlfriend has to be always beautiful.
7. Men should be the ones making decisions inside the home.
8. Bicycle or motorcycle driving is only for the boys.
9. Road and construction maintenance is men's territory.
10. It is scary to be suspected as gay.

Sharing during the session on women's sexuality.

Deepening shall evoke the implications of the above on the men and their relationships with women -- e.g. difficulty to express emotions, reflect, talk to women; aspirations being defined as material success; passions being individualistic, sexual abuse of women, such as rape, prostitution, etc.

The discussion will move forward to identifying specific examples of practices that reinforce concepts of machismo – the rites of passage, sanctions against gays/'feminine' behaviors in men, "for the boys" gimmicks, etc. As to the actors reinforcing this, the role of the pornographic industry and businesses might come up, governments, patriarchs, etc.

The facilitator will share results of initial researches and discussions with men about their view of women in prostitution and how these validates concepts of gender stereotypes and extends to degrees of violence against women.

CORE MESSAGES

- Sexuality is an important issue, defining one's personhood to a large extent and one's relationships, thus, it should be confronted. Sexuality refers to all of the above -- **the constellation of attitudes, knowledge and behavior relating to one's definition of masculinity or femininity**. This includes not only their attitudes, knowledge and behavior in sex or physicality but their wholeness -- emotions, passions, aspirations. Thus, the session explores also how all these are directed by external factors or socially constructed.
- Submissiveness to constraints or to sexualization, characterize women's sexuality to a large extent, making them more vulnerable to abuse and denying their capacity for self-definition. These definitions are results of reproduced denial of affirmation by social institutions.
- Women's sexuality is denied by a culture of silence as well as violence, but efforts of resistance, organizing and empowerment, start to redefine individually and collectively women's authentic definitions of sexuality.
- Masculinity definitions regard women as unimportant, unfeeling, passive sexual objects/beings and these notions lead to abuse. Masculinity definitions have similar implications to children, the environment, etc.

MEN'S SESSION

The facilitator revisits the questions in the diagnostic tools (Annex 14) administered at the beginning of the training. The discussion shall examine the above notions about male attitudes about their sexuality, and check with the participants their basis.

The facilitator defines sexuality to mean as **the constellation of attitudes, knowledge and behavior relating to one's definition of masculinity or femininity**. This includes not only their attitudes, knowledge and behavior in sex or physicality but their wholeness -- emotions, passions, aspirations. Thus, the session explores also how all these are directed by external factors or socially constructed.

Deepening shall explore the above aspects of sexuality and their implications -- e.g. difficulty to express emotions, reflect, talk to women; aspirations being defined as material success; passions being individualistic, etc. Further deepen the discussion by analyzing the connection of such notions with the issues of gender-based violence and buying women in trafficking or pornography.

At this point, reflect collectively on how fathers or other men around them affect their definitions of masculinity.

A brief input is given by facilitators describing masculinity definitions, their impact on men and women, etc.

Sub-session Core Messages:

- Sexuality is an important issue, defining one's personhood to a large extent and one's relationships, thus, it should be confronted.
- 'Power over' defines male sexuality hugely, and should be recognized, to be challenged.
- Masculinity definitions regard women as unimportant, unfeeling, passive sexual objects/beings and these notions lead to abuse. Masculinity definitions have similar implications to children, the environment, etc.
- There is a wide assumption that it is men's need and right to buy and use women's bodies. Many hold that without prostitution, there will be more rape.
- Men and social institutions rate women according to their physicality. Women are sexualized more and more in the tri-media.
- Many women internalize that their value lies in their physical appearance, in how men regard them, or that their bodies are up for approval, advertising, selling. They cease to exist as whole human beings.
- However, more than half of women trafficked to prostitution surveyed are victims of incest or sexual abuse early in life, come from poor families, had lower education, went through series of low-paying and abusive jobs before landing in prostitution, and have dependents even when majority are single.

Men open up to each other during their session on sexuality.

- Men's unquestioned "right to buy" and "right to use women anytime they want" creates the system of prostitution. (The business part of it exploits the vulnerability of women and takes advantage of the demand created by men and patriarchy.)
- Men have stakes in challenging the system of trafficking, among which is more humane definition of selves/ masculinity.

CORE MESSAGES

- Traditional concepts of male sexuality makes objects out of women, leading to the abuse and violence against the latter.
- Such concepts of masculinity has corresponding concepts of femininity, to the detriment of women. Eg., men as user, women as sexual provider.
- Particularly, the concept of insatiable sexual urge among men demands for women ready to be used, at a price, anytime.
- The system of trafficking consists of **3Bs - the business, the buyer and the bought**. It is a wrong perception that most of the money in prostitution goes to the women. It is the business and the buyers who profit, monetarily and sexually, on the wounded backs of the bought - the prostituted women and children.
- The business of trafficking earns millions in the sale of women and children, who are becoming younger by the years, or in the use of cheap labor of both women and men. Governments similarly earn from the taxes from these businesses, thus the tolerance, if not legitimization.
- Trafficking is produced and maintained by political, economic, gender and racial inequalities.
- Human rights standards uphold the integrity of human beings, security of persons, the right to the highest attainable standards of physical and mental health, non-discrimination and the right to choose with whom one can be intimate with, etc. Trafficking violates these standards.

III. INTERNATIONAL STANDARDS AND LOCAL LAWS RELATED TO TRAFFICKING IN PERSONS

General Objective:

To provide a comprehensive understanding of United Nations conventions and Philippine laws pertinent to trafficking in persons.

Specific Objectives:

1. To appreciate the consistency and integration of human rights conventions on trafficking, in terms of definition, preventive, penalizing and protection standards.
2. To have a working knowledge of local laws towards prevention and response to trafficking in construction projects.

Activity/Process:

The group will be divided into three groups. Each will be given three metacards with the labels “Yes,” “No,” and “Don’t Know.” The facilitator will read five statements, one by one. After each statement, the facilitator asks the groups to seek consensus for 2 minutes before raising the card that corresponds to their answer.

These are the statements:

1. Can a man who agreed to go with a recruiter, knowing he will work as a laborer in construction, file a complaint against trafficking, after doing hard labour in a bridge construction?
2. Is an adult woman who consented to be brought to prostitution to Japan a victim of trafficking?
3. Is a child who was brought to work in road construction in Borongan but is also from Borongan a victim of trafficking?
4. A young woman escaped sexual abuse by her own father in Pangasinan and landed in Monumento, where a pimp offered her 500 to go with a customer. Is she a victim of trafficking?
5. A 24-year-old man has been in prostitution for 5 years before going to DSWD for help. Is he a victim of trafficking?

The participants are asked to explain their answers, which should mostly be nuanced or correct, having gone through the earlier sessions. They will be reminded on the earlier discussion of the 1949 Convention on the Suppression of Traffic in Persons and the Prostitution of Others, as well as the 2000 Protocol on Trafficking. However, this session will clarify remaining issues in relation to irrelevance of knowledge, consent and element of transport in trafficking.

The resource person presents the relevant sections of the following international human rights standards relevant to trafficking: 1948 Universal Declaration on Human Rights, 1956 UN Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery,¹² 1957 ILO Convention (No. 105) Concerning the Abolition of Forced Labour,¹³ 1980 UN Convention on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), 1989 UN Convention on the Rights of the Child (CRC),¹⁴ 1990 United Nations Convention on the Protection of Migrant Workers and their Families,¹⁵ and 2015 Sustainable Development Goals 5, 6 and 8.¹⁶

She will also present the highlights of relevant local laws such as the Anti-Trafficking Law, as amended, the Kasambahay Law,¹⁷ the Labor Code,¹⁸ the Organ Donation Act, the Inter-country Adoption Act, the Domestic Adoption Act, and the Migrant Workers Act,¹⁹ as amended.

CORE MESSAGES

- Trafficking in Persons refers to the recruitment, obtaining, hiring, providing, offering, transportation, transfer, maintaining, harboring, or receipt of persons by means of threat, or use of force, or other forms of coercion, abduction, fraud, deception, abuse of power or of position, taking advantage of the vulnerability of the person, or, the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person for the purpose of exploitation which includes at a minimum, the exploitation or the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labor or services, slavery, servitude or the removal or sale of organs.
- **Force is not a necessary** element. Therefore, the victim's consent or knowledge is immaterial.
- Transport is not a necessary element. Trafficking happens within or across national borders.

IV. GENDER-RESPONSIVE AND CHILD-FRIENDLY RESPONSE ON TIP IN INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT CYCLE

General Objective:

To equip the participants with capacities to respond in providing support to victims-survivors, as well as with know-how to ensure a gender-responsive and child-friendly response from in all phases of infrastructure project cycle.

Specific Objectives:

1. To appreciate even deeper the rights of victims-survivors, and acquire skills in responding to cases of gender-based violence and trafficking in persons, with gender- and child-sensitivity, in relation to the DPWH mandate.
2. To internalize the principles in prevention, protection of victims, prosecution of perpetrators, and partnership to ensure comprehensive and appropriate response not only in the department, but by all concerned sectors.

Activity/Process:

The facilitator conducts an evocative discussion using a powerpoint on the Gender- Responsive and Child-Friendly Skills in Crisis Intervention (Annex 15). This will include discussions on understanding the rights of victims-survivors, especially children, knowing how to build a solidarity and support system for them, and dealing with the practical aspects of the crisis.

Questions will be posed every now and then to the participants to test their internalization of previous sessions especially on violence against women and trafficking in persons and the laws, and how to apply these in all aspects of their work.

The final input will be on protocols for both service providers and law enforcers

during arrests, investigation and prosecution of perpetrators, for the participants to fully comprehend the principles in all aspects of dealing with cases. The same principles generally apply in any agency's response to these issues.

CORE MESSAGES

- All victims should be protected and supported, not just those who can prove that “force” was applied to them.
- Accountability should be on the demand side, not on the victims-survivors.
- The child is entitled to special protection measures and has special rights and needs.
- The promotion and protection of the rights of victims of trafficking shall be at the center of all efforts to prevent and combat trafficking, and to protect, assist and provide redress to victims from the time they are identified or rescued, placed under protective or rehabilitative care, until they are reintegrated, irrespective of their nationality, as well as capacity to participate or cooperate in any criminal justice proceedings.
- Particular considerations and services, appropriate to their needs and situations shall be provided to special groups of trafficked victims such as women in vulnerable situations, children, migrants, refugees, asylum seekers, internally displaced persons, and persons with disabilities.
- Collaboration and cooperation among and between concerned agencies and service providers is the key to achieving comprehensive victim protection services that consider as paramount the welfare and recovery of victims in the pursuit of justice and accountability of traffickers.

V. TIP AND VAW IN RELATION TO DPWH MANDATE

General Objective:

To examine trafficking issues in relation to DPWH mandate, and learn how to respond to it in accordance with the department guidelines.

Specific Objectives:

1. To discuss trafficking issues in relation to construction projects.
2. To know good practices in trafficking intervention on construction.
3. To identify entry points for trafficking intervention, using the Department Order on TIP and the DPWH Anti-TIP Toolkit.

Activity/Process:

The facilitator will give a presentation on the best practices of the MCA-P and the MCC in instituting systems (protocol, mechanisms)²⁰ and processes (prevention, referral, awareness-raising) to respond to trafficking (Annex 16). The presentation will also include the General and Particular Guidelines contained in the DPWH Department Order on TIP (Annex 1) as well as the DPWH Anti-TIP Toolkit.

The participants' knowledge, changed attitudes and skills will be tested through sample cases of trafficking in construction projects. The participants will be divided into three groups with ten members each. They will each be given a case to respond to. They will have 30 minutes to discuss the intervention that should be given in the milieu provided in the test case, assigning roles to each group members, e.g. DSWD, PNP, Committee on Decorum, GAD Focal Person, victim, perpetrator, Barangay Captain, etc.

The participants will then role-play the intervention from when a participant is observed to have been possibly trafficked.

After all the groups have made a presentation, the facilitator asks the group to comment on the strengths and weaknesses of their intervention before the resource persons add pointers.

The facilitator will synthesize the inputs that will be presented in the plenary.

CORE MESSAGES

- Gender and trafficking in persons issues may arise in every aspect of the work of DPWH. The basic gender-sensitivity and deep appreciation of dynamics of VAW and TIP will serve as their inner compass or guide in addressing each.
- The department and its partners (contractors, laborers, community leaders) all have responsibility in ensuring zero-tolerance of VAW and TIP in all aspects and phases of the projects, thus cooperation is a must.
- The DPWH will ensure that all the systems are in place to respond to trafficking, and everyone has to contribute to it.

VI. PLANNING

General Objective:

To guide the DPWH unit (regional or local office, contractors, laborers, etc.) in planning how to put the systems to combat trafficking in place, and to start the process of prevention and awareness-raising.

Specific Objectives:

To detail the goals, activities, timeframe, personnel in charge, indicator of success within a plan to counter-trafficking in the local office. In the case of training for contractors, to detail the TIP Risk Assessment Plan.

Activity/Process:

The facilitator will lead the planning for one year using a matrix with the above headings. Each participant are invited to contribute to the one-year plan.

ENDNOTES

¹United Nations, General Assembly resolution 217 A, The Universal Declaration on Human Rights (*UDHR*), (Paris: 10 December 1948), available from <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

²*Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others*, New York, 2 December 1949, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/TrafficInPersons.aspx>.

³*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*, New York, 18 December 1979, available from <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#intro>.

⁴United Nations Office on Drugs and Crimes, *United Nations Convention Against Transnational Organized Crime Including its Protocol to Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children*, (New York: United Nations, 15 November 2000), available from https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERE_TO.pdf.

⁵Congress of the Philippines. *Republic Act No. 9208: Anti-Trafficking in Persons Act of 2003*. 12th Cong. 2nd Reg. Sess. Metro Manila: 26 May 2003. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁶Congress of the Philippines. *Republic Act No. 10364: Expanded Anti-Trafficking in Persons Act of 2012*. 15th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 12 December 2012. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁷Congress of the Philippines. *Republic Act No. 9262: Anti-Violence Against Women and Their Children Act of 2004*. 12th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 8 March 2004. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁸Congress of the Philippines. *Republic Act No. 8353: The Anti-Rape Law of 1997*. 10th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 30 September 1997. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁹*Statistics on Violence Against Filipino Women*. Philippine Commission on Women (PCW) website. 13 May 2014. Web. 12 May 2016. <<http://www.pcw.gov.ph/statistics/201405/statistics-violence-against-filipino-women>>.

¹⁰Agapay, Rey. *First Time*. Prod. Coalition Against Trafficking in Women-Asia Pacific (CATW-AP). 25 September 2006. YouTube < <https://www.youtube.com/watch?v=KriQgQth4fo>>

¹¹MTV EXIT. *The Chairman*. 17 April 2012. YouTube. < <https://www.youtube.com/watch?v=31lBJDH58cE>>

¹²*Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery*, Geneva, 7 September 1956, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SupplementaryConventionAbolitionOfSlavery.aspx>.

¹³*ILO Convention (No. 105) Concerning the Abolition of Forced Labour*, Geneva, 40th ILC session (25 June 1957), available from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C105.

¹⁴United Nations *Convention on the Rights of the Child (CRC)*, New York, 20 November 1989, available from <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

¹⁵United Nations, General Assembly resolution 45/158, *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*, 18 December 1990, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CMW.aspx>.

¹⁶United Nations, Sustainable Development Goals, 25 September 2015, available from <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

¹⁷Congress of the Philippines. *Republic Act No. 10361: Domestic Worker's Act or Batas Kasambahay*. 15th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 18 January 2013. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

¹⁸Department of Labor and Employment. *Presidential Decree No. 442: Labor Code of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

¹⁹Congress of the Philippines. *Republic Act No. 10022: [Amended] Migrant Workers and Overseas Filipinos Act of 1995*. 14th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 18 January 2013. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

²⁰Millenium Challenge Account – Philippines (MCA-P). 2012. *TIP Contractors' Toolkit Draft*. Unpublished.

WORKS CITED/ REFERENCES

- Dabu, M.H. (2015, March). Magmahal at Mahalin: Paano hindi mawala ang sarili sa relasyon [Love and Be Loved: How not to lose yourself in a relationship]. *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin. 1st Issue in Filipino*, 9-10.
- Enriquez, J. (2015, March). Pormula ni Jean para Maging Kuntento at Masaya [Jean's Formula for Fulfillment]. *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin. 1st Issue in Filipino*, 10.
- Enriquez, J. 2006. *Module on Gender Issues, Sexuality and Prostitution*. CATW-AP. 2006.
- Fit: A Question of Body-Image. (2015, March). *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin. 1st Issue in Filipino*, 3-4. Ana Maria Nemenzo. Metro Manila: WomanHealth Philippines. (Reprinted from *The New Our Bodies, Ourselves*).
- National Statistics Office. Government of the Philippines. *National Demographic and Health Survey (NDHS) 2008: Women's Safety Module*. International Household Survey Network website. < <http://catalog.ihnsn.org/index.php/catalog/2580> >.
- Steinem, G. (2015, March). Ang Pagtitiwala sa Sarili ay Pag-ibig, Ayon kay Steinem [Self-Esteem is Love, According to Steinem]. *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin. 1st Issue in Filipino*, 6-7. Ana Maria Nemenzo. Metro Manila: WomanHealth Philippines. (Reprinted from *Revolution from Within: A Book of Self-Esteem* by G. Steinem, 1993, Little, Brown and Company).
- United Nations, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*, 15 November 2000, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>.
- U.S. Department of State. *Trafficking in Persons Report 2006*. U.S. < <http://go.usa.gov/3yNux> >.
- U.S. Department of State. *Trafficking in Persons Report 2012*. U.S. < <http://www.state.gov/documents/organization/192587.pdf> >.

Class picture from ToT 1 to 3

Annexes

Department of Public Works and Highways
Modyul Hinggil sa Pagkakatagal ng Tao:
Gabay sa Patakarang Zero Tolerance laban sa
Trafficking in Persons (TIP)

Department of Public Works and Highways
Modyul Hinggil sa Pagkakalakal ng Tao:
Gabay sa Patakarang Zero Tolerance laban sa
Trafficking in Persons (TIP)

**MESSAGE FROM THE
MILLENNIUM CHALLENGE
CORPORATION
UNITED STATES OF
AMERICA**

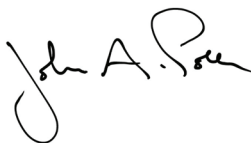
Millennium Challenge Corporation (MCC) is proud of our collaboration with partners through the Philippines Compact which has supported innovative measures to combat trafficking in persons. The anti-TIP efforts of Millennium Challenge Account – Philippines (MCA-P) have served as a model and positive example of how MCC Compacts can be used to broaden the reach of education, awareness and capacity building to keep our vulnerable brothers and sisters from becoming victims of TIP. We hope that the Compact, which reflects MCC's core mission of reducing poverty through economic growth, has contributed to sustainable and inclusive economic growth in the Philippines, and in doing so, has promoted an environment that can eradicate TIP once and for all.

MCC implements a Counter-TIP Policy which mandates the integration of TIP in MCC's selection process as well as in the assessment and management of TIP risks in MCC-funded projects. In the Philippines, the \$434 million Compact enabled MCA-P and the Department of Public Works and Highways (DPWH), through the Secondary National Roads Development Project (SNRDP), to collaborate and carry out an unprecedented initiative to mitigate TIP risks in the provinces of Samar and Eastern Samar, considered among the poorest provinces and with elevated instances of TIP. The anti-TIP interventions in SNRDP strengthened the anti-TIP capacities of the communities and local governments along the road and required the compliance and collaboration of the construction contractors as well.

As a result, these initiatives have elevated awareness of TIP among the hired workers and the general public; they have enhanced the capacities of local government service providers in responding to TIP incidences; and have strengthened institutional mechanisms to prevent TIP, assist victims and pursue legal processes against traffickers. MCC is pleased that DPWH supported, and took necessary actions to institutionalize these efforts department-wide. Specifically, DPWH demonstrated its commitment to mainstreaming and sustaining the anti-TIP related gains realized in SNRDP through the issuance of an anti-TIP resolution endorsed by its Committee on Gender and Development, through the upcoming issuance of a Department Order adopting MCC's

zero tolerance policy on TIP, and through the development of this anti-TIP module complementing the DPWH Gender Toolkit for Making Road Infrastructure Projects Gender-Responsive. The implementation of these policies and this module on anti-TIP in all DPWH units and offices assures the sustainability of SNRDP anti-TIP accomplishments and is crucial to appropriately address the risks of TIP in future projects.

We commend MCA-P and DPWH for their steadfast commitment and hard work promoting improved anti-TIP strategies for infrastructure projects in the Philippines. MCC hopes that through these worthy efforts, we have enabled a more comprehensive and concerted effort against trafficking in persons. Congratulations on these achievements and may your dedication stay strong!

A handwritten signature in black ink, appearing to read "John A. Polk". The signature is fluid and cursive, with a large initial "J" and "P".

JOHN POLK
Resident Country Director - Philippines
Millennium Challenge Corporation

MESSAGE FROM THE MILLENNIUM CHALLENGE ACCOUNT — PHILIPPINES

The Millennium Challenge Account – Philippines (MCA-P) is very pleased with the publication of this DPWH Anti-Trafficking Guidelines, containing the Department Order on Trafficking in Persons (TIP) and Module on Gender Issues and TIP. It affirms our commitment in mainstreaming gender-sensitivity and combatting trafficking in persons that we have started in the Secondary National Road Development Project (SNRDP) of the DPWH. It gives us confidence that the fight against human trafficking and violence against women and children will continue in the same spirit.

The module is aimed at guiding and producing strong leaders, advocates and educators of gender-sensitivity and of anti-TIP from the DPWH itself, that would not only increase their knowledge but change their attitude and behavior towards gender issues, including TIP, that would in turn make them effective in preventing and responding to these issues.

The module provides methodology that includes activities and discussions that would provoke deep reflection and critical thinking from both the trainers and participants that would help in deeply entrenching the lessons in gender-sensitivity and anti-TIP, as was witnessed in the three pilot training of trainers (TOTs), that tested out and enhanced this module with enormously valuable input from the participants themselves.

In the process of changing the consciousness of the people within and in project sites, we hope that the number of champions advocating against human trafficking and violence against women and children will multiply, in the interest of the communities where construction projects are located, as well as the entire nation.

Mabuhay!

MA. VICTORIA E. AÑONUEVO
Managing Director and CEO

**MESSAGE FROM THE
DEPARTMENT
OF PUBLIC WORKS
AND HIGHWAYS**

Republic of the Philippines
DEPARTMENT OF THE PUBLIC WORKS AND HIGHWAYS
OFFICE OF THE SECRETARY
Manila

First and foremost, I would like to acknowledge the assistance of the Millennium Challenge Corporation (MCC) for providing a gender-responsive Secondary National Road, which traverses Wright, Taft, Borongan, and Guiuan, located in Region 8. This project, MCC's Gender Policy and Counter-Trafficking Policy yielded commendable results in combatting trafficking, and paved the way for this initiative.

Likewise, I would like to thank the Millennium Challenge Account-Philippines (MCA-P) for their Zero Tolerance to Trafficking in Persons Policy and support for this project so that DPWH can sustain and mainstream the same in our structure, operations and projects. Rest assured that we will sustain the fight, with greater emphasis in ensuring its implementation within the Department towards an even more gender-sensitive culture and environment within.

The DPWH Committee on Gender and Development spearheads the implementation of Republic Act 9710, Magna Carta of Women and its Implementing Rules and Regulations in the Department. It is in this spirit that we issued a Department Order for the mainstreaming of Anti-TIP work, and developed an Anti-TIP module, which will serve as attachment to the Gender Toolkit. The module contains basic gender and TIP concepts, relevant international and local standards and policies, guidelines and skills in integrating Anti-TIP language, values and procedures in the DPWH mandate.

This is a milestone for the Department as this is in response to observations that large-scale construction projects exacerbate trafficking in persons, particularly sex trafficking and unjust labor practices in the communities covered. It is our duty to contribute to the elimination of this atrocious problem in road construction, and in society in general. I hope that we, and our children, will truly see the entire Philippines as a zero-trafficking zone in this lifetime.

I congratulate all the women and men who put together these guidelines and module and built the foundation for such a vision. Mabuhay ang kababaihan at mamamayang Pilipino!

MARIA CATALINA E. CABRAL, Ph.D
Undersecretary for Planning, PPS, and
Chairperson, DPWH COGAD

TALAN NG NILALAMAN

Message from the Millennium Challenge Corporation United States of America.....	iv
Message from the Millennium Challenge Account — Philippines	vi
Message from the Department of Public Works and Highways	vii
Talaan ng Nilalaman	viii
Mga Daglat	1
Panimula	2
Hinggil sa Pagkakatagal ng Tao o TIP	4
Panuntunan sa Pagtugon sa TIP sa mga Panlansangang Imprastraktura	6
<i>Anti-TIP Toolkit</i>	9
Modyul Hinggil sa mga Isyung Pang-kasarian at Pagkakatagal ng Tao	17
I. Panimula	18
A. Pakilanlanan	18
B. Pag-iisa ng Inaasahan at Saloobin sa Pagsasanay	20
II. Ugnayan ng mga Usaping Pang-Kasarian at Pagkakatagal ng Tao	23
A. “Sex” at “Gender”/ Pagkakahon ng Tao ayon sa Kasarian (Gender Stereotyping)	23
B. Paghahati ng Trabaho ayon sa Kasarian	26
C. Kapangyarihan	29
D. Mga Porma ng Karahasan sa Kababaihan	32
E. Ang Tatlong “B” sa Pagkakatagal ng Tao (“Supply” at “Demand”)	36
F. Sekswalidad at Responsibilidad ng Kalalakhian	38
III. Pandaigdigang at Lokal na Batas Hinggil sa Pagkakatagal ng Tao.....	45
IV. TIP at VAW Kaugnay ng Mandato ng DPWH.....	48
V. Maka-babae at Maka-batang Pagtugon sa TIP Kaugnay ng Gawaing Pang-Imprastraktura.....	50
VI. Pagpapalano	52
Endnotes	53
Works Cited/References	55
Annexes	57

- Annex 1 Department Order on TIP
- Annex 2 Pre-training Evaluation Form
- Annex 3 Post-training Evaluation Form
- Annex 4 Training Needs Analysis Form
- Annex 5 Basic Concepts on Gender Sensitivity: Power/Political Subordination
- Annex 6 Lyrics: *Glow* by Katy Rose
- Annex 7 *For Every Woman* by Nancy Smith
- Annex 8 Violence Against Women and Children: Rape
- Annex 9 Trafficking Overview and Framework
- Annex 10 Diagnostics Form for Women
- Annex 11 Magazine Article on Body Image
- Annex 12 Magazine Article on Self-esteem
- Annex 13 Magazine Article: Love and Be Loved; Guide to Fulfillment
- Annex 14 Diagnostics Form for Men
- Annex 15 Gender-responsive and Child-friendly Skills in Crisis Intervention
- Annex 16 Millennium Challenge Account - Philippines: Anti-TIP Program

MGA DAGLAT

CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women
CHR	Commission on Human Rights
COGAD	Committee on Gender and Development
CRC	Convention on the Rights of the Child
DPWH	Department of Public Works and Highways
DO	Department Order
GAD	Gender and Development
GBV	Gender-Based Violence
GST	Gender Sensitivity Training
HIV/AIDS	Human Immunodeficiency Virus/Acquired Immunodeficiency Syndrome
IACAT	Inter-Agency Council Against Trafficking
LOI	Letter of Intent
MCA-P	Millennium Challenge Account - Philippines
MCC	Millennium Challenge Corporation
NDHS	National Demographic and Health Survey
NGO	Non-Government Organization
PNP	Philippine National Police
R.A.	Republic Act
SNRDP	Secondary National Road Development Project
TIP	Trafficking in Persons
TNA	Training Needs Analysis
TOT	Training of Trainers
TWG	Technical Working Group
UDHR	Universal Declaration on Human Rights
VAW	Violence Against Women
VAWC	Violence Against Women and Their Children

PANIMULA

Sinusundan ng modyul na ito ang mga naunang pagsisikap na maitahi ang mga hakbangin laban sa Trafficking in Persons (TIP) sa Secondary National Road Development Project (SNRDP) ng Department of Public Works and Highways (DPWH). Ito ay naging posible sa pamamagitan ng patuloy na suporta ng Millennium Challenge Account – Philippines at ng Millennium Challenge Corporation (MCC). Itinuturing na isang kapuri-puring gawain at estratehiya ang programa laban sa TIP noong 2013 upang mabawasan ang anumang posibleng negatibong epekto ng mga proyekto sa komunidad.

Kasunod na inilabas ng DPWH Committee on Gender and Development (COGAD) ang isang resolusyon noong 2015 laban sa TIP na nagpapahayag na itutuloy, payayabungin at isasama sa lahat ng aspeto ng gawain ng Departamento ang Anti-TIP at mga tagumpay sa SNRDP. Magsisimula rin ng mga programa, proyekto at mga gawain ang Departamento upang ibayong ipatupad ang Republic Act No. 9208 na sinusugan ng RA No. 10364 sa pamamagitan ng kanilang gender and development (GAD) mainstreaming, kung kaya't binuo ang ang modyul na ito.

Magiging bahagi ito ng DPWH Gender Toolkit, at magsisilbing gabay sa pagtatahi ng anti-TIP sa kabuuang balangkas nito sa gender sensitivity, upang higit na tumugon sa mga usaping pangkasarian ang mga proyektong pang-imprastruktura. Ang modyul na ito ay naglalaman ng mga batayang konsepto sa TIP, kaugnay na pandaigdigang at pambansang mga batas, at kasanayan sa pagtugon sa karahasang nakabatay sa kasarian, kasama na ang TIP, ayon sa mandato ng DPWH.

Kaugnay nito, alinsunod sa patakaran ng anti-TIP, ang DPWH COGAD at COGAD Technical Working Group ay mangunguna sa pagpapatupad ng mekanismo sa loob upang matiyak na ang Anti-TIP at mga kaakibat nitong mga usapin ay maisasama sa iba't ibang yugto ng mga proyektong imprastruktura sa lansangan. Titiyakin nila ito mula sa pagpapalano, pagdidisenyo, konstruksyon hanggang pagmimintina, at gayon din naman ay magbigay ng gabay sa pagtugon sa mga isyu na may kaugnayan sa TIP, lalo na sa kababaihan at bata, bilang bahagi ng programa sa Gender and Development ng Kagawaran.

Upang matiyak ang institusyonalisasyon, isang Department order ang inilabas upang ibayong bigyang-kahulugan ang patakarang Anti-TIP ng DPWH, akuin ang paggamit ng Anti-TIP Module, at ilinaw ang paggamit nito sa lahat ng proyekto ng DPWH. Ang pagbabalangkas ng modyul na ito ay pinayaman ng mga serye ng tukoy na

pangkatang talakayan (focus group discussion) ng mga eksperto mula sa pamahalaan at non-government organisations, kasama rin ang mga survivors ng trafficking, pati na rin ang mga inhinyero sa mga proyekto ng DPWH, gender and development focal persons at kawani nito mula sa labing-walong rehiyon ng bansa.

Ang buong proyekto ay kumikilala sa mga pandaigdigang pamantayan sa karapatang pantao: ang 1948 United Nations Universal Declaration on Human Rights¹, ang 1949 United Nations Convention on the Suppression of Traffic in Persons and the Exploitation of Prostitution of Others², ang 1979 Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)³, ang 2000 United Nations Convention Against Transnational Organized Crime Including its Protocol to Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children⁴, at lahat ng iba pang kaugnay na instrumento sa karapatang pantao at mga kumbensyon kung saan ay pumirma ang Pilipinas.

Ito rin ay isinagawa bilang pagtataguyod sa Republic Act No. 9208, na mas kilala bilang “Anti-Trafficking in Persons Act of 2003,” Republic Act No. 10364, kilala bilang “The Expanded Anti-Trafficking Act of 2012,” Republic Act No. 9710, o ang “Magna Carta of Women,” at Republic Act 7610, o “The Anti-Child Abuse Law.”

HINGGIL SA PAGKAKALAKAL NG TAO O TIP

A. Ano ang Pagkakatagal ng Tao o Trafficking in Persons?

Ang pagkakatagal ng tao, ayon sa Republic Act No. 9208⁵, at sa inamyendahang RA No. 10364⁶, ay binubuo ng tatlong elemento:

- 1) **Akto**, tulad ng pagrerekluta, pagbibiyaha, paglilipat, pagkuha, pag-upa, pagkakanlong or pagtanggap ng tao, laluna ng babae at bata.
- 2) **Pamamaraan**, na maaaring: paggamit ng pwersa, pagbabanta, iba pang porma ng pamimilit, pamemeke, panloloko, pag-abuso ng kapangyarihan o pusisyon, pagsasamantala sa bulnerabilidad ng tao, o iba pang katulad na pamamaraan. Kung ang biktima ay bata, hindi na kailangan pang tingnan ang pamamaraan. Sapat na ang mga elemento ng akto at layunin ng pagsasamantala upang sabihing ang isang kaso ay TIP.
- 3) **Layunin ng Pagsasamantala**, na maaaring prostitusyon, iba pang porma ng sekswal na pang-aabuso, sapilitang pagtatrabaho, pang-aalipin o sitwasyong mala-alipin, pagtatanggal ng lamang-loob, o pagdadala ng bata sa armadong sigalot o giyera. Hindi kailangang matupad ang layunin, dahil sapat nang maipirmi na may intensyong magsamantala para sabihing may kaso ng TIP.

Ang pinakamadalas na porma ng TIP sa mga proyektong imprastraktura ay pagkakatagal tungo sa sekswal na pagsasamantala, sapilitang pagtatrabaho at mala-aliping gawain.

Mahalagang tandaan na ang hindi mahalagang usapin ang “pagpayag” ng biktima sa mga akto ng pagkakatagal. Lahat ng biktima, sila man ay pumayag, ay dapat protektahan. Kapwa ang United Nations Protocol on Trafficking in Persons at ang batas ng Pilipinas hinggil sa TIP ay kumikilala na sa karamihan ng kaso, ang pag-abuso ng bulnerabilidad ng biktima – ang kanyang desperasyon para mabuhay ang pamilya, karanasan ng abuso, at sekswal na pagkundisyon sa isip ng babae – ang pinagsasamantalahan ng nangangalakal ng tao, kung kaya’t madalas na ang biktima ay sumasama rito.

Ang paggamit ng pwersa o kawalan ng pagpayag ay hindi madalas na pamamaraan sa TIP. Gayundin, ang pagpayag ng biktima ay di maaaring gamitin upang mapawalang-sala ang mga nangangalakal ng tao.

*Ang pagkakalakal ng tao ay binubuo ng tatlong elemento: **Akto, Pamamaraan, at Layunin ng Pagsasamantala***

***Akto**, tulad ng pagrerekluta, pagbibiyaha, paglilipat, pagkuha, pag-upa, pagkakanlong or pagtanggap ng tao, laluna ng babae at bata.*

***Pamamaraan**, na maaaring: paggamit ng pwersa, pagbabanta, iba pang porma ng pamimilit, pamemeke, panloloko, pag-abuso ng kapangyarihan o pusisyon, pagsasamantala sa bulnerabilidad ng tao, o iba pang katulad na pamamaraan. Kung ang biktima ay bata, hindi na kailangan pang tingnan ang pamamaraan. Sapat na ang mga elemento ng akto at layunin ng pagsasamantala upang sabihing ang isang kaso ay TIP.*

***Layunin ng Pagsasamantala**, tumutukoy sa intensyon na magsamantala sa iba.*

B. Mga Parusa sa Pangangalakal ng Tao o TIP:

1. **Pangunahing mga Akto ng Pangangalakal**, kasama ang pag-upa ng tao para sa prostitusyon:
 - 20 taong pagkakakulong at multang PHP 1 hanggang 2 milyon.
 - “Sa bawat kaso, ang hatol ng pagkakasala ay mangangahulugan din ng kagyat na pagtatanggal ng lisensya o rehistrasyon ng ahensyang nagrerekluta. (Section 10: Penalties and Sanctions.)
 - “Kung ang may-sala ay korporasyon, samahan, asosasyon, kapisanan, o establisimyento, ang parusa ay ipapataw sa may-ari, pangulo, partner, tagapangasiwa at sinumang responsableng opisyal na lumahok sa pagsasagawa ng krimen o may kaalaman na pinahintulutan o hindi ginawang pigilan ang pagsasagawa ng krimen.” (Ibid.)
 - “Kung ang maysala ay dayuhan, sya ay daliang ipatatapon palabas ng bansa matapos na kanyang mapanilbihan ang kanyang sentensya, at habambuhay na di makakabalik sa bansang ito.” (Ibid.)
2. **Pagtatangka/Pakikipagsabwatan/Pagtataguyod ng Pagkakalal ng Tao**
 - 15 taong pagkakakulong at multang PHP 500,000 hanggang 1 milyon.
3. **Pinakamalalang Akto ng Pagkakalakal ng Tao**
 - Habambuhay na pagkakakulong at multang PHP 2 milyon hanggang 5 milyon.

PANUNTUNAN SA PAGTUGON SA TIP SA MGA PANLANSANGANG IMPRASTRAKTURA

A. Ano ang mga Sangkap ng isang Programa laban sa Trafficking in Persons (TIP) o Pagkakalalakal ng Tao?

Ang Programa laban sa TIP na nilalapat sa konteksto ng imprastrakturang panlansangan ay mangangailangan ng sumusunod na apat na P:

1. Pagsawata o prevention,
2. Proteksyon ng mga biktima,
3. Pag-uusig sa mang-aabuso o prosecution or accountability of perpetrators, at
4. Pagtutulungan o Partnership.

Tutuntungan nito ang naunang pagsusuri hinggil sa kalagayan sa mga isyung pang-kasarian sa mga partikular na lugar ng proyekto.

B. Mga Layunin ng Programa laban sa TIP ng DPWH:

1. Tiyaking tinutupad ng DPWH ang prinsipyo ng zero tolerance o “walang palalamasin” kaugnay ng pagkakalalakal ng tao Trafficking in Persons (TIP), laluna ng kababaihan at bata.
2. Masuportahan ang mga kawani at kasangguni ng DPWH (kasama ang mga kontratista) sa pagtupad ng mga rekisito sa paglaban sa TIP sa gawaing pagpapalano, implemtasyon at pagmimintini ng mga proyekto.

K. Ugnayan ng mga Proyektong Imprastruktura at TIP:

May mga naiulat na kaso ng pangangalakal ng tao kaugnay ng mga proyekto sa konstruksyon.

Ayon sa US TIP Report, may 600,000 hanggang 800,000 na taong kinakalakal patawid ng pandaigdigang mga hangganan taun-taon. Tinatayang may 80 % sa kanila ang babae, at umaabot sa 50 % ang bata. (US TIP Report 2006)

Kasama ang mga lugar ng konstruksyon sa Asya at Gitnang Silangan sa mga destinasyon ng mg Pilipinong lalaki at babaeng lumalabas ng bansa upang magtrabaho subalit nalalagay sa sitwasyon ng sapilitang pagtatrabaho o pang-aalipin. (US TIP Report 2012)

May panganib na ang mga pangunahing susing tao sa mga proyektong imprastruktura ay masangkot sa TIP. Kasama rito ang mga kawani ng DPWH, kontratista, taga-supply, iba pang kasangguni, manggagawa at lokal na komunidad.

D. Mga Posibleng Bulnerabilidad ng mga Lokal na Komunidad:

- Ang hindi maayos na proseso ng paglilipat ng tao o kawalan ng angkop na pananggalang o safeguards na pangkalikasan o panlipunan tulad ng kabuhayan ay maaaring magdulot ng mapanganib na paglikas o bulnerabilidad sa prostitusyon.
- Ang kawalan ng kabuhayan o pagkataboy ng populasyon dulot ng kalamidad o armadong sigalot ay nagreresulta sa pagiging bulnerable ng mga miyembro ng komunidad sa TIP – madalas sa sapilitang pagtatrabaho para sa kalalakhian at sekswal na pagsasamantala sa kababaihan.
- Sa pangkalahatan, ang kababaihan at bata sa mga lugar na pang-turista ay bulnerable sa mga sex tourists, laluna kung ang mga hakbang sa pagsawata o preventive measures ay hindi nailatag.
- Ang pagbuhos ng nakararaming lalaking manggagawa sa konstruksyon, minahan at mga sundalo na lumalahok sa mapagsamantalang sekswal na gawain ay nagpapalala sa panganib para sa kababaihan at bata na mapahamak sa prostitusyon, laluna sa mga lugar ng proyekto na malalim ang kahirapan.
- Kung saan malaganap ang prostitusyon, malaki rin ang panganib ng paglaganap ng HIV/AIDS laluna sa mga lokal na komunidad na mababa ang kamalayan hinggil dito.
- Maraming walang trabahong lalaki ang madaling tatanggap ng gawain sa konstruksyon nang walang pasubali sa kundisyon sa paggawa dahil sa hatak ng isang industriyang pangunahing itinuturing na panglalaki.
- Ang mga bagong lansangan ay maaaring magpabilis ng pagpunta ng mga kriminal na elemento tulad ng mga mangangalakal ng tao sa mga lugar na bulnerable ang mga lokal na komunidad, laluna kung saan laganap ang kahirapan.
- Pinadadali ng mga bagong lansangan ang pag-alis ng mamamayan patungo sa inaakalang mas maraming oportunidad sa kabila ng panganib ng TIP. Inilalantad din nito ang mga katutubong komunidad sa ekonomiyang pinalalakad ng salapi, at itinutulak ang marami na ipagbili ang lupain ng mga ninuno o kahit ang katawan ng kababaihan, sa harap ng kakulangan ng salapi.

E. Posibleng Pagkakasangkot ng mga Susing Tagaganap sa mga Proyektong Lansangan:

- Direktang paglahok sa pag-upa, paglilipat, pagbibiyahé, pagkuha, pagtanggap o pagkakanlong ng tao gamit ang mapagsamantalang proseso ng pagrerekluta, tungo sa kundisyon ng pambubusabos o mala-aliping gawain.
- Paghuthot ng ilegal na kabayaran na kung minsá'y nagbabaon sa manggagawa sa pagkakautang; paggamit ng karahasan o pananakot ng karahasan laban sa manggagawa; pagpigil sa pagkilos ng manggagawa; hindi pagbabayad o pag-antala ng sahod ng manggagawa; sapilitang overtime; pagkakait ng pasaporte sa mga manggagawang dayuhan; at paggamit ng bata sa paggawa.
- Pagkakasangkot ng kanilang mga sub-contractors, suppliers, o manggagawa sa TIP at pagpapahintulot na mangyari ito, o hindi pagkilos upang pigilan ang

kanilang pagkakasangkot.

- Pagkuha ng mga materyales sa konstruksyon mula sa mga taga-supply na gumagamit ng mapang-aliping paggawa sa paglikha ng nasabing materyales, at pagpapahintulot nito, o di pagpigil na gawin ito.
- Pagbibigay o pagreregalo ng taong biktima ng prostitusyon sa mga kawani ng pamahalaan, kontratista, sub-kontratista, manggagawa o taga-suplay, bilang aliwan.
- Pag-upa ng tao upang pakinabangan sa prostitusyon o pornograpiya
- Pagpapaarkila, pagpapagamit o pagpayag na gamitin ang anumang gusali o lugar upang ang kanilang kawani, manggagawa o iba pang tao ay masangkot sa pagsasamantala sa prostitusyon o mala-aliping pagtatrabaho.
- Pag-aalok sa mga miyembro ng komunidad na isakay o ibiyahe, at pagbubukas ng posibilidad na ang mga sasakyan ng proyekto ay magamit sa paglilipat ng mga biktima ng TIP (gayundin ng posibilidad ng direktang pagsasamantala sa pasahero ng nagbibyahe).
- Pagdadala ng kasambahay sa lugar ng proyekto, o pagrerekluta sa mga miyembro ng komunidad para mamasukan bilang kasambahay tungo sa sitwasyon ng TIP.

Anti-TIP Toolkit

TOOLKIT PARA SA PAGTATAHI NG MGA HAKBANGIN SA TIP SA BUONG SIKLO NG PROYEKTO NG MGA IMPRASTRATURANG PANLANSANGAN

A. Pagsawata at Pagtutulongan mula Pambansang Antas hanggang sa mga Lugar ng Proyekto

1. Pagsasagawa ng mga pagsasanay na Anti-TIP mula sa pangasiwaan hanggang sa lahat ng kawani, kasama ang mga cadets, gayundin ang mga kontratista at lahat ng manggagawa, gamit ang huwarang modyul na anti-TIP at ang serbisyo ng mga sinanay na tagapagpadaloy.

Ito ay sa pagsusulong ng kautusan ng DPWH hinggil sa TIP, Seksyon 3.2: “Capacity-building, in particular, shall involve awareness-raising of DPWH officials and employees at the national, regional and field offices. The Anti-TIP training module on understanding and responding to TIP shall be adopted by DPWH and used in the awareness-raising activities...”

2. Oryentasyon ng lahat ng kawani at opisyal hinggil sa Zero Tolerance Policy. Kung gayon, kasama sa oryentasyon ang listahan ng mga ipinagbabawal na kilos na idinetalye sa 3.5 ng Department Order at Section E ng Panuntunan sa Pagtugon sa TIP sa mga Panlansangang Imprastraktura. Ipapaliwanag din dito ang kaparusahan sakaling ang ginawa ay sumasailalim sa mga pangunahin at pinakamalalang akto ng TIP:

- a) pagtatanggal sa sangkot na kawani, sub-kontratista o sinumang manggagawa, ahente o kasangguni;
- b) pagwawakas ng kontrata o sub-kontrata/award;
- c) pagsuspindi ng pagbabayad sa kontrata hanggang di nareremedyuhan ang paglabag ayon sa kapasyahan ng DPWH Committee on Decorum;
- d) pagdedeklara sa kawani, kasangguni or kontratista bilang di karapat-dapat o ineligible, maaaring panghabambuhay o sa loob ng takdang panahon. Ang pangalan ng mga sangkot na kontratista o kasangguni ay isusumite sa Government Procurement Policy board upang isama sila sa blacklist.

“Kung ang kaso ay pagtataguyod, pagtatangka o pakikipagsabwatan sa pagkakalalal ng tao, higit na mababang parusa ang itatakda.”

Ang iba't ibang yunit, laluna nag pambansang opisina, ay maaaring magtalaga ng mga insentibo o gantimpala para sa mga manggagawang aktibong pumipigil sa TIP

sa pamamgitan ng impormasyon at edukasyon, pagprotekta sa biktima, pagtulong na mausig ang nang-aabuso, at pagbubuo ng pagtutulongan (partnerships) upang labanan ang TIP. Isang insentibo o pangganyak ay ang paglalagay ng gawaing anti-TIP bilang batayan ng ebalwasyon ng mga manggagawa.

3. Paglalagay ng plano sa impormasyon at komunikasyon ng bawat yunit, na may laang-gugulin o alokasyon ng budyet. Kasama sa plano ang paggawa ng signages o karatula kung saan nakasaad ang “zero-trafficking zone” at “zero-sexual harassment zone”, gayundin ng mga simpleng materyales sa lokal na lenggwaha hinggil sa mga akto ng TIP, kaukulang parusa, at mga numerong dapat tawagan sa DSWD o PNP sa lugar kung may posibleng kaso ng TIP.
4. Pagbuhat sa Committee on Decorum upang magbigay ng mensahe na nakalatag ang istruktura kung sakaling kasangkot sa mga kaso ng TIP ang kawani ng DPWH personnel o mga kinontratang tao.
5. Muling susuriin ang bidding documents at contract forms ng DPWH upang ipasok ang angkop na lenggwaheng sumasalamin sa pangakong lalabanan ang TIP. (Tingnan ang Sample Forms sa kasunod na seksyon ng Toolkit na ito.)
6. Magsusumite ang kontratista ng TIP Risk Management Plan, na sasaklaw sa pagsawata, pagtugon sa mga kaso at pag-uulat mula sa antas ng pagpapalano, hanggang sa konstruksyon at pagmimintina. Isasama rin sa naturang plano ang pagtatalaga ng Point of Contact na magiging pangunahing responsable sa pagtugon sa mga isyung kaugnay ng TIP, ayon sa Section 3.6 ng DO.
7. Bahagi ng plano ng Kontratista sa pagsawata sa TIP ang mga sumusunod:
 - a) pakikipag-ugnayan sa mga organisasyon sa komunidad at sa Local Council Against Trafficking hinggil sa kanyang TIP Risk Management Plan.
 - b) pagkakaroon ng rehistro ng mga bisita sa lugar ng proyekto, kung saan nakatala ang pangalan, layunin ng pagdalaw, at kasarian ng mga pumapasok na hindi kawani, ito man ay temporaryong kampo o lugar ng konstruksyon.
 - c) pagbabawal na magbiyahe ng miyembro ng komunidad sa mga sasakyan sa konstruksyon nang walang pahintulot ng Kontratista at dokumentasyon ng insidente.
 - d) pagsasagawa ng edukasyon sa komunidad at paglalathala ng mga materyales para magbigay ng impormasyon, kasama na ang mga karatula sa pag-uulat ng mga kaso ng TIP.

B. Proteksyon ng mga Biktima at Pag-uusig ng mga Nang-aabuso

1. Magmomonitor at magsasagawa ng napapanahong pagtatasa ang DPWH COGAD Chairperson at ng COGAD TWG hinggil sa bisa at epekto ng programa laban sa TIP mainstreaming program, ayon sa Seksyon 3.4 ng DO. Tutulongan ng pang-rehiyong GAD focal persons ang COGAD TWG sa gawaing ito.
2. Kailangang iulat ng nakatalagang Point of Contact ang mga kaso ng TIP cases sa loog

ng 24 oras upang aksyunan ng mga kasapi ng Inter-Agency Council Against Trafficking (IACAT), ayon sa Seksyon 3.8 ng DO, “lalo’t higit, sa Department of Social Welfare and Development (DSWD), Philippine National Police (PNP), at sa Department of Justice (DOJ).” Hangga’t maaari, hingin ang tulong ng Punong Barangay at iba pang opisyaes sa pagtugon sa kaso ng trafficking.

3. Sa lugar ng proyekto, kailangang iulat ang mga kaso ng TIP sa lokal na opisina ng nasabing mga ahensya, na bumubuo sa Local Councils Against Trafficking (LCAT).
4. Bilang pagtataguyod sa Seksyon 3.9 ng DO, kung ang sangkot bilang nang-abuso ay kawani ng DPWH, isasampa rin ang kasong administratibo sa pamamagitan ng Committee on Decorum, na syang magsisiyasat sa kaso at gagawa ng kaukulang rekomendasyon sa (Commission on Human Rights) o sa Office of the Ombudsman. Kung ang kaso ay nangyari sa lugar ng proyekto, ang Komite ay magsisiyasat katulong ang Point of Contact at ang project management team. Kailangang ilabas ang rekomendasyon matapos ang isang lingo ng imbestigasyon.
5. Ang Point of Contact sa lugar ng proyekto, at/o ang DPWH Gender Focal Person ng kaukulang yunit ay makikipagtulungan sa iba pang responsableng ahensiya upang tiyakin na ang biktima/survivor ay mabibigyan ng sapat na suporta at proteksyon. “Ang kanyang komunidad o lugar ng trabaho ay dapat makatanggap ng sapat na edukasyon upong suportahan ang biktima/survivor sa panahon ng pagpapanumbalik tungo sa normal na pamumuhay. Maaari ring magsimula ng sariling programa para sa mga biktima-survivors ang DPWH.” Lorepelis aut vendi omnibus maximint equam nectem

A. Bagong Lenggwahe sa Bidding Document

To be eligible to bid for this contract, a contractor must submit a Letter of Intent (LOI) and meet the following major criteria: (a) registration with the DPWH, (b) Filipino citizen or 75% Filipino- owned partnership/corporation with PCAB license applicable to the type and cost of this contract, (c) completion of similar contract costing at least 50% of ABC, (d) submission of a statement committing to design an anti-trafficking in persons plan, and (e) Net Financial Contracting Capacity at least equal to ABC, or credit line commitment/cash deposit certificate at least equal to 10% of ABC. The BAC will use non-discretionary pass/fail criteria in the Eligibility Check, Preliminary Examination of Bids, Evaluation of Bids, Postqualification, and Award.

Ang lahat ng Bidders ay kailangang pumirma ng pahayag bilang deliverable, na nagsasaad ng pangakong magdidisenyo at magpapatupad ng pangkat ng mga aktibidad upang labanan ang TIP.

B. Pahayag ng Pangako ng Kontratista upng Labanan ang TIP

The Contractor hereby certifies that the Contractor, its personnel, any Sub-Contractor, or any of its personnel, or any agent or affiliate of any of the foregoing employees or contract workers shall not:

- a) engage in any form of trafficking in persons;
- b) procure prostituted persons; and
- c) use forced labor, involuntary servitude, slavery or slavery-like practices.

It also commits to submit a Trafficking in Persons Risk Management Plan as deliverable before awarding of contract.

(signature above printed name of Contractor's authorized representative)

C. Sample TIP Risk Management Plan

Panganib ng TIP	Aksyon Para Tugunan ang Panganib	Target na Grupo
Panganib sa Panahon ng Pagpapalano		
Lugar ng Turismo, Mataas na Antas ng Sex Tourism	Pangangalap ng Panimulang Datos (Baseline Data) tungkol sa TIP	Komunidad
	Pagsasanay at Oryentasyon Hinggil sa TIP at Sex Tourism	Komunidad at mga Manggagawa sa Proyekto
	Paglalagay ng Karatula ng “Zero-Trafficking Zone”	Komunidad at mga Manggagawa sa Proyekto
Panganib Kaugnay ng Kontruksyon		
Maraming Lugar ng Prostitusyon	Materyales ng Impormasyon Hinggil sa Batas laban sa TIP at mga Hotline	Komunidad at mga Manggagawa sa Proyekto
	Sa pakikipagtulungan sa lokal na NGO at Local Council Against Trafficking, hilingin ang pagpapasara ng mga lugar sa prostitusyon	Mang-aabuso
Panganib sa Panahon ng Pagmimintini ng Proyekto		
Magbubukas ng proyekto ng bagong daan para pumasok ang mga sex tourist	Sa pakikipagtulungan sa lokal na NGO, itaas ang kamalayan sa TIP	Komunidad at mga Turista
	Audit Report	Community

Panahon/ Dalas	Responsible	Badyet
Isang Beses	Kontratista	
Mula umpisa hanggang pagtatapos ng Kontrata	Kontratista	
Tuluy-tuloy	Kontratista	
Tuwing 3 Buwan	Kontratista	
Ayon sa pangangailangan	Kontratista	
Tuwing 3 Buwan	LCAT at Kababaihan sa Komunidad na Uupahang Magmonitor	
Isang Beses	Kontratista	

Modyul Hinggil sa mga Isyung Pang-kasarian at Pagkakalalakal ng Tao

PANGKALAHATANG LAYUNIN

Mabigyan ang mga lider at tagapagsanay ng DPWH ng kritikal na pag-unawa sa konsepto ng kasarian at karapatang pantao, bilang kaugnay na usapin ng karahasan sa kababaihan at pangangalakal ng tao, tungo sa pagtaas ng kaalaman, pansariling pagmumuni-muni, pagbabago ng pag-uugali ukol sa mga usaping pangkasarian, at pagpapahusay sa kakayahang pigilan, tugunan at magsalita ukol dito, sa interes na maipasok ang mga konsepto ng anti-TIP sa mandato ng DPWH.

UNANG ARAW

I. PANIMULA

A. Pakilanlanan

Pangkalahatang Layunin:

Makapaglatag ng kaaya-ayang kapaligiran sa pagkatuto at pagbabahagin ng mga kalahok sa pamamagitan ng paglikha ng maginhawang espasyo para sa kanila. Ito rin ay simula ng pagbabahagi ng kanilang sarili — isipan, puso at katawan — sa pagsasanay na ito, upang ang proseso ay hindi lamang sa antas ng isip kundi ng buong kamalayan, kasama ang puso at diwa. Ito ay isa sa pinakamahalang bahagi ng pagsasanay.

Partikular na Layunin:

1. Maging kumportable sa pakikipagbahagin sa iba pang kalahok at sa mga tagapagpadaloy.
2. Makabuo ng antas ng pagtitiwala sa isa't isa, sa pamamagitan ng paglikha ng isang kapaligirang ligtas para sa pagbabahagi ng tunay na saloobin at mga pagninilay.
3. Masimulang maantig ang interes at kasiglahan ukol sa mga susunod na aktibidad at talakayan sa mga konsepto ng kasarian.

Gawain/Proseso:

Hihilingin ang mga kalahok na tumayo at ipangkat ang kanilang mga sarili ayon sa mga kategorya na ibibigay ng tagapagpadaloy. Una nilang igugrupo ang sarili nila ayon rehiyong pinanggalingan, at ipupwesto ang kanilang sarili na waring isang mapa, kung saan ang tagapagpadaloy ay tatayo sa gitna bilang sangguniang punto (reference point) ng “Maynila.”

Pagkatapos, ang mga kalahok naman ay hihilingin na ipangkat ang kanilang mga sarili ayon sa edad, titulo o uri ng kanilang trabaho (punahin ang pagkakabahagi ng kasarian sa bawat pusisyon sa trabaho), uri ng relasyon (pansinin ang mga gender-sensitive na kategorya: hiwalay sa asawa, solong magulang, balo, atbp.), at bilang ng mga anak (isama ang walang anak).

Ngayon ay aanyayahan ng tagapagpadaloy ang mga kalahok na magbahagi ng kanilang obserbasyon sa kanilang profile, at magbigay ng kaunting paliwanag sa kahalagahan

Nagpapakilala ang mga mag-aaral ayon sa pangkat sa unang araw ng pagsasanay.

ng distribusyon ng kasarian sa posisyon, iba't ibang kategorya ng relasyon at bilang ng anak kaugnay ng usapin ng karapatang pang-reproduktibo. Ito ay sulyap lamang sa mga paksa na tatalakayin sa kabuuan ng pagsasanay, kung saan tayo ay kinakailangang magsimula sa ating mga personal na reyalidad. Ang TIP mismo o pagkakatagal ng tao ay matutuklasang isang usapin na hindi malayo sa kahit sino sa atin, dahil nakakawing sa ating mga konsepto ng pagkatalaki at pagkababae.

MGA BUOD NA MENSAHE

- Ating nalaman ang pangalan ng bawa't isa, lugar na pinagmulan, at profile sa pangkalahatan. Gayunpaman, kakailanganin ang mas mahabang panahon upang mas makilala ang isa't isa, at pinakamainam iwasan ang panghuhusga sa tao dahil madalas ay hindi natin alam ang kasaysayan ng tao.
- Ang mga tagapagpadaloy ay nasa pantay na antas ng mga kalahok o mag-aaral, dahil natututo tayo sa isa't isa. Dala dala ng mga mag-aaral sa pagsasanay ang mga karanasan at kaalaman na maaaring hindi pa taglay ng mga tagapagpadaloy.
- Ang mga karanasan ng lalaki at babae ay nag-iiba kapag pinag-usapan ang pang-ekonomiyang oportunidad, kapangyarihan at iba pa. Matututunan natin na ang mga ito ay apektado ng mga depinisyon na likha ng lipunan tungkol sa pagkatalaki at pagkababae, na nakaaapekto rin sa kanilang pagpapasiya sa laki ng pamilya at uri ng pakikipagrelasyon.

B. Pag-iisa ng Inaasahan at Saloobin sa Pagsasanay

Pangkalahatang Layunin:

Mapag-isa ang mga inaasahan ng mga mag-aaral at aktwal na layunin ng pagsasanay, ihanda ang puso at isip ng mga kalahok para muling suriin ang mga matagal nang pinanghahawakang pagpapahalaga at pang-unawa tungkol sa pagkalahok at pagkababae, at makapagtakda ng gabay alituntunin sa aktitud sa kabuuan ng pagsasanay.

Partikular na Layunin:

1. Suriin ang mga ipinahayag na inaasahan sa sinagutang *training needs assessment (TNA)* hinggil sa resulta ng pagsasanay, paraan o proseso, at kontribusyon ng bawat isa; at tingnan kung ang mga ito ba ay nasa kapasidad ng mga kalahok sa pagsasanay.
2. Pagkaisahin ang mga organisador ng TOT, tagapagpadaloy at iba pang kalahok sa isang karaniwang layunin at kung paanong makakamit ito.
3. Pangalagaan ang ating kumportableng espasyo sa pamamagitan ng paglalagay ng hangganan o patakaran sa proseso ng pagsasanay.

Gawain/Proseso:

Ilalagay ng tagapagpadaloy ang mga susing salita mula sa sinagutang TNA (Annex 4) sa mga metacards, na naka-kategorya ayon sa sumusunod na hanay:

Dilaw - inaasahan tungkol sa resulta ng pagsasanay,
Asul - inaasahan sa proseso/metodolohiya,
Dalanda - inaasahan tungkol sa sarili/ibang kalahok,
Rosas - mga balakid.

Ang mga kalahok ay hinihikayat na magdagdag ng metacards sa loob ng 5-10 minuto. lisa-isahin ng tagapagpadaloy ang mga metacards at uunahin ang mga balakid at pag-iisipan kasama ang mga kalahok kung paanong pagtatagumpayan ang mga ito, upang masulit ang pagsasanay. Ipapaalala ng tagapagpadaloy na ang mga kababaihan ay maaaring magkaroon ng mga partikular na balakid dahil sa kaniyang kasarian tulad ng pag-iisip ng maramihang responsibilidad sa bahay, maliban pa sa kanilang trabahong sinasahuran.

Nagpapalagayang-loob ang mga kalahok.

Pagkatapos ay gagabayan ng tagapagpadaloy ang mga kalahok sa iba pang nakahanay at ikukumpara ang mga ito sa mga nilalayong resulta at metodolohiya ng plinanong pagsasanay, at titingnan kung kakayaning maitahi ang iba pang inaasahan.

Ngayon ay ipapakita ng tagapagpadaloy ang paunang lista ng mga dapat at hindi dapat gawin habang nasa pagsasanay upang makamit ang pinagsama-samang inaasahan sa resulta, pamamaraan at ambag ng bawat isa. Aanyayahan din ang lahat na magdagdag sa lista upang matiyak ang ligtas at kaaya-ayang kapaligiran para sa personal na bahaginan sa pagitan ng mga mag-aaral at tagapagpadaloy.

MGA BUOD NA MENSAHE

- Ang mga inaasahang resulta ay nag-iiba mula sa “pagiging gender-sensitive” tungo sa pagiging “empowered”, habang ang inaasahan sa metodolohiya ay sumasaklaw mula sa mga “laro” sa “pagsasadula” hanggang sa “lektura.” Mahalagang suriin ang pangkalahatan at particular na mga layunin ng pagsasanay upang mapagkaisa ang lahat sa inaasahang resulta ng pagsasanay.
- Ang metodolohiya, bagamat pwedeng baguhin, ay binalanse at ibinagay na ng tagapagpadaloy batay sa resulta ng TNA.
- Ang tagumpay ng pagsasanay ay hindi lamang magmumula sa mga tagapagpadaloy at organisador, kundi pati na rin sa kontribusyon at pakikipagtulungan ng mga kalahok upang makamit ang iisang layunin, at sa pag-igpaw sa mga balakid.
- Ang pagsasanay ay isang lugar upang talakayin sa personal na antas ang ating mga pagpapahalaga at pagtingin sa ating sarili — ang ating pagkalalaki at pagkababae — tungo sa makatotohanang pag-unawa sa trafficking in persons bilang usapin din ng kasarian. Kung kaya, dapat ay ihanda ang mga kalahok na magpahayag hinggil sa madalas ay itinuturing na sensitibong isyu, habang tinitiyak na ang pagsasanay ay isang ligtas at mapagkakatiwalaang espasyo para rito.
- Ang mga patakaran sa pagsasanay

ay itinatakda upang matiyak ang ligtas na espasyo para sa lahat: pagtutok sa pagsasanay, pagbibigay ng pagkakataon sa lahat na makapagsalita, paggalang sa pagiging kompidensyal ng mga ibinabahagi ng lahat, pakikinig nang maigi, pagpapanatiling bukas ng kaisipan, kawalan ng panghuhusga, pagpoproseso ng

pakiramdam at mga iniisip. Ang lahat ay magtataguyod ng prinsipyo ng pagpapanatili ng malusog na kapaligiran sa pagkatuto, dahil di lamang ito gawain ng mga tagapagpadaloy at tagapag-organisa ng pagsasanay.

II. BATAYANG KONSEPTO SA PAGIGING SENSITIBO SA KASARIAN AT PANGANGALAKAL NG TAO O TRAFFICKING IN PERSONS

A. “Sex” at “Gender”/ Pagkakahon ng Tao ayon sa Kasarian (Gender Stereotyping)

Pangkalahatang Layunin:

Matulungan ang mga mag-aaral na mapag-iba ng konsepto ng sex sa gender, bilang batayang kasangkapan sa pagsusuri ng mga isyu ng kasarian. Gayundin, tutukuyin ang gender stereotyping bilang manipestasyon ng gender bias o pagkiling ng lipunan sa isang kasarian.

Mga Partikular na Layunin:

1. Mapagkaisa ang mga mag-aaral sa pagkakaunawa sa kahulugan ng sex at gender, at mga implikasyon nito sa pagbibigay-kahulugan sa pagkalalaki at pagkababae.
2. Mapalitaw ang mga pagkiling o pagkakahon batay sa kasarian at kung paanong ito ay nakaaapekto sa mga kalalakihan at kababaihan.
3. Matukoy ang papel ng mga panlipunang institusyon sa pagpapatibay ng gender stereotypes o pagkakahon, at mga pagkiling batay sa kasarian (gender bias).

Gawain/Proseso:

Upang palalimin pa ang pagkakilala ng mga kalahok sa isa't isa, sila ngayon ay hihilingan na paisa-isang ipakilala ang kanilang sarili sa malaking grupo (dahil ang naunang pagpapakilala ay ayon lamang sa kategorya ng grupo). Sa isa-isang pagpapakilala ng sarili, hindi lamang pangalan ang kanilang babanggitin kundi pati na rin ang paborito nilang katangian sa kanilang sarili bilang lalaki o babae.

Itatanong tagapagdaloy kung ang mga katangiang nabanggit ay mailalapat lamang sa isang partikular na sex. Ang sagot ay malamang na “hindi”. Itatanong naman ng tagapagpadaloy kung ang mga katangian ay pwedeng pagpalitin sa pagitan ng dalawang sexes. Ang sagot ay malamang na “oo”. Samakatuwid, hindi ang mga katangiang ito ang nagtatakda ng pagkalalaki at pagkababae. Ang mga katangiang ito ay tinatawag na gender, o mga pakahulugan na di natatali lamang sa iisang kasarian.

Kung ang lahat ay pwedeng ipagpalit sa magkaibang kasarian, tatanungin naman

Hinihingi ng Punong Tagapagpadaloy na si Jean Enriquez ang paboritong katangian sa sarili ng mga mag-aaral.

ang mga kalahok kung ano lamang ang hindi pwedeng pagpalitin. O ano lamang ang natatangi sa mga lalaki at sa mga babae? Ang sagot na labas ay ang mga 'likas' o natural na pangkatawang katangian na tutukuyin ng tagapagpadaloy bilang sex.

Pagkatapos ay magtatanong ang tagapagpadaloy kung ano ang inaasahan sa kanila ng lipunan bilang babae o lalaki. Ang ganitong pagtatalaga ng mga katangian o tungkulin batay sa sex o pangkatawang katangian ay tinatawag na gender stereotyping or pagkakahon sa tao batay sa kasarian. Makakatulong kung ang katuwang ng tagapagpadaloy ay maglilista sa pisara ng mga katangian at papel na itinalaga ng lipunan sa bawat sex, gamiting pangsagot ang mga organikong pakahulugan na ibinigay nila sa kanilang sarili. Ang mga kalahok ay tatanungin sa naging epekto ng ganitong mga papel at inaasahan sa kanila. Kaugnay ng mga proyektong pangkalsada o imprastratura, ang mga kalahok ay tatanungin kung papaanong ang mga kababaihan at kalalakhian ay nakakaranas ng stereotyping kaugnay sa paggamit ng kalsada, hal. ang mga kababaihan ay tinitingnang hindi mahusay magmaneho at hindi dapat maglakad sa labas kapag malalim na ang gabi.

Isusunod ang pagpapalalim ng pagsusuri sa pamamagitan ng pagtatanong sa mga kalahok kung ano pa ang ibang mga porma ng gender stereotyping ang kanilang naobserbahan o nararanasan mula pagkabata hanggang sa magka-edad. Muli, sila ay tatanungin kung ano ang mga epekto natin sa kababaihan at sa kalalakhian.

Pagkatapos ay tatanungin ang mga kalahok kung anu-anong mga panlipunang institusyon ang nag-ambag para mapatimo ang ganitong pagkakahon sa kanilang isipan at diwa.

MGA BUOD NA MENSAHE

- Sa usapang pangkasarian, ang sex ay tumutukoy sa pangkatawang mga depinasyon o bayolohikal na pagkakaiba sa pagitan ng lalaki at babae. Samantala, ang gender ay panlipunang pakahulugan sa pagkababae at pagkalalaki — itinatakda ang mga katangian at papel ng lalaki at babae ng mga institusyong panlipunan, sa halip na payabungin ang sariling pakahulugan ng tao.
- Nalilimitahan ng gender o panlipunang pakahulugan o inaasahan ang mga posibilidad at pagkilos ng mga kababaihan, gayundin ang mga kalalakhian bagama't hindi kasinglala ng paglilimita sa kababaihan.
- May mga institusyon na lumikha at nagpapanatili sa *gender stereotyping*.
 1. Pamilya – hal. pagtatalaga ng mga laruan, damit at gawain sa tahanan
 2. Paaralan - nilalaman ng kurikulum, kurso para sa mga kababaihan kumpara sa kurso ng kalalakhian
 3. Relihiyon - pagpapahalaga sa pagka-“birhen”; limitasyon ng mga papel at pagpipilian ng mga babae choices
 4. Mass Media (Midyang Pangmasa) – pagpapalabas sa kababaihan bilang sekswal na gamit, o bilang mga ina/maybahay; mga paglalarawan ng kamachohan sa mga kalalakhian
 5. Mga Batas at Pamahalaan - pagtatakda ng magkaibang pamantayan ng pag-uugali sa pagitan ng babae at lalaki, sa pamamagitan ng mga kaparusahan.
- Ang magkaibang tungkulin, pag-uugali at aktitud na ipinapataw sa atin ng ating lipunan ay humahantong sa hindi pagkakapantay ng kasarian.
- Sapagka't ang pakahulugan sa gender at mga tungkulin ay nilikha at idinikta lamang ng lipunan, pwede rin itong mabago tungo sa pagkakapantay.

B. Paghahati ng Trabaho ayon sa Kasarian

Pangkalahatang Layunin:

Mailatag ang ugnayan ng nakaraang talakayan sa kultural na salik at ngayon naman, ng pang-ekonomiyang salik - ang pagsasanib nito - bilang batayan ng hindi pagkakapantay ng kasarian at sekswal na pagsasamantala, mula sa pagmamasid sa pagkakahati-hati ng trabaho sa mga tahanan.

Mga Partikular na Layunin:

1. Mamulat sa pagkakaroon ng artipisyal na hatian ng trabaho sa pagitan ng lalaki at babae mula sa maliit hanggang malakihang antas, hindi lamang ayon sa buhay ng mga inhinyero o manggagawa sa konstruksyon, kundi sa komunidad kung saan sila nagtatrabaho.
2. Mapahalagahan ang halaga ng gawaing pang-reproduktibo, at papel ng kababaihan kapwa sa produktibo at reproduktibong lugar-paggawa.
3. Malaman ang epekto sa buhay ng mga kababaihan, at maging sa mga kalalakihan ng naturang hatian ng trabaho.

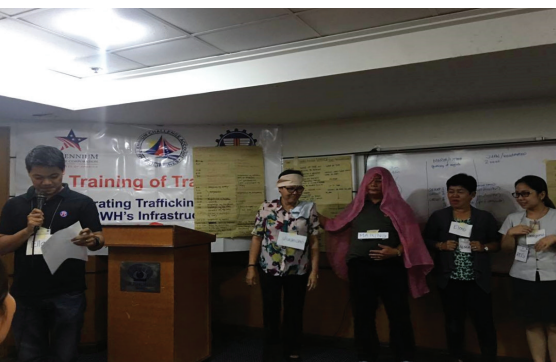
Gawain/Proseso:

Ang grupo ay hahatiin sa apat na mas maliliit na pangkat. Tatalakayin ng bawat pangkat-palihan ang araw-araw na iskedyul ng mga lalaki at babaeng miyembro ng kanilang pamilya. Tutukuyin nila ang pagkakaraparehas o karaniwan sa kanilang mga ibinahagi at kanilang pagkakasunduan ang arawang kalendaryo para kay “Maria” (o “Fatima” para sa mga komunidad na Muslim) upang kumatawan sa ina at para kay “Juan” (o “Muhammad”) para kumatawan sa ama. Ilalarawan ng isang grupo ang trabaho ng mga miyembro ng pamilya sa kanayunan sa normal na panahon bago tamaan ng kalamidad, sa kanayunan matapos ang isang kalamidad, ang isa pa ay sa kalunsuran bago dumaan ang kalamidad, at ang ika-apat ay sa kalunsuran matapos dumaan ang kalamidad. Pagtuunan ng pansin ang mga lugar kung saan may nangyayaring konstruksyon.

Pagkatapos ang grupo ay magmumuni-muni tungkol sa gamit ng oras, uri ng trabaho, at pahinga ng kababaihan at ng kalalakihan. Maghahanda sila upang isadula ang isang araw sa buhay ni Juan at Maria, at gaganap ang mga lalaki sa papel ni “Maria” at iba pang babae sa eksena, samantalang papelan ng mga babae ang gawain ni “Juan” at iba pang lalaki sa dula.

Gumaganap bilang Maria ang lalaking kalahok, habang inaalagaan kunwari ang kanyang anak.

Isinasadula ng mga mag-aaral ang arawang gawain ng pamilya nina Maria at Juan.

Matapos makapagtanghal ang bawat grupo, pangungunahan ng tagapagpadaloy ang pagmumuni-muni sa mga sumusunod:

1. Ano ang pakiramdam ng mga babae na gumampan sa gawain ng mga lalaki? (Malamang na masiyahan ang mga kababaihan sa pagganap bilang lalaki at matanto nila kung gaano kahirap ang trabaho ng mga kababaihan.)
2. Ano ang pakiramdam ng mga kalalakhian na gumagampan ng gawain ng mga kababaihan?
3. Ano ang inyong obserbasyon sa larangan ng trabaho at paglilibang ng kababaihan, at ng kalalakhian?

Palalimin ang talakayan kung napahahalagahan ang mahirap na trabaho ng mga kababaihan, kapwa sa pampublikong larangan at sa loob ng tahanan. Ang (mga) tagapagpadaloy ay tutungo sa pagpapakilala ng mga konsepto na nakapaloob sa gender division of labour, o panlipunang hatian ng trabaho batay sa kasarian, at kung paanong ito ay nag-uugat sa biological determinism/gender stereotyping at ang mga implikasyon nito sa buong buhay ng lipunan.

Ipagpatuloy ang talakayan sa kung paanong ang gender division of labour ay naglalaglag sa kababaihan sa laylayan ng ekonomiya, gamit ang estadistika sa kagutuman ng mga kababaihan. Magbigay ng maikling input tungkol sa pandaigdigang paghahati ng gawain batay sa kasarian, kung saan tayo ay nagluluwas ng mga kababaihan bilang kasambahay, nars o entertainers, na humahantong sa trafficking. Gayundin, kung paanong ang kahirapan ng kababaihan ay nagiging sanhi ng bulnerabilidad sa trafficking.

MGA BUOD NA MENSAHE

- Ang trabaho sa lipunan ay hindi pantay na hinahati sa pagitan ng reproductive at productive na aspeto.
 1. Ang reprodunktibo o trabahong nangangalaga ay karaniwang tumutukoy sa trabahong ginagawa sa loob ng bahay o sa pribadong espasyo, at ito ay walang bayad. Hindi lamang panganganak ang nasasakop nito kundi kasama rin ang pagpapalaki sa mga bata, pagsubaybay sa buong kabahayan at mga miyembro nito — pisikal, sikolohikal, pangkaisipan, emosyonal, ispirituwal na pangangalaga – mula pagkabata hanggang sa pagtanda. Ang gawaing reprodunktibo ay binubuo ng mga gawaing paulit-ulit at itinuturing na mababang uri. Ito ay itinuturing na gawaing “pambabae”, hindi nakikita at hindi binibigyang-halaga.
 2. Ang produktibong trabaho ay tumutukoy sa mga trabaho na ginagawa sa mga pampublikong espasyo, na may kapalit na salapi ang produkto o serbisyo. Ito ay tinitingnang lugar ng mga kalalakihan.
- Ang ibinibigay na magkaibang importansya sa dalawang uri ng trabahong ito ay may implikasyon sa kabuuang panlipunang buhay ng mga kalalakihan at kababaihan:
 1. *Marginalization* o paglalagay sa laylayan — tumutukoy sa kawalan ng pagpapahalaga sa ambag ng mga kababaihan sa ating lipunan, paglalagay sa mga espasyo o gawaing hindi pinahahalagahan, na masasalamina sa pagtrato at bayad na kanilang tinatanggap, maging sa kanilang pag-access sa resources.
 2. *Subordination* — tumutukoy sa relasyon ng kapangyarihan kung saan ang kalalakihan ay inaasahang tagapamuno samanatalang ang kababaihan naman ay tagasuporta lamang o nasasakop ng mga kalalakihan.
 3. *Multiple Burden* o patung-patong na pasanin — tumutukoy sa paparaming tungkulin at responsibilidad na inaasahang pasanin ng mga kababaihan habang wala parehong inaasahang pagsisikap mula sa mga kalalakihan.

C. Kapangyarihan

Pangkalahatang Layunin:

Talakayin ang relasyon sa kapangyarihan sa pagitan ng mga kalalakihan at kababaihan, kapwa sa “pribado” at pampublikong espasyo, ang manipestasyon ng di-pantay na pampulitikang kapangyarihan sa pagitan ng mga kasarian, at mga epekto nito.

Mga Partikular na Layuni:

1. Maunawaan kung paanong ang kapangyarihan at mga kakabit nitong pribilehiyo ay itinatakda, hinahamig at tinatamasa ng mga partikular na grupo ng tao sa lipunan sa pamamagitan ng mga istruktura ng kapangyarihan tulad ng diskriminasyon batay sa lahi, pang-ekonomiyang uri, edad, kasarian/patriyarkiya at epekto nito sa mga aping mamamayan.
2. Kilalanin ang katotohanan ng pagtanggap ng kapangyarihan sa kababaihan sa lipunan — mula sa maliit na antas (mga relasyon/kabahayan) hanggang sa mas malawak na antas ng lipunan, at ang tama nito sa kababaihan at sa kalalakihan.

Gawain/Proseso:

Ang mga kalahok ay hihilingin na bumuo ng pares. Ang isa sa pares ay gagamitin ang kaniyang kamay bilang salamin, na susundan ng kapares bilang mukhang nananalamin. Ang mukha ay ay susunod sa salamin kahit saan ito pumunta. Pagkatapos ay magpapalit ng papel ang magkatambal.

Sa ikalawang pagsasanay, hihilingin ang isa sa magkatambal na gumanap na drayber at ang isa naman ay kotse o sasakyan. Kapag tinapik ng tsuper ang kanang balikat, kakanan ang sasakyan. Kapag kaliwang balikat ang tinapik, ang sasakyan ay liliko ng naaayon. Didiretso ang sasakyan kapag tinapik ang batok, at titigil kapag sa ulo tinapik. Pagkatapos ay magpapalit ng pwesto ang magkapareha.

Matapos ang aktibidad, tatanungin ng tagapagpadaloy ang mga kaparehang gumanap ng salamin na ibahagi ang kanilang pakiramdam. Pagkatapos ay tatanungin din ang sumusunod sa salamin kung ano ang kanilang naging pakiramdam at pagtingin. Ang

Lumalahok ang mga mag-aaral sa mirror exercise sa ilalim ng pakisang 'Kapangyarihan.'

tagasunod ay tatanungin sa kaniyang naging pakiramdam nang sabihin na siya ay may pagkakataon din maging salamin at/o drayber.

Karaniwan, ang mga bulag na tagasunod ay nagpapahayag ng pagkabigo, galit, pagkadismaya dahil sa kawalan ng kapangyarihan o marahil ay 'abuso' ng katuwang, bagamat mas magaan ito dahil ito'y dinan sa isang laro. Sa kabilang dako, ang namumuno o nagpapasunod ay 'nasisiyahan, natutuwa, atbp.' Kung wala pang nagpapahayag, mahalaga na talakayin kung paanong marami sa mga gumanap na salamin ay hindi namamalayan na kanila nang naaabuso ang kanilang kapangyarihan, pribilehiyo nito, o panganib ng pag-abuso sa kapangyarihan.

Susundan ito ng pagpapalalim sa pamamagitan ng pagtatanong sa mga kalahok ng mga okasyon o sitwasyon na naramdaman nilang sila ay makapangyarihan, at kung ano ang tingin nilang naramdaman ng mga 'tagasunod' nila. Itanong ang kanilang obserbasyon sa pagkakaiba-iba ng kapangyarihan sa lipunan, kung paanong ito ay kumikiling o nagbibigay ng pribilehiyo sa may mga kapangyarihan, at kung ano ang epekto nito sa mga tagasunod.

Ngayon, magbigay diin sa mga isyung pangkasarian, itanong kung kailan ang mga kababaihan ay nakakaranas na sila'y nakakaramdam na nasasakupan ("power over") at kung ano ang mga kinahinatnan nito.

Pagkatapos ay magbibigay ang tagapagpadaloy ng input kung papaanong ang gayong kapangyarihan sa mga personal na relasyon ay masasalamatin sa komunidad at sa mas malaking lipunan.

MGA BUOD NA MENSAHE

- Ang mga kategorya ng kapangyarihan ay ‘power over’, ‘power with’ at ‘power within’. Ang kapangyarihan sa kaniyang sariling kakanyahan ay hindi isang problema, ngunit nagiging problema o masama kapag ginamit laban sa iba, at lalo pang kinakamkam.
- Ang kapangyarihan ay ipinagpapalagay, inaagaw, sinasamantala o kinakamkam dahil mayroon itong kaukulang pribilehiyo — pang-ekonomiya, sekswal, atbp., na nagreresulta sa pakiramdam o paniniwala na ito ay karapatan. Sa lipunan, ang mga istruktura ng kapangyarihan ay rasismo, classism, ageism, seksismo o partriarkiya, bukod sa iba pa.
- Sa kasaysayan, ang mga kababaihan ay tinatangalan ng kapangyarihan sa pamamagitan ng gender stereotyping, paglalagay sa laylayan sa usaping pangkabuhayan, pagsakop o pagpapasunod sa kanila sa espasyong pulitikal, at sa pamamagitan ng iba’t ibang porma ng pang-aabuso/karahasan. Ito ay may napakalalim na mapanirang epekto sa kababaihan.
- Ang iba’t ibang lugar ng kapangyarihan ay matatagpuan sa pagkakaroon ng daan sa kayamanan o access to resources, kamalayan, pagsasagawa ng desisyon at pagtangan sa sariling buhay, personal na relasyon, partisipasyon sa kabahayan hanggang sa malakihang lipunan.

(See Annex 5 for additional data.)

IKALAWANG ARAW

D. Pag-unawa sa Karahasan Laban sa Kababaihan (VAW)

Pangkalahatang Layunin:

Maipakilala ang usapin ng karahasan batay sa kasarian bilang epekto ng pagsasanib ng mga pangkulturang diskriminasyon na tinalakay sa unang sesyon at ng pampulitika't pang-ekonomiyang kalagayan na tinalakay sa mga kasunod na sesyon.

Mga Partikular ng Layunin:

1. Palutangin ang mga maling pagtingin na may kaugnayan sa iba't ibang anyo ng karahasan sa kababaihan at sa pagtugon sa mga ito.
2. Maunawaan ang mga katotohanan na makakatulong na mapatibay ang pag-unawa kung bakit nakakaranas ang mga kababaihan ng karahasan, pati na rin ang mga pandaigdigan at pambansang balangkas sa mga isyu.
3. Magagap ang pananagutan ng mga kalalakihan sa pagsasagawa at sa pagtugon sa karahasan batay sa kasarian.

Gawain/Proseso:

Tatlong poste ang ilalagay — Sang-ayon, Hindi sang-ayon, Neutral o Walang Pusisyon. Babasahin ng tagapagpadaloy ang mga pangungusap na karaniwang pinaniniwalaan hinggil sa VAW. Ang mga kalahok ay hihilingin na pumunta sa poste na kumakatawan sa kanilang damdamin tungkol sa pangungusap:

- “Ang babaeng bungangera ay dapat lamang bugbugin.”
- “Kasalanan ng babae na siya ay nagahasa kung siya ay naglalakad ng alas-dose ng hatinggabi sa harap ng isang konstruksyon sa nayon.”
- “Ang babaeng binili sa isang videoke bar sa tapat ng isang proyektong konstruksyon ay dapat ituring na isang kriminal.”
- “Ang pagiging bakla o tomboy ay isang sakit.”

Paaalalahanan ng tagapagpadaloy ang mga kalahok ng mga pangkalahatang patnubay o tuntunin sa pagsasanay na magtatakda ng tono layon ng debate ay makapagbigay-liwanag. Hindi kailangang kapitan ng mga mag-aaral ang kanilang mga pusisyon bagkus ay makinig sa isa't isa, at panatilihin bukas ang isip. Hihilingin ang mga kinatawan ng bawat grupo na ipaliwanag ang batayan ng kanilang naging posisyon. Bibigyan rin sila ng ikalawang pagkakataon upang sumagot sa argumento ng bawat isa. Ipoproseso ng tagapagpadaloy

Pinupukaw ng tagapagpadalay na si Jean Enriquez ang mga mag-aaral na maglimi matapos ang gawain.

ang debate matapos ang apat na pahayag, at magbibigay ng input sa bawat isyu ng VAW: karahasan sa sa loob ng relasyon, panggagahasa, sex trafficking at homosexuality. Ang bawat isyu ay tatalakayin ayon sa dami ng insidente, profile ng mga biktima at nang-aabuso, pattern ng pang-aabuso, epekto sa mga biktima-survivors, mga legal na mekanismong magagamit upang protektahan ang mga biktima at usigin ang mga nang-aabuso.

Maaaring may mga biktima mula sa mga kalahok, lalo na sa mga kababaihan, na magkwento ng kanilang sariling karanasan. Magbigay ng puwang para rito. Sa isang ritual ng pagsasara o pagtatapos, ang mga kalahok ay hihilingin na umupo sa isang bilog. Isusulat nila sa isang pirasong papel ang kanilang inaasam para sa kanilang sarili at/o para sa mga kababaihang naabuso, o ang mga kalalakhian ay maaaring magsulat ng kongkretong hakbang, gaano man kaliit, upang tumulong wakasan ang karahasan batay sa kasarian. Maaari silang mamili kung babasahin ang sinulat bago sunugin ang papel sa palayok na nasa gitna ng bilog. Pagkatapos ay patutugtugin ng tagapagpadalay ang awiting “Glow” ni Katy Rose tungkol sa mga survivors (Annex 6). Ang tulang “For Every Woman” ni Nancy Smith ay babasahin rin (Annex 7).

MGA BUOD NA MENSAHE

- Pinupuntirya ng VAW ang mga kababaihan dahil sila ay babae, at ang pang-aabuso ay nagmumula sa mga kalalakihan, dahil sa mga naunang talakayan tungkol sa mga maling kuro-kuro ukol sa kasarian — pagtingin na mas mataas ang mga lalaki kaysa sa mga babae, pagtingin sa mga kababaihan bilang sekswal na gamit lamang, kalakal o pag-aari. Maaari ring puntiryahin ng karahasan batay sa kasarian ang mga kalalakihan (homosexual, bisexual o transgender) na ang pagtingin ay lumalabag sa ikinahong pag-uugali ng mga kalalakihan sa lipunan.
- Ang Domestic Violence o VAWC ay tumutukoy sa anumang akto o serye ng akto na ginawa ng isang tao laban sa isang babae na kaniyang asawa, dating asawa, mayroon o nagkaroon ng sekswal o dating relationship, o kung saan ay nagkaroon siya ng anak, o laban sa anak ng babae, lehitimo man o hindi, sa loob o sa labas man ng tahanan, na nagreresulta o maaaring magresulta sa pisikal, sekswal, sikolohikal na pinsala o pagpapahirap, o pang-ekonomiyang pang-aabuso, kabilang na ang bantang gawin ang mga naturang akto.⁷

Kabilang dito ang mga sumusunod, ngunit hindi limitado sa: pisikal na karahasan, sekswal na karahasan, sikolohikal na karahasan, pang-ekonomiyang pang-aabuso⁷.

Inilantad ng National Demographic and Health Survey (NDHS) nuong 2008 na isa sa limang Pilipinong kababaihan na may edad na 15-49 ay nakaranas ng pisikal na karahasan simula noong sila ay 15 taong gulang. Mahigit sa isang-katlo (37%) ng mga hiwalay o balo na kababaihan ay nakaranas ng pisikal na karahasan, nagpapahiwatig na maaaring karahasan sa loob ng tahanan ang dahilan ng paghihiwalay o annulment.

- Ang rape o panggagahasa ay tumutukoy sa sekswal na paglabag o pakikipagtalik na walang pahintulot o pagsang-ayon mula sa isang partido. Ang rape ang isa sa pinakamalaganap na porma ng sekswal na karahasan laban sa kababaihan. Lahat ng porma ng panggagahasa ay tungkol sa dominasyon ng isang tao sa isa pa⁸.

Isa sa bawat sampung kababaihang Pilipinong may edad 15-49 ay nakaranas ng sekswal na karahasan⁹.

Itinuturing ng Anti Rape Law ng 1997 na ang panggagahasa ay hindi usapin ng paglabag sa kalinisang puri kundi krimen laban sa buong pagkatao. Mula sa isang pribadong krimen, ito ay naging pampublikong krimen na. (Tingnan ang Annex 8 para sa dagdag na impormasyon)

Ang prostitusyon ay ang pagbili o pagbebenta ng ibang tao kapalit ng sekswal o pinansyal na pakinabang. Tinatayang may kalahating milyong kababaihang Pilipino sa prostitusyon sa bansa. Ang pag-upa ng tao para sa prostitusyon at pagbili sa kanila ay pinarurusahan sa ilalim ng RA 9208, at RA 10364. Ang parehong batas ay nagpoprotekta sa mga biktima ng trafficking para sa prostitusyon. Gayunpaman, ang sumasalungat na Vagrancy Act (RA 10158) ay nananatili at kailangang ipawalang-bisa.

Ang Trafficking in Persons (TIP) o pangangalakal ng tao ay nangangahulugan ng pangangalap, pagkuha, pag-upa, pagbibiyahe, paglilipat, pagkakanlong o pagtanggap ng tao sa pamamagitan ng pananakot, paggamit ng puwersa, iba pang paraan ng pamimilit, pagtangay, pandaraya, panlilinlang, pag-abuso sa kapangyarihan o pusisyon ng

kahinaan/bulnerabilidad, pagbibigay o pagtanggap ng kabayaran o benepisyo upang makamit ang pagpayag ng isang tao upang makontrol ang taong ito, para sa layunin ng pagsasamantala. (UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime)

Kasama sa Artikulo 9 ng Protocol, na tumutukoy sa Prevention of Trafficking in Persons, ang sumusunod:
“5. States Parties shall adopt or strengthen legislative or other measures, such as educational, social or cultural measures, including through bilateral and multilateral cooperation, to discourage the demand that fosters all forms of exploitation of persons, especially women and children, that leads to trafficking.

E.Ang 3 B's ng Trafficking (Ang Binibili, Bumibili at ang Business o Nagnenegosyo)

Pangkalahatang Layunin:

Mabigyan ng mukha ang trafficking, tungo sa pagpapalalim ng talakayan hinggil sa ugnayan sa pagitan ng supply at demand, at ang konteksto ng hindi pagkakapantay-pantay kung saan ito nananahan.

Mga Partikular na Layunin:

1. Pahalagahan ang mga pananaw ng victim-survivors tungkol sa trafficking, ang mga nagtutulak upang mapunta sa sitwasyon ng pang-aalipin, mga karanasan sa loob ng sistema at kung paanong sila ay nakakaalpas sa sitwasyon ng ang-aalipin.
2. Maunawaan ang demand — interes ng nagnenegosyo at bumibili — sa paglikha at pagpapanatili ng trafficking.
3. Maitahi ang mga naunang sesyon tungkol sa gender stereotyping at hindi pagkakapantay ng pang-ekonomiya at pampulitikang kalagayan ng kababaihan at kalalakihan, bilang mga pundasyon sa paglikha at pagpapanatili ng sistema ng trafficking.
4. Mapalalim ang pag-unawa sa kung paanong ang mga sistema ng hindi pagkakapantay-pantay ay humuhubog sa kaisipan ng mga nang-aabuso upang magsamantala at nagtatanim sa mga kababaihan at batang babae ng kanilang estadong mababa o nilulupig.

Gawain/Proseso:

Ipapaliwanag ng punong tagapagpadaloy ang mga batayang pandaigdigang balangkas ng pag-unawa sa trafficking (Annex 9), ang pagsusuri sa supply at demand, profile ng mga biktima at nagsasamantala, mga karapatang pantaong nilalabag sa trafficking at kasalukuyang mga inisyatiba.

Pagkatapos, ang mga kalahok ay ihahanda upang makinig sa isang tagapagsalita na magbibigay ng direktang karanasan hinggil sa trafficking. Maaaring mag-imbita ng isang survivor-advocate kung ang tagapagpadaloy ay may kakayanang saluhin ang mga katanungan matapos ang testimonya. Bilang alternatibo ay magpakilala ng social worker o pulis na may karanasan sa pagliligtas o direktang pagtugon sa kaso ng TIP, upang

Taimtim na nakikinig ang mga mag-aaral sa isang survivor-advocate.

magpatotoo pasikot-sikot sa sistema ng pang-aalipin, kaniyang karanasan sa pagtugon, at pag-igpaw sa mga balakid.

Matapos ito, ang mga kalahok ay papanoorin ng isang 29-segundong pelikula na pinamagatang “First Time”¹⁰ na patungkol sa mga bumibili at walong minutong pelikulang “The Chairman”¹¹ na patungkol naman sa mga nagnenegosyo ng TIP.

Matapos ang mga presentasyon, ang mga kalahok ay pahihintulatang magtanong sa nag-testimonya at sa punong tagapagpadaloy.

Ang huling tatlumpong minuto ng sesyon ay gugugulin sa magkahiwalay na grupong palihan para sa kababaihan at kalalakhian upang tilarin kung may mga katanungan pang hindi nasasagot. Karaniwan, ang mga kalahok ay emosyonal at kung minsan ay hindi nagsasalita o tahimik dahil sa narinig na patotoo. Para sa bahagi ng pagpoproseso, itatahi ng tagapagpadaloy ang naunang talakayan sa mga konsepto ng sekswalidad at ang testimonya/pagpapatotoo ng mga tagapagsalita.

F. Panlipunang Konstruksyon ng Seksuwalidad ng Kababaihan at Kalalakihan

SESYONG PANGKABABAIHAN

Pangkalahatang Layunin:

Pagmuni-munihan ang konstruksiyon at manipestasyon ng seksuwalidad ng kababaihan (at kalalakihan), kaugnay ng GST ng nakaraang araw at naunang sesyon hinggil sa trafficking.

Mga Partikular na Layunin:

1. Palitawin ang mga kaalaman at saloobin tungkol sa isyung pang-seksuwalidad at pagmunihan ang implikasyon nito sa kanilang pagkatao at mga relasyon, lalo na sa pagtrato ng kalalakihan sa kababaihan.
2. Maunawaan ang kahalagahan ng pagkakaroon ng kamalayan sa mga pagpapahayag ng kababaihan ng kanilang seksuwalidad at kung saan sila nanggagaling.

Gawain/Proseso:

Paghihiwalayin ng tagapagpadaloy ang kababaihan at kalalakihan, upang matiyak ang ligtas na espasyo para sa pagtalakay ng mga personal na isyung may kaugnayan sa kanilang seksuwalidad at upang mapadaloy ang tapat na pagmumuni sa mga responsibilidad sa trafficking. (Sa pagsisimula ng pagsasanay, hiniling sa mga kalahok na sagutin ang mga katanungan sa isang diagnostic tool.)

Sa puntong ito, aanyayahan ng tagapagpadaloy ang mga kalahok na balikan ang kanilang mga naging kasagutan sa diagnostic forms, at sama-samang susuriin mula sa mga natutunang leksyon sa mga nakaraang sesyon (Annex 10).

Isasaayos ng tagapagpadaloy ang kanilang mga konsepto, saloobin at pag-uugali ayon sa sumusunod:

1. Kaalaman sa Katawan - gaano ba kalawak ang kaalaman ng babe sa kaniyang katawan, mga potensyal nito at kapasidad, hangganan, kasiyahan, sakit, ang kaisahan nito sa kanyang damdamin at kaisipan; kung paanong ang kaalaman o kakulangan ng kaalaman ay nakaaapekto sa kaniyang pag-angkin sa sariling katawan; kamalayan sa pang-aabuso
2. Pagtingin sa sarili at pagpapahayag ng sarili - ano nga ba ang pakiramdam ng mga kababaihan sa kanilang pisikal na kaanyuan; paano nila tinitingnan ang kanilang

kapasidad bilang mga tao; ang pagsang-ayon ba sa kanilang sarili ay nagmumula sa sarili o sa iba; paanong ang lahat ng ito ay nakaaapekto sa kanilang pagpapahalaga sa sarili; paanong ang kanilang mga ideya ng kagandahan ay nagreresulta sa pagpaparusa sa kanilang sarili (balikan ang mga kasagutan sa diagnostic tool hinggil dito: “Magandang tingnan ang mga babae kung sila ay payat at maputi, atbp.”)

3. Pagpapahalaga sa sarili - balikan ang mga testimonya sa mga naunang sesyon kung alin sa ating mga karansan ang nakaapekto sa ating pagpapahalaga sa sarili; paano nila inaangkin ang kanilang karapatan; paanong ang pagsang-ayon at atensyong nanggagaling sa labas gaya ng atraksyon sa ating katawan ay nakapipinsala sa kababaihan (diagnostic tool: “Ang aking respeto sa sarili ay nakadepende sa pagtingin ng ibang tao sa akin.”)
4. Mga Relasyon: muling balikan ang mga ideya tungkol sa pakikipagtalik, tungkol sa pagkabirhen, at kung paanong hinuhusgahan at sinusukat ang mga kababaihan batay rito (diagnostic tool: “Ang mga babaeng nagkaroon na ng mga sekswal na karanasan bago pa man ikasal ay marumi.”)
5. Kaugnay ng iba pang kababaihan - kung paano nilang hinahanap at inaabuso ang kapangyarihan kaugnay ng iba pang aping grupo (kompetisyon, pang-aabuso ng mga bata, atbp.)

Sa mga katuwang na lalaki - kung paanong “nasisiyahan” sila sa pagsupil sa kanila at nawawala na ang sarili (sumangguni sa artikulong “How Not to Lose Yourself in Relationships” sa magasing kalakip nitong modyul); kung paanong ang pagmamaniplula, pagkukunwari, emosyonal na pananakot ay ginagamit sa halip na direktang pag-aangkin ng kapantayan at mga karapatan (diagnostic tool: “Kailangang may karelasyon ako para maramdaman kong ako’y maganda”; “Ang kaganapan ng aking pagkababae ay kapag ako ay nagka-asawa at naging ina.”)

Magpatuloy sa talakayan sa mga paraan ng pagbawi ng pagpapahalaga sa sarili. Upang magdagdag ng kaalaman tungkol sa positibong imahe sa katawan, mangyaring sumangguni sa artikulo tungkol rito sa pahina 3 (Annex 11) ng magasing kalakip, “Iguhit mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin.”

Ang pagpapahalaga sa sarili ay pagkakaroon ng kamalayan sa sarili (kasama na rito ang pagtutuos sa mga pangangailangan ng nagkukubling bata mula sa nakaraan at ang mga ninanais ng kalooban sa kasalukuyan). Ito ay tungkol sa pagtuklas sa sarili sa pamamagitan ng pagtingin mula sa sariling mga mata sa halip na sa pamamagitan ng mata ng iba, ang maharap kung ang mga inakalang kahiya-hiyang lihim at pagtuklas na ang mga ito ay hindi nakakahiya at hindi rin lihim, pagkakamit ng balanse ng awtonomiya at pakikipagtulungan, pagkuha ng lugar sa isang sirkulo ng mga totoong tao. Ang pagpapahalaga sa sarili ay pag-ibig (hindi ang romantikong ideya ng pag-ibig, muling sumangguni sa nakalakip na magasin para sa artikulong ito, Annex 12), relasyong may respeto sa sarili at sa iba.

Hinggil sa mga relasyon, gagamitin ng tagapagpadaloy ang mga artikulong “How not to

Lose Yourself in Relationships,” at “Guide to Fulfilment,” sa pahina 9-10 (Annex 13).

Pagkatapos ay tutungo ang talakayan sa karaniwang aktitud ng mga kalalakihan tungkol sa kanilang sekswalidad, batay sa mga pag-aaral. Magbibigay ang tagapagpadaloy ng input tungkol dito, batay sa mga sumusunod:

1. Hindi dapat pinagtutuunan ng pansin ng mga kalalakihan ang kanilang emosyon.
2. Ang mga kababaihan ang pangunahing dapat gumampan ng gawaing bahay.
3. Maaaring magbayad ang mga lalaki para sa sex sa tuwing sila ay makakaramdam ng libog.
4. Gusto palagi ng mga lalaking makipagtalik, kahit nasaan sila.
5. May pangangailangan para sa mas maayos na pailaw sa mga lansangan para sa kaligtasan ng mga kababaihan.
6. Ang aking asawa o kasintahan ay dapat palaging maganda.
7. Ang mga lalaki dapat ang nagdedesisyon sa loob ng bahay.
8. Ang pagmamaneho ng bisikleta o motorsiklo ay para lamang sa mga kalalakihan.
9. Ang gawaing konstruksyon ay teritoryo ng mga kalalakihan.
10. Nakakatakot mapaghinalaang bakla.

Sa pagpapalalim, kailangang mahugot ang implikasyon ng mga pangungusap sa itaas sa buhay ng kalalakihan at sa kanilang pakikipagrelasyon sa kababaihan — hal. kahirapan sa pagpapahayag ng damdamin, pagmumuni, pakikipag-usap sa mga kababaihan; pakahulugan sa tagumpay sa buhay bilang materyal, makasariling pagpapahalaga, sekswal na pag-abuso sa kababaihan, tulad ng panggagahasa, prostitusyon, atbp.

Ang talakayan ay tutuloy sa pagtukoy ng mga partikular na halimbawa ng mga gawaing nagpapalakas ng konsepto ng machismo – mga ritwal ng “pagbibinyag,” paglalapat ng parusa laban sa mga bakla/’mala-babaeng’ kilos ng lalaki, “for the boys” na mga gimik, atbp. Kaugnay ng mga aktor na nagpapalakas nito, ang papel ng industriya ng pornograpiya ay maaaring pumasok, gayundin ng mga pamahalaan at mga lalaking kumukontrol, atbp.

Ibabahagi ng tagapagpadaloy ang mga resulta ng mga paunang pananaliksik at mga pakikipagtalakayan sa mga lalaki kung paano nilang tinitingnan ang kababaihan sa prostitusyon at kung paano nitong pinatutunayan ang mga konsepto ng gender stereotypes at umaabot sa iba’t ibang antas ng karahasan laban sa kababaihan.

Mga Buod na Mensahe ng Sub-sesyon:

- Ang sekswalidad ay mahalagang usapin sa pagkatao ng isang tao, nagbibigay-kahulugan sa kanyang pakikipagrelasyon sa iba, kung kaya't dapat itong harapin. Ang sekswalidad ay tumutukoy sa lahat ng nasa itaas - ang konstelasyon ng saloobin, kaalaman at pag-uugali na may kaugnayan sa pakahulugan ng isang tao sa pagkalalaki at pagkababae. Hindi lamang saloobin, kaalaman at pag-uugali sa seks o pangangatawan ang kabilang dito kundi ang kanilang damdamin, mga hilig, ninanasa. Kaya sinusuri rin ng sesyon na ito kung paanong ang lahat ng ito ay madalas na dinidiktahan ng mga panlabas na pwersa o ng lipunan.
- Ang pagsunod sa mga limitasyon o sa kanyang sekswalisasyon, ang nagbibigay-depinisyon sa sekswalidad ng kababaihan sa malawak na antas, at ginagawa nitong mas vulnerable ang mga kababaihan sa abuso habang ipinagkakait ang kanilang kapasidad sa sariling pakahulugan. Ang mga pakahulugan ito ay resulta ng paulit-ulit na pagmamaliit ng mga institusyong panlipunan.
- Ang sekswalidad ng kababaihan ay ipinagkakaila ng kultura ng katahimikan pati na rin ng karahasan, subalit ang mga hakbang ng pagtutol, pag-oorganisa at nagbibigay ng kapangyarihan, ay nagbibigay ng bagong pakahulugan sa personal at sama-samang pagkilala sa tunay na seksuwalidad ng kababaihan.
- Sa tradisyunal na depinisyon ng pagkalalaki, tinitingnan ang kababaihan na hindi mahalaga, walang pakiramdam, pasibong seksual na bagay/nilalang at ang mga paniniwalang ito ay humahantong sa pang-aabuso. Ang tradisyunal na pakahulugan sa pagkalalaki ay may katulad na implikasyon sa mga bata, sa kapaligiran, atbp.

SESYONG PANGKALALAKIHAN

Babalikan ng tagapagpadaloy ang mga katanungan sa diagnostic tools (Annex 14) na pinasagutan sa simula ng pagsasanay. Dapat suriin sa talakayan ang mga paniniwala sa itaas tungkol sa pananaw ng mga kalalakihan sa kanilang sekswalidad, at tingnan ang batayan ng mga kalahok.

Bibigyang pakahulugan ng tagapagpadaloy ang sekswalidad bilang konstelasyon ng mga saloobin, kaalaman at pag-uugali na may kaugnayan sa pakahulugan ng isang tao sa pagkalalaki at pagkababae. Kabilang dito hindi lamang ang kanilang saloobin, kaalaman at pag-uugali tungkol sa seks o pangangatawan kundi ang kanilang damdamin, ninanasa at pinapangarap. Kaya, titingnan din sa sesyon kung paanong ang mga ito ay inidiktahan ng mga panlabas na salik o ng lipunan.

Sa pagpapalalim, dapat tingnan ang mga aspeto ng sekuwalidad sa itaas at ang mga implikasyon nito — hal. kahirapan sa pagpapahayag ng damdamin, pagmumuni, pakikipag-usap sa mga kababaihan; pangarap na tumutukoy sa materyal na tagumpay; makasariling hilig o pagnanasa, atbp. Ang talakayan ay lalong palalalimin sa pamamagitan ng pagsusuri ng koneksyon ng ganitong mga paniniwala sa mga isyu ng karahasan batay sa kasarian at pagbili ng kababaihan sa trafficking o pornograpiya.

Sa puntong ito, sama-samang pagninilayan kung paanong ang mga ama at iba pang kalalakihan sa paligid nila ay nakaapekto sa kanilang pakahulugan sa pagkalalaki.

Isang maiksing input ang ibibigay ng tagapagpadaloy na naglalarawan sa kahulugan ng pagkalalaki, ang epekto nito sa kanilang sarili at sa kababaihan, atbp.

Mga Buod na Mensahe ng Sub-sesyon:

- Ang seksuwalidad ay isang mahalagang isyu sa pagkatao na nagtatakda ng kanyang aktitud sa pakikipagrelasyon, kaya dapat itong harapin.
- Malaki ang papel ng konsepto ng ‘power over’ sa tradisyunal na pagpapakahulugan ng kalalakihan sa kanilang sekswalidad, na kailangang baguhin.
- Sa pakahulugan sa pagkalalaki, tinitingnan ang kababaihan na hindi mahalaga, walang pakiramdam, pasibong sekswal na bagay, at ang mga paniniwalang ito ay humahantong sa pang-aabuso. Ang pakahulugan sa pagkalalaki ay may katulad na implikasyon sa mga bata sa kapaligiran, atbp.
- Mayroong malawak na pagtanggap na pangangailangan at karapatan ng kalalakihan na bumili at gumamit ng katawan ng kababaihan. Maraming nag-aakalang kung walang prostitusyon, tataas ang insidente ng panggagahasa.
- Sinusukat ng maraming lalaki at ng mga institusyong panlipunan ay ang kababaihan ayon

Nagbubukas ng saloobin ang kalalakihan sa isa't isa sa hiwalay na sesyon hinggil sa sekswalidad at responsibilidad sa TIP.

sa kanilang pisikal na anyo. Lumalala ang pagturing sa kababaihan bilang sekswal na bagay sa tri-media.

- Dahil sa lahat ng ito, tinatanggap ng maraming kababaihan na ang kanilang kahalagahan ay nakabatay sa kanilang pisikal na anyo, kung paano silang tinitingnan ng mga lalaki, o na ang kanilang pangangatawan ay dapat aprubahan at ipagbili. Naapektuhan ang kanilang pamumuhay bilang buo at totoong tao.
- Mahigit sa kalahati ng mga kababaihang na-traffick papunta sa prostitusyon ay napag-alamang biktima ng panggagahasa ng sariling kaanak sa murang edad, nagmula sa mahihirap na pamilya, umabot sa mababang antas ng pag-aaral, dumaan sa mga trabahong mababa ang sahod at mapang-abuso bago napunta sa prostitusyon, at mayroong mga umaasa sa kanila kahit wala pa silang asawa o sariling pamilya.
- Ang hindi kinukwestiyong “karapatang bumili” at “karapatang gumamit ng katawan ng babae kahit kailan gustuhin” ng mga kalalakihan ang lumikha sa sistema ng prostitusyon. (Ang negosyong bahagi nito ang nagsasamantala sa bulnerabilidad ng mga kababaihan at sinasamantala ang demand na nilikha ng mga kalalakihan at ng patriyarkiya.)
- Malaki ang nakasalalay sa paghamon ng mga kalalakihan sa sistema ng trafficking, kasama na rito ang mas makataong pakahulugan sa kanilang sarili at sa kanilang pagkalalaki at pagtrato sa kababaihan bilang kapwa tao.

MGA BUOD NA MENSAHE NG KABUUANG SESYON

- Mula sa tradisyonal na konsepto ng seksuwalidad ng kalalakihan, ginagawang bagay lamang ang mga kababaihan, na humahantong sa pang-aabuso at karahasan laban sa mga babae.
- Ang ganitong konsepto ng pagkalalaki ay may kaakibat na konsepto ng pagkababae, tungo sa pagkapinsala ng mga kababaihan. Hal. ang mga lalaki bilang bumibili at gumagamit, ang mga babae bilang sekswal na tagapagbigay.
- Sa partikular, ang konsepto ng “hindi makokontrol na libog” sa mga kalalakihan ay nagtatakda na dapat ay may mga kababaihang maaari nilang gamitin, presyohan, anumang oras.
- Ang sistema ng trafficking ay binubuo ng 3Bs - ang business o nagnenegosyo, ang buyer o bumibili, at ang bought o binibili. Mali ang paniniwalang ang malaking bahagi ng pera sa prostitusyon ay napupunta sa babae. Ang nagnenegosyo at ang mga bumibili ang tumutubo o kumikita rito - sa usaping pinansyal at sekswal, sa ngalan ng sugatang pagkatao ng binibili - mga babae at bata sa prostitusyon.
- Ang negosyo ng trafficking ay kumikita ng milyun-milyon sa pagbebenta ng babae at bata, na pabata nang pabata sa paglipas ng mga taon, o sa paggamit ng mala-aliping lakas paggawa ng parehong babae at lalaki. Ang mga pamahalaan ay kumikita rin dito sa pamamagitan ng mga buwis na ibinabayad ng mga nagnenegosyo, kaya may pagkunsinti, kung hindi man pagsasalehitimo.
- Ang trafficking ay nililikha at pinananatili ng hindi pagkakapanatay-pantay sa kapangyarihan, ekonomiya, kasarian at lahi.
- Pinaninindigan ng mga pamantayan sa karapatang pantao ang integridad ng lahat, seguridad ng mga tao, karapatan sa pinakamataas na pamantayan ng pisikal at mental na kalusugan, kawalan ng diskriminasyon at karapatang pumili kung kaninong ang isa ay magiging matalik, atbp. Ang trafficking ay lumalabag sa mga pamantayang ito.

III. PANDAIGDIGAN AT LOKAL NA BATAS KAUGNAY NG TRAFFICKING IN PERSONS

Pangkalahatang Layunin:

Makapagbigay ng komprehensibong pag-unawa sa mga kumbensyon ng United Nations at mga batas sa Pilipinas na may kinalaman sa trafficking in persons.

Mga Partikular na Layunin:

1. Mapahalagahan ang pagkakapare-pareho at pangkabuuang pananaw ng mga kumbensyon sa karapatang pantao sa usapin ng trafficking, at nilalaman ng mga ito kaugnay ng kahulugan, pagsawata, proteksyon ng mga biktima at parusa sa mga nang-aabuso.
2. Magkaroon ng praktikal na kaalaman sa lokal na batas tungo sa paghadlang at pagtugon sa trafficking sa mga proyekto sa konstruksyon.

Gawain/Proseso:

Ang grupo ay hahatiin sa tatlong grupo. Ang bawat isa ay bibigyan ng tatlong metacards na may nakasulat na “Oo”, “Hindi”, at “Hindi Alam.” Isa-isang babasahin ng tagapagpadaloy ang limang pahayag. Matapos ang bawat pangungusap, hihilingin ng tagapagpadaloy na magkaroon ng pagkakaisa sa sagot sa loob ng dalawang (2) minute bago itaas ang kard na kumakatawan sa kanilang tugon.

Ito ang mga pangungusap:

1. Ang tao bang pumayag sumama sa recruiter, at alam nyang sya ay magiging trabahador sa konstruksyon, ay maaaring magsampa ng reklamo laban sa trafficking, matapos pagtrabahuin nang lubhang mabigat na lagpas sa kakayahan ng karaniwang tao sa konstruksyon?
2. Maaari bang ituring na biktima ng trafficking ang isang babaeng nasa “sapat” na gulang na pumayag na madala sa prostitusyon papuntang Japan?
3. Ang isang bata bang taga-Borongon na dinala para magtrabaho sa isang ginagawang kalsada sa Borongan din ay biktima ng trafficking?

4. Ang isang babae ay tumakas mula sa pang-abuso ng kaniyang sariling ama sa Pangasinan at napadpad sa Monumento, kung saan siya ay inalok ng bugaw ng 500 para sumama sa isang kostumer. Siya ba ay biktima ng trafficking?
5. Ang isang 24 na taong gulang na lalaki ay nasa prostitusyon na ng 5 taon bago lumapit sa DSWD para humingi ng tulong. Siya ba ay biktima ng trafficking?

Ang mga kalahok ay hihilingin na ipaliwanag ang kanilang mga kasagutan, na dapat ay halos tama na o may pagkilala sa pasikot-sikot ng isyu, sapagkat dumaan na sa mga naunang sesyon. Ipapaalala sa kanila ang naunang talakayan sa 1949 Convention on the Suppression of Traffic in Persons and the Prostitution of Others, pati na rin ang 2000 Protocol on Trafficking. Gayunpaman, ang sesyon na ito ay ibayong maglilinaw ng mga natitirang usapin, hal. di mahalaga ang pagkakaroon ng kaalaman ng biktima, pagpayag o consent, at elemento ng pagbibyahe para ituring na trafficking ang isang kaso.

Ilalahad ng tagapagsalita ang mahahalagang seksyon sa mga sumusunod na pandaigdigang pamantayan ng karapatang pantao na may kaugnayan sa trafficking: 1948 Universal Declaration on Human Rights, 1956 UN Supplementary Convention in the Abolition of Slavery¹², ang Slave Trade, at Institutions and Practices Similar to Slavery, 1957 ILO Convention (No. 105) Concerning the Abolition of Forced Labour¹³, 1980 UN Convention on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), 1989 Convention on the Rights of the Child (CRC)¹⁴, at 1990 United Nations Convention on the Protection of Migrant Workers and their Families¹⁵ at 2015 Sustainable Development Goals 5, 6, 8.¹⁶

Ipapakita rin niya ang mga pinakatampok na bahagi sa mga nauukol na lokal na batas tulad ng Anti-Trafficking Law, na sinusugan, ang Kasambahay Law¹⁷, ang Labor Code¹⁸, ang Organ Donation Act, ang Inter-country Adoption Act, ang Domestic Adoption Act, at ang Migrant Workers Act,¹⁹ na inamyendahan rin.

MGA BUOD NA MENSAHE

- Ang pagkakalakal ng tao ay tumutukoy sa pagrerekluta, pagkuha, pag-upa, pagbibigay, pag-aalok, pagbibyahe, paglilipat, pagpapanatili, pagkakanlong o pagtanggap ng tao sa pamamagitan ng pananakot, paggamit ng pwersa, at iba pang klase ng pamimilit, pagtangay, pandaraya, panlilinlang, pag-abuso sa kapangyarihan o pusisyon, pagsasamantala sa bulnerabilidad ng tao, o pagbigay o pagtanggap ng bayad o benepisyo upang makamit ang pahintulot ng isang tao sa pagkakaroon ng kontrol sa ibang tao para sa layunin ng pagsasamantala na kinabibilangan ng hindi lamang, ng pagsasamantala o prostitusyon ng iba o iba pang anyo ng sekswal na pagsasamantala, sapilitang paggawa o mga serbisyo, pang-aalipin, pagkabusabos, pag-aalis o pagbebenta ng lamang-loob, o pagdadala ng bata sa armadong sigalot.
- Ang pagpwersa ay hindi kinakailangang element sa TIP. Samakatuwid, ang pagbibigay pahintulot ng biktima o ang kaniyang kaalaman ay hindi mahalaga.
- Ang pagbibyahe ay hindi kinakailangang elemento. Nangyayari ang trafficking sa loob at labas ng pambansang hangganan.

IV. GENDER-RESPONSIVE AT CHILD-FRIENDLY NA PAGTUGON SA TIP SA BAWAT ANTAS NG GAWAING IMPRASTRAKTURA

Pangkalahatang Layunin:

Maturang ang mga kalahok ng mga kakayahan sa pagtugon sa mga kaso, pagsuporta sa mga biktima-survivors, at kakayahang matiyak ang gender-responsive at maka-batang pagtugon sa bawat bahagi ng siklo ng gawaing imprastraktura.

Mga Partikular na Layunin:

1. Mabigyan ng mas malalim na pagpapahalaga ang mga karapatan ng victims-survivors, at matutunan ang mga kasanayan sa pagtugon sa mga kaso ng karahasan batay sa kasarian at pangkalakal ng tao, nang may gender- at child-sensitivity, ayon sa mandato ng DPWH.
2. Maisapuso ang mga prinsipyo sa pagsawata, proteksyon sa biktima, pag-uusig sa nagkasala, at pagtutulungan (partnership) upang matiyak ang komprehensibo at angkop na pagtugon hindi lamang sa loob ng Kagawaran, ngunit pati na rin ng lahat ng sektor na may pananagutan.

Gawain/Proseso:

Ang tagapagpadaloy ay magsasagawa ng mapamukaw na talakayan gamit ang powerpoint tungkol sa Gender-Responsive and Child-friendly Skills in Crisis Intervention (Annex 15). Kasama rito ang mga diskusyon tungkol sa pag-unawa sa mga karapatan ng victims-survivors, lalo na ng mga bata, ang mga pamamaraan ng pagbubuo ng pagkakaisa at support system para sa kanila, at pagtugon sa mga praktikal na aspeto ng krisis.

Ang tagapagpadaloy ay magtatanong maya't maya sa mga kalahok upang masukat ang kanilang pag-unawa sa mga nakaraang sesyon, laluna sa VAW at TIP at mga batas, at kung paanong ilalapat ito sa lahat ng aspeto ng kanilang trabaho.

Ang huling input ay tungkol sa mga protokol para sa mga tagapagbigay ng serbisyo at

tagapagpatupad ng batas sa panahon ng pag-aresto, imbestigasyon at pag-uusig sa nagkasala, para maunawaan nang buo ng mga kalahok ang mga prinsipyo sa bawat aspeto ng paghawak sa mga kaso. Ang mga prinsipyong ito ay mailalapat sa pagtugon sa ganitong isyu ng kahit anong ahensya.

MGA BUOD NA MENSAHE

- Ang lahat ng biktima ay dapat protektahan at suportahan, hindi lamang yung mga kayang patunayan na ginamitan sila ng “pwera.”
- Ang pananagutan ay dapat nasa demand side (business o nagnenegosyo at buyers o bumibili ng tao), at hindi sa mga victim-survivors.
- Ang bata ay may karapatan sa espesyal na proteksyon, at may mga natatanging karapatan at pangangailangan.
- Ang pagsusulong at proteksyon ng mga karapatan ng mga biktima ng trafficking ay dapat nasa sentro ng lahat ng pagsisikap upang pigilan at labanan ang trafficking, at upang protektahan, tulungan at bigyang-lunas ang mga biktima mula sa oras na sila ay natukoy o nailigtas, inilagay sa ilalim ng proteksiyon o pangangalaga, hanggang sa sila ay muling maibalik sa komunidad, ano man ang kanilang nasyonalidad, pati na rin ang kakayahang lumahok o makipagtulungan sa anumang proseso ng pagkakamit ng katarungan.
- May partikular na pagsasaalang-alang at serbisyo, na angkop sa mga pangangailangan at sitwasyon, ang dapat ibigay sa mga espesyal na mga grupo ng biktima ng trafficking tulad ng mga kababaihan sa bulnerableng sitwasyon, mga bata, migrante, refugees, asylum seekers, bakwit at mga taong may kapansanan.
- Ang pagtutulongan sa pagitan ng mga kinauukulang ahensya at mga tagapagbigay ng serbisyo ang susi sa pagkakamit ng komprehensibong serbisyo para sa proteksyon ng biktima na isinasaalang-alang na pinakamahalaga ang kagalingan at muling pagbangon ng mga biktima sa pagsusulong ng katarungan at pananagutan ng mga traffickers.

V. TIP AT VAW KAUGNAY NG MANDATO NG DPWH

Pangkalahatang Layunin:

Suriin ang mga isyu ukol sa trafficking kaugnay ng mandato ng DPWH, at matutunan kung paanong tutugunan ito alinsunod sa mga alituntunin ng Kagawaran.

Mga Partikular na Layunin:

1. Talakayin ang mga isyu ng trafficking kaugnay ng mga proyekto sa konstruksyon.
2. Malaman ang mahuhusay na modelo sa pagtugon sa trafficking sa konstruksyon.
3. Matukoy ang mga pwedeng pasukan para sa pagtugon sa trafficking, gamit ang pangkalahatan at partikular na mga alituntunin ayon sa Department Order on TIP at ang DPWH Anti-TIP Toolkit.

Gawain/Proseso:

Ang tagapagpadalay ay magbibigay ng isang presentasyon tungkol sa pinakamahuhusay na modelo ng MCA-P at MCC sa paglalagat ng mga sistema (protocol at mga mekanismo), at mga pamamaraan (pagsawata, referral, pagpapataas ng kamalayan) upang tugunan ang TIP (Annex 16). Ang presentasyon ay sasamahan rin ng pangkalahatan at partikular na mga alituntunin na nakapaloob sa DPWH Department Order on TIP (Guidelines for the Implementation of the DPWH Anti-TIP Policy to Attain Zero-Tolerance Against Trafficking in Persons) (Annex 1), pati na rin sa Anti-TIP Toolkit.

Ang kaalaman ng mga mag-aaral, pagbabago ng kanilang pananaw at mga kasanayan ay masusubok sa pamamagitan ng mga halimbawang kaso ng trafficking sa mga proyekto sa konstruksyon. Ang mga kalahok ay hahatiin sa tatlong grupo na may tigma-sampung miyembro. Sila ay bibigyan ng kaso na kanilang tutugunan. Mayroon silang 30 minuto upang talakayin ang mga nararapat na tugon sa kasong ibinigay. Magtatalaga sila ng tungkulin sa bawat miyembro ng grupo, hal. DSWD, PNP, Committee on Decorum, GAD Focal Person, biktima, nang-abuso, Punong Barangay, atbp.

Pagkatapos ay isasadula ng mga kalahok ang pagtugon na kanilang gagawin, mula sa panahong nakalap na may posibleng kaso ng TIP.

Matapos ang makapagsadula ang lahat ng grupo, hihilingin ng tagapagpadaloy ang bawat grupo na magkumento tungkol sa kalakasan at kahinaan ng kanilang pagtugon, bago magbigay ang mga tagapagsalita ng dagdag na kumento at paalala.

Tatahiin ng tagapagpadaloy ang mga input na naibahagi sa plenaryo.

MGA BUOD NA MENSAHE

- Ang mga usaping pangkasarian at pangangalakal ng tao ay maaaring lumutang sa bawat aspeto ng trabaho ng DPWH. Ang batayang natutunang gender-sensitivity at malalim na pagpapahalaga sa dynamics ng VAW at TIP ay magsisilbing internal na gabay sa pagtugon sa bawat isa.
- Ang Departamento at mga katuwang nito (kontraktor, trabahador, mga lider sa komunidad) ay may responsibilidad sa pagpapatupad ng zero-tolerance sa VAW at TIP sa lahat ng bahagi sa siklo ng proyekto; kaya ang kooperasyon ay lubos na kailangan.
- Titiyakin ng DPWH na ang lahat ng sistema ay nakapwesto upang tumugon sa trafficking, at ang lahat ay kailangang mag-ambag dito.

VI. PAGPAPLANO

Pangkalahatang Layunin:

Magabayan ang mga yunit ng DPWH (rehiyon o lokal na tanggapan, kontratista, mga trabahador, atbp.) sa pagpapalano kung paanong isasaayos ang mga sistema upang labanan ang trafficking, at upang simulan ang proseso ng pag-sawata at pagpapataas ng kaalaman.

Mga Partikular na Layunin:

Idetalye ang mga tunguhin, aktibidad o gawain, takdang-panahon, mga tauhang nakatalaga, tagapapahiwatig (indicators) ng tagumpay sa loob ng plano na labanan ang trafficking sa lokal na tanggapan. Kung ito ay pagsasanay para sa mga kontratista, idetalye ang TIP Risk Assessment Plan.

Gawain/Proseso:

Pangungunahan ng tagapagpadaloy ang pagpapalano para sa isang taon gamit ang halimbawang talaan (*matrix*) sa *Anti-TIP Toolkit C. Sample Forms*. Ang bawat kalahok ay aanyayahang magbahagi o mag-ambag sa isang taong plano.

ENDNOTES

¹United Nations, General Assembly resolution 217 A, The Universal Declaration on Human Rights (*UDHR*), (Paris: 10 December 1948), available from <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

²*Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others*, New York, 2 December 1949, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/TrafficInPersons.aspx>.

³*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*, New York, 18 December 1979, available from <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#intro>.

⁴United Nations Office on Drugs and Crimes, *United Nations Convention Against Transnational Organized Crime Including its Protocol to Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children*, (New York: United Nations, 15 November 2000), available from https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf.

⁵Congress of the Philippines. *Republic Act No. 9208: Anti-Trafficking in Persons Act of 2003*. 12th Cong. 2nd Reg. Sess. Metro Manila: 26 May 2003. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁶Congress of the Philippines. *Republic Act No. 10364: Expanded Anti-Trafficking in Persons Act of 2012*. 15th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 12 December 2012. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁷Congress of the Philippines. *Republic Act No. 9262: Anti-Violence Against Women and Their Children Act of 2004*. 12th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 8 March 2004. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁸Congress of the Philippines. *Republic Act No. 8353: The Anti-Rape Law of 1997*. 10th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 30 September 1997. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁹*Statistics on Violence Against Filipino Women*. Philippine Commission on Women (PCW) website. 13 May 2014. Web. 12 May 2016. <<http://www.pcw.gov.ph/statistics/201405/statistics-violence-against-filipino-women>>.

¹⁰Agapay, Rey. *First Time*. Prod. Coalition Against Trafficking in Women-Asia Pacific (CATW-AP). 25 September 2006. YouTube < <https://www.youtube.com/watch?v=KriQgQth4fo>>

¹¹MTV EXIT. *The Chairman*. 17 April 2012. YouTube. < <https://www.youtube.com/watch?v=31IbJDH58cE>>

¹²*Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery*, Geneva, 7 September 1956, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SupplementaryConventionAbolitionOfSlavery.aspx>.

¹³*ILO Convention (No. 105) Concerning the Abolition of Forced Labour*, Geneva, 40th ILC session (25 June 1957), available from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C105.

¹⁴United Nations *Convention on the Rights of the Child (CRC)*, New York, 20 November 1989, available from <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

¹⁵United Nations, General Assembly resolution 45/158, *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*, 18 December 1990, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CMW.aspx>.

¹⁶United Nations, Sustainable Development Goals, 25 September 2015, available from <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

¹⁷Congress of the Philippines. *Republic Act No. 10361: Domestic Worker's Act or Batas Kasambahay*. 15th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 18 January 2013. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

¹⁸Department of Labor and Employment. *Presidential Decree No. 442: Labor Code of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

¹⁹Congress of the Philippines. *Republic Act No. 10022: [Amended] Migrant Workers and Overseas Filipinos Act of 1995*. 14th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 18 January 2013. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

²⁰Millenium Challenge Account – Philippines (MCA-P). 2012. *TIP Contractors' Toolkit Draft*. Unpublished.

WORKS CITED/ REFERENCES

Dabu, M.H. (2015, March). Magmahal at Mahalin: Paano hindi mawala ang sarili sa relasyon [Love and Be Loved: How not to lose yourself in a relationship]. *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin. 1st Issue in Filipino*, 9-10.

Enriquez, J. (2015, March). Pormula ni Jean para Maging Kuntento at Masaya [Jean's Formula for Fulfillment]. *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin. 1st Issue in Filipino*, 10.

Enriquez, J. 2006. *Module on Gender Issues, Sexuality and Prostitution*. CATW-AP. 2006.

Fit: A Question of Body-Image. (2015, March). *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin. 1st Issue in Filipino*, 3-4. Ana Maria Nemenzo. Metro Manila: WomanHealth Philippines. (Reprinted from *The New Our Bodies, Ourselves*).

National Statistics Office. Government of the Philippines. *National Demographic and Health Survey (NDHS) 2008: Women's Safety Module*. International Household Survey Network website. < <http://catalog.ihsn.org/index.php/catalog/2580> >.

Steinem, G. (2015, March). Ang Pagtitiwala sa Sarili ay Pag-ibig, Ayon kay Steinem [Self-Esteem is Love, According to Steinem]. *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin. 1st Issue in Filipino*, 6-7. Ana Maria Nemenzo. Metro Manila: WomanHealth Philippines. (Reprinted from *Revolution from Within: A Book of Self-Esteem* by G. Steinem, 1993, Little, Brown and Company).

United Nations, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*, 15 November 2000, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>.

U.S. Department of State. *Trafficking in Persons Report 2006*. U.S. < <http://go.usa.gov/3yNux> >.

U.S. Department of State. *Trafficking in Persons Report 2012*. U.S. < <http://www.state.gov/documents/organization/192587.pdf> >.

Class picture from ToT 1 to 3

Annexes

Department of Public Works and Highways
Toolkit Bahin sa Pagbatok sa Pagbaligya sa
Tawo: Giya sa Pagpatuman sa Zero Tolerance
Policy sa TIP

Department of Public Works and Highways
Toolkit Bahin sa Pagbatok sa Pagbaligya sa
Tawo: Giya sa Pagpatuman sa Zero Tolerance
Policy sa TIP

**MESSAGE FROM THE
MILLENNIUM CHALLENGE
CORPORATION
UNITED STATES OF
AMERICA**

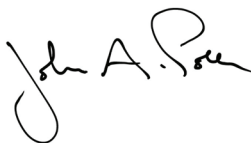
Millennium Challenge Corporation (MCC) is proud of our collaboration with partners through the Philippines Compact which has supported innovative measures to combat trafficking in persons. The anti-TIP efforts of Millennium Challenge Account – Philippines (MCA-P) have served as a model and positive example of how MCC Compacts can be used to broaden the reach of education, awareness and capacity building to keep our vulnerable brothers and sisters from becoming victims of TIP. We hope that the Compact, which reflects MCC's core mission of reducing poverty through economic growth, has contributed to sustainable and inclusive economic growth in the Philippines, and in doing so, has promoted an environment that can eradicate TIP once and for all.

MCC implements a Counter-TIP Policy which mandates the integration of TIP in MCC's selection process as well as in the assessment and management of TIP risks in MCC-funded projects. In the Philippines, the \$434 million Compact enabled MCA-P and the Department of Public Works and Highways (DPWH), through the Secondary National Roads Development Project (SNRDP), to collaborate and carry out an unprecedented initiative to mitigate TIP risks in the provinces of Samar and Eastern Samar, considered among the poorest provinces and with elevated instances of TIP. The anti-TIP interventions in SNRDP strengthened the anti-TIP capacities of the communities and local governments along the road and required the compliance and collaboration of the construction contractors as well.

As a result, these initiatives have elevated awareness of TIP among the hired workers and the general public; they have enhanced the capacities of local government service providers in responding to TIP incidences; and have strengthened institutional mechanisms to prevent TIP, assist victims and pursue legal processes against traffickers. MCC is pleased that DPWH supported, and took necessary actions to institutionalize these efforts department-wide. Specifically, DPWH demonstrated its commitment to mainstreaming and sustaining the anti-TIP related gains realized in SNRDP through the issuance of an anti-TIP resolution endorsed by its Committee on Gender and Development, through the upcoming issuance of a Department Order adopting MCC's

zero tolerance policy on TIP, and through the development of this anti-TIP module complementing the DPWH Gender Toolkit for Making Road Infrastructure Projects Gender-Responsive. The implementation of these policies and this module on anti-TIP in all DPWH units and offices assures the sustainability of SNRDP anti-TIP accomplishments and is crucial to appropriately address the risks of TIP in future projects.

We commend MCA-P and DPWH for their steadfast commitment and hard work promoting improved anti-TIP strategies for infrastructure projects in the Philippines. MCC hopes that through these worthy efforts, we have enabled a more comprehensive and concerted effort against trafficking in persons. Congratulations on these achievements and may your dedication stay strong!

A handwritten signature in black ink, appearing to read "John A. Polk". The signature is fluid and cursive, with a large initial "J" and "P".

JOHN POLK
Resident Country Director - Philippines
Millennium Challenge Corporation

MESSAGE FROM THE MILLENNIUM CHALLENGE ACCOUNT — PHILIPPINES

The Millennium Challenge Account – Philippines (MCA-P) is very pleased with the publication of this DPWH Anti-Trafficking Guidelines, containing the Department Order on Trafficking in Persons (TIP) and Module on Gender Issues and TIP. It affirms our commitment in mainstreaming gender-sensitivity and combatting trafficking in persons that we have started in the Secondary National Road Development Project (SNRDP) of the DPWH. It gives us confidence that the fight against human trafficking and violence against women and children will continue in the same spirit.

The module is aimed at guiding and producing strong leaders, advocates and educators of gender-sensitivity and of anti-TIP from the DPWH itself, that would not only increase their knowledge but change their attitude and behavior towards gender issues, including TIP, that would in turn make them effective in preventing and responding to these issues.

The module provides methodology that includes activities and discussions that would provoke deep reflection and critical thinking from both the trainers and participants that would help in deeply entrenching the lessons in gender-sensitivity and anti-TIP, as was witnessed in the three pilot training of trainers (TOTs), that tested out and enhanced this module with enormously valuable input from the participants themselves.

In the process of changing the consciousness of the people within and in project sites, we hope that the number of champions advocating against human trafficking and violence against women and children will multiply, in the interest of the communities where construction projects are located, as well as the entire nation.

Mabuhay!

MA. VICTORIA E. AÑONUEVO
Managing Director and CEO

**MESSAGE FROM THE
DEPARTMENT
OF PUBLIC WORKS
AND HIGHWAYS**

Republic of the Philippines
DEPARTMENT OF THE PUBLIC WORKS AND HIGHWAYS
OFFICE OF THE SECRETARY
Manila

First and foremost, I would like to acknowledge the assistance of the Millennium Challenge Corporation (MCC) for providing a gender-responsive Secondary National Road, which traverses Wright, Taft, Borongan, and Guiuan, located in Region 8. This project, MCC's Gender Policy and Counter-Trafficking Policy yielded commendable results in combatting trafficking, and paved the way for this initiative.

Likewise, I would like to thank the Millennium Challenge Account-Philippines (MCA-P) for their Zero Tolerance to Trafficking in Persons Policy and support for this project so that DPWH can sustain and mainstream the same in our structure, operations and projects. Rest assured that we will sustain the fight, with greater emphasis in ensuring its implementation within the Department towards an even more gender-sensitive culture and environment within.

The DPWH Committee on Gender and Development spearheads the implementation of Republic Act 9710, Magna Carta of Women and its Implementing Rules and Regulations in the Department. It is in this spirit that we issued a Department Order for the mainstreaming of Anti-TIP work, and developed an Anti-TIP module, which will serve as attachment to the Gender Toolkit. The module contains basic gender and TIP concepts, relevant international and local standards and policies, guidelines and skills in integrating Anti-TIP language, values and procedures in the DPWH mandate.

This is a milestone for the Department as this is in response to observations that large-scale construction projects exacerbate trafficking in persons, particularly sex trafficking and unjust labor practices in the communities covered. It is our duty to contribute to the elimination of this atrocious problem in road construction, and in society in general. I hope that we, and our children, will truly see the entire Philippines as a zero-trafficking zone in this lifetime.

I congratulate all the women and men who put together these guidelines and module and built the foundation for such a vision. Mabuhay ang kababaihan at mamamayang Pilipino!

MARIA CATALINA E. CABRAL, Ph.D
Undersecretary for Planning, PPS, and
Chairperson, DPWH COGAD

TABLE OF CONTENTS

Message from the Millennium Challenge Corporation United States of America.....	iv
Message from the Millennium Challenge Account — Philippines	vi
Message from the Department of Public Works and Highways	vii
Table of Contents	viii
Acronyms	1
Rationale	2
Kabahin sa Trafficking in Persons (TIP)	4
Mga Sumbanan sa Paagi sa Pagtubag sa Trafficking in Persons sa Mga Proyekto sa Kadalanan.....	6
Anti-TIP Toolkit	9
Anti-trafficking in Persons Training Module	15
I. Pasiuna	16
A. Pag-ila-ila.....	16
B. Pagsuta sa mga gilauman, pagplatar sa kinaiya	18
II. Sukaran sa mga Konsepto Mahitungod sa Gender Sensitivity ug Trafficking in Persons	20
A. Sex and Gender/Gender Stereotyping	20
B. Economic Marginalization/ Gender Division of Labour	23
C. Gahum/Politikanhong Pagpasunod	26
D. Pagsabot sa mga Kalapasan Batok sa mga Kababainhan (Nagkalain-laing matang sa mga kalapasan batok sa kababainhan ug kabataan).....	29
E. The 3Bs in Trafficking (The Bought, The Buyer, and the Business)	33
F. Ang Katilingbanong Pagpanday sa Sekswalidad sa Babaye ug Lalaki (Sekswalidad ug Lakinhong mga Responsibilidad).....	35
III. Mga Panulundon sa Internasyunal ug Lokal nga Balaod Mahitungod sa Trafficking in Persons.....	42
IV. Gender-responsive and Child-friendly Response on TIP in Infrastructure Development Cycle.....	44
V. Relasyon sa TIP ug VAW sa Mandato sa DPWH.....	46
VI. Pagplano	48
Endnotes	49
Works Cited/References	51
Annexes	54

- Annex 1 Department Order on TIP
- Annex 2 Pre-training Evaluation Form
- Annex 3 Post-training Evaluation Form
- Annex 4 Training Needs Analysis Form
- Annex 5 Basic Concepts on Gender Sensitivity: Power/Political Subordination
- Annex 6 Lyrics: *Glow* by Katy Rose
- Annex 7 *For Every Woman* by Nancy Smith
- Annex 8 Violence Against Women and Children: Rape
- Annex 9 Trafficking Overview and Framework
- Annex 10 Diagnostics Form for Women
- Annex 11 Magazine Article on Body Image
- Annex 12 Magazine Article on Self-esteem
- Annex 13 Magazine Article: Love and Be Loved; Guide to Fulfillment
- Annex 14 Diagnostics Form for Men
- Annex 15 Gender-responsive and Child-friendly Skills in Crisis Intervention
- Annex 16 Millennium Challenge Account - Philippines: Anti-TIP Program

ACRONYMS

CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women
CHR	Commission on Human Rights
COGAD	Committee on Gender and Development
CRC	Convention on the Rights of the Child
DPWH	Department of Public Works and Highways
DO	Department Order
GAD	Gender and Development
GBV	Gender-Based Violence
GST	Gender Sensitivity Training
HIV/AIDS	Human Immunodeficiency Virus/Acquired Immunodeficiency Syndrome
IACAT	Inter-Agency Council Against Trafficking
LOI	Letter of Intent
MCA-P	Millennium Challenge Account - Philippines
MCC	Millennium Challenge Corporation
NDHS	National Demographic and Health Survey
NGO	Non-Government Organization
PNP	Philippine National Police
R.A.	Republic Act
SNRDP	Secondary National Road Development Project
TIP	Trafficking in Persons
TNA	Training Needs Analysis
TOT	Training of Trainers
TWG	Technical Working Group
UDHR	Universal Declaration on Human Rights
VAW	Violence Against Women
VAWC	Violence Against Women and Their Children

RATIONALE

Ang maong modyul agi ug pagsubay sa mga nag-una nga mga paningkamot sa paglakip sa mga lakang mahitungod sa Anti-Trafficking in Persons (TIP) ngadto sa Secondary National Road Development Project (SNRDP) sa Department of Public Works and Highways (DPWH). Kini namahimong posible sa padayon nga suporta sa Millennium Challenge Account – Philippines ug Millennium Challenge Corporation (MCC). Ang anti-TIP nga programa sa tuig 2013 gituhuan nga usa ka pagbansay nga dayegunon ug usa ka paagi sa pagpamenos sa bisan unsa nga posibleng negatibo nga mamahimong epekto sa maong proyekto ngadto sa kumonidad.

Ang DPWH Committee on Gender and Development (COGAD) nagpapasar ug anti-TIP nga resolusyon sa tuig 2015 pagpadayag sa iyang panaad sa pagpadayon, pagpatunhay ug paglakip sa anti-TIP nga mga paningkamot ug kaayo sa SNRDP labi na ang pagpasi-ugda ug mga programa, proyekto ug mga kalihukan sa pag-implementar sa RA 9208 ug gipalapdan sa RA 10364 pinaagi sa ilang gender and development (GAD) nga mga kalihukan sa pagpaapil sa maong isyu hinungdan nga kining modyul namugna.

Kini mamahimong parte sa DPWH Gender Toolkit, nga maoy mamahimong sumbanan o giya sa paglakip sa anti-TIP isip parte sa iyang gender-sensitivity framework sa paghimo sa mga kadalanan nga mga proyekto nga mahimong gender-responsive. Ang sulod niini nga modyul naglakip ug mga basic nga mga konsepto sa TIP, importante nga mga internasyonal ug lokal nga mga balaod ug kahanas sa pagtubag sa gender-based nga mga kalapasan, lakip na niini ang TIP, subay sa mandato sa DPWH.

Sa maong bahin, agi ug pagpadayon sa polisiya sa anti-TIP, ang DPWH COGAD u gang COGAD Technical Working Group mao ang mangulo sa pag-implementar sa mga mekanismo sa sulod aron sa pagsiguro nga ang mga matang sa anti-TIP nga mga hisgutanan malangkob sa nagkalain-lain nga ang-ang sa imprastruktura sa kadalanan nga mga proyekto, gikan sa paghimo ug plano, disensyo, pagtukod ngadto sa pagmentinar, ug sa paghatag ug giya aron matubag ang mga kakulian nga may kalambigitan sa TIP, labi na sa kababayan-an ug mga kabataan, isip parte sa Gender and Development (GAD) nga programa sa maong Departamento.

Aron masiguro ang institutionalization, adunay Department Order nga i-isyu aron mas mapalawman pa ang Polisiya sa DPWH sa Anti-TIP, agi ug pagsagop sa Anti-TIP nga Modyul ug mga sumbanan paghatag ug mando sa paggamit niini sa tanang proyekto sa DPWH.

Ang pasiunang pagsulat sa modyul miagi ug pagpahibalo sa mga nagkalain-laing serye sa focus group discussions sa mga eksperto sa gobyerno ug mga NGO, lakip na ang mga nakalingkawas sa trafficking, DPWH project engineers, gender and development focal persons ug mga sakop sa buhatan latas sa 18 ka rehiyon sa nasud.

Ang tibuok proyekto adunay gibasehan nga internasyonal nga mga sukdanan sa tawhanong katungod nga importante sa trafficking: ang 1948 United Nations Universal Declaration on Human Rights¹, ang 1949 United Nations Convention on the Suppression of Traffic in Persons and the Exploitation of Others², ang 1979 Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)³, ang 2000 United Nations Convention Against Transnational Organized Crime Including its Protocol to Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children⁴, ug ang tanang importante ug malukpanon dinawat nga mga instrumento sa mga tawhanong mga katungod ug uban pang mga internaasyonal nga kombensyon hain ang Pilipinas usa sa mipirma.

Kini usab agi ug pagsubay sa Republic Act No. 9208, nailhan nga “Anti-Trafficking in Persons Act of 2003.” Republic Act No. 10364, nailhan nga “The Expanded Anti-Trafficking Act of 2012,” Republic Act No. 9710, nailhan nga “Magna Carta of Women,” ug Republic Act 7610, “The Anti Child Abuse Law.”

KABAHIN SA TRAFFICKING IN PERSONS

A. Unsa ang trafficking in persons?

Trafficking in Persons sumala sa Republic Act No. 9208⁵, nga gi-amendar sa RA No. 10364⁶, molakip sa mga mosunod nga tulo (3) ka elemento:

- 1) Buhat/Akto, pwede ang pagrekruit, pagbyahe, pagbalhin, pagtago, paghatag o pag-dawat sa tawo, labi na mga babaye ug mga bata.
- 2) Pamaagi, mahimong apil ang bisan asa sa mga mosunod: paggamit ug kusog, pang-hulga, laing pamaagi sa pagpamugos, paglimbong, pagpangilad, pag-abuso sa gahum o posisyon, pagpahimulos sa kahuyang sa tawo, o sa susamang mga pamaagi. Kung ang biktima bata, ang pamaagi dili na kinahanglan pa nga pamatud-an.
- 3) Pahimudsanong tumong, nagpasabot sa intensyon sa usa ka tawo nga pahimudsan ang usa. Dili importante ug ang eksploytasyon kay nahitabo. Ensakto na nga adunay pruwera sa intensyon sa pagpahimulos. Ang mga kategorya sa pagpahimulos molangkob sa prostitusyon, lain pang klase sa pagpahimulos sekswal, pinugos nga pagpatrabaho, pangulipon o mga sama nga paagi, involuntary servitude, pagtang-tang ug pagbaligya sa parte sa lawas, o pagdala sa mga kabataan sa armadong kalihukan.

Ang pinakhayan nga matang sa trafficking nga adunay kalambigitan sa mga proyekto sa kadalanan mao ang trafficking alang sa sekswal nga pagpahimulos, pinugos ng pagpatrabaho ug mga pamaagi sama sa pagpangulipon.

Angay timan-an nga ang **pagtugot sa biktima sa buhat/akto sa trafficking kay dili hinungdanon**. Ang tanang mga biktima, may pagtugot man o wala, angay nga maproteksyonan. Ang United Nations Protocol sa Trafficking in Persons u gang mga balaod sa Pilipinas pagailhon sa kasagarang panghitabo, pagpangabuso sa kahuyang – tungod sa kadesperado sa ekonomikanhong kahigayunan, mga milabayng kasinatian sa abuso, sekswal nga panlantaw sa kababainhan ug mga kabataan – kay napahimuslan.

Ang paggamit sa kusog o ang kawad-on sa pagtugot kay dili sa tanang higayon mao ang paagi sa pagtraffick. Sa gihapon, ang pagtugot sa biktima dili magamit nga maluwas ang mga salaod nga masang-atan ug kaso.

*Trafficking in Persons shall include the following three elements: **Acts, Means, and Exploitative purpose.***

***Acts**, which may be recruitment, transport, transfer, obtaining, hiring, harboring or receipt of persons, especially women and children.*

***Means**, which may include any of the following: force, threat, other forms of coercion, fraud, deception, abuse of power or of position, taking advantage of the vulnerability of the person, or other similar ways. When the victim is a child, the means need not be considered.*

***Exploitative purpose**, which refers to a person's intent to exploit another.*

B. Mga Silot sa Trafficking:

1. **Mga Ulohan nga Akto sa Trafficking (Main Acts of Trafficking)**, labot ang paghire ug tawo para sa prostitusyon:
 - 20 ka tuig nga pagkabilanggo ug multa nga dili moinus ig Php 1ka milyon ug dili molapas sa 2 ka milyon
 - “Sa matag kaso, ang pagkombikto mao ang hinungdan sa pagdala sa awtomatik nga pagbakwi sa lisensiya o rehistrasyon sa recruitment agency nga nalambigit sa trafficking.” (Section 10: Penalties and Sanctions.)
 - “Kung ang nakasala kay usa ka korporasyon, partnership, asosasyon, club, establisimiento o any juridical person, ang silot nga ipahamtang ngadto sa tag-iya, president, partner, manager, ug/o sa kung kinsa ang responsable nga opisyal nga adunay kalambigitan sa paghimo sa krimen o adunay kasayuran nga mitugot o wala mobadlong sa pagbuhat sa maong krimen.” (Ibid.)
 - “Kung ang nakasala usa ka langyaw, mahimo siya nga mapadeport dayon human sa iyahang pagserbisyo sa iyang sentensiya ug dili na tugutan gayud nga makasulod pagbalik sa nasud.” (Ibid.)
2. **Mga Silot Alang sa Attempted/Accomplice/Acts that Promote Trafficking in Persons**
 - 15 katuig nga pagkabilanggo ug multa nga PHP 500,000 ngadto 1ka milyon
3. **Mga Silot Alang sa Qualified Acts of Trafficking**
 - Life imprisonment ug multa nga PHP 2M-5M

MGA SUMBANAN SA PAAGI SA PAGTUBAG SA TRAFFICKING IN PERSONS SA MGA PROYEKTO SA KADALANAN

A. Unsa ang mga components sa Anti-Trafficking in Persons (TIP) nga Programa?

Ang Programa Batok-TIP magamit dinha sa mga imprastruktura sa kadalanan ug sa konteksto sa pagbiyahe molangkob sa:

1. pagsumpo,
2. proteksiyon alang sa mga biktima,
3. pagpahamtang ug silot o pagpanubag sa mga nakasala, ug
4. partnership o panag-uban.

Kini nag-gumikan sa mga milabay'ng pag-analisar kabahin sa gender sa mga tataw nga lugar sa mga proyekto.

B. Mga Katuyuan sa Anti-TIP nga Programa sa DPWH:

1. Ang pagsiguro nga ang DPWH ga-observable sa prinsipyo sa zero tolerance mahitungod sa Trafficking in Persons (TIP), labi na sa kababainhan ug mga kabataan.
2. Paghatag ug suporta sa DPWH nga mga tawo ug mga partners (labot ang mga kontraktor) sa pagpatuman sa mga counter-trafficking nga mga panginahanglan sugod sa pagplano, implementasyon ug pagmintinar sa mga proyekto.

C. Mga Koneksyon sa mga Proyekto sa Imprastruktura ug ang TIP:

Mga kaso sa trafficking nga na-report sa mga proyekto sa construction.

Ang US TIP report naga-ingon nga adunay 600,000 ngadto sa 800,000 k mga tawo ang na traffick tabok sa international borders matag tuig. Adunay bana-bana nga 80% kanila ang mga babaye, ug hangtod 50% ang mga menor de edad. (US TIP Report 2006)
Ang mga lugar hain adunay mga construction sites sa Asia ug sa Middle East mao ang kasagarang destinasyon sa mga lalaki ug babaye nga mga Filipino nga milangyaw aron manarbaho ug masulod sa mga kondisyon sa pugos nga pagpanarbaho. (US TIP Report 2012).

Adunay nagkalain-laing mga key players sa mga proyekto sa kadalanan ang risiko nga adunay kalambigitan sa human trafficking. Kini gilangkuban sa mga trabahante sa DPWH, mga kontraktor, suppliers, ug uban nga mga kauban sa negosyo, trabahador, ug ang local nga kumonidad.

D. Mga Posibleng Kahuyang sa Lokal nga Kumonidad:

- Walay tarong nga pagdumala sa mga proseso sa relokasyon o kakulangan

sa ensaktong palibot o katilingbanong pagpanalipod sama sa malungtarong panginabuhian, nga mahimong moresulta sa risgo nga pagpanglangyaw o kahuyang nga masulod sa prostitusyon.

- Human sa kalamidad ug gubot nga sitwasyon nga maoy hinungdan sa pagkaguba sa mga panginabuhian o maoy hinungdan nga adunay mga populasyon nga mapasagdan nga maoy makatukmod sa mga miyembro sa kumonidad nga mamahimong huyang sa trafficking – kasagaran pugos nga pagpanarbaho alang sa kalalakinhan ug sekswal nga pagpahimulos sa mga kababainhan.
- Mga kababainhan ug mga kabataan sa lugar nga bisitahunon sa mga turista kay kasagaran huyang sa mga sex tourists, labi na ug ang mga kalihukan sa pagsumpo wala pa mahimutang.
- Ang pagdagsa sa mga kalalakinhan sa konstruksyon, sa minahan, mga sundalo nga kasagaran malambigit sa mga risgo nga mga sekswal nga kalihukan makapasaka sa risgo sa mga kababainhan ug kabataan nga malambigit sa prostitusyon labi na sa mga project site nga ana sa kalisud o kaprobehon.
- Kung hain kusog ang prostitusyon, ang pagkatap sa HIV/AIDS mosaka labi na sa mga lugar nga ang local nga kumonidad ubos pa ang kaalam mahitungod sa HIV/AIDS.
- Ang konstruksyon isip mga kalalakinhan ang kasagaran nga gadominar, ang mga kalalakinhan sa lokal nga kumonidad modawat dayon sa kahigayunan nga maakatrabaho bisan pa sa kung unsa ang mga kondisyon sa trabaho.
- Ang mga kadalanan makahatag ug access sa mga lugar maski pa sa mga criminal nga mga elemento sama sa mga traffickers nga gusto mopahimulos sa kahuyang sa local nga kumonidad, labi na sa mga lugar nga anaa sa kapobrehon o kalisud.
- Ang mga kadalanan makapasayon sa mga lokal sa pagbiya sa ilahang panimalay aron sa pagpangita ug arang-arang nga kapaingnan bisan pa sa risgo nga mamahimong matraffick. Kini usab gaduso o gahatag ug dugang pressure sa cash economy ngadto sa indigenous communities, nga maoy makapugos kanila sa pagbaligya sa ilahang mga ancestral lands o ang mga kababainhan gayud labi na ug kulang ang ilahang mga katigayunan.

E. Posibleng Kalambigitan sa mga Key Players sa mga Proyekto sa Kadalanan:

- Sila ang kasagarang apil sa paghire, pagbalhin, pagbiyahe, pagtago, pagdawat sa mga trabahante pinaagi sa mapahimuslanong proseso sa pagrekrut, paingon sa kondisyon sa pugos nga pagpanarbaho o pagpangulipon.
- Pagtangtang sa mga illegal nga bayronon nga maoy kasagaran nga makahatag ug dugang utang sa mga trabahante; paggamit ug panghulga o pagpasipa sa mga trabahante; pinugngan nga paglihok sa mga trabahante; de-latar o dili paghatag ug sweldo sa mga trabahante; mando nga overtime work; pagtago sa mga passports sa mga langyaw nga trabahante; ug paggamit ug mga kabataan sa pagpanarbaho.
- Ang ilahang mga sub-contractors, suppliers, or trabahante nalambigit sa trafficking ug gitugutan lang nila kini nga mahitabo o wala nila mapugngan nga kini mahitabo.
- Ang ilang kuhaanan sa mga materyales sa konstruksyon naggikan sa mga

suppliers nga gagamit ug pinugos nga pagpanarbaho sa paghimo o pagmugna sa maong mga materyales ug gitugutan lang nila kini nga mahitabo o wala nila mapugngan nga kini mahitabo.

- Modalit sila sa mga trabahante sa gobyerno, kontraktors, sub-kontraktors, trabahante o suppliers ug mga binayrang mga babaye o tawo isip paagi sa paglingaw kanila.
- Sila mo-hire ug tawo para sa prostitusyon o pornograpiya.
- Aduna silay kasayuran sa pagpa-abang, pagpagamit o nagtugot sa paggamit sa establisimiento para sa mga empleyado, trabahante, o ubang tawo nga adunay kalambigitan sa prostitusyon o pugos nga pagpanarbaho.
- Modalit sila ug libre nga pagsakay alang sa mga miyembro sa kumonidad, paghatag ug ideya nga ang mga sakyanan sa proyekto mamahimong magamit sa pagbalhin sa mga posibleng biktima sa trafficking (lakip na ang posibilidad sa direkta nga eksploytasyon sa mga pasahero sa mga drayber)
- Pagdala ug mga katabang sa lugar sa proyekto o pagrekrut sa mga miyembro sa komunidad aron mobuhat sa mga pambalay nga trabahuon nga mahimong mopaingon sa usa ka trafficking nga sitwasyon ngadto sa laing dapit.

Anti-TIP Toolkit

MGA SUMBANAN UNSAON PAGLAKIP SA MGA PAMAAGI SA TIP SA ROAD INFRASTRUCTURE PROJECT CYCLE

A. Pagsumpo ug Pakig-uban gikan sa Nasyonal nga Lebel ngadto sa Lugar sa mga Proyekto

1. Paghatag ug mga Anti-TIP Trainings gikan sa Management ngadto sa Rank and File, lakip na ang mga Kadete, labot ang Kontraktors ug ang tanang empleyado, gamit ang standard anti-TIP nga modyul ug ang serbisyo sa mga hanite nga mga trainers.

Kini sumala sa DPWH Department Order on TIP 3.2: “Capacity-building, in particular, shall involve awareness-raising of DPWH officials and employees at the national, regional and field offices. The Anti-TIP training module on understanding and responding to TIP shall be adopted by DPWH and used in the awareness-raising activities...”

2. Oryentasyon sa Zero Tolerance nga Polisiya sa tanang mga opisyal ug empleyado. Busa, ang oryentasyon molangkob sa pag-usa-usa sa mga ginadili nga mga akto sumala sa 3.5 of the Department Order and III.E of this Guidelines. It shall also explain the penalties in case of acts that fall under main acts and qualified acts of trafficking:
 - a) pagtangtang sa nalambigit nga Trabahante, Sub-Kontraktor o bisan kinsa sa mga trabahante, o bisan kinsa nga nalambigit nga ahente o kaanib;
 - b) pagtapos sa subcontract or sub-award;
 - c) pagsuspenso sa Kontrata sa pagbayad hangtod sa paglapas kay napangitaan ug sulbad hangtod sa katagbawan sa DPWH Committee on Decorum;
 - d) pagdeklarar sa mga tawo, Consultant or Contractor dili takos, bisan sa dili matagna nga panahon o sulod sa gitakna nga panahon. Ang mga pangalan sa mga contractors o consultants angay isumiter sa Government Procurement Policy board para sa blacklisting.

“Sa mga kaso sa pagpasi-ugda sa trafficking, pagsulay o akto isip kauban sa krimen, mas mobo nga mga silot ang ipasang-at.”

Nagkadaiyang ahensiya, lakip na ang mga nasudnong opisina, mahimong mag-instalar ug mga insintibo alang sa mga empleyado nga aktibong gasumpo ug sa trafficking pinaagi sa mga impormasyon ug edukasyon, pagprotiher sa mga biktima, pagtabang ug pasang-at ug kaso sa mga akusado, ug pagmugna ug panag-uban aron masumpo ang trafficking. Ang maong insintibo molangkob sa mga anti-trafficking nga mga buhat isip paagi sa pagsuta sa mga trabahante.

3. Ang mga plano mahitungod sa impormasyon ug komunikasyon angay ipadayag sa

matag ahensiya inubanan sa pag-apud-apud sa budget. Ang mga plano molangkob sa mga karatula/signages sa “zero-trafficking zone” ug “zero-sexual harassment zone”, ug mga simple nga materyales sa lokal nga linggwahe kabahin sa mga akto sa trafficking, mga ipahamtang nga mga silot (basehan ngdto sa II.A ug B ani nga Sumbanan), ug mga hotlines sa DSWD ug PNP sa maong lugar.

4. Palihukon ang Committee on Decorum aron sa paghatag sa mensahe nga aduna nay mga istruktura nga gipangmuntar kung adunay kaso sa trafficking in persons hain nalambigit ang mga tawo sa DPWH ug ang mga contracted nga mga empleyado.
5. Ang DPWH molantaw pagbalik sa mga bidding documents ug mga porma sa kontrata aron maapil ang tukma nga linggwahe nga mopadayag sa mga anti-TIP nga to include appropriate language reflecting its anti-TIP obligasyon. (Palihug ug tan-aw sa Sample nga mga Porma sa Section V. niini nga Sumbanan)
6. Ang mga Contractors maghimo ug mosumiter ug TIP Management nga Plano, nga maglangkob sa pagsumpo, tubag sa mga kaso ug pagreport gikan sa pagplano, maingon sa konstruhyon ug pagmintinar sa nagkalain-laing ang-ang. Kini usab molangkob sa pagbutang ug Point of Contact nga maoy responsible sa pagtubag sa mga matang TIP nga mga isyu nga may kalabutan sa Section 3.6 sa DO.
7. Parte sa Contractors’ preventive plan mao ang mga mosunod:
 - a) Pagkonektar sa nagkalin-laing mga organisasyon sa kumonidad ug sa Local Council Against Trafficking kabahin sa TIP Risk Management Plan.
 - b) Pagbaton ug visitors’ register sa mga project sites nga mabutang ang pangalan, tumong sa pagbisita, ug sekso sa mga dili empleyado nga mosulod sa Contractor site, bisan pa kini sa construction site o sa temporaryo nga kampo.
 - c) pagdumili sa pagpasakay sa mga miyembro sa kumonidad sa mga sakyanan sa construction contractor nga walay pagtugot gikan sa Contractor ug pagpadokumento sa maong insidente.
 - d) pagbuhat sa pag-edukar sa kumonidad ug paghimo ug mga materyales nga makapahibalo, lakip na ang karatula/signages sa pagreport ug mga TIP nga mga kaso.

B. Pagprothier sa mga Biktima ug Pagpasang-at sa Kaso

1. Ang DPWH COGAD Chairperson ug ang COGAD TWG magmonitor ug magbuhat ug timely assessment sa unsa ka epektibo ang anti-TIP mainstreaming program as per Section 3.4 of DO. Ang mga Regional GAD focal persons mo-asister sa COGAD TWG sa maong tahas.
2. Ang mga kaso sa TIP angay nga masumbong sa tawo nga gitahasan sulod sa 24 oras para sa tukma nga mga aksyon ngadto sa Inter-Agency Council Against Trafficking (IACAT) secretariat o mga miyembro sa IACAT, sumala sa Section 3.8 of DO, “labi na gyud, sa Department of Social Welfare and Development (DSWD), Philippine National Police (PNP), ug sa Department of Justice (DOJ).”
3. Sa mga project sites, kinahanglan masumbong sa lokal nga opisina sa maong ahensiya, nga maoy gimugna nga Local Councils Against Trafficking (LCAT).
4. Agi ug pagsunod sa Section 3.9 sa DO, kung ang ga trabahante sa DPWH adunay

kalambigitan isip mao ang nakasala, kasong administratibo ang ipasang-at pinaagi sa Committee on Decorum, nga maoy mo-imbistigar sa kaso ug maghimo ug tukma nga rekomendasyon ngadto sa Gender Ombud (Commission on Human Rights) o sa opisina sa Ombudsman. Ug sa higayon nga ang kaso nahitabo sa project site, ang Komitiba maghimo ug imbistigasyon uban sa Point of Contact ug sa project management team. Ang mga rekomendasyon angay nga mahimo sulod sa usa ka semana.

5. Ang Point of Contact sa project site, ug/o ang DPWH Gender Focal Person sa susamang departamento makighi-usa sa mga responsableng ahensya aron pagsiguro nga ang victim-survivor adunay igong suporta. “Ang matag kumonidad o lugar nga gitrabahoan angay nga ma-edukar aron makahatag ug igo nga suporta sa victim-survivor sa pagpahibalik kaniya. Ang DPWH mahimo usab nga maghimo ug mga programa alang sa victim-survivors sa TIP.”

SAMPLE NGA MGA PORMA

A. Bag-ong Lingwahe sa Dokumento sa Bidding

Aron mahimong takos sa pag-bid ani nga kontrata, ang kontraktor angay mosumiter ug Letter of Intent (LOI) ug mokab-ot sa mga mosunod nga major criteria: (a) rehistrasyon sa DPWH, (b) Filipino citizen o 75% Filipino- owned partnership/corporation nga adunay PCAB license magamit sa klase ug kantidad ani nga kontrata, (c) pagkumpleto sa susamang kontrata nga ang kantidad dili momenos sa 50% sa ABC, (d) pagsumiter ug pamahayag nga mokomiter sa paghimo ug plano mahitungod sa anti-trafficking in persons, ug (e) adunay pinansyal nga kapasidad sa pagpangontrata nga dili momenos sa ABC, o kaha adunay credit line commitment/cash deposit certificate nga dili momenos sa 10% sa ABC. Ang BAC mogamit ug non-discretionary pass/fail nga kiterya sa Eligibility Check, Preliminary Examination of Bids, Evaluation of Bids, Postqualification, ug Award.

Ang tanang mga Bidders kinahanglan mopirma ug kasulatan isip obligasyon sa pagmugna ug pag-implementar ug mga lakang batok TIP.

B. Kasulatan sa Contractor Isip Obligasyon sa Pagbatok sa TIP

Ang Kontraktor mipasalig nga siya, uban sa iyang mga tawo/trabahante, Sub-Contractor, o bisan kinsa sa iyang mga tawo/trabahante, o bisan kinsa nga ahente o kaanib sa bisan kinsa sa iyang mobiyaay nga empleyado o mga contract workers dili:

- a) malambigit sa bisan unsang mga matang sa trafficking in persons;
- b) mbugaw ug mga tawo nga anaa sa prostitution; ug
- c) mogamit ug pugos nga pagpanarbaho, involuntary servitude, pangulipon o susama nga mga paagi.

Mipasalig usab siya sa pagtuman sa pagsumiter sa Trafficking in Persons Risk Management Plan isip usa sa mga tulumanon sa dili pa ma-award ang kontrata.

(pirma ibabaw sa gipatik nga pangan sa Contractor/representante sa Contractor)

C. Sample TIP Risk Management Plan

TIP Risk	Activity to Address Risk	Target Audience	Timing/ Frequency	Responsible Party	Budget
<i>Risks During Planning Phase</i>					
Tourist Spot, High Incidence of Sex Tourism`	Baseline Data Gathering on TIP	Community	Once	Contractor	
	Training and Orientation on Trafficking and Sex Tourism	Community and Workers	From entry up to end of Contract	Contractor	
	Set up signages of Zero-Trafficking Zone	Community and Workers	Ongoing	Contractor	
<i>Risks related to project development and implementation processes</i>					
High Presence of Prostitution Bars	Information Materials on Anti-Trafficking Law and Hotlines	Community and Workers	Every 3 months	Contractor	
	In collaboration with local NGO and Local Council Against Trafficking, seek action for closure	Perpetrators	Once	Contractor	
<i>Risks after project implementation phase concludes</i>					
	In collaboration with local NGO, raise TIP awareness among communities	Community members and tourists	Quarterly	LCAT and Community Women hired To monitor	
	Audit Report	Community	Once	Contractor	

Anti-Trafficking in Persons Training Module

KINATIBUK-ANG KATUYUAN:

Makahatag sa mga lider, trainers, trabahante ug mga partner sa DPWH ug lawom nga pagsabot sa mga gender concepts ug tawhanong katungod, u gang kalambigitan niini sa mga kalapasan sa kababainhan ug trafficking in persons, nga ang tinguha ka yang madugangan ang kaalam, pagpamati sa kaugalingon, pag-usab sa batasan ug kinaiya kabahin sa gender issues, ug ang pagpalambo sa mga kahanas sa pagpakgang, respondi sa, u gang pagpadayag niini, ang tanan nagpaingon sa paglakip sa anti-TIP ug sa uban nga mga konsepto sa mandato sa DPWH.

UNANG ADLAW

I. PASIUNA

A. Pag-ila-ila

Kinatibuk-ang Katuyuan:

Paghimo ug maayong pagtulun-an ug abli nga pagpa-ambit para sa mga partisipante, una sa pagpahimo nila nga makomportable. Ang matag grupo mamahimong lugar nga mahiluna ang matag partisipante ug adunay patas nga posisyon. Kini usab ang sugod sa pagdala sa matag kaugalingon – utok, kasing-kasing ug lawas – sa pagbansay-bansay, aron ang proseso dili lang kutob sa panghuna-huna kundi lakip na pagbati. Kritikal kini nga bahin sa pagbansay-bansay.

Tataw nga Katuyuan:

1. Aron makomportable sa uban nga mga partisipante ug mga facilitators.
2. Pagpanday ug tupong nga pagsalig gikan sa paghimo ug luwas nga kahigayunan sa pagpa-ambit sa mga ideya ug replekyon sa matag usa.
3. Pagpa-agni sa interes mahitungod sa mga sumusunod nga mga kalihukan o diskusyon sa mga konsepto sa gender.

Buluhaton/Proseso:

Hangyoon ang mga partisipante sa pagbarog ug paggrupo sa kaugalingon basi sa mga kategorya nga ihatag sa facilitator. Una, hangyoon sila sa paggrupo sa ilang kaugalingon matag rehiyon, pinaagi sa pagposisyon sa ilang kaugalingon ug sama sa usa ka mapa, hain ang facilitator magbarog sa tunga para sa “Manila” isip “reference point”. Magpaila ang matag partisipante sa ilang kaugalingon ngadto sa ilang grupo. Awhagon sa facilitator ang tibuok grupo sa pagpadasig sa pipila nga gikan pa sa layo, hangtud sa pipila nga nag-gikan sa National Capital Region.

Ang mga partisipante awhagon sa pag-grupo sa ilang mga kaugalingon sumala sa ilahang pangedaron, titulo sa panarbaho (timan-an ang sex distribution sa kada usa), estado sa relasyon (timan-an ang gender-sensitive nga mga kategorya: buwag, balo, ug uban pa), u gang kadaghanon sa mga anak (labot ang mga walay anak).

Hangyoon sa facilitator ang matag partisipante sa pagpa-ambit sa ilahang mga obserbasyon sa ilang profile, ug maghatag ug mubo nga pagtulun-an sa

Sinugdanan sa pagpaabtik sa grupo Unang Adlaw

pagkahinungdanon sa sex-distribution sa posisyon, ug nagkalain-laing kategorya sa relasyon ug ang kadaghanun sa anak nga adunay kalambigitan sa reproductive health nga mga isyu. Kini agi ug paghatag ug pasiplat sa mga tukion sa tibuok nga pagbansay-bansay, hain kini magsugod sa mga personal nato nga na-amgohan. Ang trafficking kay isyu nga dili layo kanato, sa ato unya madiskubrehan, kini adunay kalambigitan sa atoang konsepto sa pagkalalake ug pagkababaye.

MGA KINAUYOKANG MENSAHE

- Nasayod ta tanan sa tagsa-tagsa nato nga pangalan, lugar kung asa kita naapil, ang kinatibukang profile. Bisan pa niana, nagkinahanglan pa ug dugang panahon sa pag-ila pa ug dugang sa matag usa, ug mas labing maayo ang dili pagkupot ug hukom sa mga tawo nga kasagaran wala ta masayod sa istorya sa matag usa.
- Ang mga facilitator sama ra kanato, gakat-un sa matag usa. Aduna kamo'y mga dala nga mga kasinati-an sa karon nga pagbansay-bansay hain ang mga facilitators pwede'ng wala.
- Ang mga kasinati-an sa matag babaye ug lalake kay adunay kalainan sa oportunidad nga ekonomikanhon, gahum ug uban pa. Unya, atoang masayran nga kini naapektuhan sa atoang namathang pagpasabot sa pagkalalake ug pagkababaye, nga nakaapektar sa ilahang papel sa pagdesider sa gidak-on sa pamilya ug sa estado sa relasyon.

B. Pagsuta sa Gilauman ug Pagplastar sa Kinaiya

Kinatibuk-ang Katuyuan:

Aron magkasinabtanay sa mga gilauman ug mga katuyuan sa pagbansay-bansay, pag-andam sa mga pagbati ug panghuuna-huna sa mga partisipante sa pagsusi ug balik sa mga gihuptan nga mga pamatasan ug mga panglantaw kabahin sa pagkalalake ug pagkababaye, ug pagpahamutang ug mga panulundon nga pamatasan para niini.

Tataw nga Katuyuan:

1. Balikan pagtan-aw ang mga napadayag nga mga gipanglauman sa TNA forms mahitungod sa mamahimong resulta sa pagbansay-bansay, sa proseso, sa mga personal nga kontribusyon; ug pagtimbang-timbang niini sa kapasidad sa mga tawo nga nahilambigit ani nga pagbansay-bansay.
2. Pakighiusa sa mga nag-organisar sa TOT, mga facilitator ug uban pa nga mga partisipante sa kasagaran nga tinguha ug unsaon pagkab-ot niini.
3. Pagproteher sa “comfort zone” sa kasagaran pinaagi sa pagpahimutang ug utlanan o mga patakaran sulod sa maong pagbansay-bansay.

Buluhaton/Proseso:

Magbutang ang facilitator sa ug mga pulong nga makita sa porma sa TNA ngadto (Annex 4) sa metacards, nga gipahimutang sa mga mosunod:

Dalag – gipanglauman nga resulta sa pagbansay-bansay
Asul – gipanglauman sa proseso/paagi sa pagpadagan sa training
Kahil – gipanglauman sa kaugalingon ug ubang mga partisipante
Rosas – mga babag

Ang mga partisipante dasigon sa pagdugang ug metacards sulod sa 5-10 minutos. Unahon pagtuki sa facilitator and metacard sa mga babag ug uban sa mga partisipante hinuktukan unsaon kini paglagpas aron makab-ot ang maayong tinguha sa pagbansay-bansay. Pahinumduman sa facilitator nga ang mga kababainhan mamahimong adunay gender-specific nga mga babag sama sa paghunahuna sa mga panimalay nga responsibilidad, gawas pa sa iyang trabaho.

Giyahan sa facilitator ang mga partisipante sa mga mosunod nga mga nakasuwat sa ubang maticards ug ikumpara kini sa mga gitinguhaan nga mga resulta ug mga napalanohan nga pamaagi sa pagpadagan sa training, ug paglakip sa mga gilauman.

Ipakita dayon sa facilitator ang pasiuna nga mga lagda sa training aron makab-ot ang gikauyunan nga mga gipanglauman nga resulta, proseso ug kinatibuk-ang buhat, ug dasigon ang mga partisipante sa pagdugang sa mga nalista. Ang tanan hangyuan sa pag-uyon sa mga patakaran aron masiguro ang luwas ug madasigon nga higayon sa pagpaambit sa mga partisipante ug mga facilitator.

KINAUYOKANG MGA MENSAHE

- Ang mga gilauman nga mga resulta nagkalahi sa “pagkahimong gender-sensitive” ngadto sa pagkakusganon/maisugon/empowered, samtang ang mga gilauman sa mga pamaagi pwedeng managlahi gikan sa pagdula-dula ngadto sa “role-playing” ngadto sa pagtudlo. Importante usab nga malantawan ug usab ang kinatibuk-an ug mga tataw nga mga katuyuan sa pagbansay-bansay aron magkauyon sa mga gilauman nga mga resulta sa pagbansay-bansay o training.
- Ang mga pamaagi, samtang mas daling mausab kay napatukma na sa mga facilitators aron mabalanse, base sa mga resulta sa TNA.
- Ang kalampusan sa training dili lamang depende sa mga facilitator ug mga ga-organisar kundi sa mga kontribusyon sa matag partisipante, labi na ang kooperasyon, sa pagkab-ot sa nakasabutan nga mga katuyuan ug paglagpas sa mga babag.
- Ang training or pagbansay-bansay kay higayon nga mahisgutan sa kinaugalingon nga lebel ang atoang mga kinaiya ug panglantaw sa kaugalingon – ang atong pagkalalake ug pagkababaye, ngadto sa tiunay nga pagsabot sa trafficking in persons isip usa ka gender nga isyu. Tungod niini, ipaandam ang mga partisipante nga adunay pwedeng mahisgutan nga mga kasagaran nga mga sensitibo nga mga isyu, samtang gi-seguro ang inato nga kahigayunan para ini.
- Ang mga patakaran gipahimutang aron adunay luwas nga higayon alang sa tanan: paghatag sa tibuok nga atensiyon sa training, paghatag ug higayon sa tanan nga maka-istorya, pagrespeto sa mga tinago nga mga nahisgutan, pagpaminaw, pagbaton ug abli nga panghuna-huna, dili paghukom ug pagproseso sa mga pagbati ug mga nahuna-hunaan. Ang tanan angay nga morespeto sa mga prinsipyo sa pagmentinar ug himsog nga palibot sa pagkat-on, dili lang ang mga facilitator ug mga ga-organisar.

II. SUKARAN SA MGA KONSEPTO MAHITUNGOD SA GENDER SENSITIVITY UG TRAFFICKING IN PERSONS

A. Sex and Gender/ Gender Stereotyping

Kinatibuk-ang Katuyuan:

Paghatag sa mga partisipante sa higayon sa pagtan-aw sa kalahian sa konsepto sa sex ngadto sa gender, isip galamiton sa pagbase sa pag-analisar sa mga isyu mahitungod sa gender. Ug sa gihapon, ang gender stereotyping maasayran nga usa sa mga timailhan sa gender bias.

Tataw nga Katuyuan:

1. Magkasinabot mahitungod sa kahulogan sa sex ug gender, ug ang mga implikasyon sa paghatag ug kahulugan sa pagkalalake ug pagkababaye.
2. Pagpadayag sa gender-stereotyped nga mga imahe sa duha ka mga sexes ug sa unsa'ng paagi kini nakaapektar sa kalalakinhan ug kababainhan.
3. Pagtan-aw sa papel sa mga institusyon sa katilingban sa pagpasunod sa mga gender stereotypes ug mga pihig.

Buluhaton/Proseso:

Sa panghinaut nga mapalawman pa ang panag-ilhanay sa matag partisipante, gi-awhag ang tanan sa pagpaila sa kaugalingon ngadto sa grupo (samtang ang unang pagpaila kay pinaagi sa nagkalain-laing kategorya sa grupo). Sa ilahang pagpaila sa matag kaugalingon, ilaha pud ihisgot dili lang ang ilahang mga pangan kundi lakip na ang ilahang paboritong kinaiya sa kaugalingon isip lalake ug babaye.

Ang facilitator dayon mangutana ug ang mao nga kinaiya magamit lamang sa usa ka sex? Ang kasagaran'g tubag kay "dili". Ang facilitator mangutana dayon kung ang mao'ng mga kinaiya kay pwede'ng magkailis sa duha ka sex. Ang kasagaran'g mamahimo'ng tubag niini kay "oo". Busa, kini nga mga kinaiya dili motukma sa pagkalalake o pagkababaye. Kini tungod kay ang mga kinaiya nga ilahang gipanghatag kay tininuod ug nag-gikan kanila, o sila ang nagmugna o nagpadayag. Kini kay gender o minugna sa katilingban nga mga depinisyon pero dili kini tinuod alang sa tanan'g lalake maski na sa tanan man nga mga babaye.

Facilitator Jean Enriquez nangutana sa mga partisipante sa ilahang paboritong mga nindot nga kinaiya

Kung mahimo, pangutan-on ang mga partisipante kung hain sa mga kinaiyahan ang dili pwede nga magkabaylo. O kung hain lang ang pwede alang lamang sa mga lalake o di kaha sa mga babaye lang? Ang mga tubag kasagaran mopa-ingon sa lawasnon nga mga kinaiyahan ug kini mahimong matawag sa facilitator nga mahitungod sa **sex**.

Ang facilitator mangutana kung unsa ang gilauman sa kumunidad ngadto sa mga babaye o sa mga lalake. Ang mga mao'ng kinaiyahan o mga papel sa matag sekso kay matawag nga **gender stereotyping**. Mas makatabang kung ang co-facilitator maglista sa atubangan sa mga kinaiya o papel nga gigahin sa kumunidad sa matag sekso, sunggat sa ilang organikong pasabot sa kaugalingon. Pangutan-on ang mga partisipante kung unsa ang epekto niining mga papel ug gipanglauman kanila. Kalambigitan sa mga proyekto sa kadalanan, pangutan-on usab ang mga partisipante kung unsa pag-stereotype sa mga kababainhan ug kalalakinhan sa paggamit sa kadalanan, e.g. dili maayo nga driver ang mga kababainhan ug dili sila angay nga maglakaw-lakaw sa kagabhion.

Palawman ang pag-analisar sa mga mosunod sa pagpangutana sa mga partisipante kung unsa pa ang lain nga mga matang sa gender stereotyping nga ila na-obsorbahan o nasinati sukad sa pagkabata hangtud sa hamtong na. Ug sa gihapon, pangutan-on sila ug unsa ang epekto niini sa mga kababainhan ug kalalakinhan.

Dayon, pangutan-on ang mga partisipante kung unsa nga mga institusyon sa katilingban ang may dakong papel sa pag-instalar niining maong mga stereotypes.

MGA KINAUYOKANG MенсаHE

- Sa mga lantugi kabahin sa gender, ang sex nagpasabot sa panglawas nga kalainan sa lalake ug babaye – mao kini ang pagkalalaki ug babaye. Ang gender, sa pikas bahin, kay hinimo sa katilingban – ang pagpasabot sa kinaiya sa usa ka lalake o babaye, ug ang mga papel nga gigahin sa mga institusyon sa katilingban.
- Ang mga gilauman mahitungod sa gender mahimong makababag sa mga posibilidad ug mga aksyon sa kababainhan, ug sa mga kalalakinhan, bisan sa ginagmay nga ang-ang.
- Adunay daghan’g mga institusyon nga makahimo ug makapatunhay sa gender stereotyping.
 1. Pamilya – paggahin sa mga duwaan, sinina ug mga buluhaton sa panimalay
 2. Eskwelahan – unod sa mga kurikulum, mga nagkalain-laing kurso sa babaye batok sa mga kurso sa mga lalake
 3. Tinuhu-an – pagkasagrado sa kaputli sa pagkababaye, mga limitasyon sa mga papel sa kababainhan ug iyang mga pinili
 4. Mass Media – portrayal sa kababainhan isip sex object, o isip inahan/asawa; macho nga imahe sa kalalakinhan.
 5. Mga Balaod ug Gobyerno – pagbutang ug nagkalian-laing sukdanan sa pamatasan sa mga babaye ug lalake pinaagi sa pagpahamtang ug mga silot
- Kini nga mga lain-laing papel, pamatasan ug mga kinaiya nga gimando sa katilingban diri kanato, mopaingon sa dili manggi-angayon pagtratar kabahin sa gender.
- Samtang ang pagpasabot sa gender ug mga papel kay hinimo lamang sa katilingban, sila sab mahimong usbon.

B. Economic Marginalization/ Gender Division of Labour

Kinatibuk-ang Katuyuan:

Aron mapadayon ang koneksyon sa milabay'ng diskusyon sa kung unsa ang nakaingon sa pangkultura ug karon sa pang-ekonomiya – kini nga panagtagbo - - maoy basehan sa gender inequality ang mga eksploytasyong sekswal, gumikan sa pagsubay sa pagbahin sa mga trabaho sa panimalay.

Tataw nga Katuyuan:

1. Aron masayod sa presensiya sa taphaw nga pagbahig-bahig sa trabaho tali sa kalalakinhan ug kababayenhan sa ginagmay ngadto sa dagko nga ang-ang, dili lang sa pagpamatuod mga enhinyero, construction workers kundi lakip na sa kumonidad asa sila gatrabaho.
2. Pagdayeg sa bili sa mga buluhaton sa pagpasanay, ug ang papel sa mga kababainhan sa matang sa pagpasanay ug pagkaproduktibo.
3. Mahibaloan ang epekto sa pagbahig-bahig sa trabaho ngadto sa kinabuhi sa kababainhan ug s mga kalalakinhan.

Buluhaton/Proseso:

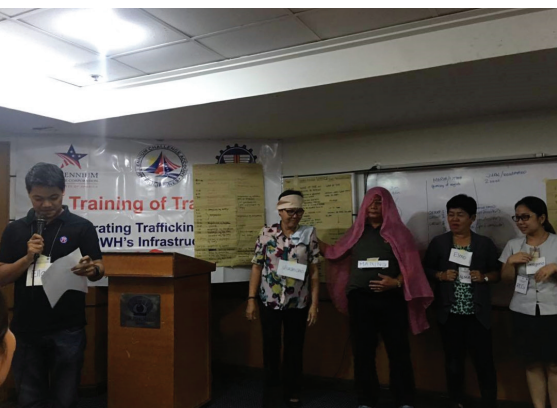
Ang dakong grupo bahinon sa upat (4) ka gagmay nga mga grupo. Ang matag grupo maghisgot sa pang-adlaw-adlaw nga buluhaton sa mga lalaki ug babaye nga mga membro sa pamilya. Mangita ug sagad nga sumbanan, kinahanglan nga mag-uyon ang tanan sa inadlaw nga kalihukan ni “Maria” (o “Fatima” alang sa kumonidad nga Muslim) aron morepresentar sa inahan ug kang “Juan” (o “Muhammad”) aron morepresentar sa amahan. Usa ka grupo ang magpakita sa trabahoon sa mga miyembro sa pamilya sa bukid sa wala pa ang kalamidad o normal nga panahon, sa bukid human sa kalamidad, lain pud sa siyudad nga lugar sa wa pa ang kalamidad, ug pang-upat sa syudad nga kumonidad human sa kalamidad, angay magmatngon sa mga lugar hain ang mga konstruksyon nahitabo.

Dayon ang grupo maminsar sa mga sumbanan sa mga oras ug klase sa trabaho ug lingaw-lingaw sa kababainhan dayon sa mga kalalakinhan. Ipakita kini sa mga grupo pinaagi sa pagdrama sa usa ka adlaw sa kinabuhi ni Juan ug Maria, dayon mag-ilis ug papel ang babaye ug lalaki.

Human mapakita sa mga grupo ang ilhang mga pasundayag, ang facilitator mogiya sa pagpaminsar sa mga mosunod:

Sa papel isi Maria, ang lalaki nga partisipante nagkugos ug nag-atiman sa masuso niya'ng anak nga babaye

Drama sa inadlaw nga mga kabilinggan ug responsibilidad sa pamilya ni Maria ug Juan

1. Unsa ang gibati sa kababainhan nga nagdala sa papel sa lalaki? (Ang mga kababainhan kasagaran malingaw sa ilahang pagkalalaki ug sulayan nato pagtan-aw unsa kalisud ang buluhaton pud sa kababainhan.)
2. Unsa pud ang gibati sa mga kalalakinhan nga nagdala sa papel sa kababainhan?
3. Unsa inyong namatikdan kabahin sa trabaho ug kalingawan sa kababainhan ug sa mga kalalakinhan?

Palawman ang panaghisgot kung unsa sa ilahang pamati ang lisud nga buluhaton sa kababainhan, sa pampubliko ug panimalay nga aspeto, ug aduna ba kini bili. Ang facilitator/s mopadayon pagpresentar sa mga konsepto sulod sa gender division of labor o pagbahig sa trabaho, ug sa unsang paagi kini nigamot sa pagdeterminar base sa kalawasan/gender stereotyping ug unsa ang implikasyon niini sa tibuok kinabuhi sa katilingban.

Padayunon sa paghisgot sa unsang paagi ang gender division of labour moresulta ngadto sa economic marginalization sa kababainhan gamit ang mga statistics on women's hunger. Paghatag ug mobo nga input sa internationalization of gender division of labour, hain kita ga "export" ug kababainhan isip mga katabang sa balay, mga nars o entertainers, kung hain kini mopaingon sa trafficking. Usa pa, ang kalisud o kapobrehon sa kababainhan maoy makapatukmod kanila nga mahimong huyang nga mabiktima sa trafficking.

MGA KINAUYOKANG MENSAHE

- Ang trabaho sa atong katilingban kay wala matarong ug bahin tali sa mga magbubuhat sa pagpasanay ug sa produktibo nga kalihukan:

1. “Pagpasanay” o trabahuon sa pag-alima kasagaran nagapasabot sa trabaho sulod sa panimalay o sa pribado nga dapit ug kini kasagaran walay sweldo. Kini gilangkuban dili lang pagpanamkon kundi lakip na ang pagdumala sa kabataan, pagmantinir sa balay – ang pisikal, sikolohikal, pangisip, emosyonal ug ispiritwal nga kalungtaran sa tawo, gikan sa pagkabata hangtood sa katiguwangon. Ang dapit sa pagpasanay gilangkuban sa pabalikbalik ug laay nga mga tahas. Kini ginalantaw isip lugar sa mga kababainhan, ug ang mga tahas nga ginahimo dinhi kasagaran dili makita ug dili mahatagan ug bili.

2. Ang “Produktibo” nga trabaho nagapasabot sa trabaho nga gihimo sa publiko nga dapit, ug kini gilabutan ug adunay ilis nga butang o serbisyo para makakwarta. Ang produktibong panarbaho kasagaran ginadominar sa mga kalalakinhan.

- Ang managlahi nga paghatag ug importansiya nga gihatag aning duha ka klase sa panarbaho adunay mga epekto sa kinatibuk-ang

katilingbanong panginabuhi sa mga lalaki ug babaye:

1. Marginalization – nagpasabot sa wala paghatag ug bili sa mga kontribusyon sa kababainhan sa katilingban, ang paggahin ug ‘peripheral’ spaces/katungdanan, nga makita sa pagtratar ug sa bayad nga ilang nadawat, lakip na ang pagkab-ot sa mga kabtangan.

2. Subordination/Pagpaubos – nagpasabot sa relasyon sa gahum hain ang mga kalalakinhan maoy gilauman nga maoy magdala sa liderato ug ang kababainhan kay gilauman nga maoy maghatag ug suporta o magpaubos sa kaugalingon sa kalalakinhan.

3. Kapid-an nga Palas-anon Multiple Burden – nagpasabot sa gidaghanon sa mga tumanon ug responsibilidad sa kababainhan nga gilauman nga buhaton nga dili sama sa gilauman alang sa kalalakinhan.

C. Gahum/Politikanhong Pagpasunod

Kinatibuk-ang Katuyuan:

Paghisgot sa nagkalain-laing kalihukan sa relasyon sa gahum tali sa mga lalaki ug babaye, sa pribado o publiko nga dapit, ang mga demonstrasyon sa managlahi nga politikanhong gahum tali sa mga sekso ug mga epekto niini.

Tataw nga mga Katuyuan:

1. Pagsabot sa kung unsang paagi ang gahum inubanan sa mga pribilehiyo ang gigahin, gitigom ug gi-enjoy sa partikular nga mga grupo sa tawo sa katilingban pinaagi sa kagamhanang istruktura sama sa racism, classism, ageism, sexism/patriarchy ug ang epekto niini sa mga tinamay nga mga tawo.
2. Pag-ila sa kamatuoran sa pagpawalay-gahum sa kababainhan sa katilingban – gikan sa ginagmay (mga relasyon/panimalay) ngadto sa dinagko nga ang-ang, ug ang epekto niini sa mga babaye ug lalaki.

Buluhaton/Proseso:

Ang mga partisipante gihangyo sa pagpangita ug pares. Ang usa ka pares kay gamiton ang iyahang kamot isip samin, hain mao ang atubangon sa usa ka pares. Sundon kini sa usa ka pares bisan asa man kini moadto. Taud-taud, mag-illis ug papel ang duha ka pares.

Ang sunod nga buluhaton kay hangyuon ang usa ka pares nga mamahimong drayber samtang ang usa ka pares mao ang sakyanan/ligid. Kung hapakon sa drayber ang tuo'ng bahin sa abaga, moliko sa tuo ang sakyanan. Kung ang wala nga bahin sa abaga ang hapakon, moliko kini sa wala. Ang sakyanan modiretso lang kung ang tunga ang hikapon, ug mohunong kini kung ang ulo ang hikapon. Dayon, hangyuon ang mga partisipante sa pagbaylo ug papel.

Human sa mga kalihukan, ang facilitator mangutana sa pares nga misunod sa samin ug unsa iyahang gibati. Dayon, ang pares nga nagsilbi ug samin ang iyahang kamot, pangayuan usab sa iyahang gibati o mga gihuna-huna. Ang misunod gipangutana unsa iyahang gibati sa dihang gipahibalo siya nga aduna siya'y turno sa pagmaneho pagkahuman.

Mga partisipante nga misalmot sa 'mirror exercise' sa gihisgutan nga 'Power and Political Subordination'

Sa normal nga higayon, ang buta nga gasunod mopadayag ug pagkahiubos, kasuko, tungod sa kawad-on sa gahum o posible ang pag-abusar sa usa ka pares, bisan pa sa gaan nga paagi samtang duwa lang kini. Sa pikas bahin, ang pares nga maoy gahatag ug direksyon, nagsadya, nalingaw, ug uban pa. Ug wala mapadayag, importante nga mahisgutan ug pipila ka mga nagsilbing samin ang wala masayod sa pagpangabusar sa ilahang gahum, pribilehiyo, o ang peligro sa pag-abusar sa gahum.

Ang pagpalawom mosunod pinaagi sa pagpangutana sa mga partisipante sa mga higayon hain sila mibati nga gamhanan, ug unsa kaha ilahang paminaw ang gibati sa mga misunod kanila. Pangutan-on sab sila sa ilahang mga naobserbaran sa katilingban kabahin sa kalainan sa kagamhanan, sa unsang paagi nga nakabeneplisyo ang mga adunay gahum, ug unsa ang epekto sa mga tagasunod.

Karon, sa pagtutok sa gender nga mga isyu, mangutana kung kanus-a ang mga kababainhan mapaubos sa "power over" ug unsa ang mga nahiaguman niini.

Mohatag dayon ang facilitator ug input sa kung unsang paagi nga ang gahum sulod sa personal nga relasyon maklaro sa kumonidad ug sa mas dinagkong katilingban.

MGA KINAUYOKANG MENSAHE

- Ang mga kategorya sa gahum mao ang 'power over', 'power with' and 'power within'. Ang gahum mismo, dili problema, pero mamahimo kung gamiton labaw sa usa, ug matingob sa maong paingnan.
- Ang gahum kay gidahuman, gikuptan, gikalipayan o tinigum tungod sa lakip niini nga mga pribilehiyo -- ekonomikanhon, sekswal, ug uban pa, ug moresulta sa iyang katungod. Sa katilingban, ang mga istruktura sa kagamhanan ang racism, classism, ageism, sexism/patriarchy, ang pipila lamang.
- Gumikan pa sa kasaysayan, ang mga kababainhan kay gikuhaan na ug gahum pinaagi sa gender stereotyping, economic marginalization, subordination in the political sphere ug nagkalain-laing matang sa pagpangabuso/kalapasan, ug adunay dili maayong epekto sa kababainhan.
- Ang managlahi nga tinubdan sa gahum mao ang pagkab-ot sa mga kabtangan, paghimo ug mga desisyon ug ang baruganan sa ilahang tagsa-tagsa nga kinabuhi, personal nga mga relasyon, panimalay, hangtod sa dako nga katilingban.

(See Annex 5 for additional data.)

IKADUHANG ADLAW

D. Pagsabot sa mga Kalapasan Batok sa mga Kababainhan

Kinatibuk-ng Katuyuan:

Pagpaila-ila sa isyu sa gender-based violence isip epekto sa pagsunod sa mga cultural biases nga nahisgutan na sa milabayng una'ng bahin, ug ang pulitikanhon-ekonomikanhong sitwasyon nga nahisgutan sa mga mosunod nga mga bahin.

Tataw nga mga Katuyuan:

1. Mapalugwa ang mga yano nga tinuhuan nga adunay kalambigitan sa nagkalain-laing matang sa mga kalapasan batok sa kababainhan ug ang pagtubag niani.
2. Masayod sa mga kamatuoran nga makatabang sa pagpatin-aw sa pagsabot sa mga rason ngano ang mga kababainhan nakasinati ug mga kalapasan, lakip na ang mga kalibutanhon ug nasudnong istruktura sa maong mga isyu.
3. Pagsabot sa lakin-ong mga responsibilidad sa pagduso ug pagrespondi sa gender-based violence.

Buluhaton/Proseso:

Tulo ka mga poste ang himoon – Uyon, Dili-Uyon, Walay Desisyon. Adunay mga isaysay nga basahon mahitungod sa ga yano nga nahibaloan sa VAW. Ang mga partisipante hangyoon sa pag-adto sa mga poste hain mas niha-om ang ilang pagbati:

- “Ang yawyawan nga babaye angay nga madapatan.”
- “Sala sa usa ka babaye kung siya malugusan ug galakaw siya sa alas 12 sa tunga'ng kagabhion sa bukiran nga adunay construction project.”
- “Ang babaye nga binayran alang sa prostitusyon sa may videokehan atbang sa construction project angay nga makonsiderar nga usa ka kriminal.”
- “Sakit ang pagkabayot o tomboy.”

Ang facilitator mopahinumdom sa mga partisipante sa kinatibuk-ang sumbanan sa training ug pag-instalar sa mahimong tonada sa debate nga mas makatabang ug sa dihang mahimo nga dili kuptan sa mga partisipante ang ilahang mga posisyon pero maminaw sa matag usa, ug pagkupton ug abli nga panghuna-huna. Dayon, ang mga representante gikan sa mga grupo

Facilitator Jean Enriquez nangayo ug mga input gikan sa mga partisipante

hangyuon sa pagpresentar sa basehan sa ilahang posisyon. Tagaan sila ug ikaduhang tornong sa pagtubag sa mga argumento sa matag usa. Hisgutan sa facilitator ang debate, ug mohatag kini ug input sa matag isyu sa VAW: mga kalapasan sulod sa panimalay, pagpanglugos, trafficking sa sekswal nga pagpahimulos ug homosexuality. Ang matag isyu hisgutan sumala sa gidaghanun sa mga insidente, profile sa mga biktima ug mga nakasala, patterns sa abuso, epekto ngadto sa mga victims-survivors, mga legal nga mekanismo nga abli aron maproteksyunan ang mga biktima ug mapasang-atan ug kaso ang mga salaod.

Ang mga biktima nga apil sa mga partisipante, labi na sa mga kababainhan, may posibilidad nga moistorya sa ilang kasinatian. Tagaan ni nato ug higayon. Sa closing ritual, ang mga partisipante hangyuon nga manglingkod ug moporma ug lingin. Pasulaton sila sa ilahang mga gipanghinautan para sa ilang kaugalingon ug sa kaubanang mga babaye nga posible nga nabiktima sa pagpangabuso, o ang mga kalalakinhan mahimong magsuwat sa kung unsang kongkreto pero simple nga paagi aron maundang ang gender-based violence. Pwede nilang basahon una ang ilang gisuwat dayon sunugon ang papel sulod sa kolon nga anaa sa tunga sa lingin. Ipatokar sa facilitator ang kanta nga “GLOW” ni Katy Rose kabahin sa mga survivors (Annex 6). Ang poem “For Every Woman” ni Nancy Smith kay basahon usab. (Annex 7).

KINAUYUKANG MENSAHE

- Ang VAW moigo sa mga kababainhan tungod kay mga babaye sila, ug kini binuhat sa mga lalaki, tungod sa mga nahisgutang mga tinuhuan/nahibaloan sa pagmugna sa gender – ang gituhuang superyuridad sa kalalakinhan labaw sa mga babaye, ug ang pagtan-aw sa kababainhan isip butang nga sekswal, gamitonon o propiedad. Ang gender-based violence pwede pud nga moigo sa mga kalalakinhan nga mga mahuyang (homosexuals) kinsa gituhuan nga nakalapas sa mga normal nga pamatasan sa lalaki sa katilingban.
- Ang mga pang-abuso sulod sa panimalay o VAWC nagpasabot sa bisan unsa nga mga akto o sunod-sunod nga akto nga gihimo sa bisan kinsa batok sa usa ka babaye kinsa iyahang asawa, kanhi asawa, o sa bisan kinsa nga babaye hain aduna siya’y sekswal nga relasyon o dating relationship, o kung hain aduna siya’y anak, o batok sa iyahang anak bisan ug kini ug legitimate o illegitimate, sulod o gawas sa pinuy-anan sa pamilya, nga moresulta o posibleng moresulta sa pisikal, sekswal, sikolohikal nga kadaot o kasakit, o ekonomikanhong pang-abuso lakip na ang pagpanghulga sa maong mga akto.⁷

Kini gilangkuban sa, pero dili lamang kutob sa: pisikal, sekswal, sikolohikal ug ekonomikanhong mga kalapasan. Sa 2008 National Demographic and Health Survey (NDHS) mipatim-

aw nga usa sa lima ka mga babaye nga nag-edad 15-49 nakasinati ug pisikal nga pagpangabuso sukad sa edad nga 15. Sobra sa usa’g-tulo (37%) sa bulag o balo nga mga kababainhan nakasinati ug pisikal nga pagpangabuso, nagpasabot nga ang pangabuso sulod sa panimalay mamahimo’ng rason sa panagbulagay o annulment.

- Ang pagpanglugos nagpasabot sa sekswal nga kalapasan o pakighilawas nga walay pagtugot sa usa ka parte. Ang pagpanglugos usa sa pinakanailhang matang sa pangabusong sekswal batok sa kababainhan. Ang tanang matang sa pagpanglugos All forms of rape adunay kalambigitan sa pagdominar sa usa ka tawo batok sa usa⁸.

Usa sa napulo ka mga babayeng Filipino nga nag-edad 15-49 nakasinati ig sekswal nga pangabuso.⁹

Ang Anti-Rape Law of 1997 milihil palayo sa dungog nga framework ug mi-ila sa pagpanglugos isip krimen batok sa tawo o crime against persons. Gikan sa pribado nga krimen, nahimo na kining publiko nga krimen (See Annex 8 for additional data).

- Prostitusyon
Adunay kulang-kulang tunga sa milyon nga mga babayeng Filipino nga anaa sa prostitusyonn sulod sa nasud. Paghire sa tawo para

prostitusyon ug pagpalit kanila adunay silot sulod sa RA 9208, ug sa RA 10364. Pareho nga mga balaod ang gaprotektar s mga biktima sa trafficking para prostitusyon. Bisan pa niini, ang kasungian sa Vagrancy Act mapadayon unta nga matangtang.

Ang Trafficking in persons nagpasabot sa pagrekrut, pagpasakay, pagbalhin, pagtago o pagdawat sa tawo, pinaagi sa paggamit ug kusog o laing matang sa pagpamugos, pagdagit, paglimbong, pagpangilad, pag-abuso sa gahum o ang pagkahuyang o ang paghatag ug pagdawat ug bayad o benepisyo aron makuha ang pagtugot sa usa ka tawo ug pagkontrolar sa tawo para sa tumong nga mapahimuslanon. (UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational

Organized Crime)

Ang Protocol Article 9 sa Pagsumpo sa Trafficking in Persons gilangkuban sa “5. Ang nagkalain-laing parte sa estado angay nga mosagop o mopalig-on sa balaudnon o laing mga lakang, sama sa pang-edukasyon, katilingbanon o kultural nga mga lakang, lakip na ang pinaagi sa bilateral ug multilateral nga kooperasyon, aron sa **discourage sa demand** nga maoy nakapasamot sa tanang matang sa eksploytasyon sa katawhan, labi na ang kababainhan ug kabataan, paingon sa trafficking.”

E. Ang 3Bs sa Trafficking (The Bought, The Buyer, and the Business)

Kinatibuk-ang Katuyuan:

Paghatag ug nawong sa trafficking, paingon sa pagpalawom sa panaghisgutan sa koneksyon tali sa supply ug demand, ug sa konteksto sa dili manggi-angayon sa dapit asa sila nagpuyo.

Tataw nga mga Katuyuan:

1. Pagdayeg sa mga panglantaw sa mga victim-survivors sa trafficking, sa kwarta, sa mga pagpugos sa pagsulod sa pagpaulipon, mga kasinatian sulod sa sistema, ug ang pagpakabuhi.
2. Pagtugkad sa demand – mga interes sa negosyo ug sa mga mamalitay – sa pagmugna ug pagpatunhay sa trafficking.
3. Ang pagpaha-om sa mga nag-una nga mga nahisgutan sa ekonomikanhon ug pulitikanhon nga dili manggi-angayon nga gender stereotyping, isip basehan sa pagmugna ug pagpatunhay sa sistema sa trafficking.
4. Pagpalawom sa pagpasabot sa mga paagi sa paghulma sa sistema sa dili manggi-angayon nga mga dagan sa panghuna-huna sa mga salaod sa pagpahimulos ug ang pagsabot sa mga kababainhan sa ilahang guba na nga estado.

Buluhaton/Proseso:

Ang nangulo nga facilitator mopresentar sa gisukaran sa mga internasyonal nga mga frameworks sa trafficking (Annex 9), ang supply ug demand nga pagtuki, mga profile sa mga biktima ug mga salaod, mga kalapasan sa tawhanong katungod sa trafficking ug ang bag-ong kalihukan.

Andamon ang mga partisipante sa pagpaminaw ug pagrespetar sa mo-istorya nga panag-sa ra nga mogawas aron sa pagpa-ambit sa iyahang pait nga kasinatian. Adunay usa o duha ka mga survivor sa trafficking nga ipa-ila aron sa paghatag sa iyang testimoniya ug sa unsang paagi siya nahiagum sa sistema sa pangulipon, mga kasinatian sa sulod, ug ang paglingkawas niini.

Patan-awon ang mga partisipante sa 29 segundo nga salida nga nag-uluhan “First Time”¹⁰ ug ang otso minutos nga salida “The Chairman.”¹¹

Mga partisipante nga seryosong naminaw sa trafficking ug nakaluwas sa prostitusyon

Human sa pagtan-aw, ang mga partisipante tugutan nga sensitibo nga mangutana sa survivor/s ug sa main facilitator.

Ang ulahing 30 minutos sa maong bahin kay himoon sa managlahi nga workshop groups aron sa pagtuki sa mga wala matubag nga mga pangutana. Kasagaran, ang mga partisipante mamahimong emosyonal ug magpabilin'g hilom tungod sa mga testimoniya. Para sa processing nga bahin, tahion sa facilitator mga milabayng mga diskusyon sa konsepto sa sekwalidad ngadto sa mga napaambit nga mga testimoniya.

F. Ang Katilingbanong Pagpanday sa Sekswalidad sa Babaye ug Lalaki

SESYON SA KABABAINHAN

Kinatibuk-ang Katuyuan:

Pagpaminsar sa pagmugna ug pagpakita sa kababainhan (ug kalalakinhan) sa sekswalidad, nga may kalambigitan sa milabay'ng adlaw nga GST ug milabay'ng mga sesyon sa trafficking.

Tataw nga mga Katuyuan:

1. Pagpatim-aw sa kasayuran ug mga kinaiya mahitungod samga isyu sa sekswalidad ug pagpaminsar sa mga epekto sa pagkatawo ug sa ilahang karelasyon, hilabi na ang pagtratar sa mga lalaki sa mga babaye.
2. Pagsabot sa bili sa pagpakabana sa pagpadayag sa mga kababainhan sa sekswalidad ug diin kini nag-gumikan.

Kalihukan/Proseso:

Lainon sa mga facilitators ang mga babaye ug lalaki, aron sa pagsiguro sa luwas nga hi-gayon sa panaghigot sa mga personal nga mga isyu mahitungod sa sekswalidad ug pag-aghat sa matinud-anong repleksyon sa mga responsibilidad mahitungod sa trafficking. (Sa pagsugod sa training, ang mga partisipante gipatubag na sa diagnostic questions.)

Sa diri nga bahin, ang facilitator mo-awhag sa mga partisipante sa pagbalik ug tan-aw sa ilahang mga tubag sa diagnostic forms (Annex 10).

Pag-organisar sa mga konsepto, kinaiya ug batasan sa listahan mahitungod sa:

1. Kaalam sa Panglawas – unsa gyud pagkaila sa mga babaye sa ilang lawas, ang mga kapasidad/potensyal, boundaries, kalipay, kasakit, ang pakighiusa sa gibati ug pang-hunahuna; sa unsang paagi ang kahibalo o kulang sa kahibalo makaapektar sa ilang pag-angkon sa kaugalingong lawas; pagpakabana mahitungod sa abuso
2. Imahe sa kaugalingon ug pagpadayag sa kaugalingon – unsa ang pamati sa babaye sa pisikal nga panglawas; sa unsang paaggi nila gilantaw ang ilang kapasidad isip tawo; ang tinubdan ba sa pag-uyon nag-gikan sa sulod o gawas; sa unsang paagi kini tanan nakaapektar sa ilang self-esteem; sa unsang paagi nga ang ilang mga ideya sa kaanyag moresulta sa self-mutilating behavior (pagbase sa mga tubag ngadto sa diagnostic tool: Nindot tan-awon ang babaye nga daot ug haslag ang pamanit, uguban

pa. (Women are good to look at if they are slim and fair-skinned, etc.)

3. Panglantaw sa Kaugalingon (Self-esteem) – balikan pagtan-aw ang mga testimoniya sa milabayng mga hugna sa kung unsa sa atong kasinati-an ang nakaapekto sa atong self-esteem; sa unsang paagi sila gakab-ot sa ilang mga katungod; sa unsang paagi nga ang external nga pag-uyon ug pagbati sama sa atraksyon sa atong mga lawas makaguba sa babaye (diagnostic tool: Ang akong respeto sa kaugalingon gadepende sa kung unsa ang tan-aw sa uban kanako. (My self-respect is highly reliant on other's views of me.)
4. Relasyon: pagbalik tan-aw sa mga ideya mahitungod sa sex, pagkaputli, ug sa unsang paagi nga gihusgaran ang mga babaye o gisukod base niini (diagnostic tool: Hugaw ang mga babaye nga aduna nay kasinatian sa pakighilawas sa wala pa maminyo. (Women who have had sexual experiences before marriage are dirty.)
5. Uban sa laing mga babaye – sa unsang paagi gapangita ug gapang-abuso sa gahum labaw sa ubang mga grupo nga dinaug-daog (pakigkompetensiya, pagpangabuso sa mga bata, ug uban pa)

Uban sa pares nga lalaki – sa unsang paagi nila gilingaw o “enjoy” ang pagtamak ug pagkawala sa kaugalingon (pagbase sa artikulo sa “how not lose yourself in relationships); giunsa sa batasan sa pagmanipula, pagpangilad, emotional blackmail ang gigamit kaysa sa direkta nga pag-angkon ug patas nga katungod (diagnostic tool: Ang pagbaton ug kapares importante kanako aron ko mobati ug kaanyag. (Having a partner is necessary for me to feel attractive and beautiful.; Makompleto ang akong pagkababaye sa dihang mamahimo nako nga asawa ug inahan. The consummate of my womanhood happens when I become a wife and mother.)

Padayunon ang paghisgutan sa mga paagi sa pag-angkon sa self-esteem pinaagi sa mga misunod nga kategorya. Sa pag-input sa body-image, palihug ug base sa artikulo sa magazine, sa pahina 3 (Annex 11).

Ang self-esteem kay self-awareness (nga gilangkuban sa pagtimbang-timbang sa panginahanglan sa inner child sa kagahapon ug sa inner desires sa karon). Kini mahitungod sa self-discovery hain lakip ang panglantaw pinaagi sa kaugalingong mata kaysa sa mata sa uban, pagsulti sa gituhu-ang makauwaw nga sekreto ug pagdiskubre nga dili diay kini makauwaw o sekreto, paghingalan sa mg problema nga gitan-aw nga normal, pakiglangbigit sa uban nga adunay pareho nga kasinatian, pagkab-ot sa pakigbisog ug pagdumala sa kaugalingon, pakiglangbigit sa uban sa tinigom nga gahum, pagkab-ot sa balance nga kagawasan ug interdependence, taking one's place in a circle of true selves. Ang self-esteem kay gugma (dili ang ideya sa “romantiko nga gugma”, palihug sa pagbase sa nakalakip nga pambabaye nga balasahon sa diri nga artikulo, Annex 12), respetado nga relasyon sa kaugalingon ug sa uban.

Panag-ambit atol sa sesyon kabahin sa sekswalidad sa kababainhan

Sa relasyon, ang facilitator mogamit sa artikulo sa “unsaon dili mawala ang kaugalingon sulod sa relasyon: how not to lose yourself in relationships,” ug “giya/guide to fulfillment,” sa pahina 9-10 (Annex 13).

Dayon mopadayon sa paghisgot sa normal nga kinaiya sa kalalakinhan mahitungod sa sekswalidad. Ang facilitator mohatag ug input kabahin sa kinaiya sa mga lalaki kabahin sa sekswalidad, base sa mga mosunod:

1. Ang mga lalaki dili angay mohatag ug atensiyon sa pagpadangat ug mga emosyon.
2. Ang kababainhan gayud ang angay nga mobuhat sa buluhatong pambalay.
3. Mahimo ra nga mobayad ang mga kalalakinhan aron makighilawas kung kanus-a sila bati-on ug kagana.
4. Pirmeng gusto sa mga kalalakinhan ang pakighilawas bisan asa pa sila.
5. Kinahanglan ug dugang pasiga sa kadalanan alang sa siguridad sa kababainhan.
6. Kinahanglan kanunay gwapa ang akong asawa o uyab.
7. Ang mga kalalakinhan ang angay maghimo ug desisyon sulod sa panimalay.
8. Ang pagdrive ug bisikleta o motorsiklo kay alang lang sa mga lalaki.
9. Ang kadalanan ug construction maintenance kay teritoryo sa mga lalaki.
10. Hadlok ang madudahan nga bayot o tomboy.

Ang pagpalawom kinahanglan makapahigmata sa mga epekto sa mga kalalakinhan ug sa ilahang relasyon sa mga kababainhan – pananglitan, kalisud sa pagpadayag sa gibati, pagpaminsar, pakig-istorya sa kababainhan; mga gipanghinautan nga makonsiderar nga material nga paglambo; mga kagustuhang mag-inusara, abusing sekswal sa kababainhan, sama sa pagpanglugos, prostitusyon, ug uban pa.

Ang diskusyon mopadayon sa pagtan-aw sa mga piho nga example sa mga practices nga magpasamot sa konsepto sa machismo – ang ritwal sa pagpasulod, mga silot batok

sa mga bayot/’mahuyang” nga kinaiya sa mga lalaki, “for the boys” nga mga gimmick, ug uban pa. Sa mga aktor nga gapasunod niini, ang papel sa industriya sa pornograpiya ug mga negosyo nga pwedeng motumaw, ang gobyerno, patriarchs, ug uban pa.

Ang facilitator mopaambit sa mga resulta sa mga initial researches ug mga diskusyon sa mga kalalakinhan kabahin sa ilang panglantaw sa mga kababainhan nga anaa sa pros- titusyon ug sa unsang paagi kini mipatim-aw sa mga konsepto sa gender stereotypes ug palapdan pa sa kagrabehon sa kalapasan batok sa mga kababainhan.

KINUYUKANG MGA MENSAHE

- Ang sekswalidad usa ka importante nga isyu, nagpaila sa pagkatawo sa usa ka nilalang ug gipalapdan pa sa mga relasyon, busa, kinah- anglan kini nga mahisgutan. Ang sekswalidad nagapasabot sa tanan – ang panaghugpong sa kinaiya, kaalam ug batasan nga adunay relasyon sa kung unsa ang depinisyon sa pagkalalaki ug pagkababaye. Kini gilangkuban dili lamang sa mga kinaiya, kahibalo ug pamatasan sa sex o physicality kundi ang kinatibuk-an -- emosyon, passions, aspirations. Busa, kini nga bahin magdiskubre sa kung gi-unsu kining tanan gimando sa mga external factors o katilingba- nong pagporma.
- Pagkamasundanon sa mga ka- kulian o ngadto sa sexualization, pagpakita sa sekswalidad sa mga kababainhan nga mas pinalapad, paghimo kanila nga mas huyang sa abuso ug pagbalibad nila sa ilang kapasidad para kahulugan sa kaugalingon. Kini nga mga kahulugan resulta sa mga hinimong pagbalibad sa mga pag-uyon sa katilingbanong mga institusyon.
- Ang sekswalidad sa mga kababain- han gibalibaran sa kultura sa kahilom ug mga pang-abuso, pero mga kalihukan sa pagsuki, pag-or- ganisar ug pakigbisog, nagsugod sa paghatag ug bag-ong kahulugan sa matag tagsa ug kolektibo ug matinud-anong pakahulugan sa sekswalidad sa kababainhan.
- Ang kalalakinhang kahulugan na- ga-isip sa kababainhan nga walay bili, walay pagbati, passive sexual objects/beings ug mga tinuhuan nga makapaingon sa pang-abu- so. Ang mga kalalakinhang mga kahulugan adunay susama nga epekto sa mga kabataan, palibot, ug uban pa.

SESYON SA MGA LALAKI

Ang facilitator mabalik pagtan-aw sa mga pangutana didto sa diagnostic tools (Annex 14) nga gihatag pagsugod sa training. Ang diskusyon magtuki sa mga gituhuan kabahin sa mga kinaiya sa kalalakinhan mahitungod sa ilahang sekswalidad, ug ang pacheck sa mga partisipante sa ilahang mga gibasehan.

Ang facilitator nagpasabot nga ang sekswalidad kay ang panaghugpong sa kinaiya, kaalam ug batasan nga adunay relasyon sa kung unsa ang depinisyon sa pagkalalaki ug pagkababaye. Kini gilangkuban dili lamang sa mga kinaiya, kahibalo ug pamatasan sa sex o physicality kundi ang kinatibuk-an -- emosyon, passions, aspirations. Busa, kini nga bahin magdiskubre sa kung gi-unsu kining tanan gimando sa mga external factors o katilingbanong pagporma.

Ang pagpalawom kinahanglan makapahigmata sa mga epekto sa mga kalalakinhan ug sa ilahang relasyon sa mga kababainhan – pananglitan, kalisud sa pagpadayag sa gibati, pagpaminsar, pakig-istorya sa kababainhan; mga gipanghinautan nga makonsiderar nga material nga paglambo; mga kagustuhang mag-inusara, ug uban pa. Palawman pa ang diskusyon sa pagtuki sa mga koneksyon sa mga gituhuang mga isyu sa gender-based violence ug pagpalit sa kababainhan sa trafficking ug pornograpiya.

Sa diri nga punto, hinuktukan ang kolektibo ug giunsa sa mga amahan o laing mga lalaki sa palibot nila nakaapektar sa ilahang kahulugan sa pagkalalaki.

Mobo nga input ang ihatag sa facilitators gamit ang flipchart, sa pagpakita sa kuhulugan sa pagkalalaki, ang epekto niini sa mga lalaki ug babaye, ug uban pa.

Kinauyukang Mensahe sa Sub-session:

- Ang sekswalidad usa ka importante nga isyu, nagpaila sa pagkatawo sa usa ka nilalang ug gipalapdan pa sa mga relasyon, busa, kinahanglan kini nga mahisgutan.
- Ang ‘Labaw nga Gahum’ o ‘Power Over’ mas gahatag ug dakong kahulugan sa sekswalidad sa pagkalalaki, ug kini angay nga mapakita, aron nga mas masukod.
- Ang kalalakinhang kahulugan naga-isip sa kababainhan nga walay bili, walay pagbati, passive sexual objects/beings ug mga tinuhuan nga makapaingon sa pang-abuso. Ang mga kalalakinhang mga kahulugan adunay susama nga epekto sa mga kabataan, palibot, ug uban pa.
- Adunay lapad nga gituhuan nga panginahanglan ug katungod sa kalalakinhan ang pagpalit ug paggamit sa lawas sa kababainhan. Daghan ang gasubay niana gawas sa prostitusyon, mas modaghan pa ang pagpanglugos.
- Ang mga lalaki ug katilingban nga mga institusyon Men and social institutions ginasukod ang babaye sa iyang pisikal nga pagkatawo. Ang kababainhan mas gipa-sexualized pa sa tri-media.
- Kadaghanan sa mga kababainhan gahuna-huna nga ang ilang bili anaa sa pisikal nga

Ang mga kalalakinhan nagpaday-ag sa matag usa atol sa sesyon nila sa sekswalidad.

**Male participants challenged themselves to rethink their traditional notions of masculinity.*

pamustura, sa kung giunsa sila pagtratar sa kalalakinhan, o kung ang ilang kalawasan adunay pag-uyon, pag-advertise ug pagbaligya. Nalimot sila sa pagpakabuhi isip tibuok nga nilalang.

- Bisan pa, sobra sa katunga sa mga babaye nga natraffick sa prostitusyon nga nasurvey kay mga biktima ug incest o pangabusong sekswal sa sayong bahin sa ilang kinabuhi, naggikan sa lisud nga pamilya, adunay mobo nga edukasyon, miagi ug mga mobo nga sweldo ug abusado nga trabahuan sa diha pa nasulod sa prostitusyon ug adunay mga daghan nga nagsalig maski kadaghanan kanila soltero o ng-inusara pa.
- Ang dili katingadhan nga “katungod sa lalaki nga mopalit” ug “katungod nga mogamit ug babaye kung kanus-a niya gusto” nakapahimo sa sistema sa prostitusyon. (Ang negosyo nga bahin niini nagpahimulos sa kahuyang sa kababainhan ug pagpahimulos sa benepisyo sa demand nga namugna sa kalalakinhan ug patriarchy.)
- Adunay papel ang mga kalalakinhan sa paghagit sa sistema sa trafficking, ug usa niana ang mas tawhanong kahulugan sa kaugalingon o pagkalalaki.

KINAUYUKANG MENSAHE

- Ang mga tradisyunal nga mga konsepto sa sekswalidad sa mga kalalakinhan, nakapahimong butang sa mga babaye, nakapaingon sa pagpangabusar ug kalapasan batok kanila.
- Ang mga pipila ka mga konsepto sa pagkalalaki adunay katugbang nga konsepto sa pagkababaye, nga nakapamenos niini. Panaglitan., ang mga lalaki ang manggamitay, samtang ang mga babaye mao ang sexual provider.
- Kasagaran, ang konsepto sa dili kapugngan nga kagustuhan sa mga lalaki sa pakighilawas, ngademand sa mga kaababainhan nga kanunayng andam nga magamit, nga may presyo, bisan kanus-a.
- Ang sistema sa trafficking gil-angkuban ug **3Bs - the business, the buyer and the bought**. Sayop nga panghuna huna nga ang dakong bahin sa kwarta sa prostitusyon makapaingon sa babaye. Ang negosyo ug ang mamalitay nga mas nakaginansiya, sa pagpangwarta ug sa sekswal nga bahin sa mga hingsamdan nga mga pinalit – ang mga prostituted nga mga babaye ug kabataan.
- Ang negosyo sa trafficking mokita ug milyones sa pagbaligya sa kababainhan ug kabataan, kinsa nga nagkabata sa matag tuig, o paggamit sa barato nga pagpanarbaho sa babaye ug lalaki. Ang gobyerno pud kay mokita sa mga buhis gikan ani nga mga negosyo, mao nga adunay pagdawat, o di kaha ang pagpahimong ligal.
- Ang trafficking kay minugna ug napatunhay sa pulitika, ekonomiya, gender ug racial nga dili patas nga pagtratar.
- Ang mga sumbanan sa tawhanong katungod garespetar sa integridad sa matag tawo, seguridad sa katawhan, ang katungod nga makuptan ang pinakataas nga lebel pisikal ug pangisip nga kahimsog, dili pagdiskriminar ug ang katungod nga mopili sa kung kinsa niya gusto nga mahisuod, ug uban pa. Ang trafficking mmilapas ani nga mga palundunon

III. MGA PANULUNDON SA INTERNASYUNAL UG LOKAL NGA BALAOD MAHITUNGOD SA TRAFFICKING IN PERSONS

Kinatibuk-ang Katuyuan:

Makahatag ug komprehensibong pagsabot sa United Nations conventions ug mga balaod sa Pilipinas nga importante sa trafficking in persons.

Tataw nga mga Katuyuan:

1. Pagdayeg sa makanunayon ug paglakip sa tawhanong katungod sa konbensyon sa trafficking, sumala sa kahulugan, pagsumpo, pagpasilot ug pagprotiher nga mga panulundon.
2. Makab-ot ang kaalam sa lokal nga mga balaudnon sa pagpakgang ug pagrepondi sa trafficking sa mga konstruksyon nga mga proyekto.

Buluhaton/Proseso:

Ang grupo bahinon sa kaatulo. Matag grupo hatagan ug tulo ka metacards nga adunay sulat nga “Oo,” “Dili,” ug “Wala Mahibalo.” Ang facilitator mobasa ug lima ka mga pulong, usa usa. Kada human sa matag pulog, ang facilitator mangutana sa mga grupo sa ilang gi-uyunan nga tubag sulod sa 2 ka minuto una pa iisa ang card nga ilang tubag.

Mao kini ang mga pulong:

1. Ang tawo ba nga miuyon sa rekruter, nsayod nga siya manarbaho sa construction, makapasaka ba ug reklamo nga trafficking, human kini nakatrabaho ug lisud sa construction sa taytayan?
2. Ang hamtong na nga babaye nga miuyon nga dalhon sa prostitusyon sa Japan, biktima sa trafficking?
3. Ang bata nga gidala ug trabaho sa konstruksyon sa kadalanan sa Borongan pero taga Borongan ra sab, biktima ug trafficking?
4. Ang batan-ong babaye naka-eskapo pangabusong sekswal sa iyang amahan sa Pangasinan ug naabot sa Monumento, hain adunay bugaw nga mitanyag kaniya ug 500 sa pag-uban sa kustomer. Siya ba biktima ug trafficking?
5. Ang 24 anyos nga lalaki anaa sa prostitusyon sulod na sa 5 katuig una pa siya nakapangayo ug tabang sa DSWD. Siya ba biktima ug trafficking?

Ang mga partisipante hangyuon sa pagesplikar sa ilahang mga tubag, hain kasagaran kay taghap o ensakto, ug kay nakaapil na sa mmilabyang mga parte. Pahinumduman sila sa mga mmilabayng nahisgutan sa 1949 Convention on the Suppression of Traffic in Persons and the Prostitution of Others, lakip na ang 2000 Protocol on Trafficking. Bisan pa, kini nga sesyon makahatag ug katin-awan sa nahibiling mga isyu nga may kalambigitan sa kahibalo, pagtugot ug elemento sa pagbiyahe nga dili na importante sa trafficking.

Ang resource person ipakita ang mga importanteng bahin sa mga mosunod nga mga sulundon sa kalibutanhon nga tawhanong mga katungod nga importante sa trafficking: 1948 Universal Declaration on Human Rights, 1956 UN Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery,¹² 1957 ILO Convention (No. 105) Concerning the Abolition of Forced Labour,¹³ 1980 UN Convention on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), 1989 UN Convention on the Rights of the Child (CRC),¹⁴ 1990 United Nations Convention on the Protection of Migrant Workers and their Families,¹⁵ and 2015 Sustainable Development Goals 5, 6 and 8.¹⁶

Core Messages: Iya pud ipakaita ang mga mmipatigbabaw ug importante nga mga lokal nga balaod sama sa Anti-Trafficking Law, nga gi-amendar, ang Kasambahay Law,¹⁷ the Labor Code,¹⁸ the Organ Donation Act, the Inter-country Adoption Act, the Domestic Adoption Act, and the Migrant Workers Act,¹⁹ as amended.

KINAUYUKANG MENSAHE

- Trafficking in Persons mao ang pagrekrut, pagtago, paghire, paghatag, pagdalit, pagbiyahe, pagbalhin, pagmintinar, pagkupkop, o pagdawat sa tawo pinaagi sa paghulga, o gamit ug kusog, o laing matang sa pagpamugos, pagdagit, pagpanglimbong, pagpangilad, pag-abuso sa gahum o posisyon, pagpahimulos sa kahuyang sa tawo, o, paghatag ug pagdawat ug bayad o benepisyo aron makuha ang pagtugot sa tawo nga nagkontrolar sa usa ka tawo aron sa tumong nga pagpahimulos nga gilangkuban sa kinakubsan, sa pagpahimulos o sa prostitusyon o laing matang sa sekswal nga pagpahimulos, pinugos nga pagpanarbaho o serbisyo, pagpangulipon, servitude o ang pagtangtang ug pagbligya sa parte sa lawas.
- **Ang kusog dili importante nga elemento.** Busa, ang pagtugot sa biktima ug kahibalo kay dili usab importante.
- Ang pagbiyahe kay dili importante nga elemento. Ang trafficking mahitabo suold o tabok sa mga nasudnong utlanan.

IV. GENDER-RESPONSIVE AND CHILD-FRIENDLY RESPONSE ON TIP IN INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT CYCLE

Kinatibuk-ang Katuyuan:

Himanan ang mga partisipante ug kapasidad sa pagtubag ug paghatag ug suporta ngadto sa victims-survivors, labi na sa dugang kahibalo sa pagsiguro sa gender-responsive ug child-friendly nga mga tubag sa tanang mga ang-ang sa infrastructure project cycle.

Tataw nga mga Katuyuan:

1. Pagpalawom sa pagdayeg sa mga katungod sa mga victims-survivors, ug pagkuha ug mga kahanas sa pagresponde sa mga kaso sa gender-based nga mga kalapasan ug sa trafficking in persons, pinaagi sa gender- ug child-sensitivity, nga may kalambigitan sa mandato sa DPWH.
2. Pagsabot sa mga prinsipyo sa pagsumpo, proteksyon sa mga biktima, pagpasang-at ug kaso sa mga nakasala, ug pagpakig-uban aron masiguro ang komprehensibo ug igong tubing dili lang sa departamento, kundi sa tanang sector nga adunay kalabutan.

Kalihukan/Proseso:

Ang facilitator maghimo ug makapahinumdom nga diskusyon gammit ang powerpoint sa Gender- Responsive and Child-Friendly Skills in Crisis Intervention (Annex 15). Kini maglakip sa mga diskusyon sa pagsabot sa mga katungod sa victims-survivors, labi na ang mga kabataan, pagkat-on unsaon paghimo ug hugot nga sistema sa suporta alang kanila, ug pag-atiman sa mga praktikal nga aspeto sa maong krisis.

Adunay mga pangutana nga ihatag matag karon ug unya sa mga partisipante aron sa pagsukod sa ilang mga nakat-unan sa mga mmilabay'ng mga sesyon labi na sa mga kalapasan sa kababainhan ug trafficking in persons ug ang mga balaodnon, ug sa unsang paagi kini nila magamit s lain-laing aspeto sa ilang trabaho. Ang katapusang input kay sa mga protocol alang sa mga gahatag ug serbisyo ug

sa mga tigpasunod sa balaod atol sa pag-aresto, imbestigasyon ug pagpasaka ug kaso sa mga nakasala, aron mas masabtan gayud ang mga prinsipyo sa tanang matang sa pagpatigayon sa tanang aspeto sa kaso. Pareho nga mga prinsipyo ang kasagarang magamit sa mga ahensiya sa pagrespondi sa maong mga isyu.

KINAUYUKANG MENSAHE

- Tanang mga biktim angay ang maproteksiyunan ug mahatagan ug suporta, dili lang sa kung kinsa ang makapamatuod sa “kusog” nga gigamit ngadto kanila.
- Ang responsibilidad kinahanglan nga anaa demand side, dili sa victims-survivors.
- Ang matag bata adunay katungod sa special protection nga mga lakang ug adunay special nga mga katungod ug panginahanglan.
- Ang pagpadasig ug paghatag ug proteksyon nga mga katungod sa biktima sa trafficking angay nga anaa sa sentro sa tanang pakigbisog aron masumpo ug mabatukan ang trafficking, ug maproteksiyunan, ma-asisteran, ug matagaan ug pahiuili ang mga biktima sukad sa higayon nga nailhan sila o nasalbar, pagbutang ilawom sa protective o rehabilitative care, hangtud nga sila mahibalik, nga walay pili sa nasyunalidad, labi na ang kapasidad nga mag-apil-apil o mokooperar sa naagkalain-laing criminal justice proceedings.
- Detalyado nga konsiderasyon ug mga serbisyo, haom sa mga panginahanglan ug sa sitwasyon nga pwedeng mahatag mga ispesyal nga mga grupo sa mga biktima sa trafficking sama sa mga kababainhan sa mga sitwasyon nga mahuyang, kabatan-unan, migrante, refugees, asylum seekers, internally displaced persons, ug persons with disabilities.
- Kolaborasyon ug kooperasyon tali sa mga ahensiya nga adunay kalabutan ug sa mga gahatag sa serbisyo maoy paagi sa pagkab-ot sa comprehensive victim protection services nga makonsiderar nga mopasulabi sa kahimtang ug pagkaayo sa mga biktima sa pagpanikamot nga makab-ot ang hustisya ug mapahimong responsible ang mga traffickers.

V. RELASYON SA TIP UG VAW SA MANDATO SA DPWH

Kinatibuk-ang Katuyuan:

Pagsuta sa mga isyu sa trafficking ug ang relasyon niini sa mandato sa DPWH, ug pagkat-on unsaon pagrespondi agi ug pagsubay sa mga lagda sa departamento.

Tataw nga mga Katuyuan:

1. Paghigut sa mga isyu sa trafficking nga may kalambigitan sa mga construction projects.
2. Masayran ang mga maayong buhat sa pagpanginlabot sa trafficking diha sa konstruksyon
3. Pagtan-aw sa mga entry points sa pagpanginlabot sa trafficking, pinaagi sa Department Order kabahin sa TIP ug sa DPWH nga Anti-TIP Toolkit.

Buluhaton/Proseso:

Ang facilitator mohatag ug presentasyon sa mga maayong buhat sa MCA-P ug sa MCC pagbutang ug mga sistema (protocol, mechanisms)²⁰ ug mga proseso (prevention, referral, awareness-raising) sa pagtubag sa mga insidente sa trafficking (Annex 16). Ang presentasyon molakip sa DPWH Department Order sa TIP (Annex 1), labi na sa DPWH Anti-TIP Toolkit.

Ang mga kahibalo sa mga partisipante, kausaban sa kinaiya ug mga kahanas masulayan pinaagi sa sampol nga mga kaso sa trafficking sa construction projects. Ang mga partisipante bahinon sa tulo sa grupo nga adunay napulo sa mga miyembro matag grupo. Hatagan sila ug kaso nga ilang repondihan. Tagaan sila ug 30 minuots sa paghigut sa ilahang mga intervention nga ihatag subay sa gihatag nga kaso, paggahin ug mga papel sa matag miyembro sa grupo, pananglitan: DSWD, PNP, Committee on Decorum, GAD Focal Person, victim, perpetrator, Barangay Captain, ug uban pa.

I-role play sa mga partisipante ang ilahang mga intervention sukad sa kung kanus-a namatikdan o nasayran nga ang partisipante posible natraffick.

Human makapakita ang matag grupo sa ilahang presentasyon, ang facilitator mangayo sa mga grupo ug mga komento sa kung unsa ang maayo ug mga angay nga mapalawman pa nga mga intervention sa dili pa modugang ug pointers ang resource person.

Ilangkob sa facilitator ang taang mga input nga napakita sa kadaghanan.

KINAUYUKANG MENSAHE

- Ang gender ug ang trafficking in persons nga mga isyu mahimong mahitabo sa matag aspeto sa trabaho sa DPWH. Ang sukaran sa gender-sensitivity ug lawom nga pagdayeg sa dynamics sa VAW ug TIP mosilbi ug giya sa pagtubag niini.
- Ang departamento ug ang iyang kaubanan (contractors, laborers, community leaders) adunay mga responsibilidad sa pagsiguro sa zero-tolerance sa VAW ug TIP sa tanang aspeto ug mga ang-ang sa proyekto, busa gikinahanglan gayud ang kooperasyon.
- Siguraduhon sa DPWH nga ang tanang sistema nahimutang aron sa pagtubag sa trafficking, ug ang tanan angay nga motampo.

VI. PAGPLANO

Kinatibuk-ang Katuyuan:

Paghatag ug giya sa DPWH unit (regional or local office, contractors, laborers, etc.) sa pagplano unsaon pagbutang ug sistema aron sa pagbatok sa trafficking, ug sa pagsugod sa proseso sa pagsumpo ug pagpasaka sa mga nasayran o awareness-raising.

Tataw nga mga Katuyuan:

Pagdetalye sa mga tinguha, buluhaton, timeframe, personnel in charge, mga timailhan sa kalampanan sulod sa plano batok trafficking sa lokal nga opisina. Sa higayon sa training alang sa mga contractors, pagdetalye sa TIP Risk Assessment Plan.

Buluhaton/Proseso:

Pasi-ugdahan sa facilitator ang paghimo ug plano sa usa ka tuig gamit ang porma nga adunay mga ulohan. Ang matag partisipante gi-awhag sa pagdugang sa usa ka tuig nga plano.

ENDNOTES

¹United Nations, General Assembly resolution 217 A, The Universal Declaration on Human Rights (*UDHR*), (Paris: 10 December 1948), available from <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

²*Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others*, New York, 2 December 1949, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/TrafficInPersons.aspx>.

³*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*, New York, 18 December 1979, available from <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#intro>.

⁴United Nations Office on Drugs and Crimes, *United Nations Convention Against Transnational Organized Crime Including its Protocol to Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children*, (New York: United Nations, 15 November 2000), available from https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERE_TO.pdf.

⁵Congress of the Philippines. *Republic Act No. 9208: Anti-Trafficking in Persons Act of 2003*. 12th Cong. 2nd Reg. Sess. Metro Manila: 26 May 2003. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁶Congress of the Philippines. *Republic Act No. 10364: Expanded Anti-Trafficking in Persons Act of 2012*. 15th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 12 December 2012. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁷Congress of the Philippines. *Republic Act No. 9262: Anti-Violence Against Women and Their Children Act of 2004*. 12th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 8 March 2004. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁸Congress of the Philippines. *Republic Act No. 8353: The Anti-Rape Law of 1997*. 10th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 30 September 1997. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁹*Statistics on Violence Against Filipino Women*. Philippine Commission on Women (PCW) website. 13 May 2014. Web. 12 May 2016. <<http://www.pcw.gov.ph/statistics/201405/statistics-violence-against-filipino-women>>.

¹⁰Agapay, Rey. *First Time*. Prod. Coalition Against Trafficking in Women-Asia Pacific (CATW-AP). 25 September 2006. YouTube < <https://www.youtube.com/watch?v=KriQgQth4fo>>

¹¹MTV EXIT. *The Chairman*. 17 April 2012. YouTube. < <https://www.youtube.com/watch?v=31IbJDH58cE>>

¹²*Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery*, Geneva, 7 September 1956, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SupplementaryConventionAbolitionOfSlavery.aspx>.

¹³*ILO Convention (No. 105) Concerning the Abolition of Forced Labour*, Geneva, 40th ILC session (25 June 1957), available from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C105.

¹⁴United Nations *Convention on the Rights of the Child (CRC)*, New York, 20 November 1989, available from <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

¹⁵United Nations, General Assembly resolution 45/158, *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*, 18 December 1990, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CMW.aspx>.

¹⁶United Nations, Sustainable Development Goals, 25 September 2015, available from <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

¹⁷Congress of the Philippines. *Republic Act No. 10361: Domestic Worker's Act or Batas Kasambahay*. 15th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 18 January 2013. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

¹⁸Department of Labor and Employment. *Presidential Decree No. 442: Labor Code of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

¹⁹Congress of the Philippines. *Republic Act No. 10022: [Amended] Migrant Workers and Overseas Filipinos Act of 1995*. 14th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 18 January 2013. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

²⁰Millenium Challenge Account – Philippines (MCA-P). 2012. *TIP Contractors' Toolkit Draft*. Unpublished.

WORKS CITED/ REFERENCES

- Dabu, M.H. (2015, March). Magmahal at Mahalin: Paano hindi mawala ang sarili sa relasyon [Love and Be Loved: How not to lose yourself in a relationship]. *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin*. 1st Issue in Filipino, 9-10.
- Enriquez, J. (2015, March). Pormula ni Jean para Maging Kuntento at Masaya [Jean's Formula for Fulfillment]. *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin*. 1st Issue in Filipino, 10.
- Enriquez, J. 2006. *Module on Gender Issues, Sexuality and Prostitution*. CATW-AP. 2006.
- Fit: A Question of Body-Image. (2015, March). *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin*. 1st Issue in Filipino, 3-4. Ana Maria Nemenzo. Metro Manila: WomanHealth Philippines. (Reprinted from *The New Our Bodies, Ourselves*).
- National Statistics Office. Government of the Philippines. *National Demographic and Health Survey (NDHS) 2008: Women's Safety Module*. International Household Survey Network website. < <http://catalog.ihnsn.org/index.php/catalog/2580> >.
- Steinem, G. (2015, March). Ang Pagtitiwala sa Sarili ay Pag-ibig, Ayon kay Steinem [Self-Esteem is Love, According to Steinem]. *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin*. 1st Issue in Filipino, 6-7. Ana Maria Nemenzo. Metro Manila: WomanHealth Philippines. (Reprinted from *Revolution from Within: A Book of Self-Esteem* by G. Steinem, 1993, Little, Brown and Company).
- United Nations, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*, 15 November 2000, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>.
- U.S. Department of State. *Trafficking in Persons Report 2006*. U.S. < <http://go.usa.gov/3yNux> >.
- U.S. Department of State. *Trafficking in Persons Report 2012*. U.S. < <http://www.state.gov/documents/organization/192587.pdf> >.

Class picture from ToT 1 to 3

Annexes

Department of Public Works and Highways
Ang ila Alalangyan sang Pagpamatok sang
Trafficking: Sulundan sa Pagpadumala sang
Pagtapna sang TIP

Department of Public Works and Highways
Ang ilar Alalangayan sang Pagpamatok sang
Trafficking: Sulundan sa Pagpadumala sang
Pagtapna sang TIP

**MESSAGE FROM THE
MILLENNIUM CHALLENGE
CORPORATION
UNITED STATES OF
AMERICA**

Millennium Challenge Corporation (MCC) is proud of our collaboration with partners through the Philippines Compact which has supported innovative measures to combat trafficking in persons. The anti-TIP efforts of Millennium Challenge Account – Philippines (MCA-P) have served as a model and positive example of how MCC Compacts can be used to broaden the reach of education, awareness and capacity building to keep our vulnerable brothers and sisters from becoming victims of TIP. We hope that the Compact, which reflects MCC's core mission of reducing poverty through economic growth, has contributed to sustainable and inclusive economic growth in the Philippines, and in doing so, has promoted an environment that can eradicate TIP once and for all.

MCC implements a Counter-TIP Policy which mandates the integration of TIP in MCC's selection process as well as in the assessment and management of TIP risks in MCC-funded projects. In the Philippines, the \$434 million Compact enabled MCA-P and the Department of Public Works and Highways (DPWH), through the Secondary National Roads Development Project (SNRDP), to collaborate and carry out an unprecedented initiative to mitigate TIP risks in the provinces of Samar and Eastern Samar, considered among the poorest provinces and with elevated instances of TIP. The anti-TIP interventions in SNRDP strengthened the anti-TIP capacities of the communities and local governments along the road and required the compliance and collaboration of the construction contractors as well.

As a result, these initiatives have elevated awareness of TIP among the hired workers and the general public; they have enhanced the capacities of local government service providers in responding to TIP incidences; and have strengthened institutional mechanisms to prevent TIP, assist victims and pursue legal processes against traffickers. MCC is pleased that DPWH supported, and took necessary actions to institutionalize these efforts department-wide. Specifically, DPWH demonstrated its commitment to mainstreaming and sustaining the anti-TIP related gains realized in SNRDP through the issuance of an anti-TIP resolution endorsed by its Committee on Gender and Development, through the upcoming issuance of a Department Order adopting MCC's

zero tolerance policy on TIP, and through the development of this anti-TIP module complementing the DPWH Gender Toolkit for Making Road Infrastructure Projects Gender-Responsive. The implementation of these policies and this module on anti-TIP in all DPWH units and offices assures the sustainability of SNRDP anti-TIP accomplishments and is crucial to appropriately address the risks of TIP in future projects.

We commend MCA-P and DPWH for their steadfast commitment and hard work promoting improved anti-TIP strategies for infrastructure projects in the Philippines. MCC hopes that through these worthy efforts, we have enabled a more comprehensive and concerted effort against trafficking in persons. Congratulations on these achievements and may your dedication stay strong!

A handwritten signature in black ink that reads "John A. Polk". The signature is fluid and cursive, with the first name "John" and last name "Polk" clearly legible.

JOHN POLK
Resident Country Director - Philippines
Millennium Challenge Corporation

**MESSAGE FROM THE
MILLENNIUM CHALLENGE
ACCOUNT — PHILIPPINES**

The Millennium Challenge Account – Philippines (MCA-P) is very pleased with the publication of this DPWH Anti-Trafficking Guidelines, containing the Department Order on Trafficking in Persons (TIP) and Module on Gender Issues and TIP. It affirms our commitment in mainstreaming gender-sensitivity and combatting trafficking in persons that we have started in the Secondary National Road Development Project (SNRDP) of the DPWH. It gives us confidence that the fight against human trafficking and violence against women and children will continue in the same spirit.

The module is aimed at guiding and producing strong leaders, advocates and educators of gender-sensitivity and of anti-TIP from the DPWH itself, that would not only increase their knowledge but change their attitude and behavior towards gender issues, including TIP, that would in turn make them effective in preventing and responding to these issues.

The module provides methodology that includes activities and discussions that would provoke deep reflection and critical thinking from both the trainers and participants that would help in deeply entrenching the lessons in gender-sensitivity and anti-TIP, as was witnessed in the three pilot training of trainers (TOTs), that tested out and enhanced this module with enormously valuable input from the participants themselves.

In the process of changing the consciousness of the people within and in project sites, we hope that the number of champions advocating against human trafficking and violence against women and children will multiply, in the interest of the communities where construction projects are located, as well as the entire nation.

Mabuhay!

MA. VICTORIA E. AÑONUEVO
Managing Director and CEO

Republic of the Philippines
DEPARTMENT OF THE PUBLIC WORKS AND HIGHWAYS
OFFICE OF THE SECRETARY
Manila

First and foremost, I would like to acknowledge the assistance of the Millennium Challenge Corporation (MCC) for providing a gender-responsive Secondary National Road, which traverses Wright, Taft, Borongan, and Guiuan, located in Region 8. This project, MCC's Gender Policy and Counter-Trafficking Policy yielded commendable results in combatting trafficking, and paved the way for this initiative.

Likewise, I would like to thank the Millennium Challenge Account-Philippines (MCA-P) for their Zero Tolerance to Trafficking in Persons Policy and support for this project so that DPWH can sustain and mainstream the same in our structure, operations and projects. Rest assured that we will sustain the fight, with greater emphasis in ensuring its implementation within the Department towards an even more gender-sensitive culture and environment within.

The DPWH Committee on Gender and Development spearheads the implementation of Republic Act 9710, Magna Carta of Women and its Implementing Rules and Regulations in the Department. It is in this spirit that we issued a Department Order for the mainstreaming of Anti-TIP work, and developed an Anti-TIP module, which will serve as attachment to the Gender Toolkit. The module contains basic gender and TIP concepts, relevant international and local standards and policies, guidelines and skills in integrating Anti-TIP language, values and procedures in the DPWH mandate.

This is a milestone for the Department as this is in response to observations that large-scale construction projects exacerbate trafficking in persons, particularly sex trafficking and unjust labor practices in the communities covered. It is our duty to contribute to the elimination of this atrocious problem in road construction, and in society in general. I hope that we, and our children, will truly see the entire Philippines as a zero-trafficking zone in this lifetime.

I congratulate all the women and men who put together these guidelines and module and built the foundation for such a vision. Mabuhay ang kababaihan at mamamayang Pilipino!

MARIA CATALINA E. CABRAL, Ph.D
Undersecretary for Planning, PPS, and
Chairperson, DPWH COGAD

TABLE OF CONTENTS

Message from the Millennium Challenge Corporation United States of America.....	iv
Message from the Millennium Challenge Account — Philippines	vi
Message from the Department of Public Works and Highways	vii
Table of Contents	viii
Acronyms	1
Panahugod	2
All about Trafficking in Persons (TIP)	4
Alangayan Kung Paano Masulusunan ang TIP sa Proyekto sa Pagpatindog sang Dalan	8
Anti-TIP Toolkit.....	9
Anti-trafficking in Persons Training Module	15
I. Bag-o Magsugod	16
A. Pagkilal-anay	16
B. Pagsanto sang mga Ginapa-abot, Pagplastar sang Pamatasan.....	18
II. Mga Konsepto sa Pagiging Sensitibo sa Gender kag mga Dugang nga Ihabalo sa Trafficking sa Tawo	21
A. Seks kag Gender/Pagkahon nahanugod sa Gender.....	21
B. Pagplastar sa Manubo nga Estado sa Ekonomiya o Kapigaduhon/ Marginalisasyon/ Pagtunga sang Ulubrahon tungod sa Gender	24
C. Iksarang/ Politikal nga Pagpadalum	27
D. Paghangop sang Pagpanakit kag Pag-abusar sa mga Kababainhan.....	30
E. The 3Bs in Trafficking (The Bought, The Buyer, and the Business)	30
F. Ang Pagtuga sang Sosyodad sa Sekswalidad sang mga Kababainhan kag mga Kalalakinhan	36
III. Mga Internasyonal nga Alangayan kag mga Lokal nga Laye Nahanugod sa Trafficking sang Tawo.....	44
IV. Nagasabat sang Gender kag mga Makabata ng Pagresponde sa Proseso sang Pagpatukod sang mga Infrastruktura.....	47
V. Ang TIP kag VAW kag Kaangtanang sini sa Mandato sang DPWH.....	49
VI. Pagplano	51
Endnotes	52
Works Cited/References	54
Annexes	57

Annex 1 Department Order on TIP
Annex 2 Pre-training Evaluation Form
Annex 3 Post-training Evaluation Form
Annex 4 Training Needs Analysis Form
Annex 5 Basic Concepts on Gender Sensitivity: Power/Political Subordination
Annex 6 Lyrics: <i>Glow</i> by Katy Rose
Annex 7 <i>For Every Woman</i> by Nancy Smith
Annex 8 Violence Against Women and Children: Rape
Annex 9 Trafficking Overview and Framework
Annex 10 Diagnostics Form for Women
Annex 11 Magazine Article on Body Image
Annex 12 Magazine Article on Self-esteem
Annex 13 Magazine Article: Love and Be Loved; Guide to Fulfillment
Annex 14 Diagnostics Form for Men
Annex 15 Gender-responsive and Child-friendly Skills in Crisis Intervention
Annex 16 Millennium Challenge Account - Philippines: Anti-TIP Program

ACRONYMS

CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women
CHR	Commission on Human Rights
COGAD	Committee on Gender and Development
CRC	Convention on the Rights of the Child
DPWH	Department of Public Works and Highways
DO	Department Order
GAD	Gender and Development
GBV	Gender-Based Violence
GST	Gender Sensitivity Training
HIV/AIDS	Human Immunodeficiency Virus/Acquired Immunodeficiency Syndrome
IACAT	Inter-Agency Council Against Trafficking
LOI	Letter of Intent
MCA-P	Millennium Challenge Account - Philippines
MCC	Millennium Challenge Corporation
NDHS	National Demographic and Health Survey
NGO	Non-Government Organization
PNP	Philippine National Police
R.A.	Republic Act
SNRDP	Secondary National Road Development Project
TIP	Trafficking in Persons
TNA	Training Needs Analysis
TOT	Training of Trainers
TWG	Technical Working Group
UDHR	Universal Declaration on Human Rights
VAW	Violence Against Women
VAWC	Violence Against Women and Their Children

PAHANUGOD

Ang ini nga talamdan nagsunod sa mga nahauna nga mga hilikuton para mapasulod ang mga aksyon nahanugod sa Anti-Trafficking in Persons (TIP) ukon pagpamatok sang trafficking sa tawo sang Secondary National Road Development Project (SNRDP) sang Department of Public Works and Highways (DPWH). Ang mga ina napatuman tungod sang padayon nga pagsuporta sang Millennium Challenge Account – Philippines kag Millennium Challenge Corporation (MCC). Ang mga programa batok sa TIP sang 2013 masiling nga manami nga mga hilikuton kagistratehiya para mabuhinan ang kung ano man nga mga indi manami nga pwede mangin resulta sang proyekto sa komunidad.

Kaupod sini, ang ila komite sang DPWH para sa Pag-uswag ukon Committee on Gender and Development (COGAD) nagpaguha sang resoluyon batok sa TIP sang 2015 nga nagahambal sang ila nga suporta sa pagpadayon kag pagpalaptag sang mga hilikuton kontra trafficking sang tawo kag sang kaayuhan sang SNRDP kag para sa pagsugod sang mga programa, proyekto kag aktibidades sa pagpatuman sang RA 9208 nga ginamendahan sang RA 10364 paagi sang ila hilikuton sa pagparealisar sang gender kag pag-uswag ukon Gender and Development (GAD) paagi sang ini nga talamdan.

Ini ipaupod sa ila tuytoy sang DPWH sa Gender/ DPWH Gender Toolkit nga mangin talamdan sa pagpasulod sang hilikuton sa pagpamatok sang TIP bilang parte sang ila sulundan para mangin sensitibo sa gender sa ila proseso sang pag-obra sang mga dalanon. Ang ini nga talamdan may mga pondasyon nga konsepto sang TIP, importante nga mga pang-internasyonal kag lokal nga mga laye kag mga ikasarang sa pag-atubang sang mga pagpanakit nahanugod sa gender, kaupod ang TIP, nahanugod sa mandato sang DPWH.

Kaangot sini, bilang pagsunod sa mga polisiya sang pagpamatok sang TIP, ang DPWH COGAD kag COGAD Technical Working Group (grupo nga ginbuhat para sa ini nga hilikuton) magapamuno sang pagpatigayon sang mga internal nga mga mekanismo para masigurado ang mga pagpamatok sang TIP kag mga kaangay sini nga mga butang nga konektado sa mga lain-lain nga mga proseso sang pag-obra sang dalanon, halin sa pagplano, desinyo, pagpatindog kag pagmintinar, kag magahatag man sang sulundan kung paano bala atubangon ang mga isyu kag problema nga nahanugod sa TIP, ilabi na gid para sa mga babaye kag sa mga bata, bilang parte sang programa sang Gender and Development (GAD) sang departamento.

Para masigurado gid ang pagpasulod sa ila nga sistema ukon institusyon, ang Department Order (mandato sa ila nga departamento) ipaguhaman, kag pagapaathagon pa gid sini ang ila nga mga polisiya batok sa TIP, kag pagagamiton ang ila nga alalangayan kag pagasulundan sa tanang gid nga proyekto sang DPWH.

Ang pagsulat sang modyul ukon talamdan gin-updan sang mga serye sang pag-istorya sa mga nagkalain-lain nga mga grupo halin sa gobyerno kag sa mga pribado nga mag eksperto, kaupod na ang mga nangin biktima sadto kag nakaluwas sa trafficking, pati na ang mga enhinyero sang mga proyekto sang DPWH, mga lider kag staff sang GAD sa bug-os nga 18 ka rehiyon sang pungsod Pilipinas.

Ang bug-os nga proyekto nagasunod sa pangkabugus nga kalibutan nga mga alalangayan sa kinamatarong sang tawo: ang 1948 United Nations Universal Declaration on Human Rights¹, ang 1949 United Nations Convention on the Suppression of Traffic in Persons and the Suppression of Traffic in Persons and the Exploitation of Others², ang 1979 Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)³, ang 2000 United Nations Convention Against Transnational Organized Crime kaupod ang Protocol to Suppress and Punish Trafficking in Persons ilabi na ang mga kababainhan kag mga bata⁴, kag ang iban pa nga importante kg ginabaton sa pangkabilugan nga mga instrumento kg iban pa nga mga internasyonal nga konbensyon nga nagpirma man ang Pilipinas.

Nagasunod man ini sa laye ukon Republic Act 9208, nga amo ang “Anti-Trafficking in Persons Act of 2003,” Republic Act 9710 ukon ang “Magna Carta of Women,” (laye para sa mga kababainhan) kag Republic Act 7610 ukon ang “Anti-Child Abuse Law” (laye nga gapamatok sa pagpang abusar sa mga bata).

ALL ABOUT TRAFFICKING IN PERSONS (TIP)

A. Ano ang Trafficking sa Tawo?

Ang Trafficking sa Tawo, nahanungod sa Akto Republika 9208⁵, nga ginbag-o sang RA. 10364⁶, dapat nga mag-a-upod sang mga masunod nga mga elemento:

- 1) **Akto**, nga pwede mangin pagpanghagad, pagpasakay, pagdala ukon pagpasaylin ukon pagbaton sang tawo ilabi na gid babaye kag bata.
- 2) **Pamaagi**, nga pwede mangin: pagpamahog, paggamit sang pwersa kag iban pa nga pamaagi sang pagpamilit, pagdakop, pagpanunto, pagpanginto, pag-abusar sa gahum kag sang posisyon, pagpanghimulos sa pagkaluyahan sang tawo, ukon iban pa nga kaparehas nga pamaagi. Kung bata ang biktima, ang pamaagi pwede na nga indi na paglantawon.
- 3) **Pagpigog nga rason**, nga naga tumod sa intensyon sang isa ka tawo nga piguson ang iban. Indi man kinahanglanon nga madayon gid ang pagpigog. Ang ebidensya nga may proveba sang intensyon nga mangpigog instakto na. Ang mga kategorya sang pagpigog amo ang prostitusyon, lain lain nga mga porma sng sekswal nga pagpamigos, pagpilit nga pagpaobra, pag-ulipon ukon daw parehas sang pagpang-ulipon nga mga buluhaton, pagkuha ukon pagbaligya sang mga parte sang kalawasan ukon organ kag ang pagdala sang mga bata sa mga kinagamo.

Ang mga kalabanan nga porma sang trafficking nga may kaangtanan sa pag-pang-obra sang dalan amo ang sex trafficking, pwersahan nga pagpa-obra kag iban pa gid nga pagpang-ulipon nga mga pagginawi.

Importante nga tandaan nga ang pagpasugot sang biktima sa mga akto sang trafficking wala na ginalantaw. Ang tanan nga biktima, nagpasugot man ukon wala, dapat proteksyunan. Ang United Nations Protocol on Trafficking in Persons kag laye sang Pilipinas nagakilala sa halos tanan nga tion ang pag-abusar sa kaluyahan – nga desperado na sa oportunidad nga makapangita kwarta, eksperyensya sa pang-abusar, pagtulok sa mga kababainhan bilang sekwal nga gamit--- ini ginapanghimuslan.

Ang gamit sang “pwersa” ukon ang pagpakigbatok, masami amo ang pamaagi sang pagtraffic. Kaangay sini ang pagpasugot sang biktima, indi mangamit para mahilway ang nakasala sa ila nga krimen.

Ang Trafficking sa Tawo, dapat nga mag-a-upod sang mga elemento: **Akto, Pamaagi, kag Pagpigog nga rason**

Akto, nga pwede mangin pagpanghagad, pagpasakay, pagdala ukon pagpasaylin ukon pagbaton sang tawo ilabi na gid babaye kag bata.

Pamaagi, nga pwede mangin: pagpamahog, paggamit sang pwersa kag iban pa nga pamaagi sang pagpamilit, pagdakop, pagpanunto, pagpanginto, pag-abusar sa gahum kag sang posisyon, pagpanghimulos sa pagkaluyahan sang tawo, ukon iban pa nga kaparehas nga pamaagi. Kung bata ang biktima, ang pamaagi pwede na nga indi na paglantawon.

Pagpigog nga rason, nga naga tumod sa intensyon sang isa ka tawo nga piguson ang iban.

B. Pina sa Trafficking:

1. Ang mga Akto sang Trafficking nga naga upod man sang pagkuha sang tawo para sa prostitusyon:

- 20 ka tuig kag pina nga nagabalor PHP 1 hasta 2 ka milyon
- “Sa tanan nga kaso, ang pagpapriso magahalin kag magaresulta sa pagkadula gilayon sang lisensya ukon rehistro sang ahensya sang recruitment nga nag-intra sa trafficking.” (Seksyon 10: Penalidad.)
- “Kung ang nakasala korporasyon, pagpinarisay, asosasyon, club, establishmento, ukon sin-o man nga juridical nga tawo, ang pina pagapatungon man sa tag-iya, president, pares, manager, partner, manager, kag/ukon sin-o nga responsable nga opisyal nga nag-ugyon sa pag-obra sang krimen ukon may ihibalo kag nagpasugot sini ukon wala may gin-obra para mapunggan ini.” (Ibid.)
- “Kung ang nakasala indi Pilipino, sya dapat i-deport gilayon matapos nya ang iya sentensya kag indi na pwede pa kasulod liwat sa pungsod.” (Ibid.)

2. Mga Pina sa Pagtisting/ Pagkooperar/ Akto nga Nagapadayon sang Trafficking sa Tawo

- 15 ka tuig kag magabayad sang PHP 500,000 hasta 1 milyon

3. Pina sa mga Nakasulod sa Akto sang Trafficking

- Pagkapreso tubtob santo kag balayran nga PHP 2M-5M

ALALANGAYAN KUNG PAANO MASULUSYUNAN ANG TIP SA PROYECTO SA PAGPATINDOG SANG DALAN

A. Ano ang unod sang programa batok sa Trafficking sa Tawo?

Ang programa pamatok sa TIP nga ginagamit sa pagpatindog sang dala kag sa pagbyahe amo ang:

- 1) pagtapna
- 2) proteksyon sa biktima,
- 3) pagpadakop sa mga nakasala, kag
- 4) pagpakig-angot

Ini nagagikan sa pag-analisa sang gender sa mga napilian nga mga lugar sang proyekto.

B. Tinutuyo sang programa batok sa TIP sa DPWH:

1. Masiguro nga pagasundon sang DPWH ang mga prinsipyo nga matapna gid ang Trafficking in Persons (TIP), ilabi na gid babaye kag bata.
2. Para suportahan ang mga tinawo kag kaupod sang DPWH (kaupod ang mga kontraktwal) sa pagbuhat sang mga aksyon ukon mga kinahanglan sa pagpamatok sang trafficking para sa pagplano, pag-obra kag pagpadayon sang proyekto.

C. Kaangtanan sang mga Proyekto sang Pagpatindog kag TIP

May mga kaso sang trafficking nga nagakatabo sa proyekto sang pag-obra sang DPWH.

Nahanungod sa ginhambal sang US TIP, may ara 600,000 hasta 800,000 ka mga tawo ang natraffick sa kalibutan sa kada tuig. Mga 80 % sa ila mga tigulang kag bata nga babaye, kag hasta 50 % menor-de-edad. (US TIP Report 2006)

Ang mga lugar kung diin gakatabo ang konstruksyon sa Asya kag sa Middle East amo ang kalabanan nga destinasyon sang mga Pilipino nga lalaki kag mga babaye nga migrante nga gaobra didto kag sila ginasulod man sa sapilitan nga pag-obra. (US TIP Report 2012)

Nagakabutang sa risiko sang trafficking sa tawo ang lain lain nga mga tawo nga ara sa pagpakay-o sang. Ini ginakaupdan sang mga tawo sa DPWH, mga kontraktwal, mga nagahatag suplay, mga kaupod sa negosyo, mga trabahante kag ang lokal nga komunidad.

D. Mga Posible nga mga Kasaypayan sang Lokal nga Komunidad:

- Wala mayo naplastar nga mga ililistarang ukon kakulangan sang maayo nga proteksyon sa palibot kaangay sang estable nga ulobrahan, nga magapadulong sa

risgo sang migrasyon ukon rason man para matulod sa prostitusyon.

- Mga sitwasyon pagkatapos sng katalagman ukon kinagamo nga makaguba sang normal nga pag-obra ukon pagpadula sang ginaplastaran gid nila kag ini mangin rason para mas magdamo na gid ang matulod sa trafficking- kag masami sapilitan nga pag-obra para sa mga kalalakinhan kag sekswal nga eksploytasyon para sa mga kababainhan.
- Ang mga babaye kag mga kabataan sa mga lugar nga madamo turista amo ang masami nga nagakabiktima sang ginatawag nga sex tourists (mga tawo nga galagaw para sa seks), ilabi na gid kung wala sang ginabuhat ang lugar nila para matapna ini.
- Ang pagdamo sang mga lalaki nga construction worker, mga gaobra sa minahan kag mga sundalo nga gasulod sa mga risgado nga mga sekswal nga mga gawi nagapataas man sang risiko nga ang mga babaye kag mga kabataan masulod sa prostitusyon, ilabi na gid sa mga lugar nga pigado.
- Kung diin grabe ang prostitusyon, didto man galapnag ang HIV/AIDS ilabi na gid sa mga komunidad nga may nubo nga ihibalo parti sa HIV/AIDS.
- Ang konstruksyon nga masami ginadumalahan sang mga kalalakinhan, mga wala obra nga mga kalalakinhan sa ila lokal nga lugar, madali man magbataon sang obra sa mga lugar nga gina-obrahan bisan ano pa na ang kondisyon sa ila nga ulobrahan.
- Ang dalan nagapatigayon sang alagyan sa lugar pati man sa kriminal nga mga elemento parehas sang traffickers ilabi na sa mga gustong maghimulos sa kaluyahan sang iban, ilabi na gid ang mga pigado nga lugar.
- Ang mga dalan magapahapos sa mga lokal nga tawo nga maghalin sa ila nga mga panimalay para mangita sang kaayuhan bisan pa may risiko nga sila matraffic. Ini nagapakita kag nagapataas sang pwersa sang kwarta sa ekonomiya sa mga lugar sang mga katutubo nga mga komunidad, kag nagatulod sa ila nga magbaligya sang ila nga duta ukon sang mga lawas sang mga babaye, kay tungod sila wala na gid kuhaan.

E. Posible nga Partisipasyon sang mga Sektor sa Proyekto Pangdalanun:

- Sila direcho nga naga-intra sa pagpili, pagbaylin, pagpalakat, pagkina-ara, pagbaton ukon pagpaobra sa mga trabahante, gamit ang mga indi makatarong nga proseso sang pagpangrecruit, padulong sa mga pang-ulipon nga sitwasyon.
- Ang pagkuha sang mga illegal nga mga sululokton nga nagabutang sang mga empleyado sa dalagko nga utang; ang paggamit sang pwersa kag pag-abusar batok sa mga gaulolobra; ang indi pagbayad ukon ulihit nga pagbayad sang sweldo sang mga empleyado, sapilitay nga pagpa-obra sang sobra sa oras, pagpugos sa mga

pasaporte halin sa mga foreigner nga mga trabahante kag ang paggamit sang mga bata para mag-obra.

- Ang ila nga mga kontraktor, suplayer ukon mga trabahador nga ara sa trafficking nga may ihibalo ukon wala nakapugong sa trafficking.
- Ginakuha nila ang mga materyales sa konstruksyon halin sa mga suplayer nga naggagamit sang pwera nga pag-obra para mahimo ukon mahuman ang mga materyales kag sila man nagpasugot man ukon wala nakapugong sa pagatigayon sini.
- Gahatag sila sang mga tinawo sang gobyerno, kontraktwal, mga ara sa dalum sang kontraktwal, gaobra ukon mga suplayer ukon suplayer sang mga ginatulod sa prostitusyon bilang porma sang kalingawan.
- Sila nagabaton sang tawo para magsulod sa prostitusyon ukon pornograpiya.
- Sila nag-arkila bisan kabalo sila, ukon ginpabay-an nila nga arkilahan ang isa ka istruktura ukon establishment para sa empleyado, trabahador, ukon iban nga mga tawo nga magsulod sa prostitusyon ukon pwera nga pagpaobra.
- Nagahatag sila sang transportasyon sa mga myembro sang komunidad amo na naga-abri na gid sang posibilidad nga ang mga salakyan pagagamiton para mabyahe ang mga biktima sang trafficking (kag posibilidad man sang eksploytasyon sang mga pasahero)
- Ginadala nila ang mga timbang ukon gaobra sa sulod balay sa ginahimuan sang proyeto, ukon nagapanghagad sila sa komunidad sang iban pa gid nga maobra bilang timbang para isulod sa trafficking sa iban nga lugar.

Anti-TIP Toolkit

ALALANGAYAN KUNG PAANO MAPASULOD ANG MGA TALAKSAN SANG TIP SA SULOD SANG PROSESO SANG PAG-OBRA SANG DALAN

A. Pagtapna kag Pagbinuligay halin sa Nasyonal nga Lebel hasta sa kung diin ang proyekto naplastar

1. Maghiwat sang mga pagtuon nga nahanungod sa pagpamatok sang TIP halin sa mga Liderato hasta sa mga Gasuporta sa idalom sa iya nga mga posisyon, kasubong man ang mga kadete, kontrator, kag tanan nga mga empleyado, gamit ang pagasulundan nga modyul sang TIP kag iban pa nga mga serbisyo gikan sa mga nakatraining nga mga tawo.

Ini alinsunod man sa DPWH Department Order 3.2 nahanungod sa TIP. “Ang Pagpauswag sang mga Kapasidad, nagalakot sang pagpataas sang ihibalo sang mga opisyal kag mga empleyado sang DPWH sa nasyonal, rehiyonal kag mga lokal nga mga opisina. Ang pagpamatok sang TIP nga pagtuon para mahangpan kag makasabat sa TIP pagasundon sang DPWH kag gamiton sa mga aktibidades sa pagpataas sang ihibalo...”

2. Pagpabalo nahanungod sa Zero Tolerance Policy sang mga opisyal kag mga empleyado. Dugang pa gid sini, ang oryentasyon magalista man sang mga bawal nga mga hilikuton nga ara sa 3.5 sa mandaro (Department Order) kag III.E sang ini nga alalangayan. Pagapaathagon man ang mga pina sa mga akto kag magatawag nga trafficking:
 - a) Pagkakas sa mga tawo ukon ahente ukon mga nakaupod sa akto’
 - b) Pagtapos sang kontrata
 - c) Pagsuspende sang bayad sa kontrata hasta makakas ang pagpauntat ukon naremidyuhan sang DPWH Committee on Decorum;
 - d) Pagdeklara sang tinawo ukon ang ginkonsulta ukon kontraktor nga indi pwede, may kasiguraduhan man ukon wala klaro ang kalawigon. Ang pangalan sang kontraktor ukon ginkonsulta dapat ihatag sa Government Procurement Policy board nga amo ang gapangkakas pangalan.

“Sa kaso sang pagpalapnag pa gid sang trafficking, ang mga hilikuton para madayon ang trafficking ukon paghimo sini nga gin ubra sang mga kontsaba, manubo nubo nga pina ang pagahatagon sa ila.”

Ang mga nagkalain lain nga mga sangay, ilabi na gid ang sa kabilugan nga opisina, may igahatag nga pagpadya para sa mga empleyado nga aktibo nga nagahimo hilikuton para mapunggan ang trafficking paagi sa impormasyon, paprotekta sa mga

biktima, pagbulig padakop sa ila kag mga pagparisay para matapna ang trafficking. Gamiton man ang ila nga ebalwasyon sa pagtakos sa ila bilang tinawo.

3. Ang mga impormasyon kag plano sa komunikasyon dapat pagaplastaron sang kada departamento kag may kaupod nga budyet. Ang mga plano magaupod sang pagtapna gid sang trafficking ukon ang ginatawag nga “zero-trafficking zone” kag pagtapna man sang pagpangabusae ukon ang “sexual harassment zone,” pati na ang mga simple nga materyales nga nabaylin sa lokal nga dialekto nahanungod sa mga akto sang trafficking kag ang mga kaupod nila nga mga pagpina (lantawa sa II. A kag B sang ini nga alalangayan), kag mga numero sang DSWD kag PNP sa lugar.
4. Pagpabuhay liwat sang Committee on Decorum (Komite sa Insakto nga mga Ginawi) para mapadala ang mensahe nga naplastar ang mga institusyon kung matabo gid man ang trafficking sang tawo nga nagalakoy sa mga empleyado kag tinawo sang DPWH. language reflecting its anti-TIP commitment. (See Sample Forms in Section V. of this Guidelines.)
5. Pagalantawon man liwat sang DPWH ang mga dokumento sang biding kag ang mga kontrata kung sila bala ara sa insakto nga lingwahe kag kung sila gapakita sang ila ginpromisa nga sila magabulig tapna sang trafficking (Lantawa ang mga pormas sa ika-5 nga seksyon sang ini nga alalangayan. Ang mga kontraktor magaobra kag magahatag sang ila plano kung paano matapna ang trafficking (TIP Management Plan) kung diin makit-an man ang pagtapna, pagresponde, kag pagpalista sang mga kaso halin sa pagplano, pagpatukod kag pagpadayon. May ara man sila dapat sang parehas nga pagasuguran (Point of Contact) nga mangin responsable sa pagsabat sang isyu nga may mga kaangtanan sa TIP nga makit-an sa ika 3.6 nga seksyon sang DO.
6. Kaupod sang plano sang Kontraktor para mapunggan ang trafficking ang mga masunod:
 - a) Pagpakig angot sa mga organisasyon sang komunidad kag ang Local Council Against Trafficking sa plano nga para gid sa pagpadalagan sang TIP (TIP Risk Management Plan).
 - b) pagpanglista sang mga gabisita sa lugar kung diin ginaobra ang proyekto, ang ila nga pangalan, tinutuyo sa pagbisita, seks sang kada gasulod nga indi man empleyado, ini man lugar kung diin may ginaobra ang departamento ukon temporaryo Ing nga kampo.
 - c) indi pagpasugot nga pagagamiton ang salakyan sang konstruksyon para sa mga myembro sang komunidad nga wala sang ihibalo ukon atorisasyon ang kontraktor kag dokumentasyon sini.

B. Protection of Victims and Prosecution of Perpetrators

1. Ang lider sang DPWH COGAD kag ang COGAD TWG magabantay kag magahiwat sang pagtuon parti sa pagka epektibk sang ila programa batok sa TIP nga ginhambal man sang ika 3.4 nga seksyon sang DO. Ang lider sa rehiyunal nga GAD magabulig man sa COGAD TWG sa amo ni nga hilikuton.
2. Ang mga kaso sang TIP ireport sang iya ginpangayuan bulig (Point of Contact) sa sulod sng 24 oras para aksyunan gilayon sang myembro sang Inter-Agency Council Against Trafficking (IACAT) nga ginhambal man sa seksyon 3.8 sng DO, “ilabi na gid ang Department of Social Welfare and Development (DSWD), Philippine National Police (PNP), ang Department of Justice (DOJ). Sila dapat isugid sa mga lokal nga opisina ukon ahensya nga nagporma sang Local Councils Against Trafficking (LCAT).” Gamiton sa tanan nga possible nga pamaagi ang bulig sang mga kapitan sa barangay kay iban pa nga opisyaales sa pagresponde sang kaso.
3. Gasunod ini sa Seksyon 3.9 sang DO, kung ang taga DPWH nga mga tawo ang nakasala, sila pagasakaan sang kaso administribo
4. Paagi sang Committee on Decorum, nga maga imbistiga sang kaso kag magahatag sang mayo nga rekomendasyon sa Gender Ombud nga ara sa Commission on Human Rights ukon Office of the Ombudsman. Kung ang kaso matabo sa kung diin ang proyekto ginahimo , ang komite maga imbestiga man kaupod ang Point of Contact kag ang upod nya sa proyekto. Ang rekomendasyon dapat ihatag sa sulod sang isa ka semana.
5. Ang ginsuguran sang proyekto kag/ukon ang DPWH Gender Focal Person sa gakaangot nga departamento magaobra kasubong sang iban nga ahensya para masiguro nga ang biktima nga nakalampuwas masuportahan. “Ang iya nga komunidad ukon lugar nga ginaobrahan dapat edukado para masuportahan ang biktima-nakalampuwas sa ila nga pag ayo. Pwede man mag obra sang kaugalingon nya nga programa ang DPWH.”

A. Bag-o nga Lingwahe sa Dokumento

To be eligible to bid for this contract, a contractor must submit a Letter of Intent (LOI) and meet the following major criteria: (a) registration with the DPWH, (b) Filipino citizen or 75% Filipino- owned partnership/corporation with PCAB license applicable to the type and cost of this contract, (c) completion of similar contract costing at least 50% of ABC, (d) submission of a statement committing to design an anti-trafficking in persons plan, and (e) Net Financial Contracting Capacity at least equal to ABC, or credit line commitment/cash deposit certificate at least equal to 10% of ABC. The BAC will use non-discretionary pass/fail criteria in the Eligibility Check, Preliminary Examination of Bids, Evaluation of Bids, Postqualification, and Award.

Ang tanan nga bidder kinanlan magpirma sang testament, kag sila dapat magsuporta sang mga aksyon nga magatapna sang TIP.

B. Ang Testamento sang Kontraktor Nga Sila Mamatok sa TIP

The Contractor hereby certifies that the Contractor, its personnel, any Sub-Contractor, or any of its personnel, or any agent or affiliate of any of the foregoing employees or contract workers shall not:

- a) engage in any form of trafficking in persons;
- b) procure prostituted persons; and
- c) use forced labor, involuntary servitude, slavery or slavery-like practices.

It also commits to submit a Trafficking in Persons Risk Management Plan as deliverable before awarding of contract.

(signature above printed name of Contractor's authorized representative)

C. Ehempla sang Pagplano kung pano Respondihan ang mga Risiko sang TIP

TIP Risk	Activity to Address Risk	Target Audience	Timing/ Frequency	Responsible Party	Budget
<i>Risks During Planning Phase</i>					
Tourist Spot, High Incidence of Sex Tourism	Baseline Data Gathering on TIP	Community	Once	Contractor	
	Training and Orientation on Trafficking and Sex Tourism	Community and Workers	From entry up to end of Contract	Contractor	
	Set up signages of Zero-Trafficking Zone	Community and Workers	Ongoing	Contractor	
<i>Risks related to project development and implementation processes</i>					
High Presence of Prostitution Bars	Information Materials on Anti-Trafficking Law and Hotlines	Community and Workers	Every 3 months	Contractor	
	In collaboration with local NGO and Local Council Against Trafficking, seek action for closure	Perpetrators	Once	Contractor	
<i>Risks after project implementation phase concludes</i>					
	In collaboration with local NGO, raise TIP awareness among communities	Community members and tourists	Quarterly	LCAT and Community Women hired To monitor	
	Audit Report	Community	Once	Contractor	

Anti-Trafficking in Persons Training Module

KABILUGAN NGA TINUTUYO

Makahatag sang madalom nga pag-itshindi nahanungod sa mga konsepto sang gender kag kinamatarong sang tawo sang mga liderato kag nagatudlo sa DPWH, samtang sila magahangop man sang pagpanakit sa kababainhan kag trafficking sa tawo, padulong sa pagdugang sang ihibalo, kaugalingon nga paghuna-huna, pagbag-o sang batasan kag pangginawi parti sa mga sugilanon sang gender kag pagpadalom sang abilidad sa pagtapta, pagsabat kag pagpalapnag sang adbokasiya parti sini, para sa mas bug-os nga aksyon batok TIP kag iban pa nga konsepto nga ginmandatuhan ang DPWH

UNA NGA ADLAW

I. BAG-O MAGSUGOD

A. Pagkilal-anay

Kabilugan nga Tinutuyo:

Magtukod sang lugar kung diin mas makabalo kag makahambal ang mga ginatudluan paagi sang pagpakampante sa ila. Ang mga grupo nga gina obra'magahatag sa ila sang tion sa paghambal kaupod ang iban kag maga "paangay sa ila sa iban". Ina magasugod man sang ila pagdala sang ila personal nga kaugalingon- huna-huna, tagapusuon kag panglawason sa ila nga pagtuon, para ang proseso indi lamang magabilin sa utok kundi magatandog man sa ila. Ina importante gid nga parte sang ila nga pagtuon.

Mga Gin-isa-isa nga mga Tinutuyo:

1. Mangin komportable kaupod ang mga iban nga nagatuon kag ang nagaproseso sang ila pagtuon ukon manuggiya (facilitators).
2. Magtukod sang pagsalig pamaagi sang pagtinguha nga ang ila grupo mangin lugar kung diin sila makapabutyag sang ila ginapinsar kag mga narealisar.
3. Magsugod nga mangin interesado kag may labot sa mga magasunod nga mga hilikuton kag diskusyon nahanungod sa mga konsepto sang gender.

Hilimuon/Proseso:

Ang mga naga-intra magatindog kag magagrupong sang ila kaugalingon sa kung paano sila itungaon sang ila nga manuggiya. Una, sila pagatungaon pamaagi sang ila nga rehiyon, kag sila magatindog sa kung ano man ang ila nga posisyon sa mapa, kag ang tagagiya magatindog sa tunga para sa "Manila" bilang ila nga pagabasihan. Ang mga gaintra mapakilala sang ila nga kaugalingon sa grupo. Ang tagagiya maga hambal sa grupo nga ila nga paga-abi-abihon ang nagbyahe sang pinakalayo hasta sa mga naghalin sa National Capital Region.

Ang mga naga-intra pagahambalan man nga magtungang sang ila nga kaugalingon nahanungod sa ila nga edad, titulo sa ila nga gina obrahan (pagatulukon kung paano sila natunga tungod sa seks), estado sang relasyon (mangin sensitibo sa mga katigorya sang gender: nagseparar, nabalo, kag iban pa) kag kung pila ang ila nga bata (paga intrahon man ang wala).

Una nga hilikuton sang grupo sa una nga adlaw

Ang nagagiya magahatag sang iya nga naobserbaran halin sa mga kinaiya sang mga gaintra, kag magahatag man sang iya nabal-an parti sa importansya sang ila mga naglain lain nga katigorya halin sa posisyon, relasyon kag kadamuon sang ila nga bata kag relasyon sina sa mga isyu sang ikaayong lawas sa reproduktibo nga aspeto (reproductive health). Ini mga pahanungod lamang sang ila nga kabilugan nga paga-istoryahan sa ila nga pagtuon, nga magahalin man sa ila mga personal nga realidad. Ang trafficking isa man ka isyu nga indi layo sa aton, kay kung aton gid pagabinag-binagon, ini may kaangtanan man sa aton nga konsepto sang aton pagkalalaki kag pagkababaye.

MGA IMPORTANTE NGA MENSAHE

- Kita magakilal-anay sang aton nga pangalan, ginhalinan nga mga lugar kag kung sin-o kita sa kabilugan. Apang, ang tuod tuod nga pagkilala sang tawo nagakinahanglan sang malawig nga tinuon, kag mas manami kung kita indi magahusga ukon magatakos sang tawo kay wala gid kita nakahibalo sa ila nga ginpang-agyan (histories/herstories.)
- Ang mga taga giya angay man sa aton, kita magatuon sa isa kag isa. Ikaw magadala man sang imo nga inagyan kag nabal-an sa ini nga pagtuon nga possible wala ya sa tagagiya.
- Ang mga inagyan sang mga lalaki kag babayi ginalain lain naton tungod sa mga ekonomikal nga oportunidad, gahum kag iban pa. Aton mahibaluan nga ang mga ini naapektuhan sang kung paano ginhatagan sang sosyodad sang imbot silingon ang aton pagkalalaki kag pagkababaye, kag naga-apekto man sang ila nga papel sa pagdesisyon sang kadakuon sang ila nga pamilya kag ila nga estado sa relasyon.

B. Pagsanto sang mga Ginapa-abot, Pagplastar sang Pamatasan

Kabilugan nga Tinutuyo:

Magpasanto sang mga ginapa-abot kag tinutuyo sang pagtuon, magpreparar sang tagipusuon kag huna-huna sang mga naga-intra para sa pag-usisa sang mga lawig na nga ginapatihan kag panan-awan nahanungod sa pagkalalaki kag pagkababaye, kag magplastar sang mga etikal nga alalangayan.

Mga Gin-isa-isa nga mga Tinutuyo:

1. Magbalik sa mga ginapabutyag nga mga ginapaabot sa 'training needs assessment' (TNA) nga mga pormas parti sa mga resulta sang training, nahanungod sa proseso kag sang mga mahatag sang tagsa-tagsa kag abilidad sang tagagiya nga malab-ot ang mga tinutuyo.
2. Makaugyon sa mga nag-organisa sang TOT, tagagiya kag iban pa nga mga naga-intra sa parehas nga intension kag pamaagi para malab-ot ini.
3. Maproteksyonan ang aton nga pagkakomportable sa training paagi sa paghatag sang limitasyon.

Hilimuon/ Proseso:

Ang manuggiya magabutang sang mga importante nga mga tinaga nga ara sa pormas sang TNA (Annex 4) sa mga papel nga natunga sa masunod:

- Dalag (Yellow) - ginapaabot nga resulta sang pagtuon,
- Asul/Tagum (Blue) - ginapaabot nga proseso,
- Duagskabugaw (orange) - ginapaabot nahanungod sa kaugalingon kag sa iban nga gaintra
- Duagsrosal (pink) - kabudlayan

Ang mga gaintra paga-imbataran nga magdugang pa gid sang ila nga mga sabat sa sulod sang 10-15 ka minuto. Ang tagagiya maga-agi sa mga sabat, halin sa mga kabudlayan kag magapaminsar upod sa mga gaintra kung paano malampuwasan ang mga ini para mangin mas mabinungahon ang ila nga training. Ang tagagiya magapahanumdom sa ila nga ang mga babaye may mga paghankat nga dala sang ila nga pagiging babaye kaangay sang pagpaminsar sang ila nga mga madamo nga mga ulobrahon sa ila nga panimalay, wala labot sa ila nga obra nga ginaswelduhan sila.

Pagkilal-anay sang mga gaintra kag paglingaw

Tapos ang tagagiya magalakat upod ang mga giant sa piyak nga bayin, kag igakumpara ang ila mga sabat sa ila ginapaabot nga resulta kag pamaagi sang training, sa naplanuhan na kag kung possible, ipasulod man ang ila nga ginapaabot.

Tapos sini, ang taga giya magapresentar man sang listahan sang mga hilimuon kag mga indi dapat himuon sa training para ila malab-ot ang gusto nila nga resulta, proseso kag mga ulobrahon, kag hagaron man ang iban nga magdugang pa sa listahan. Ang tanan pagahagaron nga magbaton man sang ila nga gin-istoryahan nga mga limitasyon para makasigurado ang tanan nga mangin maayo, mabinungahon kag manami ang ila nga paga-istoryahanay.

MGA IMPORTANTE NGA MENSAHE

- Ang mga ginapaabot nga resulta maga lain lain halin sa "pagiging gender-sensitive" hasta sa sila mangin "kasarang," kag sa mga ginapaabot nga mga proseso may ara nga "hampang", "role-playing ukon drama-drama" kag "klase." Importante nga mabalikan ang mga kabilugan kag mga isa-isa nga mga ginapaabot para ini magsanto sa resulta.
- Ang mga pamaagi sang pagsalang, gitingwaan na sa tagagiya nga indi mangin tam-an ka id-id kag para maging balanse, base sa resulta.
- Ang pagkamadinalag-on sang pagsalang indi lamang ara sa kamot sang mga tagagiya kag mga nag-organisar kundi yara man sa partisipasyon kag pagkooperar sang mga naga-intra, sa paglab-ot sang mga tinutuyo kag sa paglampuwas sang mga kabudlayan.
- Ang training nga ini lugar sa kung diin pagaistoryahan sang personal ang mga pangginawi kag pagtulok ta sa aton kaugalingon--- ang aton nga pagkalalaki kag pagkababaye, padulong sa matuod tuod nga pag-itshindi sang trafficking sa tawo bilang isa man ka isyu sa gender. Ang mga gaintra dapat gid magpreparar sang pag-istorya sang mga masami ginatulok bilang sensitibo nga isyu, samtang

ginapasalig sila nga ang ila ipabutyag indi pagalaptahon ukon ipanugid nugid.

- Ang mga laye gin-obra para masiguro nga komportable ang tanan: naga partisipar sa training, nagahatag sang tanan sang oportunidad nga maghambal, wala gapalapta sang mga personal nga

gin-istorya, gapamati mayo, wala nagasarado sang paminsaron, wala nagahatag pagtakos, kag naga proseso sang nabatyagan kag napinsaran. Ang tanan magapasanyog sang mga prinsipyo para mapanami pa gid ang ila nga pagtuon, indi lang ang mga tagagiya kag mga nag organisa.

II. MGA KONSEPTO SA PAGIGING SENSITIBO SA GENDER KAG MGA DUGANG NGA IHABALO SA TRAFFICKING SA TAWO

A. Seks kag Gender/ Gender Stereotyping (Pagkahon nahanugod sa Gender)

Kabilugan nga Tinutuyo:

Nga ang mga gaintra makabalo sang kinalain sang seks sa gender, para sila may ginaangutan sang ila pag-itshindi sa mga isyu sang gender. Ang pagkahon nahanugod sa gender, pagakilahon man nga isa sa mga resulta sang pagka may pinilian tungod sa gender.

Mga Gin-isa-isa nga Tinutuyo:

1. Mapa-athagan sang imbut silingon sang seks kag gender, kag ang ila nga kaangtanan sa depinisyon sang pagkalalaki kag pagkababaye.
2. Magpakita sang mga pagkahon nahanugod sa gender nga mga imahe sang duwa ka seks kag ang ila nga epekto sa mga lalaki kag sa mga babaye.
3. Mapakita ang mga kontribusyon sang mga institusyon sa sosyodad sa pagpadayon kag pagpalaptap pa gid sang pagkahon kag pinilian nahanugod sa gender.

Hilimuon/Proseso:

Para mas mapadalom pa gid ang mga nahibal-an sang mga gaintra, sila pagahambalan nga magpakilala sang ila kaugalingon sa kabilugan nga grupo (kay ang una nga pagpakilala ginhimo lang sa ila ginagmay nga grupo). Sa pagpakilala sang ila nga tagsa tagsa nga kaugalingon, ilawagon nila indi lamang ang ila nga kaugalingon kundi ang ila man nga paborito nga pamatasan bilang lalaki ukon babaye.

Ang nagagiya magapamangkot man kung ang mga pamatasan nga ila ginpanglawag makit-an lamang sa ila nga tagsa tagsa nga seks. Ang ila nga sabat masami "indi." Ang tagagiya magapamangkot daun kung ang mga pamatasan nga ina makit-an man sa suli nga seks. Ang ila nga sabat masami "oo." Imbot silingon sini ang ini nga mga pamatasan wala nagahatag depinisyon sang aton nga pagkalalaki ukon pagkababaye. Ini kay tungod

ang mga pamatasan nga ini ginhatag nila nga halin gid sa ila, sila nagpabutyag kag nag-obra ukon nag-istorya. Ini gintagaan sang buot silingon tungod sang gender ukon sang ginpalapta sang sosyodad pero ini indi tuod sa tanan nga lalaki kag babaye.

Kung ang tanan pwede, ang mga gaintra, pagapamangkuton man kung ano nga mga batasan ang indi pwede masuli-suli. Ukon ano ang mga pamatasan nga para lang gid sa lalaki kag para sa babaye? Ang mga sabat makalab-ot sa mga parti sang kalawasan (anatomikal) kag ini paga-eksplikaron sang tagagiya nga nagatumod sa seks.

Ang mga tagagiya mamangkot sa ila kung ano ang mga ekspektasyon sang sosyodad sa ila kay tungod sila babaye ukon lalaki. Ang mga pag-hatag sang mga batasan kag mga obligasyon tungod sa seks amo ang ginatawag nga gender stereotyping ukon pangkahon tungod sa gender. Makabulig kung ang tagagiya magalista sang mga ini nga pamatasan kag mga obligasyon nga ginahatag ta sa kada seks, kung ano ang iya ka sosyodad kag kung ano gid ang ila nga matuod tuod nga imbot silingon. Pagapamangkuton man sila kung ano ang epekto sini nga mga ekspektasyon sa ila. Para maangot ini sa mga proyekto nga pangdalanon, pagapamangkuton man ang mga gaintra sang mga pirme nga pagpati nga ang mga babaye indi sagad magmaneho kag indi dapat maglakat sa dalan kung gab-i na.

Para magpadalum pa gid sang pag-itshiende sang mga gaintra, pamangkuton man sila kung ano pa gid ang mga naobserbaran ukon naagyan nila nga pangkahon tungod sa gender, Pamangkuton sila liwat kung ano ang epekto sini sa mga babaye kag lalaki.

Pagkatapos ang mga gaintra pagapamangkuton kung ano nga mga institusyon sa sosyodad ang naga uyat sang madako nga papel sa pagpadayon sang pagkahon (stereotypes) sa ila.

Ang tagagiya nga si Jean Enriquez nagapamangkot sa mga gaintra kung ano ang paborito nila nga manami nga pamatasan

MGA IMPORTANTE NGA MENSAHE

- Sa mga istorya nahanungod sa gender, ang seks amo ang mga biolohikal nga kinalain sang lalaki kag sang babaye- ang ila nga pagkalalaki kag pagkababaye. Ang gender naman sa pihak nga bahin, gin-obra lamang sang sosyodad- ang mga pamatasan kag obligasyon sang babaye kag sang lalaki nga ginhatag sang iban, sang sosyodad kag mga institusyon.
- Ang mga ekspektasyon nahanungod sa gender nagapugong sa mga posibilidad kag sang mga giho sang mga babaye kag pati man sa mga lalaki pero indi gid tanto.
- May mga lain-lain nga mga institusyon nga naghimo kag nagpadayon sang pagkahon nahanungod sa gender.
 1. Pamilya – pagpili sang mga lampanganan, bayo kag mga ulobraham sa balay
 2. Eskwelahan- unod sang kurikulum, mga kurso para sa babaye kag kurso para sa mga lalaki
 3. Relihiyon – pagka birhen/ paka ulay; limitasyon sang mga obligasyon kag pililian sang mga babaye
 4. Medya- pagpakita sang mga babaye ukon pagtratar nga di sila tawo kundi para sa seks lang (sex object) ukon nalimitahan nga mangin iloy ukon sa balay lamang; macho nga imahe sang mga lalaki
 5. Laye kag Gobyerno – paghatag sang lain nga alalangayan sang pamatasan para sa mga babaye kag sa lalaki, pamaagi sang pagpina
- Ang ini nga mga nagkalain lain nga mga olobraham, kinagawi kag batasan nga ginapilit sang aton nga sosyodad sa aton, nagadala sang indi tupong nga pagtratar tungod sa gender (gender inequality).
- Kay tungod nga ang aton nga pag itshindi sang gender kag ang mga obligasyon nga ila ginadala gin-obra lang sang sosyodad, sila pwede gid mabag-o.

B. Pagplastar sa Manubo nga Estado sa Ekonomiya o Kapigaduhon/ Marginalisasyon/ Pagtunga sang Ulubrahon tungod sa Gender

Kabilugan nga Tinutuyo:

Maipakita ang koneksyon sang mga nahauna nga diskusyon sang mga kultural nga aspeto, kag mga pang-ekonomiya pa gid- ang ini nga pagkaangtanay – bilang basehan sang indi tupong nga pagtratar nahanungod sa gender kag pang-abusar sekswal, halin sa paglantaw kung paano man ginatunga ang mga ulobrahon sa balay.

Gin-isa-isa nga mga Tinutuyo:

1. Makabalo nga may ara sang artipisyal nga tungaay sang mga ulobrahon ang mga kalalakinhan kag mga kababainhan sa gamay kag kabilugan, hindi lang sa mga inhenyero kag gaobra sa konstruksyon kundi pati man sa mga komunidad nga gina-obrahan nila.
2. Makita ang importansya sang mga ulobrahon sa balay kag sang mga kababainhan (reproductive work) kag ang papel nga ila ginayatan sa mga ulobrahon nga gakaswelduhan (productive work).
3. Para mahibal-an ang epekto sa kabuhi sang mga babaye, kag sa mga lalaki man sang pagtunga-ay sang obra.

Hilimuon/ Proseso:

Ang grupo pagatungaon sa apat pa gid ka grupo. Ang kada grupo magastoryahanay sang adlaw adlaw nga buluhaton sang mga lalaki kag mga babaye ng miyembro sang pamilya. Kung may ara sila sang makita nga pagkaparehas, sila magaplano sang ila ibutang sa kalendaryo sa isa ka adlaw ni “Maria” (ukon “Fatima” para sa mga Muslim nga mga komunidad) nga magarepresentar sang nanay kag para kay “Juan” (ukon “Muhammad”) para magrepresentar sang tatay. Ang isa ka grupo maga-akto nga tatay. Ang isa man ka grupo mapakita sang gina obra sang mga myembro sang pamilya sa mga rural nga lugar kung normal nga tinion, kag sa mga rural nga lugar matapos nga may disaster ukon indi manami nga natabo. Amo man nga kategorya ang pagasundon sang piyak nga grupo apang sila ya magapakita sang kabuhi sa urban ukon syudad, kag pagabantayan gid kung ano ang gakatabo sa mga lugar kung diin gina obra ang konstruksyon ukon pagkay-o.

Pagdrama bilang Maria, ang lalaki nga gaintra gadala kag gaatipan sang ila nga bata nga gamay nga babaye

Drama sang adlaw adlaw nga mga ulobrahon kag responsibilidad sang pamilya nina Maria kag Juan

Matapos sini ang mga grupo maga-istorya man sang pagkakaparehas sa oras, sang mga klase sang obra kag kalingawan, kag sang mga ginabuhat sang mga babaye kag mga lalaki. Sila magapreparar man nga magpakita sa is aka drama ang isa ka adlaw sa kabuhi nina Juan kag ni Maria, pero sulon ang ila nga gina panghimo.

Matapos sang grupo nga magpakita sang ila nga drama, ang tagagiya magapamangkot sang masunod:

1. Ano ang nabatyagan sang mga babaye samtang gina-obra nila ang buluhaton sang mga lalaki? (Masami nalipay ang mga babaye nga ginaobra nila ang obra sang mga lalaki kag makita man nila kung ano kabudlay ang obra sang mga babaye).
2. Ano naman ang nabatyagan sang mga lalaki nga gaobra sang obra sang mga babaye?
3. Ano ang inyo nga masiling nahanungod sa obra kag kalingawan sang mga babaye kag sang mga lalaki?

Padalman pa gid ang ila nga pag-istorya kung paano sa ila nga pamatyagan ang mga gina-obra nga budlay sang mga babaye, sa publiko kag sa panimalay, ginatagaan sang importansya. Ang tagagiya magahatag man sang konsepto sang pagtungaay sang ulobrahon tungod sa gender (gender division of labour), kag kung paano ini naghalin sa mga pagkahon nahanungod sa gender kag ang iya nga kabilugan nga epeko sa sosyodad.

Magpadayon sa pag-istoryahanay kung paano ang pagtungaay sang ulobrahon tungod sa gender nagaresulta sang kapigaduhon pa gid sang mga kababainhan nga ginpakita sa istatistika sang kagutuman sang mga babaye. Maghatag sang malip-ot nga pagpadalum pa gid sang pagtungaay sang ulobrahon tungod sa gender, kung diin kita nagapadala sa gwa sang mga babaye para mag obra sa sulod balay, mangin nars ukon tagapaliwa (entertainers) nga nagapadulong sa trafficking. Kag diri man makit-an nga ang kapigaduhon sang mga babaye nagaresulta nga sila mas dali mabiktima ukon madala sa trafficking.

MGA IMPORTANTE NGA MENSAHE

- Ang mga ulobrahon sa sosyodad natunga sa mga pag-atipan nga wala ginawelduhan (reproductive) kag ginawelduhan (productive):
 1. Ang “Reproductive” ukon mga pag-atipan amo ang mga ulobrahon nga ginahimo sa sulod balay ukon sa pribado nga lugar kag wala ginabayran. Ang mga kaangay sini amo ang pagbata kag pag-atipan sa bata, pagpaninlo kag pag-atipan sa balay, ang pisikal, saykolohikal, panghuna-huna, pagbalyag kag mga ispirital nga kinahanglanon sang tawo halin sa bata hasta sa katigulangon. Ang reproductive nga mga ulobrahon adlaw adlaw gina-obra kag ginalantaw nga nubo kag hapos. Ini gakahit-an nga para sa mga kababainhan, kag ang mga ulobrahon nga ini daw wala gakahit-an kag wala gina tagaan sang bili.
 2. Ang “Productive” ukon produktibo nga obra amo ang mga ulobrahon nga gina-obra sa publiko kag ginabayluhan ang mga butang ukon mga serbisyo sang kwarta. Ini ginahambal nga para sa mga kalalakinhan.
- Ang lain nga paghatag bili sa mga ulobrahon nga ini may epekto sa kabilugan nga kabuhi sang mga lalaki kag mga babaye:
 1. Marginalisasyon – ini ang indi paghatag bili sa mga gina-obra sang mga babaye sa sosyodad kag paghatag sa ila sang mga ulobrahon nga pangsuporta lamang kag ini makit-an kung paano sila ginatratar kag kung pila ang ila gakahiton nga bayad kag mga gamit. .
 2. Pagpadalum (Subordination)– nagatumod ini sa ekspektasyon nga ang mga lalaki amo ang lider kag ang mga babaye ang masuporta ukon mapaidalom sa mga lalaki.
 3. Patong-patong nga Responsibilidad (Multiple Burden) – ini amo ang mas gadamo nga ulobrahon kag mga responsibilidad nga ginapas-an sang mga babaye kung sila magsulod man sa produktibo nga obra.

Kabilugan nga Tinutuyo:

Istoryahan ang political nga relasyon sang mga lalaki kag babaye, sa “pribado” kag publiko nga aspeto, kag kung diin ini gakahit-an kag ang ila epekto sa mga babaye kag lalaki.

Isa-isa nga Tinutuyo:

1. Maitchindihan kung paano ang otoridad kag ang mga pribilehiyo nga dala sini gakahatag, gakatipon kag ginapangasadyahan sang particular nga grupo sang tawo sa sosyodad paagi sang mga istruktura sang otoridad parehas sang racism (rasa ukon nasyonalidad), classism (tungod sa klase), ageism (tungod sa edad), sexism (tungod sa seks)/ patriarchy (patriarkiya) kag ang ila nga epekto sa kabuhi sang mga tawo nga gindaog-daog.
2. Makilal-an ang realidad sang pagpaidalom sang mga babaye sa sosyodad- halin sa relasyon nila kag sa ila panimalay hasta sa kabilugan nga epekto sini sa mga babaye kag kalalakinhan.

Hilimuon/ Proseso:

Ang mga gaintra hambalan nga maggrupo sila sa duwa ukon mangita sila pares. Ang isa magagamit sang iya nga kamot nga daw ispiho kag ang isa maatubang sa iya. Ang isa magasunod sa ispiho bisan diin ini magkadto. Pagkatapos, mabayluhanay naman sila.

Sa isa naman ka hilikuton, ang isa maga-akto nga daw drayber kag ang isa amo ang salakyan ukon royda. Kung ang drayber magatandog sang tuo nga abaga sang salakyan, ang salakyan magaliko sa tuo. Kung sa wala, sa wala man. Kung ang tangkugo ang tandugon, madirecho lang ang ga-akto nga driver, kag kung ang ulo ang tandugon, mauntat sya. Pagkatapos ang drayber naman ang masalakyan kag ang salakyan ang madrayber.

Pagkatapos sini, ang tagagiya magapamangkot sa ila kung ano ang nabatyagan sang gasunod siya sa ispihu. Mangkuton man kung ano ang nabatyagan kag napinsaran sang nangin ispiho. Ang nagsunod-sunod lang pagapangkuton dayon sang iya nabatyagan sang nabal-an nya nga mabayluhanay sila kag may tsansa na sya nga sya naman ang mapasunod sa isa.

Ang gaintra nagahimo sang “espiho nga hilikuton” parti sa ‘Gahum kag Pagpaidalom Pampulitika’

Masami ang nagsunod sunod lang magapabutyag sang iya nga ugtas, kaakig ukon pagkadismayado kay wala sya sang kapasidad ukon mahimo sa possible ‘pag-abusar’ man sang iya upod, bisan pa nga hampang lang ang ginahimo nila. Sa pihak nga bayin, ang isa nga gapasunod pwede nga nalipay ukon nalingaw. Kung wala may naghambal, importante nga ilawag kung pila sa mga nangin ispihu ang wala kabalo nga sila pwede mang-abusar, kag ang ila nga owtoridad may dala nga mga pribilehiyo, kung may posibilidad man nga sila mang-abusar.

Sila magpadalom pa gid paagi sang pagpamangkot sang mga tinion nga nakabatyag sila nga may gahum sila kag kung ano ang nabatyagan sang mga tawo sa idalom nila. Pamangkuton man sila sang ila nga mga masiling parti sa pagkalain lain sang mga gahum nga ginayatan sang kada isa, pano ini makabenepisyo sa mga ara sa posisyon, kag paano ini makaapekto sa mga ara sa dalom.

Subong, pagaistoryahan naman ang mga isyu sang gender, kag kung paano nga kung ang mga kababainhan ipadalom sa owtoridad sang iban kag kung ano ang epekto sina.

Pagkatapos ang tagagiya magahatag sang dugang pa gid nga ihibalo nahanungod sa kung paano ang indi tupong nga owtoridad sa personal nga mga relasyon gakakit-an man sa komunidad kag sa kabilugan.

MGA IMPORTANTE NGA MENSAHE

1. Ang mga kategorya sang owtoridad amo ang gapangidalom sa iban (power over), kaupod ang iban (power with) kag pagpatin-ag sang kaugalingon (power within). Ang gahum ukon owtoridad nga sya lang indi gid tani problema, ugaling gapakalain ini kung ginagamit batok sa iban kag kung ini masupot sa isa lang ka direksyon.
2. Ang gahum ginakuha, gina-agaw, ginakalipayan ukon ginatipon tungod sa mga pribilehiyo kag benepisyo nga kaupod sini sa ekonomikal, sekswal kag sa iban pa. Sa sosyodad ta, ang istruktura sang gahum amo ang racism (sa rasa ukon nasyonalidad), classism (tungod sa klase), ageism (tungod sa edad), sexism (tungod sa seks)/ patriarchy (patriarka) kag iban pa gid.
3. Ang mga kababainhan kung balikan ta ang aton nga kasaysayan, nagakuhaan gahum paagi sa pagkahon sa ila tungod sa seks, pagpaidalom tungod sa gender, pagpakanubo sa ekonomikal nga aspeto, pang-pulitikal nga pagpaulipon kag iban pa gid nga klase sang abuso kag pagpanakit, kag ini tanan may malain nga epekto kag gapaluya sa mga kababainhan.
4. Ang lain lain nga epekto sang gahum makit-an sa kapasidad nga maka kuha sang mga gamit, sa pag-obra sang mga desisyon kag mag-uyat sang ila nga personal nga kabuhi, relasyon, panimalay kag ang sosyodad sa kabilugan.

(See Annex 5 for additional data.)

IKA-DUWA NGA ADLAW

D. Paghangop sang Pagpanakit kag Pag-abusar sa mga Kababainhan

Kabilugan nga Tinutuyo:

Ipakilala ang isyu sang pang-abusar nga gakatubo tungod sa gender nga epeko man sang kultural ta nga pagpasulabi nga gin-istoryahan sa una ta nga sesyon, kag ang mga gakatubo ukon realidad nga pang pulitikal kag ekonomikal.

Gin-isa Isa nga Tinutuyo:

1. Ipakita ang mga indi amo nga ginapatihan nahanungod sa mga klase sang pagpang-abusar sa mga kababainhan kag kung paano masolusyunan ini.
2. Makahibalo sang mga kamatuuran nga makabulig pag-itshindi kung nga-a gakaagyan sang mga kababainhan ang mga pagpanakit, kag mahangpan man ang mga kabilugan kag nasyunal nga alalangayan para sa ini nga isyu.
3. Mahangpan ang responsibilidad sang mga kalalakinhan sa pagpadayon sang mga pang-abusar nahanungod sa gender kag ang ila nga sabat sa ini nga isyu.

Hilimuon/ Proseso:

Magahimo sang tatlo ka poste- ang Gapati, Wala Gapati, kag Wala may Ginapatihan (Agree, Disagree, Neutral). May mga basahon nga masami ginapatihan nahanungod sa VAW. Ang mga gaintra makadto sa poste nga gapakita kung ano ang ila nga balatyagon ukon ginapatihan:

- “Ang babaye nga sige wakal angayan lang sakiton.”
- “Sala sang babaye nga sya malugos kung galakat sa alas dose sa tungang gab-i sa gina obrahan dalan sa rural nga lugar.”
- “Ang babaye nga gindala sa prostitusyon sa bidyukihan sa tabok sang gina-obrahan sang dalan isa ka criminal.”
- “Isa ka masakit kung ikaw bakla ukon tomboy.”

Ang taga-giya mapahanumdom sa mga gaintra sang kabilugan nga mga pahanuytoy kag magahatag man sang tono sang ila nga pagadebatihan para ini mas makabulig sa tagsa-tagsa kag para indi kinahanglan sang mga gaintra nga panindugan gid ang ila nga ginapatihan hasta katapusan pero paga-abrihan nila ang ila nga paminsaron. Pagkatapos

Ang tagagiya nga si Jean Enriquez gakuha sang mga sabat sang mga gaintra

ang mga representante sang kada grupo pagapamangkuton kung ano ang basehan sang ila nga posisyon. Taga-an sila sang ikaduwa nga tsansa para makasabtanay sila. Ang taga-giya magaproseso sang debate, kag mahatag sang iya nga nahibaluan parti sa pagpanakit sa sulod balay (domestic violence), pagpanglugos (rape), sex trafficking (pagtraffic para sa seks) kag pagkaluyag sa kaparehas mo nga seks (homosexuality). Paga-istoryahan ang kada isyu sa kapirmihun sang ila nga pagkatabo, ang mga biktima kag ang gapangbiktima, ang pagkasunod-sunod sang pang-abusar, ang epekto sa mga biktima kag nakalampuwana, kag mga legal nga bulig para maproteksyunan ang mga biktima kag mapapriso ang mga nang-abusar.

Ang mga biktima nga kaupod man nila, ilabi na gid ang mga babaye, masami magahambal man sang ila personal nga mga nagkala-agyan. Maghatag tion para sini. Sa panira nga ritual, ang mga gaintra papungkuon nga nakabilog. Pasulaton sila sa papel sang ila mga handom para sa ila nga kaugalingon kag para man sa mga babaye nga kaupod nila nga nangin biktima man sang pang-abusar kag ang mga lalaki pagasulaton man sang mga konkreto nila nga pwede mag-obra sa ila kaugalingon para makabulig tapna sang pang-abusar nahanungod sa gender. Pwede man nila ini mabasa para mabatian sang iban bag-o nila sunugon sa misitera. Pagapatukaron sang tagagiya ang kanta nga “GLOW” ni Katy Rose (Annex 6) nga nahanungod sa mga nakalampuwana sang mga porma sang pang-abusar. Pagabasahon man ang “For Every Woman” ni Nancy Smith (Annex 7).

MGA IMPORTANTE NGANG MENSAGE

- Ang VAW naga-igo sa mga kababainhan bangud sila babaye, kag ang pang-abusar ginapadayon sang mga lalaki, kay tungod sa mga pagpati parti sa gender parehas sang mas mataas ang mga lalaki kaysa mga babaye, pagtulok sa mga babaye bilang gamit para sa seks, pwede baklon ukon mabakal ukon matag-iya. Ang mga pang-abusar nga nahanungod sa gender pwede man makabiktima sa mga kalalakinhan parehas sang mga agi nga ginatulok nga wala nagsunod sa normal nga ekspektasyon para sa pamatasan sang mga lalaki.
- Ang pagpanakit sa panimalay (Domestic Violence ukon VAWC) amo ang bisan ano nga akto ukon sunod sunod nga mga akto nga gina-obra sang bisan sin-o nga tawo batok sa babaye nga iya asawa, asawa sang una, babaye nga naka-seks, ukon iya gina-upod gwa (dating), ukon may bata sya, ukon batok sa iya bata, legal man ukon indi, gaupod man sila sa isa ka balay ukon wala, nga nagaresulta sa pisikal, sekswal, akon sikolohikal nga pagpinitensya, ukon abuser sa ekonomikal nga aspeto kag mga pagpamahog pa gid sa mga amo to nga mga akto.

Ini naga upod sa mga masunod pero indi man limitado sa: pisikal nga pang-abusar, sekswal nga pang-abusar, sikolohikal nga pang-abusar kag ekonomikal nga pang-abusar⁷.

Ang 2008 National Demographic and Health Survey (NDHS) nagpakita nga isa sa lima nga mga babaye nga ga-edad 15-49 nakatilaw na sang pisikal nga pangmaltratar halin sang sila naga-edad pa lang 15. Sobra sa isa sa tatlo (37%) sang nasiparar ukon nabalo nga babaye nakatilaw na sang pisikal nga pang-abusar, kag ini nagapakita lang nga ang pagpanakit pwede nga nangin rason sang ila nga pagsepar ukon pag-ka annul.

- Ang panglugos ukon rape amo ang sekswal nga pag-biolar ukon pakig-seks nga batok sa kagustuhan sang isa sa ila. Ang panglugos isa sa mga pinakalapta nga porma sang sekswal nga pang-abusar batok sa mga kababainhan. Ang tanan nga klase sang panglugos naga-imboto silingon nga may pangdominar ang isa ka tawo⁸.

Isa sa pulo ka mga Pilipino edad 15-49 ang nakatilaw na sang sekswal nga pang-abusar⁹.

Ang Anti-Rape Law sang 1997 nagdula na sang pagkaulay bilang isa sa basehan kag ginkilala man ang rape nga krimen batok sa tawo. Halin sa isa ka pribado nga krimen, ini nangin publiko nga krimen na. (See Annex 8 for additional data)

- Prostitusyon
May ara sang gina-estimar nga tunga ka milyon sang mga Pilipina ang ara sa prostitusyon sa pungsod Pilipinas. Ang pagkuha sang isa ka tawo para sa prostitusyon kag pagbakal sa ila ginapinahan sa idalom sang RA 9208 kag sa RA 10364. Ang parehas nga mga laye nagaproteksyon sa mga biktima sang trafficking tungod sa prostitusyon. Ugaling, ang Vagrancy Act nga sulit ini kinahanglan pa dulaon.

Ang trafficking sa tawo nagatumod sa pagpanghagad, pagpasakay, pagdala ukon pagpasaylin ukon pagbaton sang tawo (lalake, babaye, tigulang ukon bata), sila man nagpasugot ukon indi ukon sila kabalo ukon wala sa sulod ukon sa guwa man sang nasakupang sang aton pungsod sa pamaagi sang pagpamahog, paggamit sang pwersa kag iban pa nga pamaagi sang pagpamilit, pagdakop, pagpanunto, pagpanginto, pag-abusar sa gahum kag sang posisyon, pagpanghimulos sa kaluyahan sang tawo, paghatag ukon pagbaton sang bayad ukon benepisyo para mapasugot ang tawo nga ginapangdumulahan sang isa para sa tuyo nga sila pagapanghimuslan sa mga masunod nga pinakanubo nga pamaagi sang pangpanghimulos (UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, nga nagasuporta sang United Nations

Convention against Transnational Organized Crime).

Ang Protukol Artikulo 9 sa Pagtapna sang Trafficking (Protocol Article 9, Prevention of Trafficking in Persons) naga-upod sang lima ka partido. Ini gasiling nga sila dapat may ara ukon magpabakod sang ila mga legal nga hilikuton ukon patakaran parehas sang edukasyon, sosyal kag kultural nga mga programa, paagi sa mga pag-ululupod/ pagbinuligay, para matapna ang pang-abusar sa mga kababainhan kag kabataan kag maggamay ang pagkinahanglan (demand), ilabi na gid nga ini nagaresulta sa trafficking.

E. Ang 3 B's sa Trafficking (Bought, Buyers, Business/ Ang Ginbakal, Ang Gabakal kag ang Negosyo)

Kabilugan nga Tinutuyo:

Maghatag sang itsura sa trafficking, padulong sa pagpadalom sang istoryahanang koneksyon sa suplay kag sa pagkinahanglan (supply and demand) kag ang gakatabo nga inhustisya sa sulod sini.

Gin-isa Isa nga mga Tinutuyo:

1. Mahangpan gid ang panan-awan sang mga biktima kag nakalampuwas na parti sa trafficking (Annex 9), ang kwarata, ang nagtulod sa ila sa pagkaulipon, ang ila nga mga gakaagyan sa sulod sang sistema, kag kung paano sila nakalampuwas.
2. Maitshindihan kung diin halin ang pagkakinanlan – ang interes sang negosyo kag mga gabakal – sa paghimo kag sa pagpadayon sang trafficking.
3. Ipasulod ang nahauna nga gin-istoryahan nahanungod sa ekonomikal kag pulitikal nga mga inhustisya sa pagkahon nahanungod sa gender, kag basihan sa paghimo kag pagpadayon sang sistema sang trafficking.
4. Magpadalom sang nahibaluan kung paano ang indi tupong nga panan-awan naghurma sa paminsaron man sang nang-abusar nga sila mang-abusar kag kung paano man ginbaton sang mga kababainhan ang ila nga pagpadalom.

Hilimuon/Proseso:

Ang lider nga tagagiya magapresenta sang mga internasyonal nga alalangayan parti sa trafficking, ang suplay kag ang nagakinahanglan/nagagusto, mga biktima kag ang nang-abusar, ang mga pang-biolar sa kinamatarong sang tawo sa trafficking kag ang mga ginapanghimo sa subong.

Ang mga gaintra pagapreparahon nga magpamati sang matinahaon sa gahambal nga magahatag sang iya nga naagyan sa trafficking. Pwede man imbitahan ang isa ka nakalampuwas na nga gapamatok man sang trafficking kag kung sila makasabat man sa mga pamangkot pagkatapos sang testimonya. Kaupod sini, ang social worker ukon ang pulis nga may ihibalo sa pagsalbar ukon pagbulig sa mga biktima sang trafficking para

Ang mga gaintra gapamati sang maayo sa ginahambal sang nakaluwas nga biktima sang trafficking kag prostitusyon. Sa nakit-an sa imahe, natandog gid sila sang testimonya nya.

maghatag sang testimonya kung ano ang gakatabo sa sistema sang pagpang ulipon, ang iya mga inagyan sa pagpatunga kag kung paano nya naatubang ang mga paghangkat.

Pagkatapos, ang mga gaintra palantawon sang 29 ka Segundo nga palagwaon nga gintutuluhan “First Time”¹⁰ kag ang lima ka minuto nga palagwaon nga “The Chairman.”¹¹

Pagkatapos sang presentasyon, ang mga gaintra tagaan man sang tion nga maghatag sang mga sensitibo nga pamangkot sa mga nakalampuwas (survivor/s) kag sa lider nga tagagiya.

Ang nabilin nga tranyta minutos gamiton para sa mga pag-obra upod ang ila nga grupo para masabat pa gid ang iban nga mga pamangkot. Masami ang mga gaintra, emosyonal man ukon wala sang mahambal ukon linong tungod sa ila nga nabatian. Para maproseso ini, ang tagagiya magapadalom pa gid sang ila nga naistoryahan sa konsepto sang sekswalidad.

F. Ang Pagtuga sang Sosyodad sa Sekswalidad sang mga Kababainhan kag mga Kalalakinhan

SESYON SANG MGA BABAYE

Kabilugan nga Tinutuyo:

Panghuna-hunaon ang pagtuga sang sosyodad sa konsepto sang sekswalidad kag mga ginapakita sang mga kababainhan (kag kalalakinhan), kag pagkonekta sini sa nauna nga gin-istoryahan sa ila nga GST kag sa sesyon parti sa trafficking.

Gin-isa Isa nga mga Tinutuyo:

1. Magpakita sang nahibaluan kag mga pamatasan nahanungod sa sekswalidad nga mga isyu kag pamalandungan ang mga ini sa ila nga pagkatawo kag relasyon, ilabi na gid kung paano ginatratar sang mga lalaki ang mga babaye.
2. Mahangpan ang importansya sang pagkabalo kung paano ginapabutyag sang mga kababainhan ang ila nga sekswalidad kag kung diin sila gahalin.

Hilimuon/ Proseso:

Ang tagagiya magasepar sang mga kababainhan kag kalalakinhan, para masiguro nga sila komportable nga mag-istorya sang mga personal nga mga isyu nga may kaangtanan sa ila sekswalidad kag magtuytoy sang matuod tuod nga paghuna-huna pa gid sang ila nga responsibilidad sa trafficking. (Sa sugod pa lang sang ila nga pagtuon, ang mga gaintra ginhambalan nga magsabat sa mga pamangkot.)

Sa ini nga tion, ang tagagiya paga-agdahon nga magbalik sa ila mga sabat sa pormas (Annex 10).

Plastaron ang mga konsepto, batasan kag kinaugali sa masunod nga listahan:

1. Ihibalo sang ila Lawas (Body knowledge) – ano gid ang nabal-an sang mga kababainhan sa ila nga kalawasan, ang mga pwede mahimo/ikasarang sini, ang mga limitasyon, ang mga kalipayan, kasakit, ang iya nga pakig-upod sa imo nga nabatyagan kag ginapaminsar; paano ang ini nga ihibalo ukon indi pagkabalo, makaapekto sa ila nga pagtag-ya sang ila kaugalingon nga lawas; kag ihibalo sa pag-abusar.

2. Imahe sang Kaugalingon kag Pagpabutyag sang Kaugalingon (Self-image kag self-expression) – ano ang nabatyagan sang mga kababainhan sa ila nga pisikal nga lawas; paano nila ginatulok ang ila kapasidad bilang tawo; ang pagkilala bala sa ila sa sulod ukon sa gwa; paaano ini tanan maka-apekto sa ila pagpalangga sa ila kaugalingon; paano ang ila nga konsepto sa kagwapahon makaresulta sa pagguba nila sa ila kaugalingon (lantawon ang ila sabat sa pormas: Matahum sa mga babaye nga sila niwang kag puti, iban pa gid).
3. Pagpalangga sa Kaugalingon (Self-esteem) – balikan ang mga gin-istorya sa una nga sesyon kung ano sa aton mga inagyan ang naka-apekto sa aton nga pagpalangga sa kaugalingon; paano nila panag-iyahan ang ila nga kinamatarong; paano ang mga pagdayaw sa gwa nga aspeto parehas sang atraksyon sa lawas makaguba sa mga babaye (sa pormas: Ang respeto ko sa akon kaugalingon nakadepende sa panulok sang iban nga tawo sa akon).
4. Relasyon: mabalikan ang mga nahangpan parti sa seks, parti sa pagka-ulay, kag kung paano ang mga babaye ginatakos sa mga ini nga talaksan (sa pormas: Higko ang mga babaye nga nakaagi na seks bisan wala pa sila nakasal).
5. Kaupod ang iban nga mga kababainhan – paano sila magkuha kag mang-abusar sang gahum para maipadalom ang iban nga ginadaog-daog nga grupo (kompetisyon, pang-abusar sa mga kabataan, kag iban pa).
6. Kaupod ang mga lalaki nila nga pares – paano sila “nalipay” nga ginapaidalom sila kag kung paano nila gakadula ang proseso ang ila nga kaugalingon (lantawon ang artikulo nga “how not lose yourself in relationships/paano indi madula ang imo nga kaugalingon sa relasyon); kung paano ang batasan sang pagmanipula, how behaviors of manipulation, pagpanginto, pang-emosyonal nga pag-ipit sa iban (emotional blackmail) gakagamit kag indi ang direcho nga pagkuha sang pagtululupong kag kinamatarong (sa pormas: Kinahanglan may pares ukon kaupod gid ko para mabatyagan ko nga gwapa ko.; Ang kabug-usan sang akon nga pagkababaye gakatabo lang kung mangin asawa kag nanay.)

Pagpadayon sa diskusyon kung paano bala malambot liwat ang pagpalangga sa kaugalingon sa pagpaagi sa mga kategorya sa babaw. Para mas maistoryahan pa gid ang imahe sang lawas, abrihan ang pahina 3 sang magasin (Annex 11).

Ang pagpalangga sa kaugalingon (self-esteem) amo ang pagkilala sang kaugalingon (kag ini gakaupod sang mga kinahanglan sang imo kaugalingon sang-una kag ang mga gusto mo gid sa subong nga wala mo pa napabutyag). Parti man ini sa pag-diskubre pa gid sang kaugalingon, ang palantaw kung sin-o kita sa aton kaugalingon nga mga mata kag indi sa mata sang iban, ang pagpanugid sang imo panan-awan nga kahuluya na nga mga sekreto, kag pagdiskubre nga ang mga ini nga butang wala dapat ginakahuya ukon ginasekreto, paghatag pangalan sa mga problema nga ginbaton na lang nga normal na, pakigsadya upod sang iban nga nag-agi man sa imo parehas nga inagyan, paglab-ot sang pagpabaskog kag pag-uyat sang imo kaugalingon nga kabuhi, pakig-upod sa iban nga wala gina-imo lang ang gahum, pagbalanse sang pagtindog sa kaugalingon nga tiil

Pag-istoryahanay sa sesyon nahanungod sa sekwalidad sang mga babaye

kag pakig-angot sa iban, kag pagkabuhi sang imo tuod tuod nga kabuhi. Ini amo ang pag-palangga. (indi ang romantiko nga panan-awan sa paghigugma,” lantawa palihog ang artikulo sa magasin nga naangot, Annex 12), kag ang matinahaon nga relasyon sa imo kaugalingon kag sa iban.

Sa mga relasyon, ang tagagiya, magagamit sang artikulo nga gintituluhan “how not to lose yourself in relationships (paano indi madula ang imo kaugalingon sa relasyon),” and “guide to fulfillment,” (alalangayan sa kalipayan) sa pahina 9 tubtob10 (Annex 13).

Pagkatapos ang tagagiya magpadayon sa pagpamangkot sang mga normal nga batasan sang mga kalalakinhan nahanungod sa ila nga sekswalidad. Sya man magahatag sang iya dugang nga ihibalo parti sa sekswalidad sang mga kalalakinhan, basi sa mga masunod:

1. Ang mga lalaki indi dapat maghatag sang atensyon sa pagpabutyag sa ila nga mga emosyon.
2. Ang mga babaye ang dapat gaobra sang mga ulobrahon sa sulod balay.
3. Ang mga lalaki pwede lang magbayad para sa seks kung nakabatyag sila sang lawasnon nga pagkagusto ukon pagkalibog.
4. Ang mga lalaki pirme lang gusto magseks, bisan diin sila.
5. Kinanglan sang madamo pa gid nga dalan nga pasugaan para sa seguridad sang mga kababainhan.
6. Ang akon asawa ukon nobya kinanlan nga gwapa pirme.
7. Ang mga lalaki ang dapat nga mag-obra sang desisyon sa sulod balay.
8. Panglalaki lang ang bisiklita kag ang pagdrayb sang motor.
9. Teritoryo sang mga lalaki ang dalan kag ang pangay-o dalan.
10. Kahaladlukan nga masal-an agi.

Ang pagpadalum magalab-ot man sang diskusyon sang epekto sini sa relasyon sang mga lalaki kag mga babaye – ang kabudlayan nga mapabutyag ang mga nabatyagan, maghuna-huna, mag-istorya sa mga kababainhan, ang mga handom nga gina tagaan depinasyon sang materyal nga kadalag-an, ang mga kagustuhan pang-kaugalingon, ang sekswal nga pang-abusar sa mga kababainhan, parehas sang pagpanglugos kag prostitusyon.

Ang istorya magapadayon sa pagkilala sang mga ehemplo nga mga ginabuhay nga nagapamilit sa konsepto sang “machismo” – ang mga ritwal nga ginapahimo sa ila, mga pagpina kay tungod sila agi/ukon daw babaye magiyo, ang mga ulobrahon nga “para lang gid sa lalaki”, mga gimik kag iban pa. Bilang mga actor nga naggagiyo, ang papel sang pornograpiya nga industriya, ang mga negosyo nga pwede pa nga magtuhaw, ang gobyerno kag ang patriarka.

Ang tagagiya magapakita sang mga resulta sang mga nahauna nga mga pagtuon kag mga diskusyon nahanungod sa mga kalalakinhan kag ila nga pagtulok sa mga kababainhan sa prostitusyon kag kung paano ini gasuporta sa mga nahauna nga mga konsepto sa pagkahon sang gender kag nagapalaptag pa gid sang pang-abusar sa mga kababainhan.

MGA IMPORTANTE NGA MENSAHE

- Ang sekswalidad importante nga isyu, nga isa man nga may mahatag dako nga depinisyon sa pagkatawo ta kag sa aton nga relasyon, amo na nga dapat ini atubangon.
- Ang sekwalidad nagatumod sa kabilugan nga pamatasan, nahibaluan kag kinaugali nga nakaangot sa depinisyon sang pagkalalaki ukon pagkababayi. Ini indi lamang sa mga pamatasan, nahibaluan kag kinaugali sa sekswal kag pisikal nga aspeto kundi sa kabilugan man- emosyon, gusto kag handum. Amo na nga ang ini nga sesyon nagatuon kung paano ini tanan ginadiktahan sang eksternal nga aspeto nga ginaobra lang sang sosyodad.
- Ang pagbaton sang mga pagpugong nga ini ukon sekswalisasyon, makitan man sa sekswalidad sang mga kababainhan, kag mas nagpaluya sa ila sa pang-abusar kag gadalok sa ila sang ila kapasidad nga makilala pa gid ang ila nga kaugalingon. Ini nga mga depinisyon resulta sang liwat liwat nga pagdalok sang pagbaton sang mga institusyon.
- Ang sekswalidad sang mga babaye ginapanginwala sa kultura sang paghipos (culture of silence) pati sang mga pang-abusar, kag mga buhat para sa pagpaningkasog, pag-organisar kag pagpabakod, magasugod nga maghatag sang bag-o nga depinisyon sang iya kaugalingon kag ang mga babaye sa kabilugan kung ano ang matuod nga imbot silingon sang ila nga sekswalidad.
- Ang depinisyon sang pagkalalaki masami nagahambal nga ang mga babaye indi importante, wala gakabatyagan, mga pang sekswal nga gamit ukon tawo kag ini nga mga pagpati nagaresulta sa pang-abusar. Ang depinisyon sang pagkalalaki may epekto man sa kabataan, sa palibot kag sa iban pa.

Ang mga lalaki gaistoryahanay man samtang sila gadiskusyon nahanungod sa ila sekswalidad

SESYON SANG MGA LALAKI

Balikan sang tagagiya ang mga pamangkot sa pormas (Annex 14) nga ginpasabat sila sa sugod sang ila nga pagtuon. Ang ila nga istoryahanay magapadalom sang mga pagpati nahanungod sa batasan sang mga lalaki parti sa ila nga sekswalidad kag pagalantawon man ang ila nga mga basihan.

Ang tagagiya magasingil nga ang ang sekwalidad nagatumod sa kabilugan nga pamatasan, nahibaluan kag kinaugali nga nakaangot sa depinisyon sang pagkalalaki ukon pagkababayi. Ini indi lamang sa mga pamatasan, nahibaluan kag kinaugali sa sekswal kag pisikal nga aspeto kundi sa kabilugan man- emosyon, gusto kag mga handum. Amo na nga ang ini nga sesyon nagatuon kung paano ini tanan ginadiktahan sang gwa nga mga elemento ukon ginabuhat sang sosyodad.

Ang pagpadalum magalab-ot man sang diskusyon sang epekto sini sa sekswalidad— ang kabudlayan nga mapabutyag ang mga nabatyagan, maghuna-huna, mag-istorya sa mga kababainhan, ang mga handom nga gina tagaan depinisyon sang materyal nga kadalag-an, ang mga kagustuhan pang-kaugalingon. Ini pagadalman pa gid paagi sang pagpaminsar kung ano ang koneksyon nila sa isyu sang pag-abusar tungod sa gender kag sa pagbakal sang mga kababainhan sa prostitusyon kag sa pornograpiya. Sa sini nga tion, pagapaminsaran sang tingob kung paano ang mga tatay kag iban pa nga lalaki sa ila palibot nakaapekto sang ila nga depinisyon sa pagkalalaki. Gamit ang flipchart, magapadayon ang tagagiya sa pagtuon sang depinisyon sa pagkalalaki kag ang epekto sini sa mga lalaki kag mga babaye.

Mga Importante nga Mensahe sa Ini nga Sesyon:

- Importante ang isyu sang sekswalidad, kag ini nagahatag sang esensya sa pagkatawo ta kag sa aton relasyon. Amo na nga dapat ini atubangon.
- Ang pagpaidalom sa iban ukon 'Power over' nagahatag sang depinisyon sa pagkalalaki amo na nga ini dapat pagakilahon para bag-uhon.
- Ang depinisyon sang pagkalalaki masami nagahambal nga ang mga babaye indi importante, wala gakabatyagan, mga pang sekswal nga gamit ukon tawo kag ini nga mga pagpati nagaresulta sa pang-abusar. Ang depinisyon sang pagkalalaki may epekto man sa kabataan, sa palibot kag sa iban pa.
- Damo gapati nga kinanlan sang mga lalaki kag may kinamatarong sila nga magbakal kag maggamit sang lawas sang mga babaye. Damo nagapati nga kung wala prostitusyon, madamo ang pagaluguson.
- Ang mga lalaki kag mga institusyon sa sosyodad nagatakas sa mga kababainhan sa ila lang pisikal nga itsura. Sa radyo, tv kag sa mga nainprinta (tri-media) mas nagakapakita ang mga babaye nga pang-seks lang.
- Madamo nga mga babaye ang nagkaladalman sa pagpati nga ang ila nga bili nakadepende sa ila pisikal nga itsura, kung paano sila ginatratar sang mga lalaki, kag kung paano nga ang ila lawas kinanlan mabaton, ibalandra kag ibaligya. Sila nag-untat nga mangabuhi sang bug-os bilang tawo.
- Ugaling, nahibaluan nga sobra sa tunga nga mga kababainhan nga gakadala sa prostitusyon nangin biktima sang pagpanglugos sang miyembro sang ila pamilya (incest) ukon sekswal nga pag-abusar sang sila bata pa, naghalin sa pigado nga pamilya, nag-agi sa mga sunod sunod nga obra nga nubo ang bayad kag gapang-abusar bag-o sila nakalab-ot sa prostitusyon, kag may mga ginasagod bisan pa sila indi pa
- Ang wala ginakwestyon nga "kinamatarong sang lalaki nga magbakal" kag "kinamatarong nga maggamit sang babaye kung gusto nila" nagtuga sang sistema sang prostitusyon. (Ang negosyo nga parti naga-abusar sa kaluyahan sang mga kababainhan kag naggamit sang konsepto sang pagkakinahanglan nga gintuga sang mga kalalakinhan kag sang patriarkiya.)
- May maobra gid ang mga kalalakinhan para matapna ang sistema sang patriarkiya, kag kaupod sini ang mas tawo nga depinisyon sang kaugalingon kag pagkalalaki.

MGA IMPORTANTE NGA MENSAHE

- Ang tradisyunal nga konsepto sang sekswalidad sang mga lalaki nagresulta nga mangin daw gamit na lang ang mga kababainhan kag ini nagresulta sa pag-abusar kag pagpanakit.
- Ang ini nga konsepto sang pagkalalaki may kaupod nga konsepto sang pagkababaye nga may malain nga epekto sa ila, parehas sang lalaki bilang gapanggamit kag mga babaye nga ginaparausan lang.
- Ang konsepto sang wala katapusan nga pagkalibog sang mga kalalakinhan nagatulod nga ang mga babaye dapat preparado gamiton kung san-o sila gusto gamiton, sa bisan pila nga presyo kag sa bisan san-o.
- Ang sistema sang trafficking may ara 3Bs – (business, buyer, bought/ ang negosyo, ang nagbakal kag ang ginabakal). Sala ang pagpati nga ang kalabanan nga kwarta sa prostittusyon gakadto sa mga kababainhan. Ang negosyo kag ang nagbakal ang nakaginansya, sa kwarta kag sa sekswal nga aspeto, kag may mga masakit nga epekto sa ginbakal nga masami babaye kag mga kababainhan.
- Ang negosyo sang trafficking nagakita sang milyon sa pagpamaligya sang mga babaye kag mga bata, nga pabata nga pabata dapat samtang gapadayon ang mga tinuig, ukon paggamit sang barato nga pagpa-obra sa parehas babaye kag lalaki. Ang gobyerno nakaganar man halin sa buwis nga nakuha nila sa ini nga mga negosyo, amo na bisan indi legal, sila nagatolerar man.
- Ang trafficking gintuga kag ginapadayon sang inhustiya kag indi pag-alalangay sa pulitikal, ekonomikal, gender kag rasa.
- Ang mga basihan sang kinamatarong sang tawo nagasuporta sa integridad sang katawhan, seguridad kag ang kinamatarong sa pinakamataas nga alalangayan sang pisikal kag mental nga ikaayo, indi-pagdiskriminar kag kinamatarong nga magpili sang iya nga pagakaupdan. Wala ginsunod sang trafficking ang ini nga mga alalangayan.

III. MGA INTERNASYONAL NGA ALANGAYAN KAG MGA LOKAL NGA LAYE NAHANUNGOD SA TRAFFICKING SANG TAWO

Kabilugan nga Tinutuyo:

Para magkahatag sang komprehensibo na pag-intsinde sa “United Nations convention” kag ang mga laye sang Pilipinas nga nahanungod sa trafficking sang tawo.

Mga Gin-isa-isa nga mga Tinutuyo:

1. Para maghatag pasidungog sa pagpadayon kag integrasyon sang Konbensyon sa Kinamatarong sang Tawo nahanungod sa Trafficking “Human Rights Conventions on Trafficking” tumod sa paglikaw, pagpina kag pagproteksyon.
2. Para makahibalo sila sang lokal nga laye tumod sa pagtapna sang trafficking sa mga proyekto sa konstraksyon.

Hilimuon/Proseso:

Pagatungaon sila sa tatlo ka grupo. Taga isa sa ila pagagaan sang “metacards” nga may label na “Oo”, “Indi” kag “Wala Nahibal-an”. Ang tagagiya magabasa sang lima ka sugilanon kag pagkatapos pagamangkuton niya sa sulod sang duha ka minuto ang kada-grupo sang ila nadesisyonan nga isabat bag-o nila ipasaka ang ila kard.

1. Pwede bala makapasa sang reklamo parti sa trafficking ang isa ka tawo nga naghando sa “recruiter” pagkatapos nya ubra sang mga mabug-at nga ulobrahon sa pagpatindog sang taytay, bisan nakabalo sya nga magaubra sya bilang isa ka obrero sa konstraksyon?
2. Ang isa bala ka tigulang nga babaye nga nagpasugot nga dal-on sa Japan biktima man sang trafficking?
3. Biktima man bala sang trafficking ang isa bala ka bata nga gindala para magobra sa ginakay-o nga dalan sa Borongan pero taga Borongan man?
4. Biktima man bala sang kustomer ang isa bala ka babaye nga nakaluwas batok sa sekswal nga pang-abusar sang iya kaugalingon nga amay sa Pangasinan

kag nakalambot sa Monumento, kung diin may bugaw nga nagtanyag sa iya sang 500 para mag-upod sa kustomer?

5. Biktima bala sang trafficking ang isa ka 24-anyos nga lalaki nga ara sa prostitusyon sa sulod na sang lima ka tuig bag-o sya nagkadto sa DSWD para mangayo bulig?

Ang mga gaintra pagapamangkuton nga maghatag sang rason sang ila nga mga sabat, nga pwede nga sala ukong intsakto, kay sila naka-agi man sa mga nahauna nga diskusyon. Sila pagapahanumdumon sang nahauna nila nga mga naistoryahan nahanungod sa 1949 Convention on the Suppression of Traffic in Persons and the Prostitution of Others, pati ang 2000 Protocol on Trafficking. Ugaling ang ini nga sesyon magapaathag sang mga nabilin pa nga mga isyu nga ang indi pagkabalo, pagpahanugot kag elemento sang pagdala sang biktima sang trafficking.

Ang gin-inbintaran nga maghambal magapakita sang mga importante nga seksyon nga gasunod sa pangkalibutanon nga alalangayan sang kinamatarong sang tawo: 1948 Universal Declaration on Human Rights, 1956 UN Supplementary Convention on the Abolition of Slavery¹², the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery¹³, 1957 ILO Convention (No. 105) Concerning the Abolition of Forced Labour, 1980 UN Convention on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), 1989 UN Convention on the Rights of the Child (CRC)¹⁴, 1990 United Nations Convention on the Protection of Migrant Workers and their Families¹⁵, kag 2015 Sustainable Development Goals 5, 6 kag 8¹⁶.

Ang gin-inbitaran magapresentar man sang mga importante nga laye sa atong pungsod parehas sang laye batok sa trafficking (Anti-Trafficking Law) nga may mga pagbag-o, ang laye para sa mga kaupod sa balay (Kasambahay Law)¹⁷, ang para sa mga Gaulobra (Labor Code)¹⁸, ang Laye para sa paghatag sang organ (Organ Donation Act), ang laye nahanungod sa pagpa-ampon sa iban nga pungsod (Inter-Country Adoption Act), and laye sa pagpa-ampon diri sa Pilipnas (Domestic Adoption Act), kag ang binag-o nga laye sang mga gaobra sa iban nga pungsod (Migrant Works Act)¹⁹.

MGA IMPORTANTE NGA MENSAHE

- Ang trafficking sa tawo nagatumod sa pagpanghagad, pagpasakay, pagdala ukon pagpasaylin ukon pagbaton sang tawo (lalake, babaye, tigulang ukon bata), sila man nagpasugot ukon indi ukon sila kabalo ukon wala sa sulod ukon sa guwa man sang nasakupan sang aton pungsod sa pamaagi sang pagpamahog, paggamit sang pwera kag iban pa nga pamaagi sang pagpamilit, pagdakop, pagpanunto, pagpanginto, pag-abusar sa gahum kag sang posisyon, pagpanghimulos sa kaluyahan sang tawo, paghatag ukon pagbaton sang bayad ukon benepisyo para mapasugot ang tawo nga ginapangdumulahan sang isa para sa tuyo nga sila pagapanghimuslan sa mga masunod nga pinakanubo nga pamaagi sang pangpanghimulos: ang pagpanghilawas o pagpasulod sa prostitusyon kag iban pa nga porma sang pangpanghimulos sekswal, pagpilit nga pagpaobra, pang-ulipon, kag pagkuha ukon pagbaligya sang mga parte sang kalawasan ukon organ.
- Ang pwera indi importante nga elemento. Ang pagpasugot sang biktima ukon ang iya nga ihibalo indi makaapekto para matawag nga trafficking ang ginbuhat sa iya.
- Ang pagdala ukon pagsakay indi man importante nga elemento. Ini pwede matabo sa sulod ukon sa gwa sang pungsod.

IV. NAGASABAT SANG GENDER KAG MGA MAKABATA NG PAGRESPONDE SA PROSESO SANG PAGPATUKOD SANG MGA INFRASTRUKTURA

Kabilugan nga Tinutuyo:

Hatagan ang mga gaintra sang mga pamaagi para sila magkakapasidad man sa pagresponde kag paghatag suporta sa mga biktima kag nakalampuwas na, kag para sila makabalo man kung paano maging sensitibo sa gender kag makabata ang ila pagresponde sa tanan nga aspeto sang ila proyektong pang infrastruktura.

Gin-isa isa nga Tinutuyo:

1. Mahangpan sang mas madalom pa gid ang mga kinamatarong sang mga biktima kag nakaluwas na, kag makabalo man sila kung paano magresponde sa mga kaso nahanungod sa inhustiya tungod sa gender kag sa trafficking sa tawo, sa mas sensitibo sa gender kag sa bata, kag sa relasyon sini sa mandato sang DPWH.
2. Mas mapadalom ang pag-itshindi sa mga prinsipyo sang pagtapna, sa pagproteksyon sa biktima, sa pagpapreso sa mga nakasala kag sa pagbinuligay para masiguro nga komprehensibo kag tsakto ang pagresponde indi lang sang departamento kundi pati ang tanan nga sector nga may labot.

Hilikuton/Proseso:

Ang tagagiya magahimo sang diskusyon gamit ang powerpoint parti sa Pagsabat sang Gender kag Makabata nga mga Kapasidad sa Pagpatunga sa Krisis (Gender- Responsive and Child-Friendly Skills in Crisis Intervention, Annex 15). Ini may ara diskusyon parti sa paghangop sa kinamatarong sang mga biktima kag nakalampuwas na, ilabi na ang mga bata, paghibalo kung paan magbinuligay kag magsuportahanay, kag pag-atubang sa praktikal nga aspeto sang krisis.

May mga pamangkot nga ihaboy sa ila kag sila paga-enganyuhon nga magbatyag kag maghuna huna sa ila nauna nga naistoryahan ilabi na parti sa mga pagpanakit sa mga babaye kag sa trafficking sang tawo kag ang mga laye, kag kung paano ini magamit sa ila ulobrahan.

Ang katapusan nila nga ulobrahon amo ang mga dapat himuon ukon protokol para sa mahatag sang serbisyo kag sa mapa-implementar sang laye samtang nagadakop, naga-imbestigang kag nagapamati sa korte sang kaso sang nakasala, para bug-os man nga maitshindiha sang mga nagaintra ang mga prinsipyo sa pag-uyat sang mga kaso. Ini nga mga prinsipyo magamit man nila sa ila nga ahensya.

IMPORTANTENG MGA MENSAHE:

- Ang tanan nga mga biktima dapat proteksyunan kag suportahan, indi lamang ang napamatud-an nga ginpilit ukon gin-into.
- Ang responsibilidad dapat sa kung sin-o ang nagbakal kag naggamit, kag indi ang mga biktima kag nakaluwas na.
- Ang bata may kinamatarong gid sa espesyal nga proteksyon kag mgay mga espesyal man nga kinamatarong kag kinanlanon.
- Ang pagpakigbato kag pagproteksyon para sa kinamatarong sang mga biktima sang trafficking amo ang dapat nga mangin sentro sang tanan nga hilikuton para matapna kag mapamatukan ang trafficking, kag para maproteksyunan, magiyahan/ mabuligan ang mga biktima halin sa tion nga sila nakilala, ginsalbar, ginbutang sa mga lugar para sila maproteksyunan kag matatapan, hasta sila makabalik sa ila ikasarang/ mabaskog nga kaugalingon, anuman ang ila nga nasyonalidad, ukon kapasidad sa pag-intra kag pagbulig sa mga proseso para maambit nila ang hustisya.
- May mga grupo nga biktima sang trafficking nga dapat tagaan sang mas espesyal nga konsiderasyon kag serbisyo nga makasabat sa ila nga kinahanglanon kag sitwasyon parehas sang mga babaye sa bulnerable nga sitwasyon, mga bata, mga migrante, mga ginapahalin (refugees), mga nagakinahanglan sang lugar nga indi delikadao para sa ila, mga nawad-an lugar nila sa kaugalingon nga pungsod kag mga tawo nga may kasaypayan (persons with disabilities.)
- Kinahanglan magbuligay kag magkooperar ang mga nagkalain lain nga ahensya kag tagahatag serbisyo para malambot natun ang mas komprehensibo nga pagprotekta sa mga biktima kag ang ila ikaayo amo ang dapat nga mas importante samtang kita nagapangita sang hustisya kag nagabutang sang responsibilidad sa mga nakasala ukon ang mga nagtraffick sa ila.

V. ANG TIP KAG VAW KAG KAANGTANAN SINI SA MANDATO SANG DPWH

Kabilugan nga Tinutuyo:

Magtuong sang madalom sang mga isyu sang trafficking kag kaangtanan sini sa mandato sang DPWH kag makabalo kung paano magresponde sini nahanungod sa mga alalangayan sini.

Gin-isa isa nga Tinutuyo:

1. Mag-istorya sang isyu sang trafficking kag kaangtanan sini sa mga proyekto sang departamento.
2. Makahibalo sang maayo nga mga hilikuton sa pagsolusyon sang trafficking sa mga proyekto sang pagtukod.
3. Makilal-an kung paano gasugod ang trafficking para masolusyunan ini, gamit ang mga kabilugan kag mga gin-isa-isa nga mga alalangayan nahanungod sa mandato sang departamento (Anti TIP Toolkit)

Hilikuton/ Proseso:

Ang tagagiya magahatag sang presentasyon sang mga nagmi nga mga ginahimo sang MCA-P kag sang MCC sa pagpa institusyon sang mga sistema (protokol kag mga mekanismo)²⁰ kag mga proseso (pagtapna, pagtumod, pagpalapta sang ihibalo) para magresponde sa trafficking (Annex 16). Ang presentasyon maga lakot man sang mga kabilugan kag gin-isa isa nga alalangay nga ara sa mandato sang DPWH Anti-TIP Toolkit, nga nahanungod sa trafficking. (DPWH Department Order on TIP, Annex 1 & DPWH Anti-TIP Toolkit)

Ang ihibalo sang mga nag-intra, nagbag-o nga mga pamatasan kag kasampat pagatakson paagi sa mga kaso sang trafficking nga natabo sa ulobrahan nga paga-istoryan nila. Ang mga gaintra pagatungaon sa tatlo ka grupo nga may pulo ka myembro. Sila pagatagaan sang kaso nga ila pagasolusyunan. Gaan sila 30 minutos para mag-istoryahanay sang ila pagahimuon nga ihatag sa sulod sang kaso, kung diin pagahatagan man sila sang papel parehas sang iya ka DSWD, PNP, Committee on the Decorum, lider ukon focal person sang GAD, biktima, nang-biktima, kapitan sang barangay, kag iban pa.

Pagadramahon ini sang mga gaintra halin gid sa kung diin nila nasugod nga naobserbaran nga possible ang isa ka tawo biktima sang trafficking.

Pagkatapos nga ang tanan nga grupo makapresentar na, pagapamangkuton sang tagagiya ang iban kung ano ang ila nga kabakod kag kahayangan sang ila nga ginpakita bag-o mag dugang ang tagagiya.

Pagasumahon ini tanan sang tagagiya kag ipresentar sa kabilugan.

MGA IMPORTANTE NGA MGA MENSAHE

- Ang mga isyu sang gender kag trafficking sa tawo pwede nga matabo sa tanan nga aspeto sang mga ulobrahon sa DPWH. Ang pondasyon nga ihibalo parti sa sensitibidad sa gender kag madalom nga paghangop sa gakatabo sa VAW kag TIP, magasilbe nga giya sa pagsolusyon sini.
- Ang DPWH magasiguro nga ang tanan nga sistema ara sa intsakto kag nagaresponde sa trafficking kag ang kada isa dapat nga magbulig.
- mga lider sa komunidad) may ara mga responsibilidad sa pagsiguro nga pagatapnaon ang VAW kag TIP sa tanan nga aspeto kag parte sang mga proyekto, amo na ang pagbinuligay kinahanglan gid.

VI. PAGPLANO

Kabilugan nga Tinutuyo:

Maggiya sa DPWH (rehiyon ukon lokal nga opisina, kontraktor, gaulobra, kag iban pa) sa pagplano, kung paano paga-obrahon ang mga sistema para matapna ang trafficking kag magsugod sang proseso sang pagtapna kag pagpalapnag sang ihibalo.

Isa-isa nga mga Tinutuyo:

Paga-isa-isahon ang mga lalambuton, hilikuton, tinion sang pag-obra, tawo nga magapamuno, talamdan sang kadalag-an sa sulod sang plano para matapna ang trafficking sa lokal nga opisina sa pagtudlo sa mga kontraktor, para madetalye ang TIP Risk Assessment Plan ukon plano sang pagtakos sang risgo sa TIP.

Hilikuton/Proseso:

Ang tagagiya magapanguna sang pagplano para sa isa ka tuig gamit ang talamdan nga may parehas sa babaw nga titulo. Ang kada nag-intra pagahagaron nga mag bulig sa ini nga plano para sa isa ka tuig.

ENDNOTES

¹United Nations, General Assembly resolution 217 A, The Universal Declaration on Human Rights (*UDHR*), (Paris: 10 December 1948), available from <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

²*Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others*, New York, 2 December 1949, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/TrafficInPersons.aspx>.

³*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*, New York, 18 December 1979, available from <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#intro>.

⁴United Nations Office on Drugs and Crimes, *United Nations Convention Against Transnational Organized Crime Including its Protocol to Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children*, (New York: United Nations, 15 November 2000), available from https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf.

⁵Congress of the Philippines. *Republic Act No. 9208: Anti-Trafficking in Persons Act of 2003*. 12th Cong. 2nd Reg. Sess. Metro Manila: 26 May 2003. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁶Congress of the Philippines. *Republic Act No. 10364: Expanded Anti-Trafficking in Persons Act of 2012*. 15th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 12 December 2012. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁷Congress of the Philippines. *Republic Act No. 9262: Anti-Violence Against Women and Their Children Act of 2004*. 12th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 8 March 2004. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁸Congress of the Philippines. *Republic Act No. 8353: The Anti-Rape Law of 1997*. 10th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 30 September 1997. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

⁹*Statistics on Violence Against Filipino Women*. Philippine Commission on Women (PCW) website. 13 May 2014. Web. 12 May 2016. <<http://www.pcw.gov.ph/statistics/201405/statistics-violence-against-filipino-women>>.

¹⁰Agapay, Rey. *First Time*. Prod. Coalition Against Trafficking in Women-Asia Pacific (CATW-AP). 25 September 2006. YouTube <<https://www.youtube.com/watch?v=KriQgQth4fo>>

¹¹MTV EXIT. *The Chairman*. 17 April 2012. YouTube. <<https://www.youtube.com/watch?v=31IbJDH58cE>>

¹²*Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery*, Geneva, 7 September 1956, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SupplementaryConventionAbolitionOfSlavery.aspx>.

¹³*ILO Convention (No. 105) Concerning the Abolition of Forced Labour*, Geneva, 40th ILC session (25 June 1957), available from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C105.

¹⁴United Nations *Convention on the Rights of the Child (CRC)*, New York, 20 November 1989, available from <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

¹⁵United Nations, General Assembly resolution 45/158, *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*, 18 December 1990, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CMW.aspx>.

¹⁶United Nations, Sustainable Development Goals, 25 September 2015, available from <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

¹⁷Congress of the Philippines. *Republic Act No. 10361: Domestic Worker's Act or Batas Kasambahay*. 15th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 18 January 2013. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

¹⁸Department of Labor and Employment. *Presidential Decree No. 442: Labor Code of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

¹⁹Congress of the Philippines. *Republic Act No. 10022: [Amended] Migrant Workers and Overseas Filipinos Act of 1995*. 14th Cong. 3rd Reg. Sess. Metro Manila: 18 January 2013. *Official Gazette of the Republic of the Philippines*. Web. 12 May 2016.

²⁰Millenium Challenge Account – Philippines (MCA-P). 2012. *TIP Contractors' Toolkit Draft*. Unpublished.

WORKS CITED/ REFERENCES

Dabu, M.H. (2015, March). Magmahal at Mahalin: Paano hindi mawala ang sarili sa relasyon [Love and Be Loved: How not to lose yourself in a relationship]. *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin. 1st Issue in Filipino*, 9-10.

Enriquez, J. (2015, March). Pormula ni Jean para Maging Kuntento at Masaya [Jean's Formula for Fulfillment]. *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin. 1st Issue in Filipino*, 10.

Enriquez, J. 2006. *Module on Gender Issues, Sexuality and Prostitution*. CATW-AP. 2006.

Fit: A Question of Body-Image. (2015, March). *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin. 1st Issue in Filipino*, 3-4. Ana Maria Nemenzo. Metro Manila: WomanHealth Philippines. (Reprinted from *The New Our Bodies, Ourselves*).

National Statistics Office. Government of the Philippines. *National Demographic and Health Survey (NDHS) 2008: Women's Safety Module*. International Household Survey Network website. < <http://catalog.ihnsn.org/index.php/catalog/2580> >.

Steinem, G. (2015, March). Ang Pagtitiwala sa Sarili ay Pag-ibig, Ayon kay Steinem [Self-Esteem is Love, According to Steinem]. *Iguhit Mo ang Aking Mukha sa Iyong Magasin. 1st Issue in Filipino*, 6-7. Ana Maria Nemenzo. Metro Manila: WomanHealth Philippines. (Reprinted from *Revolution from Within: A Book of Self-Esteem* by G. Steinem, 1993, Little, Brown and Company).

United Nations, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*, 15 November 2000, available from <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>.

U.S. Department of State. *Trafficking in Persons Report 2006*. U.S. < <http://go.usa.gov/3yNux> >.

U.S. Department of State. *Trafficking in Persons Report 2012*. U.S. < <http://www.state.gov/documents/organization/192587.pdf> >.

Class picture from ToT 1 to 3

Annexes

